

SZERZENIE NIENAWIŚCI KONSEKWENCJE PRZECIWDZIAŁANIE PENALIZACJA

Podręcznik dla osób przeciwdziałających nienawiści i wzmacniających poszanowanie praw człowieka.

Pod redakcją
Anna Makówka-Kwapisiewicz

Konsultacje
Jacek Mazurczak, Piotr Kwapisiewicz

Publikacja powstała w ramach projektu „Zintegrowany system monitorowania antysemickich przestępstw i mowy nienawiści oraz pomocy i wsparcia dla członków społeczności żydowskiej”, realizowanego przez Żydowskie Stowarzyszenie Czulent oraz Gminę Wyznaniową Żydowską w Warszawie.

Projekt finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Prawa, Równość i Obywatelstwo na lata 2014-2020 oraz Fundacji Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość (EVZ).

Niniejsza publikacja nie prezentuje stanowiska opinii Unii Europejskiej i Fundacji Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość (EVZ).

Za treść publikacji odpowiadają wyłącznie jej autorzy i autorki.

Publikacja na licencji CC BY-SA 4.0 PL

Wydawca
Żydowskie Stowarzyszenie Czulent
ul. Św. Sebastiana 36/1, 31-051 Kraków
www.czulent.pl

Wydanie I
Kraków 2023

Spis treści

- 4 Wstęp
- 6 Domeny symboliczne i nienawistne znaki. Perspektywa socjologiczna
Lech M. Nijakowski
- 22 Psychologiczne aspekty mowy nienawiści
Mikołaj Winiewski
- 38 Znaki nienawiści - katalog
Anna Makówka-Kwapisiewicz
- 95 Zawiadomienie o przestępstwie i co dalej? - uwagi praktyczne
Tomasz Plaszczyk
- 126 Postępowania dotyczące mowy nienawiści w Internecie
Joanna Grabarczyk-Anders, Tomasz Plaszczyk, Jacek Mazurczak
- 136 Słowniczek podstawowych pojęć
Tomasz Plaszczyk
- 161 Kazusy - przykłady zawiadomień o przestępstwach z nienawiści
- 202 Biogramy autorek i autorów
- 206 Opis Projektu

Przez ostatnie dwa lata eksperci i ekspertki współpracujący z Żydowskim Stowarzyszeniem Czulent przy realizacji projektu „Zintegrowany system monitorowania antysemitycznych przestępstw i mowy nienawiści oraz pomocy i wsparcia dla członków społeczności żydowskiej” katalogowali i analizowali nienawistne wpisy, symbole i znaki znalezione w przestrzeni publicznej oraz na platformach mediów społecznościowych. Celem tychże działań, była analiza nienawistnych treści wymierzonych w społeczność żydowską. Badając sposoby wykorzystania mediów społecznościowych, symboli i memów w próbach indoktrynacji i ataków na grupy mniejszościowe oraz reakcje organów ścigania czy wymiaru sprawiedliwości, doszliśmy do wniosku, iż nadal dominuje niska świadomość społeczna na temat praktyk i obrazów współcześnie promujących nienawiść.

Wychodząc naprzeciw potrzebom osób działających na rzecz praw człowieka, stworzyliśmy niniejsze opracowanie w którym zebrano przykłady symboli, pojawiających się w przestrzeni publicznej, aby zilustrować ich dwuznaczność, ironię i wiarygodne zaprzeczenia, dając możliwość osobom aktywnym narzędzia w rozszyfrowaniu i zmierzeniu się z symboliką nienawiści. Wychodząc z założenia, iż nienawiść nie ogranicza się do żadnego spektrum ideologicznego, zebraliśmy i opracowaliśmy materiały, które wykorzystywane są do ataków na grupy mniejszościowe i nie tylko. Publikacja została ponadto poszerzona o perspektywę socjologiczną, uwzględniającą nienawistne znaki w domenie symbolicznej autorstwa Lecha M. Nijakowskiego. Psychologiczne aspekty mowy nienawiści opracowane przez Mikołaja Winiewskiego oraz praktyczne rozwiązania prawne opracowane przez Joannę Grabarczyk-Anders, Jacka Mazurczaka oraz Tomasza Plaszczyka.

Publikacja ta, zawiera nie tylko symbole związane z ruchami skrajnymi, które są dostrzegane przez społeczeństwo i jednoznacznie odbierane jako przejaw nienawiści, ale również takie, które nie wzbudzają zainteresowania czy niepokoju ponieważ eksponują niejasne i kontekstowe symbole nienawiści wykorzystywane bez większych konsekwencji, jeśli w ogóle¹. Są to symbole i znaki, które wykorzystują ironię, humor, przekierowanie na inny temat, błędną charakterystykę i estetykę, aby zawoalować swoje przekonania i zatrzymać „normies” w nienawiści.

Strategia ta polega na przywłaszczaniu symboli i przypisywaniu im nienawistnego znaczenia. W tym kontekście, na przykład gest „okay” czy żaba

1 Zawarta lista referencyjna identyfikująca i kontekstualizująca symbole wykorzystywane do szerzenia nienawiści będzie aktualizowana.

2 „Pepe the Frog.” ADL, <https://www.adl.org/education/references/hate-symbols/pepe-the-frog>. Accessed 24 April 2022.); „Okay Hand Gesture.” ADL, <https://www.adl.org/education/references/hate-symbols/okay-hand-gesture>.

3 Pam Nilan, *Young People and the Far Right* (Springer Nature: Palgrave Macmillan, 2021), 1-29.

4 EJ Dickson, ‘Why Did the Christchurch Shooter Name-Drop YouTube Phenom PewDiePie?’ *Rolling Stone*, March 15, 2019 <https://www.rollingstone.com/culture/culture-news/pewdie-pie-new-zealand-mosque-shooting-youtube-808633/>.

Pepe, mogłoby się wydawać dają możliwość wiarygodnego odpierania zarzutu o szerzenie nienawiści i ośmieszają oskarżyciela.² Co w konsekwencji przyczynia się do zakodowanego funkcjonowania nienawiści w głównym nurcie. Mając ponadto na uwadze przyswajalność nowych technologii i platform komunikacyjnych, wiele ruchów nienawiści dostosowało się do młodzieżowych platform, takich jak TikTok, Instagram, Twitch czy Discord. Równie sprawnie wykorzystują serwery gier wideo, by radykalizować, propagując nienawiść i nienawistne zachowanie. Budują w ten sposób sieć kontaktów, mobilizują nowe grupy dla poparcia skrajnych grup czy partii politycznych³, burząc podział pomiędzy światem online i światem offline. W ten sposób nienawiść ograniczona do ekstremalnych przestrzeni online, jest normalizowana i coraz częściej pojawia się w „prawdziwym życiu”, gdzie często jest powiązana z przypadkami terroryzmu na całym świecie.⁴

Dlatego tak ważne są rozwiązania systemowe, bazujące na wsparciu infrastruktury badawczej i edukacyjnej, zaangażowania organizacji non-profit oraz grup społecznych w przeciwdziałanie nienawiści. Niewystarczające jest ustanowienie prawa przeciwko stale ewoluującym praktykom nienawistnym grup skrajnych, bez rozwiązań edukacyjnych w tym zakresie, prewencyjnych i informacyjnych. Bez podejścia międzysektorowego tworzy się przestrzeń dla grup i ruchów nienawiści, które w pełni mogą działać na wolności i szerzyć nienawiść.

Mamy nadzieję, że nasze opracowanie przyczyni się do zmiany i będzie zaczątkiem takiej współpracy.

Anna Makówka-Kwapisiewicz

Lech M. Nijakowski

Domeny symboliczne i nienawistne znaki. Perspektywa socjologiczna

- Domeny symboliczne
- Symbole w interakcji
- Konflikt i pamięć

Każda grupa próbuje zapanować nad terytorium. Nawet dzisiaj niesie ono ze sobą magiczne znaczenia, które mogą razić racjonalnego komentatora. Zarówno w miastach, jak i na wsi, ludzie dążą do panowania symbolicznego nad terytorium. Dotyczy to grup o wyrazistej kulturze, odmiennej od kultury większości, np. mniejszości narodowych, jak i nienawistnych ruchów społecznych, które mają podobne dążenia. Nie mówię tu o panowaniu politycznym – to zwykle jest dokładnie regulowane i ograniczone do pewnych podmiotów, ale o panowaniu symbolicznym, które wiąże się z wieloma znaczeniami wiążącymi się zwykle z irracjonalną sferą kultury.

Kultura i symbole nie wiążą się wyłącznie z chwalebą sferą działania. Są potrzebne wszystkim grupom, w tym kierującym się nienawiścią. Również ruchy faszystowskie potrzebowały symboli. Dziś odwołują się do nich neofaszyści, mając bogaty katalog wyobrażeń społecznych. Dlatego nie można popadać w iluzję, że sztuka nie reprodukuje nienawiści. Robiła to w przeszłości i często nadal powiela takie postawy.

Nienawiść jest opłacalna i społecznie akceptowana. To, do czego jest potrzebna, zależy od klasy i światopoglądu jednostki. Co ważne, chodzi tu o społeczne prawidłowości, a nie indywidualną patologię lub innowację. Kultura instruuje nie tylko, jak robić dobre rzeczy – podpowiada, jak torturować, zabijać czy nienawidzić. W społecznie ustalony sposób konstruujemy kozły ofiarne i wzbudzamy do nich nienawiść. Tym wszystkim zajmę się w tym artykule.

Socjologowie pokazują, że nie ma przypadku w działalności nawet mało rozumnych faszystów. Społeczeństwo i kultura podpowiadają ludziom, co mają robić. A ta działalność służy większej całości. Są różne teorie, które wyjaśniają, jak powstaje rzeczywistość społeczna. Niezależnie jednak od tego, której teorii jesteśmy wierni, opisywane w tym tekście działania przynoszą korzyść – mobilizują ludzi, zmieniają ich świadomość, tworzą podmioty zbiorowe itd. Zarazem można z tymi ruchami walczyć, np. niszcząc ich symbole, w tym napisy na murach.

Domeny symboliczne¹

Obok politycznego panowania i kontrolowania własnego terytorium, którego ważnym wymiarem jest sprawowanie monopolu na prawomocną przemoc, równie istotne jest panowanie symboliczne. Przejawia się ono nie tylko ozna-

1 W podrozdziale wykorzystałem fragment artykułu: L.M. Nijakowski, *Niemiecka domena symboliczna. Spory i konflikty o pomniki i tablice mniejszości niemieckiej na Śląsku*, w: L.M. Nijakowski (red.), *Niemcy*, Wydawnictwo Sejmowe, Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP, Warszawa 2016, s. 185.

2 Por. P. Bourdieu, *Language and Symbolic Power*, przeł. G. Raymond, M. Adamson, Cambridge, Massachusetts 1991, s. 43-65.

3 S. Ossowski, *O ojczyźnie i narodzie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1984, s. 47.

4 Szerzej o domenach symbolicznych napisałem w: L.M. Nijakowski, *Domeny symboliczne. Konflikty narodowe i etniczne w wymiarze symbolicznym*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006.

5 Szerzej: B. Szacka, *Czas przeszły, pamięć, mit*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006.

kowaniem terytorium materialnymi znakami tożsamości grupowej (pomniki, tablice, muzea itd.) czy też kontrolą szeroko rozumianego „krajobrazu semantycznego” (nazwy topograficzne i fizjograficzne, język tablic informacyjnych itd. – dotyczy to także narzucania wariantu literackiego, marginalizującego odmiany dialektalne²), ale również powtarzaniem rytuałów politycznych, które utwierdzają ludzi w przekonaniu, że to terytorium narodowe i wzmacniają ich emocjonalną więź z ziemią ojczystą (uroczystości rocznicowe, marsze pamięci itd.). Jeśli dana zbiorowość terytorialna (w sensie nadanym przez Stanisława Ossowskiego³) skutecznie panuje symbolicznie nad danym terytorium, to staje się ono „domeną symboliczną” danej zbiorowości. Granice domeny symbolicznej nie muszą pokrywać się z granicami państwowymi, co stanowi częsty przypadek w Europie Środkowo-Wschodniej⁴.

Dlaczego pomniki i inne materialne znaki pamięci oddziałują na ludzi? Pamięć społeczna przekształca wydarzenia i postacie z przeszłości we wspólny repertuar znaków symbolicznych⁵, za pomocą którego dokonuje się konstytucja systemu znaczeń, służących za podstawę codziennych działaniach i odświętnych celebracji. Materialnymi nośnikami tych znaczeń są pomniki. Obecność pomników jako stałych elementów krajobrazu oraz towarzyszących im rytuałów politycznych sprawiają, że wzrastające pokolenie włącza je w swój świat codzienności. I jeżeli nie towarzyszy temu narzucanie przez znaczące osoby negatywnego stosunku do pomnika i jego treści, to młody człowiek internalizuje przynajmniej obecność danej interpretacji historii, jeżeli nie samą interpretację. Wokół materialnych znaków pamięci konstytuuje się przestrzeń zagęszczonych działań symbolicznych, w której wszelkie działania są uważnie obserwowane zarówno przez swoich, jak i przez obcych. Kryje się w tym potencjalny konflikt symboliczny, zwłaszcza, gdy grupy zamieszkujące dane terytorium dzieli burzliwa i dramatyczna historia.

Panowanie symboliczne jest kluczowym elementem działalności politycznej zorientowanej na symbole. Jest częścią tego, co zwykle określa się jako „rytuały polityczne” czy „politykę symboli”. Specyfika panowania symbolicznego polega na tym, że odnosi się bezpośrednio do obiektów upamiętniających ważne postaci i wydarzenia, a pośrednio do terytorium narodowego, za które przelewali krew narodowi bohaterowie. Nie zmienia tego fakt, że ceremonie polityczne odbywają się w określonych dniach – świętach narodowych,

które także mogą stanowić przedmiot sporu. Członkowie danej grupy nie dostrzegają, że panowanie symboliczne służy panowaniu nad nimi, a operacje symboliczne nad danym obiektem służą umotywowaniu ich do działań pożądanых przez danego członka elit, biegłego w operacjach symbolicznych. Pomniki przyczyniają się zwrotnie do naturalizacji panujących stosunków społecznych, co sprawia, że stają się środkiem przemocy symbolicznej. Dlatego młody człowiek akceptując przesłanie pomnika, jako sławiące bohaterstwo, ojczyznę i patriotyzm, zarazem utwierdza się w roli potencjalnego żołnierza. Niektórzy uznają zatem obecność pomników sławiących czyn zbrojny za szkodliwe.

Gdy przedstawiciele obcej grupy pozostają na danym terytorium jako autochtoniczna (rdzenna) mniejszość, to pomimo stawiania przez grupę dominującą własnych pomników, a więc prób rozszerzania ich domeny symbolicznej, mniejszość włada symbolicznie przynajmniej częścią terytorium poprzez miejsca święte, cmentarze, pomniki, zabytki kultury materialnej, pomniki przyrody, nazwy miejscowości itd. Domena symboliczna – nawet, gdy jest mała – tworzy dla „swoich” namiastkę ojczyzny, wspiera myśl o samostanowieniu także w wymiarze politycznym⁶.

Dla symbolicznego opanowania przestrzeni znaczenie mają nie tylko obiekty materialne (od elementów krajobrazu po tablice informacyjne), ale również historyczne postaci i wydarzenia. Wspólnie tworzą „miejsca pamięci”, które szczegółowo analizował Pierre Nora. Jednak materialne znaki zyskują w potocznej świadomości znaczenie pierwszoplanowe, gdyż wydają się trwale zawłaszczać i oznaczać przestrzeń. Spory elit o interpretację historii na tym tle wydają się czymś ulotnym. Masywny pomnik zyskuje zaś walory symbolicznego bunkra, strzegącego suwerenności ojczystej ziemi.

Animozje i konflikty etniczne i narodowościowe w wymiarze symbolicznym pośrednio odnoszą się zatem do terytorium. Walka o własną domenę symboliczną to przecież walka o symboliczne posiadanie terytorium etnicznego. Panowanie symboliczne, dzięki fundamentalnemu znaczeniu terytorium, pozwala na nieproporcjonalne zwiększenie zasobów kapitału symbolicznego, w porównaniu z innymi działaniami symbolicznymi. Dążenie do panowania symbolicznego nad wspólnym terytorium różnych grup prowadzi zaś do animozji i konfliktów w wymiarze symbolicznym. Można powiedzieć, że domeny

6 Por. P. Wróblewski, *Mobilizacja i konflikt etniczny. Miejsca święte mniejszości narodowych w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2007.

symboliczne mają charakter agonistyczny, tzn. ich utrzymanie wiąże się z animozjami, konfliktami i walką symboliczną, tak jak kiedyś utrzymanie terytorium etnicznego wymagało nieustannej walki zbrojnej (a dziś stanowi potencjalne wyzwanie).

Panowanie symboliczne nad terytorium opłaca się wszystkim. Często nie zdajemy sobie sprawy, jak bogate są owoce, które przynosi ta działalność. Dlatego zwolennicy przemocy rozbudowują swoje systemy symboliczne, które były bogate także u nazistów⁷. Nieważne, jakie oburzenie wzbudzają te symbole i działalność.

Ta praktyka jest tak ważna, gdyż mimo „odczarowania świata” (jak to określił Max Weber) ludzie nadal kierują się nieracjonalnymi, a nawet magicznymi strategiami. Coś, co może mieć jedno znaczenie dla eksperta, dla działających ludzi może znaczyć zupełnie coś innego. Tak jest właśnie z terytorium, które obrosło wieloma znaczeniami i nie jest postrzegane zgodnie z racjonalną optyką. Wykorzystują to ludzie zarówno do dobrych, jak i złych celów. Również nienawistne ruchy społeczne muszą panować symbolicznie nad terytorium.

Oczywiście, bardzo duże znaczenie ma to, czy mówimy o mieście, czy o terenach wiejskich. Jest to jednak różnica stopnia i praktyk symbolicznych. Inaczej podchodzi się do terytorium w tych miejscach. Praktyki są zresztą przenoszone z miast na tereny wiejskie. Typowe operacje miejskie, np. malowanie na murach, ma zupełnie inne znaczenie na wsi, gdzie przestrzeń wymusza inne rozwiązania. Nie mamy jednak do czynienia z racjonalnością mieszkańców miast i magicznym podejściem mieszkańców wsi. Taka opozycja w istocie wspiera pewną ideologię, a nie opisuje rzeczywistość.

Symbole w interakcji

Język, operowanie znakami i symbolami, podlega społecznym regułom. Nawet, jeśli dzięki temu chcemy wzbudzić nienawiść do pewnych grup. Dziś uwzględnia się coraz więcej gatunków, w tym graffiti i murale, które w tworzeniu znaczeń uwzględniają aktywne działanie ludzi. Gatunki przygotowują nadawców, którzy odpowiednio kształtują swój przekaz, ale i odbiorców, którzy wiedzą, czego się spodziewać. Gatunki omawiane na lekcjach języka polskiego w szkole nie są już przedmiotem badań socjologów. Dziś prym wiedzie socjologiczna analiza dyskursu, która zwraca uwagę na różne kody i kontekst.

7 Por. U. Linke, *Murderous Fantasies: Violence, Memory, and Selfhood in Germany*, „New German Critique” 1995, Nr 64, „Germany: East, West, and Other”, s. 37-59.

8 A. Kampka, *Multimodalna analiza dyskursu – ujęcie semiotyczne*, w: M. Czyżewski, M. Otrocki, T. Piekot, J. Stachowiak (red.), *Analiza dyskursu publicznego. Przegląd metod i perspektyw badawczych*, Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa 2017, s. 95-122.

9 G. Marshall (red.), *Słownik socjologii i nauk społecznych*, przeł. A. Kapcia i in., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 198.

10 A. Kampka, *Multimodalna...*, s. 101.

Kluczowa jest multimodalna analiza dyskursu⁸. Przywiązanie do tekstu sprawia, że nie uwzględniamy w analizie wielu aspektów komunikacji, a w nienawistnych komunikatach niezwykle ważne są np. malunki na murach. Jakkolwiek byłyby złe artystycznie, dla nas kluczowa jest funkcja komunikacyjna. Chodzi o to, aby odbiorca zrozumiał przekaz, a nie aby artysta się zachwycał. Kluczowe jest to, że spełniają swoją funkcję i informują odbiorcę o ofiarach. O tej wielości nowoczesnych gatunków trzeba poinformować odbiorcę – dopiero wtedy zrozumiemy np. znaczenie wlepek, które spotykamy na każdym kroku.

To, na co zwraca uwagę socjolog i co jest ważne dla nienawistnych grup to zdolność symboli do mobilizowania odbiorców. Dlatego symbole nie są przypadkowe, nawiązują do kultury grupy i pamięci jej członków. Mobilizacja to „proces, poprzez który grupa przekształca się ze zbioru biernych jednostek w aktywnego uczestnika życia publicznego”⁹. Także w nienawistnych działaniach chodzi o powołanie do życia podmiotu zbiorowego – ruchu społecznego, który zwalcza określone grupy. Powołanie tego ruchu dokonuje się wraz z innymi działaniami, gdyż działania społeczne, jak mówienie w języku, oznacza, że jednocześnie czynimy różne rzeczy. Na przykład mówiąc wypowiadamy określone słowa, ale także robimy to w pewien sposób (pytamy, orzekamy itd.), a także osiągamy efekt w działaniach innych (lokucja, illokucja i perlokucja według Johna Langshawa Austina).

Warto w tym miejscu wprowadzić pojęcie afordancji. Opisujemy nim, co najłatwiej można wyrazić i przedstawić za pomocą danego sposobu przekazu¹⁰. Dotyczy to różnych kanałów i kodów. W analizie społecznych przekazów, chodzi o kanał komunikacyjny, który rządzi się swoimi prawami. Nagranie np. opiera się na dźwięku, który wymaga sekwencyjności, dźwięk odtwarzany jest po dźwięku. Równoczesne wykonanie nagrań wprowadza chaos. Podobnie jest z mówieniem, gdzie jedna osoba musi milczeć, gdy druga mówi. Inaczej nie zrozumiemy wypowiedzianych słów i źle się czujemy. To pojęcie jest moim zdaniem bardzo przydatne w badaniu rzeczywistości społecznej.

Przejdę teraz do kolejnej ważnej kategorii. Na temat kozła ofiarnego jest wiele ciekawych teorii. Niestety, zbyt często wybiera się przebrzmiałe koncepcje, nie znając współczesnych standardów naukowych. Nie będę omawiał bogactwa teorii, ale skupię się na wybranej koncepcji. W swoich studiach kieruję

11 P. Glick, *Jagnięta ofiarne w wilczym przebraniu. Zawistne uprzedzenia, ideologia i czynienie z Żydów kozłów ofiarnych*, przeł. A. Czarna, w: *Zrozumieć Zagładę. Społeczna psychologia Holokaustu*, red. L.S. Newman, R. Erber, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 103-130.

12 *Schemat modelu* - tamże, s. 116.

13 Por. M. Janion, *Niesamowita Słowiańszczyzna. Fantazmaty literatury*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2006.

14 Oficjalne dane zawiera spis powszechny – dane dostępne na stronie GUS.

się ideologicznym modelem kozła ofiarnego, który korzysta z najnowszych osiągnięć psychologii¹¹. Jak widać, modna choćby w socjologii teoria René Girarda nie jest już panującą koncepcją.

Teoria Petera Glicka jest bardzo interesująca, gdyż nie tylko opisuje, jak dochodzi do przemocy (ludzie zamieniają się w morderców), ale także, jakie cele na co dzień spełnia ideologia kozła ofiarnego. A to najbardziej podstępna jej rola – nie tylko popycha ona ludzi do przemocy w wyjątkowych sytuacjach (podzielanych społecznie frustrujących warunkach), ale także kształtuje tożsamość członków grupy. Wcześniejsze zawistne stereotypy nie tylko zatem wskazują grupę, która ma być ofiarą agresji, ale także są częścią dyskursu publicznego, który członkowie grupy traktują jako neutralny zasób kultury¹².

W Polsce na przykład stereotypy romantyczne wykorzystywane są w budowie polskiej tożsamości narodowej i jednocześnie służą mobilizowaniu ludzi do przemocy (mowa tu raczej o – jak pisała Maria Janion – postromantyzmie¹³). Jak widać dokładnie, obcym konstytutywnym są Żydzi – nawet dziś, gdy ta mniejszość narodowa jest w Polsce bardzo nieliczna¹⁴.

Ważne jest to, że w Europie nie było kraju, który był odporny na wyznaczenie kozłów ofiarnych. Grupy, które w ciężkich czasach dyskryminowano i mordowano różniły się, ale mechanizm był zaskakująco podobny. Były oczywiście społeczności, które dyskryminowano wszędzie, nawet w państwie kościelnym, na przykład Żydzi. Padli ofiarą ludobójstwa w czasie II wojny światowej. Byli też ofiarą pogromów w innych częściach świata.

Dotykamy tu w istocie fundamentalnego zagadnienia. Kształtowanie tożsamości oznacza najczęściej wykluczanie innych. Mogą się oni bardzo różnić – zależy to od ideologii grupowej. Natura tego procesu sprawia, że kogoś nazywamy i może dotykać go przemoc.

Polskość kształtowana była przy użyciu ideologii, które w odpowiednim momencie można było użyć do wskazania i napiętnowania kozła ofiarnego. Ludzie mają w głowach idee, które są używane – przez liderów opinii, polityków lub przywódców. Lubię – jako badacz dyskursów – w tym kontekście mówić o dyskursach ideologicznych, które kształtują odpowiednie habitusy. Ważne są zatem nie tylko słowa wypowiedane w danym momencie, ale wszelkie działania, w tym rutynowe (np. kształcenie w szkołach powszechnych), które odpowiednio kształtują ludzi.

Szczególnie podstępna jest projekcja komplementarna. Projekcja to potężny mechanizm psychologiczny, który był często wykorzystywany w zbrojowej przemocy. Projekcja komplementarna zapewnia wzmocnienie przemocy, gdy ta już występuje. To sprzężenie zwrotne, wzmacniające czyny morderców. Działa bardzo prosto – skoro zabijam ofiarę, musi być temu winna. To zresztą potężny motywator zbrodniarzy. Fenomen sprawiedliwego świata to błąd poznawczy polegający na tendencji do wierzenia, że świat jest w jakiś sposób „sprawiedliwy”, co oznacza, że ludzie zasługują na nieszczęścia lub szczęścia, które ich spotykają. Choć takie przekonanie może nas oburzać, bardzo często służyło mobilizacji ludzi do przemocy.

Ludzie są zatem bardzo wadliwymi maszynami poznawczymi. Na co dzień posługują się wieloma błędnymi logicznie schematami, które podpowiada im umysł. Powstał on zresztą jako wynik ewolucji, a więc służył określonym celom życiowym. Nie miał być uniwersalnym organem poznawczym. Takich zresztą ewolucja nie produkuje. Ograniczeniami poznawczymi zajmuje się zresztą psychologia, a zwłaszcza psychologia ewolucyjna¹⁵.

Wiele teorii posługuje się pewną poręczną metaforą – hydraulicznym modelem agresji i przemocy. Koncepcja hydrauliczna zakłada, że agresja jest poędem. Energia agresywna gromadzi się i wybucha – jak kocioł bez wentyla bezpieczeństwa. Koncepcja hydrauliczna zakłada także pojęcie bodźców spustowych, czyli wyzwalaczy agresji. Twórcą koncepcji jest Konrad Lorenz, znany austriacki zoolog i ornitolog, twórca nowoczesnej etologii i laureat Nagrody Nobla (1973). Także nasze potoczne myślenie lubi tę metaforę.

Nienawistne grupy chcą zatem stworzyć określoną identyfikację społeczną i kozły ofiarne. Dlatego piszą i malują na murach. Nie jest ważna nasza ocena artystyczna czy moralna – chodzi o to, aby walczyć z mobilizacją, którą przynosi. Trzeba pamiętać, że nie chodzi tu o przypadkowe błędy młodych, ale zaplanowaną akcję odtworzenia nienawistnych ruchów społecznych. Dlatego jest to tak niebezpieczna działalność.

Sprawcy konstruują ofiary. Nie można się doszukiwać ich odmienności społecznej. To ideologia nienawistników demonizuje ofiary przemocy. Kozły ofiarne są w głowach sprawców, a nie w charakterystyce grupowej. Ideologia konstruuje kozła ofiarnego, a nie przychodzi on gotowy. Temu też służą napisy na murach.

15 Por. D.M. Buss, *Psychologia ewolucyjna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2001.

Ofiary są przedmiotem agresji lub „tylko” dyskryminacji. Znowu chodzi o społeczne akcje, a nie o indywidualne idee. Zwykle jednostki nie wzbudzają w sobie złych impulsów do innych grup, ale ochoczo dostosowują się do innych, wykazując konformizm nawet do najbardziej nienawistnych grup. Skrętnie korzystają z tego nienawistne ruchy społeczne, które łączą werbunek z typowymi zachowaniami młodych, na przykład rytuałami przejścia.

Ludzie uczą się stosowania symboli podobnie jak innych praktyk społecznych. Dotyczy to także oznaczania terytorium czy umieszczania symboli. Dlatego te praktyki możemy zróżnicować klasowo i narodowo, pokazując wpływ lokalnego kontekstu. Nienawistne symbole nie są odziedziczone rodzinnie, jak geny. Człowiek uczy się ich używania i może nie rozumieć wielu związanych z nimi znaczeń. Historia jest często przed nim zakryta. Opisy naukowców nie oddają potocznej wiedzy.

Systemy symboliczne wyzwalają emocje, które nie są czymś „naturalnym” i „oczywistym”. Także język ma emocjonalne efekty. Napisy na murach wzbudzają emocje, o których wiedzą malujący. Nie można oddzielić języka od emocji, to połączone zjawiska. Kiedyś teorie pomijały pewne aspekty rzeczywistości, dziś nie jest to możliwe. Społeczeństwa produkują pożądane emocje. Robią to także siewcy nienawiści.

Dlatego też pomniki nie są zbędną małą architekturą. To ważny element fundamentalnych procesów społecznych. Teraz odwołam się do Randalla Collinsa, bardzo ciekawego współczesnego socjologa, który zbudował teorię społeczeństwa jako łańcuchów rytuałów interakcyjnych¹⁶. (Jego książki polecam niezależnie od tematyki, bo to bardzo ciekawa teoria; teraz autor szerzej zajmuje się przemocą.)

Collins podkreśla, że dla życia społecznego niezwykle ważna jest energia emocjonalna, która nie sprowadza się do emocji w sensie psychologicznym. Również nienawistne ruchy potrzebują tej energii do istnienia. Energię pomnażamy w rytuałach społecznych, np. takich jak ceremonie pod Grobem Nieznanego Żołnierza w Warszawie. Energia, według tej teorii, jest przenoszona przez sytuacje za pomocą symboli, które są ładowane w sytuacjach emocjonalnych¹⁷. Ludzie spotykają się w czasie mniej lub bardziej formalnych ceremonii, poddają się różnym operacjom, wspólnie skupiają uwagę na tych samych rzeczach i odczuwają różnorodne emocje w sensie psychologicznym i ładują „akumu-

16 R. Collins, *Łańcuchy rytuałów interakcyjnych*, przeł. K. Suwada, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2011.

17 Tamże, s. 128.

latory społeczne”, takie jak pomniki, energią emocjonalną. Także członkowie neofaszystowskich ruchów muszą się spotkać, aby naładować swoje symbole energią emocjonalną.

18 Tamże, s. 130.

Wysoka energia emocjonalna przekłada się na powodzenie ludzi w określonych sytuacjach. Daje uczucie pewności siebie oraz entuzjazmu dla interakcji społecznej¹⁸. Niska energia emocjonalna oznacza problemy, w tym brak solidarności (rozumianej jak u Émile’a Durkheima). Jednocześnie zamach na symbol grupowy, który jest nośnikiem energii emocjonalnej, prowadzi do agresji grupowej („gniew grupowy przeciwko heretykom czy kozłom ofiarnym”¹⁹).

19 Tamże, s. 151.

Ważne jest to, że rytuały nie tylko prowadzą do poprawy sytuacji wszystkich uczestników. Reprodukują także nierówności społeczne. „Rytuały mają podwójnie stratyfikujące rezultaty: odnoszące się do podziału pomiędzy osobami uczestniczącymi w rytuale a znajdującymi się poza nim, a także wewnątrz samego rytuału, pomiędzy przywódcami rytuału a jego wyznawcami. Rytuały są więc kluczowymi mechanizmami, można powiedzieć, że są głównym narzędziem w procesie konfliktu i dominacji”²⁰. Przywódcy rytuałów wychodzili zatem z ceremonii nieproporcjonalnie wzmocnieni.

20 Tamże, s. 57.

Energia emocjonalna jest niezbędna do normalnego funkcjonowania społeczeństwa. Według tej teorii, dumą jest emocją „związaną z jaźnią pobudzoną przez grupę; wstyd jest emocją jaźni wyczerpanej w wyniku społecznego wykluczenia”²¹. Społeczeństwo z wyładowanymi „akumulatorami” nie może funkcjonować. Jak widać, autor, zgodnie z dzisiejszą praktyką, wyjaśnia jak są tworzone emocje i czemu służą.

21 Tamże, s. 143.

Ludzie potrzebują wsparcia w różnych systemach. Najczęściej nie są to wysublimowane kody, ale łatwo zrozumiałe, które można bez problemów powielić. Dlatego tak ważna jest kultura popularna. W ten sposób reprodukuje się narody i przynależność do nich. Ludzie namiętnie oglądają filmy czy czytają komiksy, co pozwala im utwierdzać się w wyznawanych poglądach. Chodzi tu zarówno o świadome przemyślenia, jak i nieświadomy wpływ. Dlatego zmieniając kulturę popularną, zmieniamy ludzi. Każda władza miała takie ambicje. Jeśli bohaterowie mas robią rzeczy, które nam mogą się wydawać naganne, to ludzie uwierzą superbohaterom, a nie naukowcom. Rządy popierające przemoc mogą zatem manipulować w głowach ludzi nie uciekając się do topornej propagandy.

W tym miejscu warto szerzej napisać o ruchach społecznych. Poświęcone są temu zagadnieniu prace naukowe, m.in. cenionego w Polsce Alaina Touraine'a (jest popularny, bo zajmował się „Solidarnością”). Ruchy społeczne nie są konstytuowane przez każdą działalność ludzi. Według Jana Szczepańskiego występują trzy typy ruchów społecznych: ruchy ekspresywne, ruchy reformatorskie, ruchy rewolucyjne (np. ruchy narodowyzwoleńcze). Neofaszyzm konstytuuje taki ruch, choć wiele jego działań w różnych krajach jest nielegalne (w tym zwłaszcza działalność terrorystyczna). Ich celem jest zmiana społeczna, dostosowanie porządku społecznego do autorytarnych reguł. Choć często ich wizja przyszłości jest bardzo niedookreślona i rozmyta. Nawet jeśli o tym nie mówią wprost, odbiorcy doskonale rozumieją, o co toczy się gra.

Nienawistny styl działania trzeba wyrugować. Konieczna jest transformacja społeczna, która wymaga zmiany wielu form rutynowej aktywności wychwalanej jako element tradycji i dziedzictwa. Trzeba zmienić szkoły, muzea czy teatry. Pewne rzeczy wymagają radykalnej przemiany. Wszyscy mamy na to wpływ. Pomocna w tym może być rozumna edukacja powszechna, która nie tylko przekazuje wiedzę, ale także wychowuje jednostki.

Konflikt i pamięć

Spółeczeństwa upamięniają konflikty, które definiowane są jako kluczowe dla grupy. W Polsce np. kluczowe znaczenie ma II wojna światowa, która stanowi istotny składnik pamięci zbiorowej²². W znacznej mierze mamy tu do czynienia nie z osobistym doświadczeniem, ale z przekazem, często odpowiednio spreprowanym, np. w szkole powszechnej, gdzie kształtuje się postawy młodzieży.

Przystępując do działania ważne jest, aby pamiętać, że nie mamy do czynienia z dobrymi historykami. Ludzie, którzy poszukują kozłów ofiarnych, kierują się emocjami i zadowolają mitami. Bardzo często mało wiedzą. W Polsce np. powtarza się hasło: „Wołyń - Pamiętamy!”, ale zapewne te osoby nie byłyby w większości w stanie pokazać na mapie tej historycznej krainy. Oni nic nie pamiętają. Ale odtwarzają kolektyw nienawistników, którzy oczerniają Ukraińców. (Dzisiaj zamilkli, ale szybko - jak sądzę - wrócą do swej nagannej praktyki). Dlatego możemy bez obawy zmieniać kulturę, nie wymaga to rzadkich umiejętności.

Każde społeczeństwo kultywuje pamięć o określonych konfliktach. Na tym

22 Por. *Postrzeżanie II wojny światowej i poparcie dla domagania się reparacji od Niemiec*. Komunikat z badań CBOS nr 113/2019. Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (351) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 22–29 sierpnia 2019 roku na liczącej 974 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Opracowała Barbara Badora. Komunikaty z badań CBOS dostępne są legalnie w internecie.

opiera tożsamość zbiorową i rozliczne działania, w tym obchody pod ważnymi pomnikami (w Polsce takim miejscem jest Grób Nieznanego Żołnierza, ale także inne obiekty; każde miasto ma wyróżnione miejsce oficjalnych ceremonii). Można pogrupować społeczeństwa ze względu na podobieństwo działań upamiętniających. Państwa naszego regionu – Europy Środkowo-Wschodniej – kultywują inne wydarzenia, niż stare demokracje z zachodniej Europy. To wszystko przekłada się na zróżnicowanie działań nienawistnych grup i ruchów, które są ograniczone w swojej polityce społecznymi ramami pamięci (o społecznych ramach pamięci napisał Maurice Halbwachs²³).

23 M. Halbwachs, *Społeczne ramy pamięci*, przeł. M. Król, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2022.

Pamięć sama z siebie nie wywołuje konfliktu. Powszechnie pamiętane osoby i wydarzenia wykorzystywane są do legitymizowania przemocy. „Patriotyczne murale” są gatunkiem, który z tego korzysta i wywołuje nienawiść, nawet jeśli twórcy wprost o tym nie mówią. Należy pamiętać, że czasy się zmieniają. Kiedyś wojna, przemoc i dyskryminacja były powszechne.

Przemoc jest często komunikacją, a nie nieracjonalnym impulsem. To, kogo bijemy, gdzie i kiedy podlega wzorom społecznym. Ma to określone cele, np. zreprodukowanie grup społecznych. Dziś odwoływanie się do przemocy jest potępiane i ludzie wiedzą, aby o tym publicznie nie mówić. Najczęściej przyklaskują jednak nienawistnym działaniom, które służą ich grupie.

W tym miejscu warto wprowadzić istotny termin – anestezja (znieczulenie). Jest ona produkowana przez wiele społecznych instytucji, które sprawiają, że sprawcy nie czują cierpienia ofiar i mogą ich dalej dyskryminować. Ważnym aspektem jest także znieczulenie członka grupy atakującej, który nie czuje skutków walki i przemocy. Mechanizmy społeczne sprawiają, że pewne ofiary postrzegamy jako dogodne w danej sytuacji i nie uruchamia się u nas proces współczucia, który może np. powstrzymać przemoc wobec dzieci. Tworząc kozła ofiarnego tworzymy także sprawcę, który ma określone cechy. Potężnym mechanizmem jest przykładowo strach, który możemy wzbudzić wobec niewinnej ofiary.

24 Por. M. Winiewski, K. Hansen, M. Bilewicz, W. Soral, A. Świdorska, D. Bulska, *Mowa nienawiści, mowa pogardy. Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2017.

Znajomość konfliktów z przeszłości jest ważna. Wiemy dzięki temu, kto może łatwo stać się kozłem ofiarnym²⁴. Nie wytwarza ona jednak automatycznie wrogów, którzy padają ofiarą agresji. Współczesne działania są niezbędne dla stworzenia ofiary. Temu służą działania neonazistów.

Wpływ tych podmiotów jest wielowymiarowy. Zmienia zarówno jednostkę, jej stosunek do rzeczywistości, jak i całą społeczność. To samo robi szkoła, choć ma inny cel. Kształtując ludzi określamy ich habitusy, rozmaite praktyki społeczne, instytucje, jak i kształt całej grupy. Nie są to dane i niezmiennie podmioty, ale płynne całości, które są cały czas kształtowane, między innymi w toku codziennej komunikacji.

Opisując nienawistne grupy, które oznaczają terytorium, trzeba opisać lokalny kontekst. Nie wystarczą ogólniki. W Polsce (i w wielu innych krajach) wielkie znaczenie ma przywiązanie do klubów sportowych, których kibice wyraziście oznaczają terytorium (często reprodukując tradycyjne kozły ofiarne, np. Żydów). Pewne miasta mają bardzo rozbudowaną symbolikę (np. Łódź), inne oszczędniej korzystają z tych znaków. Ale ich występowanie jest kluczowe dla panowania symbolicznego nad terytorium.

Socjologia nie patrzy zatem na elementy przeszłości czy symbole jako na niewinne obiekty. W określonym kontekście i społeczeństwie mogą się stać niezwykle niebezpieczne, tworząc osoby, które są gotowe dyskryminować, a nawet zabijać. To wywarzenie rzeczywistości społecznej, w tym aktorów, jest przedmiotem zainteresowania socjologii. Nie robimy tego najczęściej wykazując się innowacją, ale korzystając z dostępnych skryptów kulturowych. Kultura pomaga także nienawistnikom.

Każde społeczeństwo nawiązuje do innych wydarzeń z przeszłości i innych postaci. Polską ponoć rządzą „dwie trumny” – Romana Dmowskiego i Józefa Piłsudskiego. Można to zmienić w poszczególnych regionach, np. mówić o Wojciechu Korfantym i Michale Grażyńskim na Górnym Śląsku. Polska jest krajem, który odzyskał niepodległość po 123 latach, jak mówimy. A zatem nasza wizja przeszłości jest szczególna, dominuje historia narodu, a nie państwa, jak w wielu innych krajach. Są także wydarzenia przełomowe, które dzielą społeczeństwo (np. zabójstwo Gabriela Narutowicza). Do takich miejsc pamięci nawiązują nienawistne ruchy. Bez wątplenia konstruowanie radykalnej prawicy w Polsce to nieustanna polemika z historykami, w tym nawiązywanie do zalegitymizowanego dziedzictwa narodowego (np. antysemitycznych publikacji Maksymiliana Kolbe).

Polski styl refleksji można podsumować mówiąc za klasykami o romantyzmie. Gorąco upamiętniamy klęski i przelaną krew, rzadziej myślimy o zwycię-

stwach i sukcesach. Ma to wpływ także na formułę faszyzmu. Co ciekawe, w II Rzeczypospolitej nie zakorzenił się biologiczny rasizm, dominowały uprzedzenia kulturowe. Ale dziś neonaziści mówią używając schematów biologicznego rasizmu i są doskonale rozumiani. Nieważne, że jest to niezgodne z polskim dziedzictwem. Tak wygląda rozpowszechnianie radykalnych sądów. Zresztą, można przypuszczać, że większość radykałów nawet nie czytało pism klasyków, których mają na sztandarach. Nie jest to nawet potrzebne. Podobnie w hitlerowskich Niemczech, uświęcano klęski. W tym sensie polska polityka pamięci (polityka historyczna) sprzyja neonazistom.

Generalnie zatem nie jest ważna opinia ekspertów, w tym historyków, ale działających jednostek, które czasami wiedzą zaskakująco mało o przeszłości. Nie przeszkadza to w powielaniu aktów nienawiści. Koszły ofiarne nie muszą być tworzone przez znawców problematyki. Nikt nienawistników nie rozlicza z wiedzy o przeszłości.

Zakończenie

Artykuł ten nie był naukową analizą, korzystał z bardziej eseistycznej formy, aby powiedzieć o rzeczach, które są ważne i powinny być świetnie znane naukowcom. Oczywiście, można pokazać, że pole naukowe rządzi się pozanaukowymi prawami i często odgrywają tam rolę światopoglądy i uprzedzenia, które nie powinny kierować naukowcami.

Ludzie od małego szkoleni są do nienawiści. Każde państwo reprodukuje sprzyjającą mu nienawiść. Często opisuje się to w pięknych słowach, jako miłość ojczyzny i narodu. Nienawiść cały czas się opłaca, choć nie wypada się do tego przyznawać. Jeszcze w XXI wieku odnotowaliśmy ludobójstwa, wypędzenia czy inne zbrodnie (np. w Birnie czy Darfurze), dlatego nie może nas dziwić powszechność przemocy wymierzonej w koszły ofiarne.

Walka z nienawistnymi znakami opłaca się, gdyż służą one odtworzeniu jednostek, grup i nienawiści. Dzieje się tak nieformalnie, poza systemem szkolnym, ale ludzie uczą się dyskryminować koszły ofiarne. Pomaga im w tym cała kultura, która tłumaczy te praktyki w sposób wzniosły i patetyczny, zamieniając słowami nienawistną przemoc w miłość ojczyzny. Tak robią społeczeństwa jeszcze w XXI wieku. Po drugiej wojnie światowej powtarzaliśmy: „Nigdy więcej!”, ale tylko dostawialiśmy nagrobki, upamiętniające kolejne zamordowane

grupy. Czas najwyższy to zakończyć. Wiem, że mówię naiwne słowa romantyka.

Dlatego kultura wymaga lustracji. Zbyt wiele jej elementów służy reprodukcji przemocy. Zbyt wiele narracji służy tworzeniu kozłów ofiarnych. Kiedyś przemoc była artystycznie ciekawa, dziś musi być jednoznacznie potępiona. To pewnie naiwny cel, ale powinniśmy go sobie stawiać. Podobnie nigdy nie skończy się oczyszczanie murów z nienawistnych znaków i symboli.

Spółeczeństwa pomagają jednostkom konstruować kozły ofiarne i odczuwać złe emocje. Najczęściej taka osoba wie bardzo mało. Ale jej nienawiść opłaca się pewnym ruchom, a nawet całemu społeczeństwu. Dlatego instytucje ułatwiają myślenie i działanie. Nie wymagają od jednostki konstruktywności, często powielają one stare szlaki nawet sobie z tego nie zdając sprawy.

W usuwaniu nienawistnych znaków trzeba przestrzegać prawa. Nie można bezkarnie malować cudzych murów. Nawet jeśli nienawistnicy tego prawa nie przestrzegają. Tylko przestrzegając tego standardu będziemy stali na odpowiednim poziomie.

Zgłaszanie nienawistnych znaków, a więc oczyszczanie wspólnej przestrzeni ze znaków i symboli, które pomagają tych ruchom społecznym i grupom zreprodukować się, przynosi wymierne korzyści. Nie chodzi o liczbę wyroków, ale o powstrzymanie ludzi od działania. Choć może nam się wydawać, że powielają oni bezrozumne fantazmaty, pomagają im wyrażać emocje i stanowiska tożsamościowe. Nauczeni nienawiści często nie potrafią nic innego.

Bibliografia

- Bourdieu P., *Language and Symbolic Power*, przeł. G. Raymond, M. Adamson, Cambridge, Massachusetts 1991.
- Buss D.M., *Psychologia ewolucyjna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2001.
- Collins R., *Łańcuchy rytuałów interakcyjnych*, przeł. K. Suwada, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2011.
- Glick P., *Jagnięta ofiarne w wilczym przebraniu. Zawistne uprzedzenia, ideologia i czynienie z Żydów kozłów ofiarnych*, przeł. A. Czarna, w: *Zrozumieć Zagładę. Społeczna psychologia Holokaustu*, red. L.S. Newman, R. Erber, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.

- Halbwachs M., *Społeczne ramy pamieci*, przeł. M. Król, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2022.
- Janion M., *Niesamowita Słowańszczyzna. Fantazmaty literatury*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2006.
- Kampka A., *Multimodalna analiza dyskursu – ujęcie semiotyczne*, w: M. Czyżewski, M. Otrócki, T. Piekot, J. Stachowiak (red.), *Analiza dyskursu publicznego. Przegląd metod i perspektyw badawczych*, Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa 2017.
- Linke U., *Murderous Fantasies: Violence, Memory, and Selfhood in Germany*, „New German Critique” 1995, Nr 64, „Germany: East, West, and Other”.
- Marshall G. (red.), *Słownik socjologii i nauk społecznych*, przeł. A. Kapciak i in., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Nijakowski L.M., *Domeny symboliczne. Konflikty narodowe i etniczne w wymiarze symbolicznym*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006.
- Nijakowski L.M., *Niemiecka domena symboliczna. Spory i konflikty o pomniki i tablice mniejszości niemieckiej na Śląsku*, w: L.M. Nijakowski (red.), *Niemcy*, Wydawnictwo Sejmowe, Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP, Warszawa 2016.
- Ossowski S., *O ojczyźnie i narodzie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1984.
- Postrzeżanie II wojny światowej i poparcie dla domagania się reparacji od Niemiec*. Komunikat z badań CBOS nr 113/2019. Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (351) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 22–29 sierpnia 2019 roku na liczącej 974 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Opracowała Barbara Badora.
- Szacka B., *Czas przeszły, pamięć, mit*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006.
- Winiewski M., Hansen K., Bilewicz M., Soral W., Świdarska A., Bulska D., *Mowa nienawiści, mowa pogardy. Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2017.
- Wróblewski P., *Mobilizacja i konflikt etniczny. Miejsca święte mniejszości narodowych w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2007.

Psychologiczne aspekty mowy nienawiści

- Czym jest mowa nienawiści?
- Identyfikowanie mowy nienawiści
- Ile jest nienawiści w mowie nienawiści
- Społeczny problem - konsekwencje mowy nienawiści
- Szkodliwość społeczna – uprzedzenia, zanik norm społecznych i radykalizacja
- Mowa nienawiści promuje uprzedzenia
- Mowa nienawiści niszczy normy społeczne
- Mowa nienawiści – narzędzie radykalizacji
- Konsekwencje dla grupy mniejszościowej – jakość życia
- Mowa nienawiści – bezpośrednia przemoc werbalna
- Mowa nienawiści – efekty ekspozycji na nienawistne treści

1 Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R/97/20

2 Benesch, S. (2014). *Defining and diminishing hate speech*. State of the world's minorities and indigenous peoples, 2014, 18-25.

3 Howard, J. W. (2019). *Free speech and hate speech*. Annual Review of Political Science, 22, 93-109.

4 Post, R. (2009). *Hate speech*. (w) I. Hare, J. Weinstein (red.), *Extreme Speech and Democracy*, 123-138.

5 Howard, J. W. (2019). *Free speech and hate speech*. Annual Review of Political Science, 22, 93-109.

Czym jest mowa nienawiści?

Mowa nienawiści powszechnie uważana jest za poważne naruszenie praw człowieka we współczesnym świecie. Jednocześnie brak dziś jednoznacznej definicji mowy nienawiści. Stanowi to poważne utrudnienie w ściganiu mowy nienawiści jako przestępstwa. Bardzo ogólne zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy definiują mowę nienawiści. Są to według nich wypowiedzi, które szerzą, propagują i usprawiedliwiają nienawiść rasową, ksenofobię, antysemityzm oraz inne formy nietolerancji podważające bezpieczeństwo demokratyczne, spójność kulturową i pluralizm¹ (Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R/97/20).

Sam termin „mowa nienawiści”, mimo iż stosowany powszechnie, nie jest jednoznacznie zdefiniowany zarówno przez prawo – różne kraje w różny sposób identyfikują i definiują ten termin², jak i nauki społeczne³. Pomimo, iż zjawisko mowy nienawiści w niektórych krajach jest opisywane i stygmatyzowane przez prawo od ponad stu lat⁴, przepisy jego dotyczące często są niespójne, nadmiernie zawężone albo nieprecyzyjne. Jednym z głównych problemów zarówno w kwestii definicji, jak i ochrony prawnej przed mową nienawiści jest, często jedynie wyobrażony, konflikt pomiędzy wartościami - ochroną przed mową nienawiści oraz prawem do wolności słowa⁵.

Głównym przepisem w Polskim prawie odnoszącym się do mowy nienawiści (choć nie używającym tego terminu) jest artykuł nr 257 KK mówiący:

„Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególłą osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.”

Analizując ten przepis, warto zwrócić uwagę na dwa aspekty. Po pierwsze odwołuje się on do znieważenia, czyli naruszania godności innej osoby poprzez obrażanie lub poniżanie czynami lub słowami w jej obecności (celowo) lub pod jej nieobecność, publicznie. Innymi słowy z jednej strony traktuje się mowę nienawiści szeroko, odwołując się do różnego typu zachowań - nie tylko jako „mowę”. Z drugiej zaś strony poważnie zawęża jej rozumienie, wyróżniając jedynie grupy etniczne, narodowe i religijne oraz odnosząc się do działań celowych. Ważne jest, aby podkreślić, że w badaniach społecznych zazwyczaj ten termin jest traktowany znacząco szerzej np. poprzez rozszerzanie grup,

których może to dotyczyć.

W niniejszym opracowaniu omawiać będę różne szkodliwe konsekwencje mowy nienawiści, rozumianej szerzej jako akt komunikacji obrażający lub poniżający osobę, lub grupę osób ze względu na ich przynależność grupową. Najczęstszym przyjmowanym w badaniach kryterium wyznaczającym grupy, w odniesieniu do których mówimy o mowie nienawiści, jest niezbywalność. Na przykład o mowie nienawiści powiemy w przypadku obraźliwych komentarzy odwołujących się do rasy ale już niekoniecznie w przypadku podobnych komentarzy odwołujących się np. do zawodu polityka. Dlatego jako taką uwzględnia się w badaniach poza kategoriami narodowymi, religijnymi i etnicznymi także wiek, płeć czy tożsamość płciową i orientację seksualną. Co ważne, mowę nienawiści osadzam w znacznie szerszym kontekście społecznym – relacji międzygrupowych - odnosząc ją także do zjawisk takich jak stereotypy, uprzedzenia czy dyskryminacja⁶.

6 Bilewicz, M., Marchlewska, M., Soral, W., & Winiewski, M. (2014). *Mowa nienawiści. Raport z badań sondażowych*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego, Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdorska, A., & Bulska, D. (2017). *Mowa nienawiści, mowa pogardy. Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*.

7 Waseem, Z., & Hovy, D. (2016, June). *Hateful symbols or hateful people? predictive features for hate speech detection on twitter*. In *Proceedings of the NAACL student research workshop* (pp. 88-93).

Identyfikowanie mowy nienawiści

Znakomitym punktem wyjścia do precyzyjnego opisanego, czym dokładnie jest akt nienawistnej mowy, są kryteria wg których można zidentyfikować mowę nienawiści na Twitterze. Kryteria te zostały stworzone przez badaczy⁷ na podstawie korpusu ponad stu tysięcy tweetów.

Tweet zawiera mowę nienawiści jeśli:

1. używa seksistowskich lub rasistowskich obelg;
2. atakuje mniejszość;
3. stara się uciszyć / umniejszyć / marginalizować mniejszość;
4. krytykuje mniejszość (bez uzasadnionych argumentów);
5. promuje, nie używając bezpośrednio, mowę nienawiści lub przestępstwa motywowane uprzedzeniami;
6. krytykuje mniejszość intencjonalnie postępując się błędną argumentacją (atakowanie chochoła - sofizmat rozszerzenia);
7. w rażący sposób fałszywie przedstawia rzeczywistość lub dąży do zniekształcenia prawdy na temat mniejszości używając nieprawdopodobnych / bezpodstawnych stwierdzeń;
8. zawiera problematyczne / skojarzone z nienawistnymi narracjami hashtagi, np. „#BanIslam”, „#whoriental”, „#whitegenocide”;

9. negatywnie stereotypizuje mniejszość;
10. broni ksenofobii lub seksizmu;
11. zawiera obraźliwy pseudonim, ponieważ zgodnie z poprzednimi kryteriami tweet jest niejednoznaczny (w najlepszym razie) i dotyczy tematu, który spełnia którekolwiek z powyższych kryteriów.

Oczywiście powyższa lista kryteriów dotyczy jednego medium społecznościowego, ale uwzględnione w niej kryteria pozwalają spojrzeć szerzej na całe zjawisko. Cztery pierwsze punkty odnoszą się do jawnej wrogości, co ważne, skoncentrowanej na grupie mniejszościowej.

Punkty od 5. do 7. opisują bardziej pośrednie sposoby atakowania grupy mniejszościowej poprzez rozpowszechnianie fałszywych treści i zniekształcanie rzeczywistości oraz propagowanie stereotypów.

Punkt 8. odnosi się do strefy symboli, w tym konkretnym przypadku tekstowych, niemniej można to rozszerzyć także na inną symbolikę. Wartym uwagi jest fakt, że część z hasztagów i innych symboli może mieć niewinne brzmienie lub źródła, ale w określonym kontekście symbolizują i są powiązane z nienawistnymi treściami.

Punkt 9. rozszerza definicję także o niekoniecznie intencjonalne działania. Treści odwołujące się do stereotypów na temat mniejszości, będące z definicji nieprawdziwe czy nadmiernie uogólnione⁸, mogą być reprodukowane bez specjalnie wrogich intencji niemniej, co pokazują badania, są szkodliwe dla członków/członkiń grup mniejszościowych.

Punkt 10. jest niezwykle ważny, ponieważ w znacznym stopniu odnosi się do popularnej ostatnio koncepcji współczesnych uprzedzeń⁹ - wyrażania negatywnych postaw wobec mniejszości w sposób zawaolowany i bardziej akceptowalny społecznie.

Ile jest nienawiści w mowie nienawiści

Samo określenie „mowa nienawiści” sugeruje, że używanie takiego języka lub symboliki jest związane z emocjami odczuwanymi wobec grup mniejszościowych. Faktycznie badania wskazują na to, że akceptacja i stosowanie mowy nienawiści jest manifestacją uprzedzeń¹⁰, jednak jej emocjonalnym podłożem, wbrew nazwie, jest raczej pogarda niż nienawiść / złość¹¹. Uwzględnienie tej perspektywy jest o tyle istotne, że pogarda i nienawiść to dwie zasadniczo

8 Hamilton, D. L., & Sherman, J. W. (2014). *Stereotypes*. In *Handbook of social cognition* (pp. 17-84). Psychology Press.

9 McConahay, J. B. (1986). *Modern racism, ambivalence, and the Modern Racism Scale*.

10 Roussos, G., & Dovidio, J. F. (2018). *Hate Speech Is in the Eye of the Beholder: The Influence of Racial Attitudes and Freedom of Speech Beliefs on Perceptions of Racially Motivated Threats of Violence*. *Social Psychological and Personality Science*, 9(2), 176–185. <https://doi.org/10.1177/1948550617748728>

11 Bilewicz, M., Kamińska, O. K., Winiewski, M., & Soral, W. (2017). *From disgust to contempt-speech: The nature of contempt on the map of prejudicial emotions*. *Behavioral and Brain Sciences*, 40 <https://doi.org/10.1017/S0140525X16000686>; Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdorska, A., & Bulska, D. (2017). *Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*. Fundacja im. Stefana Batorego.

12 Fischer, A., Halperin, E., Canetti, D., & Jasini, A. (2018). *Why we hate*. *Emotion Review*, 10, 309–320. <https://doi.org/10.1177/1754073917751229>

13 Ben-Ze'ev, A. (2008). *Hating the one you love*. *Philosophia*, 36, 277–283. <https://doi.org/10.1007/s11406-007-9108-2>

14 Górska, P., & Bilewicz, M. (2015). *When „a group in itself” becomes „a group for itself”: Overcoming inhibitory effects of superordinate categorization on LGBTQ individuals*. *Journal of Social Issues*, 71, 554–575. <https://doi.org/10.1111/josi.12128>

15 Fischer, A., & Giner-Sorolla, R. (2016). *Contempt: Derogating others while keeping calm*. *Emotion Review*, 8, 346–357. <https://doi.org/10.1177/1754073915610439>

16 Gervais, M. M., & Fessler, D. M. (2017). *On the deep structure of social affect: Attitudes, emotions, sentiments, and the case of „contempt.”* *Behavioral and Brain Sciences*, 40, 1–18. <https://doi.org/10.1017/S0140525X16000352>

17 Tausch, N., Becker, J. C., Spears, R., Christ, O., Saab, R., Singh, P., & Siddiqui, R. N. (2011). *Explaining radical group behavior: Developing emotion and efficacy routes to normative and nonnormative collective action*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101, 129–148. <https://doi.org/10.1037/a0022728>

18 Bilewicz, M., Marchlewska, M., Soral, W., & Winiewski, M. (2014). *Mowa nienawiści. Raport z badań sondażowych*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.

różne emocje, których konsekwencje są znacząco inne.

Nienawiść jest emocją odczuwaną przez bezsilnych wobec pozornie silniejszego celu¹². Motywuje działanie wobec ‘wroga’, aby go zneutralizować – celem jest atak i zniszczenie zagrażającej, wrogiej grupy, a nie długotrwała dyskryminacja¹³. Nienawiść jest ściśle związana z gniewem, o którym wiadomo, że motywuje normatywne formy zbiorowego działania (np. protesty, aktywność polityczną)¹⁴ – jest to więc wyraźnie emocja konstruktywna, bardziej związana z dążeniem niż unikaniem.

Pogarda jest emocją, jaką odczuwają osoby wyżej w hierarchii wobec tych, które znajdują się niżej¹⁵. Emocje te uzasadniają opresję i wyższość, związane są z brakiem szacunku dla pewnych grup. Celem jest dyskryminacja, dominacja i wykluczenie¹⁶. Pogarda związana jest z nienormalnymi / agresywnymi działaniami zbiorowymi (np. przemoc, niszczenie mienia)¹⁷.

Identyfikując mowę nienawiści wobec mniejszości należy wziąć pod uwagę, że treści takich wypowiedzi lub treści związane z używanymi symbolami często nie tylko są nienawistne czy obraźliwe, ale także, a może przede wszystkim, pogardliwe, poniżające, wykluczające bądź wręcz dehumanizujące.

Spółeczny problem - konsekwencje mowy nienawiści

Negatywne konsekwencje rozpowszechniania i ekspozycji na mowę nienawiści możemy podzielić na dwie podstawowe kategorie. Po pierwsze konsekwencje dla grup mniejszościowych (członków tych grup, ale także całych grup). Zarówno bezpośrednio – czyli bycie obiektem ataków werbalnych ze względu na swoją przynależność (np. obelżywe rasistowskie wypowiedzi skierowane do czarnej osoby na ulicy), jak i pośrednio – czyli ekspozycja na takie treści nie skierowane bezpośrednio do osoby, ale odnoszące się do grupy (np. zastryżane obelgi rasowe czy antysemickie przyśpiewki na stadionie piłkarskim). Po drugie, jakie konsekwencje ma rozpowszechnienie w przestrzeni publicznej mowy nienawiści i jaki to ma wpływ na całe społeczeństwo włączając w to grupę większościową¹⁸.

19 Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdarska, A., & Bulska, D. (2017). *Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*. Fundacja im. Stefana Batorego.

20 Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley

21 Greenberg, J., Pyszczynski, T. (1985). *The effect of an overheard ethnic slur on evaluations of the target: How to spread a social disease*. *Journal of Experimental Social Psychology*, 21(1), 61-72. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0022-1031\(85\)90006-X](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0022-1031(85)90006-X)

22 Kirkland, S. L., Greenberg, J., Pyszczynski, T. (1987). *Further Evidence of the Deleterious Effects of Overheard Derogatory Ethnic Labels: Derogation Beyond the Target*. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 13(2), 216-227. <https://doi.org/10.1177/0146167287132007>

23 Carnaghi, A., & Maass, A. (2007). *In-Group and Out-Group Perspectives in the Use of Derogatory Group Labels: Gay Versus Fag*. *Journal of Language and Social Psychology*, 26(2), 142-156. <https://doi.org/10.1177/0261927X07300077>

24 Carnaghi, A., Maass, A. (2008). *Derogatory language in intergroup context: Are „gay” and „fag” synonymous?* In Y. Kashima, K. Fiedler, P. Freytag (Eds.), *Stereotype dynamics: Language-based approaches to the formation, maintenance, and transformation of stereotypes* (pp. 117-134). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Szkodliwość społeczna – uprzedzenia, zanik norm społecznych i radykalizacja

Pierwszą i zdecydowanie mniej popularną perspektywą badań nad mową nienawiści i przemocą werbalną motywowaną uprzedzeniami jest jej wpływ na grupę większościową. Innymi słowy to analiza tego, w jaki sposób na życie społeczne (np. w Polsce) wpływa rozpowszechnienie mowy nienawiści wobec grup mniejszościowych (np. Romów czy Muzułmanów). Z tej perspektywy badania koncentrują się głównie na normach współżycia społecznego (np. akceptacji różnych wykroczeń czy przestępstw).

Badania pokazują, że ekspozycja na mowę nienawiści wpływa na degradację norm społecznych. Zarówno tych związanych z akceptacją samej mowy nienawiści, ale także norm związanych z innymi naruszeniami ładu społecznego, w tym także przemocy¹⁹.

Mowa nienawiści promuje uprzedzenia

Już w latach 50. dwudziestego wieku badacze podkreślali, że rozpowszechnienie mowy nienawiści może prowadzić do unikania grup obcych i ich dyskryminacji²⁰. Badania na ten temat w pierwszej kolejności dotyczyły osób czarnych w USA. Badania eksperymentalne pokazały, że osoby białe wystawione na negatywne etykiety etniczne opisujące osoby czarne (w odróżnieniu od osób czarnych nie opisywanych obraźliwie) inaczej postrzegają te osoby, znacznie gorzej oceniając ich kompetencje²¹. Pokazuje to, że zastosowanie takiego języka nie tylko związane jest z negatywnymi emocjami, ale także aktywuje negatywne stereotypy. Co więcej, efekt ten wydaje się dotyczyć także tych osób, które były wyraźnie oburzone stosowaniem takich określeń²². Podobne wyniki przynoszą badania nad mową nienawiści wobec innych grup w tym osób nieheteronormatywnych²³. Badania te pokazują, że reakcje na mowę nienawiści wobec homoseksualnych mężczyzn są automatyczne²⁴ - czyli poza świadomością osób odbierających taki przekaz. Dalsze badania pokazały również, że nawet nieświadomy odbiór nienawistnych treści (negatywne etykiety były prezentowane niezwykle szybko tak, że badani rejestrowali je, jednak nie będąc do końca świadomi tego faktu) prowadzi do dehumanizowania osób

25 Fasoli, F., Paladino, M. P., Carnaghi, A., Jetten, J., Bastian, B., & Bain, P. G. (2016). *Not „just words”: Exposure to homophobic epithets leads to dehumanizing and physical distancing from gay men*. *European Journal of Social Psychology*, 46(2), 237-248. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/ejsp.2148>

26 Soral, W., Bilewicz, M., & Winiewski, M. (2018). *Exposure to hate speech increases prejudice through desensitization*. *Aggressive Behavior*, 44(5), 136-146. <https://doi.org/10.1002/ab.21737>

27 Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdorska, A., & Bulska, D. (2017). *Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*. Fundacja im. Stefana Batorego.

28 Keizer, K., Lindenberg, S., Steg, L. (2008). *The spreading of disorder*. *Science*, 322, 1681-1685.

nieheteronormatywnych oraz fizycznego dystansowania²⁵. Osoby badane, którym pokazywano homofobiczne określenia, opisywały osoby korzystając z określeń mniej typowo ludzkich, bardziej charakterystycznych dla zwierząt, a także siadały znacząco dalej podczas spotkania z osobami scharakteryzowanymi za pomocą takich określeń (w porównaniu do określeń neutralnych).

Mowa nienawiści niszczy normy społeczne

Efekty mowy nienawiści na osoby, które odbierają takie komunikaty, są jednak znacząco szersze niż tylko indywidualne oceny osób z mniejszości. Na przykład duże badania sondażowe prowadzone w Polsce w latach 2014 i 2016, a także badania eksperymentalne (które dobitnie pokazują efekt przyczynowo skutkowy), wykazały, że zwiększona ekspozycja na mowę nienawiści prowadzi do uniewrażliwienia się na tego typu przekaz, a w konsekwencji do wzrostu uprzedzeń²⁶. Co niezwykle ważne, zaobserwowane zależności nie są bezpośrednio związane z konkretnymi mniejszościami. Zaobserwowany wzrost mowy nienawiści w owym czasie związany był z kryzysem migracyjnym w Europie Muzułmanów oraz polaryzacją społeczeństwa polskiego z nim związaną i skierowaną głównie wobec uchodźców. Jednocześnie efekt ‘spowszednienia’ mowy nienawiści dotyczył także innych grup, co więcej wzrost uprzedzeń i ksenofobii został zaobserwowany względem wielu innych grup mniejszościowych²⁷.

Wyniki badań sugerują, że kontakt z mową nienawiści może mieć podobne działanie do opisanego przez kryminologów efektu „rozbitej szyby”. Zjawisko to polega na tym, że obserwowanie przejawów łamania norm społecznych sprawia, że członkowie społeczeństwa sami stają się mniej skłonni ich przestrzegać²⁸. W dużym badaniu sondażowym przeprowadzonym w Polsce w 2016 roku zaobserwowane zostały związki częstej ekspozycji na nienawistne treści z oceną zachowań przekraczających normy społeczne (zniszczenie mienia czy ograniczenie wolności). Okazało się, że osoby, które częściej spotykają się z mową nienawiści w przestrzeni publicznej (obraźliwymi wypowiedziami wobec kilku mniejszości) mają znacząco wyższe przekonanie, że takie zachowania są ogólnie rzecz biorąc akceptowane przez ogół społeczeństwa (przekonania dotyczące norm społecznych). Co więcej, w przypadku młodzieży ekspozycja na mowę nienawiści związana również była z większą oceną

29 Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdarska, A., & Bulska, D. (2017). *Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*. Fundacja im. Stefana Batorego.

30 Sears, D. O., Levy, S. (2003). *Childhood and adult political development*. W: D. O. Sears, L. Huddy, R. Jervis (Red.), *Oxford handbook of political psychology* (s. 60-109). New York, NY: Oxford University Press.

31 Park, N., Kee, K. F., Valenzuela, S. (2009). *Being immersed in social networking environment: Facebook groups, uses and gratifications, and social outcomes*. *CyberPsychology & Behavior*, 12, 729-733.

32 Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdarska, A., & Bulska, D. (2017). *Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*. Fundacja im. Stefana Batorego.

33 Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley

34 Bilewicz, M., & Vollhardt, J. R. (2012). *Evil transformations: Social-psychological processes underlying genocide and mass killing. Social psychology of social problems: The intergroup context*, 280-307.

35 Dal Santo, E., & D'Angelo, E. (2022). *Relationship of Online Hate, Radicalization, and Terrorism*. W: E.W. Dunbar (red.) *Indoctrination to Hate: Recruitment Techniques of Hate Groups and How to Stop Them*, 152-175.

dopuszczalności takich zachowań (sądy o charakterze moralnym), a także większą akceptacją takich zachowań przez siebie (dopuszczenie do podobnego zachowania w przedstawionej sytuacji - intencje behawioralne)²⁹.

Omawiany proces może mieć szczególnie destruktywne konsekwencje w przypadku młodzieży. To w okresie adolescencji następuje formowanie się tożsamości, wtedy też kształtują się postawy i przekonania obywatelskie³⁰. Dla osób wchodzących w dorosłość internet jest głównym źródłem informacji³¹. Sieć jest również miejscem, gdzie mowę nienawiści można dostrzec najłatwiej i jest jej najwięcej³². Warto więc zwrócić szczególną uwagę na konsekwencje mowy nienawiści zwłaszcza w grupie adolescentów – osób, które za kilka lat będą miały znaczący wpływ na politykę państwową. Z przytoczonych powyżej badań wynika, że szkodliwość ekspozycji na mowę nienawiści jest szczególnie wysoka w przypadku młodzieży.

Mowa nienawiści – narzędzie radykalizacji

Badacze od dawna umieszczają mowę nienawiści w procesie eskalacji przemocy. Klasyczna kategoryzacja zachowań wynikających z uprzedzeń³³ wobec innych grup zakładała, że pierwszym krokiem na kontinuum prowadzącym do bardziej ekstremalnych form przemocy są „antylokucje” – czyli werbalne przejawy uprzedzeń. Taka forma wyrażania uprzedzeń może prowadzić do unikania, dyskryminacji, fizycznego ataku czy eksterminacji. Oczywiście nie oznacza to, że mowa nienawiści musi prowadzić do innych form, ale je ułatwia czy też umożliwia. Badacze masowych zbrodni i ludobójstwa podkreślają, że zmiana sposobu w jaki przedstawia się i mówi o grupie będącej celem ataków, jest jednym z kluczowych elementów procesu prowadzącego do eksterminacji. Wiele (jeśli nie wszystkie) masowych zbrodni i ludobójstw było poprzedzone kampanią nienawiści wobec grupy ofiar³⁴.

Badania nad ekstremistyczną radykalizacją prowadzone są w ramach różnych dyscyplin (np. socjologia, kryminologia czy psychologia) i różnych ram teoretycznych – odmiennie rozumiany jest proces i kontekst, w jakim jest osoba, która decyduje się na ekstremistyczną przemoc. Niemniej w znacznej większości badań wykazuje się istotne związki pomiędzy narracjami na temat innych grup (mową nienawiści) a procesem radykalizacji³⁵.

36 Kruglanski, A. W., Chen, X., Dechesne, M., Fishman, S., & Orehek, E. (2009). *Fully committed: Suicide bombers' motivation and the quest for personal significance*. *Political Psychology*, 30, 331–357. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9221.2009.00698.x>

37 Kruglanski, A., Jasko, K., Webber, D., Chernikova, M., & Molinaro, E. (2018). *The Making of Violent Extremists*. *Review of General Psychology*, 22(1), 107-120. <https://doi.org/10.1037/gpr0000144>

38 Simon, L., & Greenberg, J. (1996). *Further progress in understanding the effects of derogatory ethnic labels: The role of preexisting attitudes toward the targeted group*. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1195–1204. <https://doi.org/10.1177/01461672962212001>

39 Nugent, W. R., Abrams, T. E., & Joseph, A. A. (2022). *The Relationship between Violent Political Rhetoric and Mass Shootings*. *Journal of Social Service Research*, 48(2), 246-258. <https://doi.org/10.1080/01488376.2021.2018089>

40 Still, R. J. (1961). *Mental health in overseas students*. *Proceedings of the British Student Health Association*, 13, 59–73.

41 Marshal, M. P., Dietz, L. J., Friedman, M. S., Stall, R., Smith, H. A., McGinley, J., Brent, D. A. (2011). *Suicidality and depression disparities between sexual minority and heterosexual youth: A meta-analytic review*. *Journal of Adolescent Health*, 49, 115–123. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2011.02.005>

Wiele badań prowadzonych nad koncepcją radykalizacji jako procesem związanym z poszukiwaniem znaczenia³⁶ przez odrzucone jednostki postuluje, że jednym z kluczowych elementów, poza indywidualnymi potrzebami i siecią społeczną, są ideologiczne narracje nadające jednostce cel. W tym kontekście mowa nienawiści gloryfikuje (najczęściej) grupę własną i deprecjonuje grupę obcą oraz przeciwników - nadając sens sytuacji i promując przemoc³⁷.

Różne wyniki badań dość dobrze wpisują się w te ramy. Na przykład badania nad efektem negatywnych i deprecjonujących określeń opisujących grupy etniczne pokazują, że te zależności występują głównie u osób już uprzedzonych, a więc przede wszystkim radykalizują postawy³⁸. Bardziej bezpośrednie analizy prowadzone w USA pokazują pozytywne związki w czasie pomiędzy przemocową retoryką używaną przez polityków a liczbą masowych strzelanin³⁹. Wyniki te pokazują, że niezależnie od znanych czynników sprzyjających masowym strzelaninom, takich jak zmiany sytuacji ekonomicznej, liczby posiadanej broni, a także tendencjami do imitowania (wcześniejszych zbrodni), wzrost liczby strzelanin był poprzedzony wzrostem obecności w mediach agresywnej politycznej retoryki.

Konsekwencje dla grupy mniejszościowej – jakość życia

Liczne badania prowadzone na świecie koncentrują się na doświadczeniach, jakości życia i zdrowiu różnych mniejszości. Badania pokazują, że mniejszości (zwłaszcza o niższym statusie) mają znacząco niższą jakość życia i więcej problemów natury psychologicznej. Dotyczy to zarówno mniejszości etnicznych i religijnych⁴⁰ jak i seksualnych⁴¹. Źródeł tych różnic upatruje się, przynajmniej częściowo, w doświadczanych uprzedzeniach i dyskryminacji⁴².

Badań poświęconych stricte mowie nienawiści jest niewiele, choć ich wyniki są dość jednoznaczne. Badania te można ująć w dwóch kategoriach, pierwsza to wpływ bezpośredniej przemocy werbalnej za pomocą mowy nienawiści – czyli bezpośrednio skierowanej do osób z mniejszości, druga kategoria to badania nad ekspozycją na mowę nienawiści – czyli odbiór nienawistnych treści nieskierowanych bezpośrednio, np. napisy czy symbole na murach, wypowiedzi w mediach klasycznych czy w internecie.

42 Meyer, I. H. (2003). *Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence*. *Psychological bulletin*, 129(5), 674.; Brown, T. N., Williams, D. R., Jackson, J. S., Neighbors, H. W., Torres, M., Sellers, S. L., & Brown, K. T. (2000). „*Being black and feeling blue*”: *The mental health consequences of racial discrimination*. *Race and Society*, 2(2), 117-131.

43 Winiewski, M., Górska, P. (2016), *Przemoc motywowana uprzedzeniami w stosunku do wybranych grup społecznych, Przestępstwa motywowane uprzedzeniami. Analiza i zalecenia, Zasada Równego Traktowania*. Prawo i praktyka, nr 23, BRPO Warszawa.

44 Bianchi, M., Piccoli, V., Zotti, D., Fasoli, F., & Carnaghi, A. (2017). *The Impact of Homophobic Labels on the Internalized Homophobia and Body Image of Gay Men: The Moderation Role of Coming-Out*. *Journal of Language and Social Psychology*, 36(3), 356–367. <https://doi.org/10.1177/0261927X16654735>

45 Winiewski, M., Świder, M. (2021). *Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce: raport za lata 2019-2020*. Kampania Przeciw Homofobii.

Mowa nienawiści – bezpośrednia przemoc werbalna

Badania wiktymizacji osób z mniejszości (etnicznych, religijnych i LGBT+) prowadzone w 2016⁴³ roku na zlecenie Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pokazują, że konsekwencje psychologiczne i społeczne dla członków mniejszości (zwłaszcza osób LGBT+ i mniejszości narodowych), którzy doświadczyli przestępstw motywowanych uprzedzeniami, są znacząco bardziej poważne niż konsekwencje podobnych przestępstw, których ofiarami padają członkowie większości. W badaniu uwzględniono 4 typy przestępstw (pobicie lub popychanie, zniszczenie mienia, groźba, znieważenie). Znaczącą część przestępstw raportowanych przez osoby badane z grup mniejszościowych stanowiło znieważenie (powyżej 50%), a w grupie osób z większości znieważanie to mniejszość (21%, a np. pobicie 38%). Zaobserwowane różnice to przede wszystkim większe nasilenie symptomów PTSD, niższe wsparcie, jakie otrzymują ofiary i mniejsze uznanie krzywd ze strony społeczeństwa, jakich doznały ofiary takich przestępstw w przypadku, gdy były to osoby z mniejszości i motywacją była przynależność grupowa.

Badania prowadzone we Włoszech na osobach homoseksualnych pokazało, że osoby te (zwłaszcza te, które były otwarte ze swoją tożsamością) zgłaszały wyższy poziom zinternalizowanej homofobii (negatywnego stosunku do własnej orientacji) oraz niższą samoocenę po konfrontacji z homofobicznymi etykietami⁴⁴.

Największe badania prowadzone na mniejszości LGBT+ w Polsce⁴⁵ (ponad 10 tysięcy osób) pokazuje, że doświadczenie przemocy motywowanej uprzedzeniami (w tym werbalnej) jest związane z większymi objawami depresji, a także niższą samoocenę i niższą satysfakcją z życia. Konsekwencje przemocy motywowanej uprzedzeniami na zdrowie psychiczne osób doświadczających takich zdarzeń dobrze obrazuje fakt, że wśród osób, które w okresie badania (lata 2019-2020) zaznały przynajmniej jednej takiej sytuacji, występuje znacząco wyższy odsetek osób z objawami ciężkiej depresji.

Reasumując, osoby z mniejszości doświadczające bezpośredniej przemocy werbalnej w formie mowy nienawiści:

- ponoszą poważniejsze konsekwencje psychologiczne niż osoby z większości doświadczające podobnych zdarzeń nie motywowanych uprzedzeniami,

- częściej cierpią na objawy zespołu stresu traumatycznego, depresję, uogólniony lęk,
- mają problemy z tożsamością i samooceną,
- mają niższą satysfakcję z życia niż osoby nie doświadczające takich ataków.

Mowa nienawiści – efekty ekspozycji na nienawistne treści

Duże analizy przeprowadzone nad 174 uniwersyteckimi społecznościami topowych Amerykańskich uniwersytetów na platformie Reddit⁴⁶ (korpus ponad 6 milionów wpisów) pokazują, że różne typy mowy nienawiści wobec mniejszości są tam rozpowszechnione, a większa ekspozycja na takie treści prowadzi do większej ekspresji stresu. Wcześniejsze badania archiwalne pokazują, że wykluczenie społeczne i dyskryminacja⁴⁷, ale także wskaźnik samobójstw⁴⁸ mniejszości imigranckich, wynika silnie z negatywności etnofaulizmów (pogardliwych, negatywnych etykiet) użytych do opisu mniejszości. Oznacza to, że grupy imigranckie i mniejszościowe, wobec których stosowano historycznie bardziej negatywne określenia (dane z ponad 150 lat!), były znacząco bardziej wykluczane społecznie (mniejsza liczba małżeństw mieszanych, dyskryminacja na rynku pracy, przy sprzedaży nieruchomości etc.). W grupach tych był także znacząco wyższy wskaźnik samobójstw niż w grupach, które określane były mniej negatywnymi etykietami.

Prowadzone w USA badania nad ekspozycją młodzieży z mniejszości etnicznych (pochodzenia azjatyckiego, czarnej, latynoskiej i rdzennej) na niebezpośrednią dyskryminację rasową online, pokazują silne związki spostrzegania takich treści z symptomami depresji, zaburzeń lękowych czy nadużywania alkoholu⁴⁹. Niebezpośrednia dyskryminacja była rozumiana w tych badaniach jako ekspozycja na rasistowskie treści (żarty czy stereotypy) nieskierowane do osób badanych – czyli w dużej mierze to czym de facto jest mowa nienawiści.

Wyniki badań prowadzonych wśród imigrantów zarobkowych z Ukrainy i studentów zagranicznych na Uniwersytecie Warszawskim wskazują na związek między narażeniem na mowę nienawiści a występowaniem zespołu stresu pourazowego, nasileniem objawów depresji, niższą samooceną i odczuwaniem negatywnych emocji. Dodatkowo wśród imigrantów z Ukrainy kontakt z mową

46 Saha, K., Chandrasekharan, E., & De Choudhury, M. (2019). *Prevalence and Psychological Effects of Hateful Speech in Online College Communities*. Proc ACM Web Sci Conf, 2019, 255-264. <https://doi.org/10.1145/3292522.3326032>

47 Mullen, B., Rice, D. R. (2003). *Ethnophaulisms and exclusion: The behavioral consequences of cognitive representation of ethnic immigrant groups*. Personality and Social Psychology Bulletin, 29, 1056-1067.

48 Mullen, B., Smyth, J. M. (2004). *Immigrant suicide rates as a function of ethnophaulisms: Hate speech predicts death*. Psychosomatic Medicine, 66, 343-348.

49 Tao, X., & Fisher, C. B. (2022). *Exposure to Social Media Racial Discrimination and Mental Health among Adolescents of Color*. Journal of Youth and Adolescence, 51(1), 30-44. <https://doi.org/10.1007/s10964-021-01514-z>

50 Wypych, M., Zochniak, K., & Bilewicz, M. (2020). *Mowa nienawiści jako stygmatyzacja. Doświadczenie kontaktu z mową nienawiści wśród imigrantów w Polsce oraz studentów z zagranicy*. *Kultura I Społeczeństwo*, 64(3), 199-219. <https://doi.org/10.35757/KiS.2020.64.3.10>

nienawiści wiązał się także z unikaniem używania języka ojczystego w obecności Polaków i innych Ukraińców⁵⁰.

Reasumując, osoby z mniejszości, które spotykają się z mową nienawiści wobec swojej grupy:

- przeżywają stres, są wykluczane i dyskryminowane,
- doświadczają znaczących problemów ze zdrowiem psychicznym – większe objawy depresji, uogólnionego lęku, obniżonego nastroju a także w efekcie więcej samobójstw,
- mają obniżoną samoocenę i niższą satysfakcję z życia,
- zmieniają swoje zachowanie, tak aby nie ujawniać swojej tożsamości.

Podsumowanie

Mowę nienawiści możemy zdefiniować a jej przejawy, zidentyfikować myśląc o kilku podstawowych kryteriach. Po pierwsze mową nienawiści będą komunikaty (werbalne, pisane, obraźliwe gesty czy symbole) jawnie wrogie wobec jakiejś grupy mniejszościowej. Bycie mniejszością jest tu ważne, gdyż są to najczęściej grupy bez pełnego wsparcia ze strony prawa i równie często bez wsparcia społecznego. Treści zawarte w tych komunikatach często są nieprawdziwe, oparte o stereotypy, traktujące grupę jako całość. Niekiedy treści te są podawane w sposób nie wprost lub bez negatywnych intencji, niemniej takie komunikaty są podobnie szkodliwe. Mowa nienawiści jest wysoce szkodliwa społecznie. Dotyka mniejszości w sposób bezpośredni - jako forma przemocy i pośredni - jako forma umniejszania i poniżania, wywołując negatywne efekty związane z psychologicznym funkcjonowaniem, jakością życia i zdrowiem psychicznym. Mowa nienawiści dotyczy także całego społeczeństwa, w tym także grupy większościowej. Szkody dla społeczeństwa wynikające z ekspozycji na nienawistne i pogardliwe komunikaty w odniesieniu do mniejszości przejawiają się w destrukcji norm społecznych (nie tylko tych związanych z określoną grupą czy komunikacją w ogóle), rozprzestrzeniania uprzedzeń, a także radykalizacji społeczeństwa. Na zakończenie warto podkreślić, że wyniki badań prowadzonych w Polsce pokazują, że mechanizmy i problemy związane z mową nienawiści omówione powyżej nie są jedynie teoretycznymi rozważaniami naukowców. Systematyczne analizy pokazują, że w latach 2014 – 2016, czyli w trakcie kryzysu migracyjnego w Europie, rozpowszechnienie

51 Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdorska, A., Bulska, D., *Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2017

mowy nienawiści wobec uchodźców wzrosło znacząco⁵¹. Polacy i Polki zdecydowanie częściej wystawieni byli na mowę nienawiści i jednocześnie niewrażliwili się na nią i zaczęli postrzegać takie komunikaty jako znacząco mniej obraźliwe i szkodliwe.

Bibliografia

Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R/97/20

Allport G. W., *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley, 1954

Ben-Ze'ev A., *Hating the one you love*. *Philosophia*, 36, 2008 <https://doi.org/10.1007/s11406-007-9108-2>

Benesch S., *Defining and diminishing hate speech. State of the world's minorities and indigenous peoples*, 2014.

Bianchi M., Piccoli V., Zotti D., Fasoli F., Carnaghi A., *The Impact of Homophobic Labels on the Internalized Homophobia and Body Image of Gay Men: The Moderation Role of Coming-Out*. *Journal of Language and Social Psychology*, 36(3), 2017 <https://doi.org/10.1177/0261927X16654735>

Bilewicz M., Kamińska O. K., Winiewski M., Soral W., *From disgust to contempt-speech: The nature of contempt on the map of prejudicial emotions*. *Behavioral and Brain Sciences*, 40 2017 <https://doi.org/10.1017/S0140525X16000686> ;

Bilewicz, M., Marchlewska, M., Soral W., Winiewski M., *Mowa nienawiści. Raport z badań sondażowych*. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2014

Bilewicz, M., Vollhardt J. R., *Evil transformations: Social-psychological processes underlying genocide and mass killing. Social psychology of social problems: The intergroup context*, 2012

Brown T. N., Williams D. R., Jackson J. S., Neighbors H. W., Torres M., Sellers S. L., Brown, K. T., *„Being black and feeling blue”: The mental health consequences of racial discrimination*. *Race and Society*, 2(2), 2000

Carnaghi A., Maass A., *Derogatory language in intergroup context: Are „gay” and „fag” synonymous?* In Y.Kashima, K. Fiedler, P. Freytag (Eds.), *Stereotype dynamics: Language-based approaches to the formation, maintenance, and transformation of stereotypes*. Mahwah, NJ: Erlbaum. 2008

Carnaghi A., Maass A., *In-Group and Out-Group Perspectives in the Use of Derogatory Group Labels: Gay Versus Fag*. *Journal of Language and Social Psychology*, 26(2), 2007. <https://doi.org/10.1177/0261927X07300077>

- Dal Santo, E., D'Angelo E., *Relationship of Online Hate, Radicalization, and Terrorism*. W: E.W. Dunbar (red.) *Indoctrination to Hate: Recruitment Techniques of Hate Groups and How to Stop Them*, 2022
- Fasoli F., Paladino M. P., Carnaghi A., Jetten J., Bastian B., Bain P. G., *Not „just words”: Exposure to homophobic epithets leads to dehumanizing and physical distancing from gay men*. *European Journal of Social Psychology*, 46(2), 2016 <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/ejsp.2148>
- Fischer A., Giner-Sorolla R., *Contempt: Derogating others while keeping calm*. *Emotion Review*, 8, 2016 <https://doi.org/10.1177/1754073915610439>
- Fischer A., Halperin E., Canetti D., Jasini A., *Why we hate*. *Emotion Review*, 10, 2018 <https://doi.org/10.1177/1754073917751229>
- Gervais M. M., Fessler D. M., *On the deep structure of social affect: Attitudes, emotions, sentiments, and the case of „contempt.”* *Behavioral and Brain Sciences*, 40, 2017. <https://doi.org/10.1017/S0140525X16000352>
- Górska, P., Bilewicz, M., *When „a group in itself” becomes „a group for itself”: Overcoming inhibitory effects of superordinate categorization on LGBTQ individuals*. *Journal of Social Issues*, 71, 2015. <https://doi.org/10.1111/josi.12128>
- Greenberg J., Pyszczynski T., *The effect of an overheard ethnic slur on evaluations of the target: How to spread a social disease*. *Journal of Experimental Social Psychology*, 21(1), 1985. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0022-1031\(85\)90006-X](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0022-1031(85)90006-X)
- Hamilton D. L., Sherman, J. W., *Stereotypes*. In *Handbook of social cognition*. Psychology Press, 2014
- Howard J. W., *Free speech and hate speech*. *Annual Review of Political Science*, 22, 2019
- Keizer K., Lindenberg S., Steg L., *The spreading of disorder*. *Science*, 322, 2008
- Kirkland S. L., Greenberg J., Pyszczynski T., *Further Evidence of the Deleterious Effects of Overheard Derogatory Ethnic Labels: Derogation Beyond the Target*. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 13(2), 1987. <https://doi.org/10.1177/0146167287132007>
- Kruglanski A. W., Chen X., Dechesne M., Fishman S., Orehek E., *Fully committed: Suicide bombers' motivation and the quest for personal significance*. *Political Psychology*, 30, 2009 <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9221.2009.00698.x>
- Kruglanski A., Jasko K., Webber D., Chernikova M., Molinario E., *The Making*

- of Violent Extremists*. Review of General Psychology, 22(1), 2018 <https://doi.org/10.1037/gpr0000144>
- Marshal M. P., Dietz L. J., Friedman M. S., Stall R., Smith H. A., McGinley J., Brent D. A. 2011. *Suicidality and depression disparities between sexual minority and heterosexual youth: A meta analytic review*. Journal of Adolescent Health, 49. <https://doi.org/10.1016/j.jadoh.2011.02.005>
- Meyer I. H., *Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence*. Psychological bulletin, 129(5), 2003
- McConahay J. B., *Modern racism, ambivalence, and the Modern Racism Scale*, 1986
- Mullen B., Rice D. R., *Ethnophaulisms and exclusion: The behavioral consequences of cognitive representation of ethnic immigrant groups*. Personality and Social Psychology Bulletin, 29, 2003
- Mullen B., Smyth J. M., *Immigrant suicide rates as a function of ethnophaulisms: Hate speech predicts death*. Psychosomatic Medicine, 66, 2004
- Nugent W. R., Abrams T. E., Joseph A. A., *The Relationship between Violent Political Rhetoric and Mass Shootings*. Journal of Social Service Research, 48(2), 2022 <https://doi.org/10.1080/01488376.2021.2018089>
- Park N., Kee K. F., Valenzuela S., *Being immersed in social networking environment: Facebook groups, uses and gratifications, and social outcomes*. CyberPsychology & Behavior, 12, 2009
- Post R., *Hate speech*. (w) I. Hare, J. Weinstein (red.), *Extreme Speech and Democracy*, 2009
- Roussos G., Dovidio, J. F., *Hate Speech Is in the Eye of the Beholder: The Influence of Racial Attitudes and Freedom of Speech Beliefs on Perceptions of Racially*
- Saha K., Chandrasekharan E., De Choudhury M. *Prevalence and Psychological Effects of Hateful Speech in Online College Communities*. Proc ACM Web Sci Conf, 2019, 2019 <https://doi.org/10.1145/3292522.3326032>
- Sears D. O., Levy S., *Childhood and adult political development*. W: D. O. Sears L. , Huddy R. , Jervis (Red.), *Oxford handbook of political psychology*, New York Oxford University Press 2003
- Simon L., Greenberg J., *Further progress in understanding the effects of*

- derogatory ethnic labels: The role of preexisting attitudes toward the targeted group.* Personality and Social Psychology Bulletin, 22, 1996. <https://doi.org/10.1177/01461672962212001>
- Soral W., Bilewicz M., Winiewski M., *Exposure to hate speech increases prejudice through desensitization.* Aggressive Behavior, 44(5), 2018 <https://doi.org/10.1002/ab.21737>
- Still R. J., *Mental health in overseas students.* Proceedings of the British Student Health Association, 13, 1961
- Tausch N., Becker J. C., Spears R., Christ O., Saab R., Singh P., Siddiqui R. N. *Explaining radical group behavior: Developing emotion and efficacy routes to normative and nonnormative collective action.* Journal of Personality and Social Psychology, 101, 2011. <https://doi.org/10.1037/a0022728>
- Tao X., Fisher, C. B., *Exposure to Social Media Racial Discrimination and Mental Health among Adolescents of Color.* Journal of Youth and Adolescence, 51(1), 2022 <https://doi.org/10.1007/s10964-021-01514-z>
- Waseem Z., Hovy D., *Hateful symbols or hateful people? predictive features for hate speech detection on twitter.* In Proceedings of the NAACL student research workshop Motivated Threats of Violence. Social Psychological and Personality Science, 9(2), <https://doi.org/10.1177/1948550617748728>
- Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdorska, A., Bulska, D., *Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych.* Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2017
- Winiewski M., Górską, P., *Przemoc motywowana uprzedzeniami w stosunku do wybranych grup społecznych, Przestępstwa motywowane uprzedzeniami. Analiza i zalecenia, Zasada Równego Traktowania.* Prawo i praktyka, nr 23, BRPO Warszawa 2016.
- Winiewski M., Świder M., *Sytuacja społeczna osób LGBTa w Polsce: raport za lata 2019-2020.* Kampania Przeciw Homofobii 2021
- Wypych M., Zochniak K., Bilewicz M., *Mowa nienawiści jako stygmatyzacja. Doświadczenie kontaktu z mową nienawiści wśród imigrantów w Polsce oraz studentów z zagranicy.* Kultura i Społeczeństwo, 64(3), 2020 <https://doi.org/10.35757/KiS.2020.64.3.10>

Anna Makówka-Kwapisiewicz

Znaki nienawiści

- Znaki promujące ustrój totalitarny
- Symbole jednostek wojskowych Trzeciej Rzeszy
- Symbole grup skrajnych
- Runy
- Liczby
- Akronimy
- Gesty
- Przykłady orzeczeń sądowych

Zebrane znaki zostały opracowane graficznie na podstawie obrazów dostępnych na stronach:

- <https://reportingradicalism.org/>
- <https://pl.wikipedia.org/>
- <https://www.adl.org/>

Symbole nienawiści mogą przybrać formę słowną, zwrotów, gestów, flagi, memów i innych wizualnych reprezentacji wykorzystywanych do szerzenia nienawiści i nienawistnych przekonań wobec konkretnej grupy ludzi. Są sygnałem mówiącym o nienawiści i nietolerancji wobec mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych, osób LGBT+ lub osób targetowanych ze względu na inne cechy osobiste.

Wśród tych najczęściej rozpoznanych i utożsamianych z nienawiścią są te związane z nazizmem, Skonfederowanymi Stanami Ameryki czy też ruchem Ku Klux Klan. Symbole te kojarzą się z białą supremacją, rasizmem, antysemityzmem i homofobią. Bardzo często są wykorzystywane przez grupy skrajne i osoby prywatne jako swego rodzaju kod komunikacyjny. Zawiera przekaz, że dana grupa nie jest mile widziana lub akceptowana w danej społeczności lub społeczeństwie, ma wywołać poczucie strachu, niepewności i zagrożenia.

Ekspozycja symboli nienawiści stwarza wrogie i zagrażające środowisko. Na przykład, umiejscowienie symboli związanych z nazizmem na budynkach lub miejscach związanych ze społecznością żydowską stanowi groźbę o charakterze antysemitycznym. Natomiast wykorzystywanie elementów związanych z tzw. flagą Konfederacji czy krzyżem celtyckim może wyrażać poparcie dla poglądów promujących białą supremację i rasizm. Mogą być formą mobilizacji, do ataku na dane miejsce.

W dobie wzrostu popularyzacji internetu i dostępności do grup skrajnych, doszło do gwałtownego wzrostu wykorzystywania symboli i znaków nienawiści w Internecie. To właśnie przestrzeń mediów społecznościowych stała się platformą mowy nienawiści, gdzie użytkownicy dzielą się i promują nienawistne treści poprzez memy, emoji i inne symbole wizualne. Wzrost profesjonalizacji grup skrajnych przyczynił się do wykorzystywania symboli i znaków, które nie wzbudzają zainteresowania czy niepokoju. Ekspozycja niejasnych i kontekstowych symboli nienawiści, które wykorzystują ironię, humor, przekierowanie na inny temat, błędną charakterystykę i estetykę aby zawałować swoje przekonania. Ekstremiści w ten sposób używają różnych kodów, symboli i akronimów, aby komunikować się i sygnalizować wspólną ideologię. W ten sposób docierają do najmłodszych użytkowników, którzy przyswajają nienawiść, bezrefleksyjnie powielają i dzielą się nią. Dochodzi w ten sposób do normalizacji i legitymizacji nienawistnych przekonań i ideologii.

Dlatego tak ważna jest umiejętność dekodowania komunikatów nienawistnych, identyfikowaniu, iż dany znak jest przygotowany przez grupę lub osobę skrajną. Pozwala nam to na uniknięcie postrzegania wypowiedzi nienawistnych, jako nieszkodliwej wypowiedzi dopuszczalnej w ramach prawa do wolności słowa.

Niniejsze opracowanie daje nam narzędzia pomocne w zrozumieniu takich znaków. Analiza zawartych w nim materiałów, umożliwi zrozumienie znaczenia danego symbolu w kontekście kulturowym i historycznym. Ułatwi to zidentyfikować motyw autora znaku, przez odczytanie treści komunikatu, miejsca i czasu. Co w rezultacie może być ważnym argumentem, uprawdopodobniającym, iż doszło do popełnienia przestępstwa z nienawiści.

Lista znaków i symboli nienawiści została zebrana na podstawie badań mowy nienawiści, zbrodni i incydentów z nienawiści, które pojawiają się w przestrzeni publicznej i w Internecie w polskich kontekstach politycznych, historycznych, kulturze popularnej i internetowej.

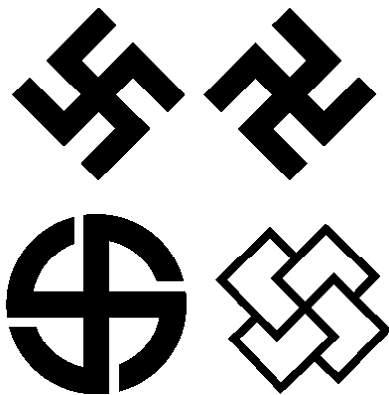
Ze względu na stale ewoluującą naturę symboli nienawiści online i offline ich kategoryzacja uwzględnia:

- jawne symbole nienawiści;
- kontekstowe symbole nienawiści;
- postacie z memów o nienawistnym znaczeniu;
- współczesne symbole grup szerzących nienawiść;
- historyczne symbole grup nienawiści.

W opracowaniu symboli i treści nienawistnych wykorzystano m.in. opracowania: Centre for Analysis of the Radical Right, Anti-Defamation League i American Jewish Community. Sam katalog został poszerzony o wyroki sądowe i orzeczenia, w których manifestowanie symboli nienawiści zostało przyjęte za jeden z elementów podstawy orzeczenia.

W związku z tym, że symbole nienawiści są dziś płynne, wieloznaczne i referencyjne oraz mają stale ewoluującą naturę nienawiści w strefie online i offline. Dlatego też, zawarta lista identyfikująca i kontekstualizująca symbole wykorzystywane do szerzenia nienawiści będzie aktualizowana i dostępna na stronie Żydowskiego Stowarzyszenia Czulent.

Znaki promujące ustrój totalitarny

Swastyka

Jedną z teorii mówiącą o pochodzeniu swastyki nawiązuje do historii Mezopotamii i starożytnych Sumerów. Najstarsze wyobrażenie swastyki zostało wyryte w skale ok. 10 tysięcy lat p.n.e w Dolinie Ararat w Armenii. Elementy zdobione swastyką odnaleziono w Troi, stąd też badacze wywodzili pochodzenie swastyki hinduskiej. Natomiast rozpowszechnienie symbolu w Azji wiązano z rozwojem buddyzmu. Wieloramienna swastyka była również wykorzystywana przez Słowian. Była symbolem boga Swaroga, kojarzonego z ogniem i z cyklem natury. Nazywano ją kołowrotem, swargą, swarzącą, swaróżycą lub święszczycą. Składa się z dwóch nałożonych na siebie swastyk, występowała również w tradycyjnej formie. Samo słowo oznacza „przynoszący szczęście” i pochodzi z języka sanskryckiego. W związku z II wojną światową utrwaliło się też niemieckie określenie - hakenkreuz, czyli haczykowaty krzyż. Określa się ją również jako łamany krzyż lub załamany krzyż. Klasyczne swastyki mają formę krzyża równoramiennego, ze wszystkimi ramionami zagiętymi pod kątem prostym w jedną stronę, w prawo bądź w lewo. Cztery ramiona to cykle, kierunki świata lub cztery pory roku. Nazistowska swastyka jest prawoskrętna.

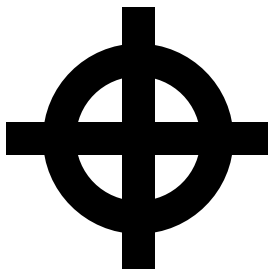
Popularność swastyki w Niemczech jest związana z rozwojem neopogańskich i mistycznych ruchów o charakterze rasistowskim jeszcze przed II wojną światową. Grupy te hołdowały idei odnowy starożytnej kultury aryjskiej wywodzącej się z Dalekiego Wschodu i powiązaniem jej z teraźniejszością. Swastykę i inne symbole postrzegano jako zapowiedź odrodzenia czystości rasowej w Europie i tak na przykład godłem Towarzystwa Thule (niem. Thule-Gesellschaft) była wówczas swastyka otoczona promieniami, leżąca za nagim mieczem. Była to tajna organizacja rasistowska i okultystyczna, która powstała w Monachium w końcowej fazie I wojny światowej. Część członków Stowarzyszenia Thule należała do Niemieckiej Partii Pracy, której Hitler został członkiem, a potem przewodniczącym. Był on pod dużym wrażeniem swastyki. Dlatego użył jej jako symbolu NSDAP, partii Trzeciej Rzeszy w myśl tego co napisał w „Mein Kampf”, „swastyka oznacza powierzenie misji i walki o zwycięstwo rasy aryjskiej, a zarazem oznacza triumf ideału pracy twórczej, która zawsze była i będzie antysemitką”.

Po II wojnie światowej swastyka stała się symbolem rasizmu i antysemityzmu, dlatego też, niektóre grupy mniejszościowe, np. plemiona rdzennych Amerykanów zaprzestały używania tego symbolu dla poszanowania jej ofiar. W niektórych krajach pewne grupy nadal używają swastyki w celach religijnych i/lub kulturowych. Dlatego trzeba mieć na uwadze to, że to właśnie konotacja historyczna i przejęcie symbolu przez grupy skrajne, doprowadziła do tego, że swastyka stała się nośnikiem nienawiści. Komisja Wykonawcza UE chcąc uregulować kwestie prawne dotyczące symboli nienawiści, zaproponowała w 2001 roku ogólnoeuropejskie prawo antyrasistowskie. Jednak państwa UE nie doszły do porozumienia. Głównym argumentem była podnoszona przez państwa sprzeciwiające się takim rozwiązaniom była walka o granicę między wolnością słowa, a sankcjami za rasizm.

Błyskawice SS - Runa Sig

Znak błyskawic Błyskawic SS opracował graficznie Walter Heck. Zestawił dwie runy sig. Runy oznaczały zwycięstwo. Ich płaskie końcówki zamiast spiczastych przypominały błyskawice stąd też nazwa, Błyskawice SS. Schutzstaffel (Die Schutzstaffel der NSDAP, pol. „oddział ochronny NSDAP”). Jako paramilitarna i elitarna formacja nazistowska, skupiała zarówno agentów Gestapo, żołnierzy Waffen (zbrojnego) SS, jak i strażników w obozach koncentracyjnych i obozach Zagłady. Błyskawice SS widniały na patkach ich mundurów, pierścieniach, sztyletach i hełmach. Był to też znak nazistowskiej Niemieckiej Młodzieży Narodowej. SS została zdelegalizowana i uznana za organizację zbrodniczą w 1947 roku.

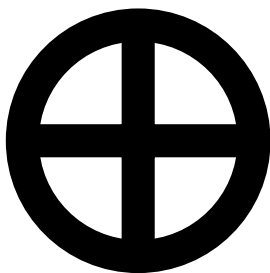
Po II wojnie światowej pioruny SS nierozzerwalnie łączą się z działalnością grup skrajnych. Symbol został przyjęty przez białych supremacjonistów i neonazistów na całym świecie, którzy używają go w jego nazistowskiej formie, jako dwóch piorunów ze spłaszczonymi końcami. Czasami symbol ten może mieć spiczaste dolne lub górne i dolne końce.

Krzyż Celtycki, Krzyż Odyna, Krzyż Słońca, Krzyż Koła

Krzyż celtycki to tradycyjny symbol chrześcijański związany z tradycją monastyczną w Irlandii i z średniowiecznym chrześcijaństwem gaelickim. Jednak krzyż celtycki, którego używa się w katolicyzmie, ma przedłużone dolne ramię

(katolicki krzyż i okrąg). Krzyż wykorzystywany przez neonazistów, skinheadów i inne grupy skrajne, ma wszystkie ramiona równej długości. Od początku XX wieku symbol został przywłaszczony przez grupy ekstremistyczne i jest on kojarzony głównie z faszyzmem. Symbolu żółtego krzyża celtyckiego na czerwonym tle używała norweska Nasjonal Samling (Narodowa Jedność), Vidkuna Quislinga. Znak ten był również wykorzystywany na mundurach Norweskiego Legionu Waffen SS. Czarnego krzyża celtyckiego z białą obwódką na czerwonym tle używali bułgarscy naziści związani z organizacją Rozwój Bułgarskiego Ducha Narodowego, powszechnie znaną jako Ratnicy. Granatowy krzyż celtycki na białym tle w czerwonym ośmiokącie wykorzystywała utworzona w 1936 roku francuska Parti Populaire Français, rozwiązana po zakończeniu II wojny światowej. Biały krzyż celtycki umieszczano również na naszywkach 33 Dywizji Grenadierów SS Charlemagne. W latach powojennych podobnego symbolu używała szwedzka Nordiska Rikspartiet (1956-2009) oraz angielska White Defense League (1956-60). Znak tej ostatniej trafił w niezmienionej formie na sztandary nadal funkcjonującej British Movement. Krzyż celtycki wykorzystywali francuscy i włoscy faszyci w latach 50. i 60. W latach 70. zaadaptowała go Knights Party założona przez amerykański Ku-Klux-Klan. W tym też czasie symbol był już powszechnie używany przez ruchy skrajne na całym świecie. Wykorzystywali go Blood & Honour i Combat 18, a za ich pośrednictwem symbol trafił na stadiony piłkarskie. Dziś ta wersja krzyża celtyckiego jest używana przez neonazistów, rasistowskich skinheadów, członków Ku Klux Klanu i inne grupy skrajne. Do popularyzacji znaku przyczynił się Stormfront, najstarsza i największa strona internetowa grup skrajnych na świecie, która wykorzystywała znak jako część logo. W 2011 roku Wydział Rejestrowy Sądu Okręgowego w Warszawie zarejestrował krzyż celtycki jako symbol partyjny Narodowego Odrodzenia Polski. Decyzja ta została cofnięta po apelacji przez wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie w 2012 roku. Symbol był też wykorzystywany przez Obóz Narodowo-Radykalny.

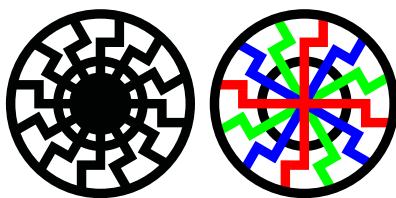

Krzyż Słoneczny lub Koło Słoneczne

Jest to forma krzyża równoramiennego wpisanego w okrąg. Symbol dotyczy związku nieba i ziemi, wyrównania cech aktywnych i biernych w charakterze człowieka doskonałego. Jest to jeden z najstarszych symboli solarnych wystę-

pujących na megalitach, znany od tysięcy wyznawcom religii przedchrześcijańskich. Występował m.in. u Celtów i Słowian wschodnich. Był też atrybutem nordyckiego boga Odyna. Najbardziej rozpowszechnioną jego formą jest krzyż celtycki, który został zaadaptowany przez chrześcijan zamieszkujący Brytanię i Irlandię.

Naziści uznali koło słoneczne za „nordycki symbol słońca” i został on godłem norweskich i duńskich nazistów. Grupy skrajne używają koła słonecznego jako symbolu rzekomej wyższości rasy nordyckiej. Jest często używany zamiast swastyki, ponieważ jest wizualnie do niej podobny, ale jego użycie jest bardziej akceptowalne społecznie i prawnie. Symbol bardzo często zastępuje literę „O” na plakatach i banerach podczas marszy grup skrajnych.

Czarne Słońce lub Koło słoneczne

Czarne Słońce (niem. Schwarze Sonne) to rodzaj koła słonecznego (niem. Sonnenrad). Jest to starożytny indoeuropejski symbol kulturowo zawłaszczony przez nazistowskie Niemcy, a następnie przez neonazistów. Symbol ten składa się z dwunastu promienistych run sig (oznających zwycięstwo). Czarne słońce po raz pierwszy miało zostać wykorzystane w nazistowskich Niemczech do wystroju zamku w Wewelsburgu, który za sprawą szefa SS Heinricha Himmlera, miał zostać centrum SS. „Czarne Słońce” miało być substytutem nazistowskiej swastyki, stąd też interpretacja, że składa się z trzech nałożonych na siebie swastyk.

Czarne słońce jest szczególnie wykorzystywane przez grupy skrajne, które często w centrum wewnętrznego kręgu umieszczają inny symbol nienawiści, taki jak swastyka.

Symbol jest nadal używany przez wiele kultur na całym świecie, więc wykorzystywanie znaku nie musi oznaczać rasizmu lub białej supremacji.

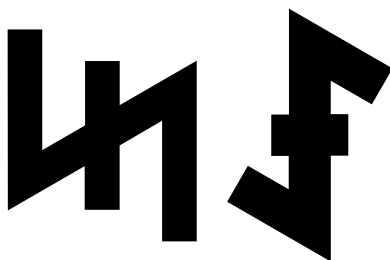
Strzałokrzyż (węg. Nyilaskereszt)

Symbol Krzyża Strzałkowego składa się z dwóch czarnych lub zielonych skrzyżowanych strzał wyposażonych w groty na obu końcach w białym kole na czerwonym tle. Twórcy znaku odnosili się do układu graficznego hitlerowskiej flagi ze swastyką.

Symbol jest związany z węgierską faszystowską partią polityczną znaną

jako Strzałokrzyżowcy, działającą w latach 1935-45. Po wojnie Ferenc Szálasi i inni przywódcy strzałokrzyżowców zostali uznani przez węgierskie sądy za zbrodniarzy wojennych. Symbol strzałokrzyża jest zabroniony na Węgrzech.

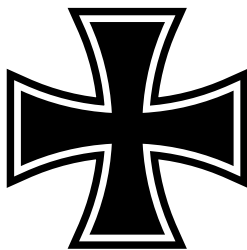
Krzyż Strzałkowy po II wojnie był wykorzystywany przez różne grupy skrajne, które używały symbolu lub jego elementów jako składowych symbolu konkretnej grupy nienawiści.

Wilczy Hak

To znak heraldyczny, nawiązujący do pułapki na wilki, składający się z metalowego haka w kształcie litery Z. Wyznawcy przedchrześcijańskich etnicznych wierzeń przypisywali mu magiczną moc, mającą przynosić ochronę przed wilkami. W tym kontekście jest on opisywany jako modyfikacja runy Eihwaz (łączącej sprzeczności i dającej równowagę pomiędzy fizycznością i duchowością, niebem i ziemią, życiem i śmiercią), z dodaną pionową linią. Symbol w pozycji pionowej (po lewej) znany jest jako piorun (Donnerkeil), w poziomej (po lewej) jako „wilkołak” (Werwolf) lub jako „wilcza kotwica” (Wolfsanker lub Hameçon) (po niżej).

W czasie II wojny światowej Wilczy Hak był symbolem dywizji pancernych SS, natomiast po wojnie, znak wykorzystywała nazistowska organizacja terrorystyczna Werwolf. Obecnie jest wykorzystywany przez neonazistów, gdzie m.in. symbolizuje hasło „idea nacji”.

Krzyż Żelazny

Krzyż Żelazny (niem. Eisernes Kreuz, EK) – pruskie, potem niemieckie odznaczenie wojskowe nadawane za męstwo na polu walki, a także za sukcesy dowódcze. W latach 30. XX wieku naziści w Niemczech zaadaptowali krzyż, wprowadzając pewne zmiany. Zamienili monarszą koronę i inicjał monarchy, na swastykę, którą umieszczono na przecięciu ramion krzyża trwale przekształcając go w symbol nazistowski. Po II wojnie światowej Krzyż Żelazny został usunięty z odznaczeń niemieckich. Od tej pory symbol jest powszechnie używany przez grupy skrajne.

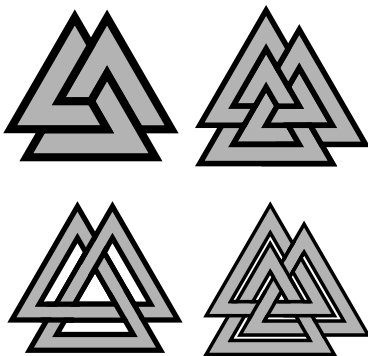

Trystyka, Triskelion lub Triskele

Starożytny symbol pochodzący z przedchrześcijańskiej Europy. Symbol składa się z trzech zakrzywionych lub połączonych segmentów, rozchodzących się spiralnie od wspólnego środka. Triskele różni się formą, od trzypunktowej swastyki do form wykorzystujących zakrzywione linie i łuki. Cechą wspólną są trzy segmenty wychodzące z jednego centralnego punktu. Jedną z wersji triskele, z trzema ludzkimi nogami, znajduje się w herbie Wyspy Man i Królestwa Neapolu.

Po II wojnie światowej Afrikaner Weerstandsbeweging (AWB), południowoafrykańska grupa białych supremacjonistów, powstała w latach 70-tych, rozpowszechniła triskele jako symbol nienawiści, używając go na fladze podobnej do nazistowskiej zastępującej swastykę triskilem, przypominającym trzy ząbki sięsiódemki.

Dlatego właśnie wersja triskele z trzema siódmkami jest najczęściej kojarzona z białą supremacją. Występuje jako wzór tatuaży czy identyfikacja wizualna grup skrajnych, tj. Blood & Honour czy Ku Klux Klan. Biali supremacjoniści używają również triskele z zakrzywionymi ramionami.

Valknot, Valknut, Valknutr, Serce Hrungrira - „węzeł poległych”

Valknot (Valknut, Valknutr, Serce Hrungrira) lub „węzeł poległych” jest związany z mitologią nordycką i utożsamiany z męstwem, odwagą, honorem i miłością do ojczyzny. Symbol reprezentował życie pozagrobowe. Jako „węzeł poległych” był znakiem walecznych wojowników poległych na polu walki i udających się do Walhalli, by tam zasilić szeregi „Einherjar”. Jest on często uważany za trójczłonowy Róg Odyna.

Symbol został zawłaszczony przez grupy skrajne, symbolizując gotowość oddania życia Odynowi w walce.

Symbol jest również wykorzystywany przez różne grupy nie związane z grupami skrajnymi, dlatego należy uważnie przeanalizować kontekst, w jakim użyto symbolu.

Młot Thora

Młot Thora to starożytny norweski symbol Mjöllnira, młota należącego do mitologicznego boga piorunów Thora. W czasach dominacji wikingów miniaturowe Młoty Thora były często używane jako amulety.

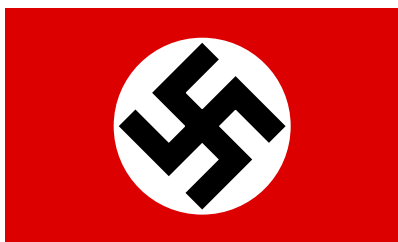
Symbol Młota Thora został przywłaszczony przez neonazistów i innych białych supremacjonistów, często praktykujących neonordyckie wierzenia pod przykrywką Odynizmu lub Wotanizmu. Grupy te zazwyczaj dekorują Młot Thora swastyką lub innym symbolem nienawiści.

Młot Thora jest ważnym symbolem dla nierasistowskich norweskich grup, dlatego ważna jest ocena symbolu w kontekście, w którym się pojawia.

Państwowa Flaga Wojenna

Państwowa Flaga Wojenna (org. Reichskriegsflagge) – flaga zakazana we współczesnych Niemczech wraz z innymi symbolami nazistowskimi. Neonaziści używają tej flagi jako substytutu flagi nazistowskiej, która stała się symbolem gotowości do wojny w imię „białej rasy”.

Nazistowska flaga

Flaga nazistowskich Niemiec jest jednym z czołowych symboli nienawiści wykorzystywanych przez grupy skrajne. Flaga składa się z czarnej swastyki w białym kole na czerwonym tle (kolory flagi nawiązują do flagi cesarskich Niemiec). Początkowo była flagą Partii Nazistowskiej, ale po przejęciu władzy przez nazistów, stała się flagą III Rzeszy. W tym też czasie opracowano wiele odmian i form podstawowej flagi nazistowskiej.

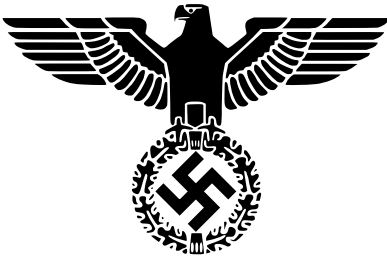
Po zakończeniu II wojny światowej grupy skrajne, które przyjęły flagę nazistowską i jej warianty za własne, często próbują obejść zakaz wykorzystywania nazistowskich znaków, zastępując swastykę jakimś innym symbolem.

Emblemat NSDAP

Partyjny symbol niemieckiej partii nazistowskiej Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotników (niem. Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP). W Polsce określana jako tzw. „Wrona” lub „Gapa”. Rządy partii wiązały się z podporządkowaniem życia społecznego, politycznego i gospodarczego ideologii narodowego socjalizmu oraz z totalitaryzmem, terro-

rem, zniszczeniem opozycji, przemocą i doprowadzeniem do Zagłady Żydów, Romów i osób nieheteronormatywnych. Partia została zlikwidowana. Podczas procesów w Norymbergii kierownictwo NSDAP i partia została uznana za organizację przestępczą.

Godło III Rzeszy

Godło III Rzeszy przedstawiało czarnego orła wzorowanego na orłach legionów rzymskich, trzymającego w szponach wieniec z wpisaną swastyką. W Polsce określane jako tzw. „Wrona” lub „Gapa”. Godło państwowe III Rzeszy zostało wprowadzone „Rozporządzeniem w sprawie godła Rzeszy” w roku 1935 podpisanym przez Adolfa Hitlera, Wilhelma Fricka i Rudolfa Heßa i formalnie zastępowało herb Republiki Weimarskiej.

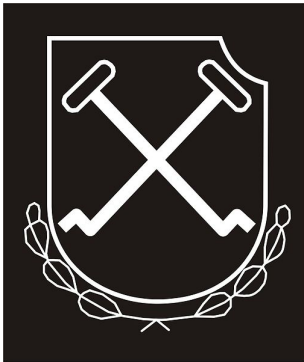

Biała Pięść

„Biała Pięść” lub „Pięść White Power” (tłum. „biała siła”) – symbol zaciśniętej pięści umieszczonej w wieńcu lub na tarczy z utraconym rogiem symbolizował opór, jedność i siłę. Jest to jeden z symboli stosowanych przez międzynarodowy ruch rasistowski do reprezentowania „białej dumy” lub „białej władzy”. W czasie II wojny światowej używany przez dywizje Waffen-SS.

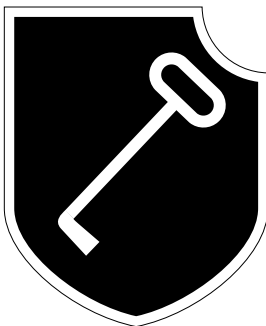
Emblematy dywizji Waffen-SS (z niem. Zbrojne SS)

Były zbrojnymi oddziałami niemieckiej nazistowskiej formacji paramilitarnej Schutzstaffel, niezależne od regularnej armii i policji, znane również pod skrótem SS. Od 1929 roku na czele SS stał Heinrich Himmler. Jednostki Waffen-SS brały udział w większości głównych kampanii wojskowych II wojny światowej. Były mocno zaangażowane w zbrodnie Holokaustu poprzez udział w masowych rozstrzelaniach, walce przeciwpartyzanckiej i dostarczaniu strażników do nazistowskich obozów koncentracyjnych. Były również odpowiedzialne za wiele innych zbrodni wojennych. Na powojennych procesach norymberskich, Waffen-SS została uznana za organizację przestępczą ze względu na jej duże zaangażowanie w zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości.

1 Korpus Pancerny SS (niem. I.SS-Panzerkorps, później I.SS-Panzerkorps Leibstandarte SS Adolf Hitler)

Jednostka Waffen-SS III Rzeszy. Była tworzona jako pułk przyboczny Führera, status dywizji pancernej uzyskała w 1942 roku.

1 Dywizja Pancerna SS „Leibstandarte SS Adolf Hitler” (niem. 1. SS-Panzer-division „Leibstandarte SS Adolf Hitler” w skrócie: LSSAH).

Najbardziej elitarna spośród dywizji Waffen-SS, wyrosła z oddziału straży przybocznej Hitlera. Hasłem dywizji było niem. Meine Ehre heißt Treue – „Moim honorem jest wierność”. Przez okres swojej działalności dopuściła się licznych zbrodni wojennych. Dywizja była znana z „polowań na Żydów”.

2 Dywizja Pancerna SS „Das Reich” (niem. 2. SS-Panzerdivision „Das Reich”)

Dywizja Das Reich brała udział zarówno w ataku na Francję, jak i w inwazji na Bałkany, ale głównie walczyła na froncie wschodnim, gdzie dotarła aż pod Moskwę.

Dywizja dokonała masakry w Oradour-sur-Glane we Francji, gdzie 10. czerwca 1944 SS-mani zamordowali 642 osoby. Kobiety i dzieci zostały zamknięte w kościele, który następnie został podpalony. Żołnierze dywizji Das Reich wrzucali przez okna granaty, a do próbujących uciekać strzelali z broni maszynowej.

3 Dywizja Pancerna SS „Totenkopf” (niem. 3. SS-Panzerdivision „Totenkopf”)

Status dywizji osiągnęła w październiku 1939 roku, a walczyła do końca wojny. Dywizja ta była uznawana za najbardziej fanatyczną spośród dywizji Waffen-SS. Jej dowódcą był zbrodniarz wojenny Theodor Eicke, komendant utworzonego obozu koncentracyjnego w Dachau, gdzie wykazywał się nieludzkim sto-

sunkiem do więźniów, zwłaszcza Żydów. Według Instytutu Pamięi Narodowej (IPN), Eicke stosował bezwzględny terror wobec ludności cywilnej. Żołnierze dywizji w większości wywodzili się z jednostek pełniących służbę wartowniczą w obozach koncentracyjnych, jak: Buchenwald, Dachau, Mauthausen i Sachsenhausen. W 1942 roku dywizję nazwano „Dywizją Totenkopf” (trupiej główki).

4 Dywizja Grenadierów Pancernych SS „Polizei” (niem. 4. SS-Polizei-Panzer Grenadier-Division)

Sformowana jako dywizja policyjna (Polizei-Division), której żołnierzami byli policjanci. Z założenia miała być jednostką drugoliniową, więc była gorzej wyposażona. Walczyła we Francji i na froncie wschodnim, później wykonywała zadania okupacyjne w Polsce i na Bałkanach. Zwalczała partyzantkę w Jugosławii i Grecji, dopuszczając się tam zbrodni wojennych, m.in. masakry w Distomo. Według relacji ocalałych z masakry, żołnierze SS bagnetami zabijali niemowlęta w łóżeczkach, dźgali kobiety w ciąży i ścięli wiejskiego księdza.

5 Dywizja Pancerna Wiking (niem. SS-Panzerdivision Wiking)

Jednostka Waffen-SS sformowana w drugiej połowie 1940 roku jako dywizja grenadierów na podstawie pułku SS „Germania” wyłączonego ze składu SS-Verfügungstruppe. Jej żołnierzami byli Niemcy z pułku Germania oraz kolaboranci i faszystyci z Norwegii, Szwecji, Danii, Belgii, Holandii, Finlandii i Estonii. Formacja znana była z walk z partyzantką radziecką i polską, pacyfikacji wsi podejrzanych o współpracę z ruchem oporu oraz mordów na Żydach. Jednostka walczyła pod Warszawą, a niektóre pododdziały dywizji uczestniczyły w tłumieniu powstania warszawskiego.

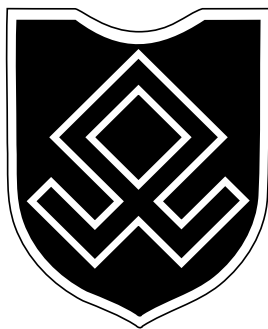

6 Dywizja Górská SS „Nord” (niem. SS-Gebirgs-Division „Nord”)

(emblemat zawiera pseudo runę Hagal*). Powstała pod nazwą SS-Kampfgruppe „Nord” w marcu 1941 roku z 6 i 7 pułku SS-Totenkopf. Walczyła na froncie fińskim. Po kapitulacji Finlandii we wrześniu 1944 dywizja wycofała się do Norwegii, a potem do Niemiec.

Emblemat zawiera siódmą pseudo runę Hagal. Pseudo runy, Armanen Futharkh, to litery, które wyglądają jak germańskie runy, ale nie są prawdziwymi

starożytnymi runami. Zostały stworzone przez Guido von List, austriackiego mistyka, zwolennika germańskiego odrodzenia oraz członka austriackiego proniemieckiego ruchu nacjonalistycznego, środowiska, które dążyło do integracji Austrii z Cesarstwem Niemieckim.

7 Ochotnicza Dywizja Górska SS „Prinz Eugen” (niem. 7. SS-Freiwilligen Gebirgs-Division)

Utworzona w marcu 1942 roku do działań we wspieranym przez nazistowskie Niemcy Niezależnym Państwie Chorwacji. Dywizja miała miano bezlitosnej i słynącej z okrucieństwa. Przez cały okres swego istnienia zajmowała się brutalnym zwalczaniem partyzantki, dokonując przy tym licznych grabieży, palenia wsi bałkańskich, rzezi ludności cywilnej, torturowania i mordowania schwytanych partyzantów.

W emblemacie wykorzystano runę Odal, która oznacza: dziedzictwo, spadek, odziedziczony majątek, mogła też wyrażać linię szlachezną, rasę, pochodzenie, rodzaj. Symbol pochodzący od Runy Odala ze skrzydłami lub stopami (szeryfami) był odznaką Głównego Urzędu Rasy i Osadnictwa SS (Rasse und Siedlungshauptamt der SS, RuSHA), który był odpowiedzialny za utrzymanie czystości rasowej nazistowskiego Schutzstaffel (SS). Od listopada 2016 r. używana również przez amerykański „Ruch Narodowo-Socjalistyczny”.

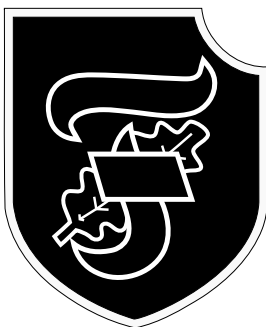
8 Dywizja Kawalerii SS „Florian Geyer” (niem. 8. SS-Kavallerie-Division „Florian Geyer”)

Powstała w czerwcu 1942 roku w oparciu o Brygadę Kawalerii SS utworzonej już w 1941 roku z dwóch esesmańskich pułków kawalerii, które w 1939 roku uczestniczyły w okupacji Polski, ZSRR i na Bałkanach oraz w pogromach i masowych egzekucjach Żydów.

9 Dywizja Pancerna SS „Hohenstaufen” (niem. 9. SS-Panzerdivision „Hohenstaufen”)

Nazwa pochodzi od dynastii cesarskiej Hohenstaufów. Dywizja została utworzona w Berlinie zimą 1942/1943, początkowo jako dywizja grenadierów pancernych, a od października 1943 roku jako dywizja pancerna. Walczyła na froncie wschodnim, w Normandii i Holandii. Niektórzy członkowie dywizji zostali oskarżeni o popełnienie zbrodni wojennych.

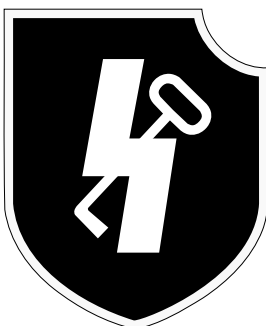
10 Dywizja Pancerna SS „Fruntsberg” (niem. 10. SS-Panzer-Division „Fruntsberg,,)

Dywizja pancerna Waffen-SS składała się z ochotników. Początkowo była dywizją grenadierów pancernych, ale w październiku 1943 roku przekształcono ją w dywizję pancerną i zmieniono jej nazwę na „Fruntsberg”, na cześć dowódcy wojskowego uważanego w Niemczech za ideał wierności. Jednostka walczyła w Ukrainie, Normandii i Holandii.

11 Ochotnicza Dywizja Grenadierów Pancernych SS „Nordland” (niem. 11 SS-Freiwilligen-Panzergrenadier-Division „Nordland”)

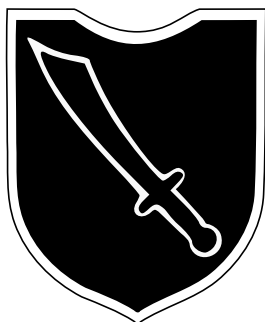
Była ochotniczą jednostką wojskową Waffen-SS i składała się z duńskich, szwedzkich i norweskich ochotników. Walczyła m.in. na terenach Niezależnego Państwa Chorwackiego wraz z SS Freiwilligen Legion Niederlande, zwalczała komunistyczną partyzantkę kierowaną przez Josipa Broz Tite, brała też udział w pacyfikacji wsi i mordach na ludności cywilnej. Emblemat zawiera symbol swastyki.

12 Dywizja Pancerna SS „Hitlerjugend” (niem. 12. SS-Panzer-Division „Hitlerjugend,,)

Dywizja znana ze swojego fanatyzmu. Żołnierze dywizji popełnili wiele zbrodni wojennych, m.in. masakra 86 cywili we francuskim mieście Ascq w 1944 roku oraz zamordowanie 156 jeńców kanadyjskich w 1944 roku w okolicy Caen w Normandii.

Emblemat zawiera pojedynczą runę Sig, oznaczającą zwycięstwo. Podwójna runa sig stała się symbolem SS.

13 Dywizja Górská SS „Handschar” (1 chorwacka) (niem. 13. Waffen-Gebirgs-Division der SS „Handschar” (kroat. Nr. 1))

Nazwa dywizji pochodzi od krótkiego zakrzywionego miecza w kształcie litery „J” przypominającego hak noszony przy uroczystych okazjach na Bałkanach przez osmańskich policjantów. Dywizja utworzona została z bośniackich muzułmanów, Chorwatów i zwolenników albańskiej organizacji antykomunistycznej Balli Kombëtar (pol. Front Narodowy). Dywizja wślawiła się bestialstwem i brutalnością zwalczając partyzantów jugosłowiańskich związanych z ruchem komunistycznym w Niezależnym Państwie Chorwackim oraz mordując tysiące Serbów i Żydów.

14 Dywizja Grenadierów Waffen SS (1 ukraińska) (niem. 14. Waffen-Grenadier-Division der SS (ukrainische Nr. 1))

Potocznie określana w Polsce jako 14 Dywizja Waffen SS-Galizien lub SS Hałyczyna. Wydzielone z dywizji oddziały brały udział w operacjach antypartyzanckich, gdzie dopuściły się zbrodni wojennych na partyzantach i ludności cywilnej. W sprawie najgroźniejszej zbrodni, popełnionej prawdopodobnie przez żołnierzy SS Galizien w Hucie Pieniackiej w lutym 1944 r., toczy się śledztwo. Iwonicz, Chodczków Wielki, Prehoryle i Smoligów to kolejne miejsca, w których doszło do zbrodni, o które podejrzewani są żołnierze SS Galizien. Część tych spraw objęta została śledztwami IPN. Jednostka dopuściła się również zbrodni podczas likwidacji powstania na Słowacji. Ponadto SS Galicja miała oficerów i podoficerów, którzy pochodzili z batalionu Nachtigall biorącego udział w masowych mordach Żydów latem 1941 roku.

15 Dywizja Grenadierów SS (1 łotewska) (niem. 15. Waffen-Grenadier-Division der SS (lettische Nr. 1))

Dywizja grenadierów Waffen-SS złożona z Łotyszów. Dywizja była oskarżona o dokonanie zbrodni wojennych m.in. w Podgajach, gdzie ujętych polskich jeńców skrupowanych drutem kolczastym (niektórzy świadkowie mówią o łańcuchu i kablu telefonicznym) wprowadzono do stodoły, a następnie spalono żywcem.

16 Dywizja Grenadierów Pancernych SS „Reichsführer SS”

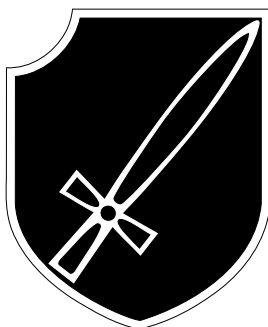
(niem. 16. SS-Panzer Grenadier-Division „Reichsführer SS,,)

Była zmotoryzowaną formacją piechoty w Waffen-SS. Duża część jej kierownictwa wywodziła się pierwotnie z SS-Totenkopfverbände. Podczas pobytu we Włoszech, dywizja dopuściła się masowych zbrodni wojennych na ludności cywilnej. Wraz z 1. Dywizją Fallschirm-Panzer Hermanna Göringa była zaangażowana w masakry ludności cywilnej.

17 Dywizja Grenadierów Pancernych SS „Götz von Berlichingen” (niem. 17. SS-Panzer Grenadier-Division „Götz von Berlichingen”)

Dywizja grenadierów pancernych Waffen-SS, sformowana jesienią 1943 r. we Francji. Była odpowiedzialna za pacyfikację cywilów w austriackim Wörgl i okolicach Itter w maju 1945. Oskarżona również o wymordowanie więźniów obozu KL Ellwangen. Według najnowszych badań, części tej dywizji są odpowiedzialne za masakrę we francuskim Maille, gdzie zgładzono od 124 cywili w tym 44 dzieci.

18 Ochotnicza Dywizja Grenadierów Pancernych SS „Horst Wessel” (niem. 18.SS-Freiwilligen-Panzer Grenadier-Division „Horst Wessel”)

Nazwa jednostki upamiętniała Horsta Wessela przywódcę SA, autora „hymnu” partii nazistowskiej, uznanego za jednego z najważniejszych nazistowskich „męczenników”. Dywizja składała się z SA, żołnierzy z 1 Brygady Zmotoryzowanej SS oraz volksdeutschów z Węgier. Jednostki wchodzące w skład 18 Ochotniczej Dywizji oskarżane są o liczne mordy na Żydach, zbrodnie dokonane w czasie tłumienia powstania na Słowacji oraz za pacyfikacje i egzekucje w czasie walki przeciw partyzantom w Chorwacji. 40 Regiment Grenadierów Pancernych SS składał się m.in. z personelu obozów Zagłady, dopuścił się wielu zbrodni w Polsce i Rosji.

19 Dywizja Grenadierów SS (2 Łotewska) (niem. 19 Waffen Grenadier Division der SS (lettisches Nr. 2))

Dywizja Waffen-SS złożona z Łotyszy. Była drugą łotewską dywizją utworzoną po siostrzanej jednostce - 15 Dywizji Grenadierów Waffen SS (1 Łotewska), z którą utworzyła Legion Łotewski. Pod koniec wojny poddała się

Armii Czerwonej.

20 Dywizja Grenadierów SS (1 estońska) (niem. 20. Waffen-Grenadier-Division der SS (estnische Nr. 1))

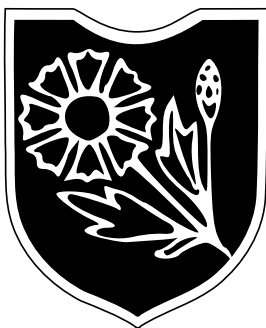
Ochotnicza dywizja Waffen-SS złożona z Estończyków. Od początku dopuszczała się różnych zbrodni. Poddała się Rosjanom na terytorium Czech. Część dywizji przedarła się na zachód, by złożyć broń przed amerykańkami.

Istnieją świadectwa wskazujące na udział 36 batalionu SS w egzekucjach Żydów w Nowogródku w sierpniu 1942 roku, żołnierze 20 Dywizji stanowili straż obozu koncentracyjnego w Klooga w Estonii. Według świadków rozstrzelali w obozie ponad 2000 żydowskich więźniów. Natomiast 288 estoński batalion „Schuma” w czasie operacji antypartyzanckich na Białorusi współuczestniczył w spaleniu około 30 wsi.

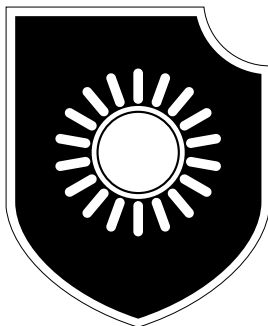
21 Dywizja Górská SS „Skanderbeg” (1. albańska) (niem. 21 Waffen-Gebirgs-Division der SS „Skanderbeg”)

Nazwa dywizji nawiązuje do Skanderbeg, honorowego imienia nadanego przez Murata II, Gjergjowi Kastriocie, oficera w osmańskiej armii tureckiej i bohatera narodowego Albanii. Jednostka była złożona z Albańczyków. Dywizja dążyła do stworzenia etnicznie czystego Kosowa, oczyszczonego z ortodoksyjnych Serbów, Żydów i Romów, dokonując przy tym czystek etnicznych i ludobójstwa.

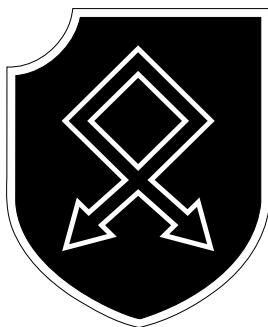
22 Ochotnicza Dywizja Kawalerii SS „Maria Theresia” (niem. 22. SS-Freiwilligen-Kavallerie-Division „Maria Theresia”)

Stworzona 1 maja 1944 z części 8 Dywizji „Florian Geyer”. Po rozbięciu dywizji żołnierze zostali przydzieleni do 37 Ochotniczej Dywizji Kawalerii SS „Lutzow”.

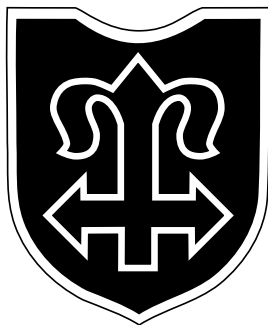
23 Dywizja Górską SS „Kama” (2 chorwacka) (niem. 23. Waffen-Gebirgs-Division der SS „Kama” (kroatische Nr. 2))

Składała się z niemieckich oficerów oraz bośniackich żołnierzy. Została stworzona na bazie 13 Dywizji Górskiej SS (1 chorwackiej) „Handschar”. Nie osiągnęła pełnej zdolności bojowej, przez co nie uczestniczyła aktywnie w walkach.

23 Dywizja Grenadierów Pancernych SS „Nederland” (niem. 23 SS Freiwilligen Panzergrenadier Division „Nederland” (niederländische Nr. 1)

Dywizja złożona z ochotników holenderskich. W trakcie szkolenia brygady w 1943 na Bałkanach, Holendrzy dopuścili się mordów na jeńcach i chorwackich partyzantach. W październiku 1944 roku na tyłach frontu w Kurlandii walcząc z partyzantami dopuścili się morderstw ludności cywilnej.

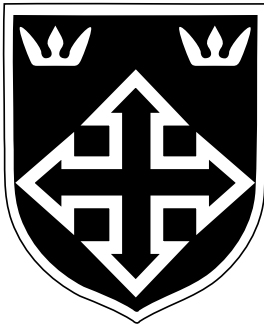

24 Dywizja Górską SS „Karstjäger” (niem. 24. Waffen-Gebirgs-(Karstjäger-)Division der SS)

Służyli w niej volksdeutsche z południowego Tyrolu, Włosi, Słoweńcy, Chorwaci, Serbowie i Ukraińcy.

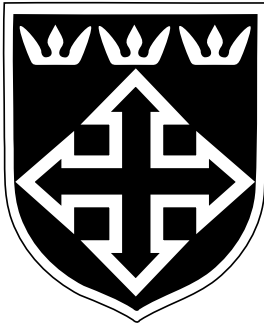
Żołnierze tej dywizji już od 1942 roku dopuszczali się zbrodni na partyzantach, ludności cywilnej i społeczności żydowskiej. Jednym z takich przykładów jest masakra cywilnej ludności w wiosce Avasinis w pobliżu, Trasaghis 2 maja 1945 roku gdzie SS-mani wymordowali 51 mieszkańców, w tym dzieci.

Emblemat zawiera runę Týra, boga wojny i zwycięstwa w mitologii nordyckiej. Była używana również przez absolwentów bojówek SA w Reichsführerschule jako wyróżnienie za lojalność. Runa wykorzystywana była również jako emblemat 32 Ochotniczej Dywizji Grenadierów SS.

25 Dywizja Grenadierów SS „Hunyadi” (1 węgierska) (niem. 25. Waffen-Grenadier-Division der SS „Hunyadi,,)

Utworzona w listopadzie 1944 r. po obaleniu przez Niemców węgierskiego reżimu Miklósa Horthy’ego. Składała się głównie z oddziałów 13 Dywizji Honvéd Królewskiej Armii Węgierskiej. Jej nazwa pochodzi od węgierskiego bohatera narodowego, tzw. pogromcy Turków, Jánoša Hunyady. W ramach zwalczania partyzantki Tity, dywizja dokonywała mordów na cywilach i partyzantach. Po wojnie dowódca Josef Grassy został wydany Jugosławii i skazany na karę śmierci za zbrodnie wojenne.

26 Dywizja Grenadierów SS „Hungaria” (2 węgierska) (niem. 26. Waffen-Grenadier-Division der SS (ungarische Nr. 2))

Nazwa pochodzi od Węgier, wskazywana jest również „Gömbös” jako przemianowana nazwa dywizji, od nazwiska węgierskiego faszystowskiego premiera Gyuli Gömbösa (1886 - 1936). Została utworzona w 1944 roku i składała się z węgierskich ochotników. Jeszcze się formowała, kiedy w czasie wojny została zmuszona do wycofania się do Austrii, oprócz grupy bojowej, która została wysłana do Brna w Czechosłowacji. W obliczu sowieckiej ofensywy ewakuowała się na zachód, gdzie w maju poddała się Amerykanom.

27 Ochotnicza Dywizja Grenadierów Pancernych SS „Langemarck” (niem. 27. SS-Freiwilligen-Grenadier-Division „Langemarck,, (flämische Nr. 1)

Dywizja powstała w październiku 1944 roku z kolaborantów z Vlaamsche Wacht, kolaboracyjnej formacji paramilitarnej, która podczas II wojny światowej służyła jako policja pomocnicza w okupowanej przez Niemców części Belgii i innych organizacji, które wycofały się z Belgii wraz z siłami niemieckimi. Brała udział w walkach w Ukrainie i w Estonii oraz okolicach Szczecina. Rozbita w trakcie obrony linii Odry.

Emblemat zawiera symbol Triskelionu. Triskele występują w wielu różnych odmianach, od formy przypominającej trzypunktową swastykę po formy wykorzystujące zakrzywione linie i łuki. Symbol został zaadaptowany przez naziistów, a po II wojnie światowej przez ruchy skrajne jako symbol nienawiści.

28 Ochotnicza Dywizja Grenadierów Pancernych SS „Wallonien” (1 walońska) (niem. 28. SS-Freiwilligen-Grenadier-Division Wallonien)

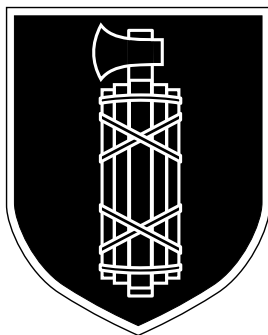
Walońska jednostka Waffen-SS utworzona w lipcu 1941 r. przez nacjonalistyczny VNV (nider. Vlaamsch Nationaal Verbond, VNV, Flamandzki Związek Narodowy) i skrajnie katolicki, nacjonalistyczny i autorytarny ruch polityczny „Christus Rex” (Rex, reksiści) działający w Belgii od 1935 do 1945 roku pod egidą Léona Degrelle’a, jako demonstracja lojalności i niezbędności politycznej w okupowanej przez Niemców Belgii. Żołnierze jednostki brali udział w Masakrze w Palmnicken, gdzie 31 stycznia 1945 roku więźniarki z podobozów Stutthofu w Heiligenbeil (dziś Mamonowo), Jesau (Juszne), Seerappen (Ljublino) oraz Schippenbeil (Sępopol) zapędzono na pobliską plażę Palmnicken i zmuszono do wejścia do lodowatej wody, następnie niemal wszystkie zostały rozstrzelane. Z 3000 więźniarek mniej niż 200 przeżyło masakrę.

29 Dywizja Grenadierów SS RONA (1 rosyjska) (niem. Waffen-Grenadier Division der SS (russische Nr. 1))

Dywizja złożona z żołnierzy Rosyjskiej Wyzwoleńczej Armii Ludowej (RONA) uformowanej przez organizatora Republiki Łokockiej i kolaboracyjnej partii politycznej pod nazwą Narodowo-Socjalistyczna Partia Rosji (wzorowanej na nazistowskiej NSDAP) Konstantina Woskobojnika, zaś po jego śmierci Bronisława Kaminskiego (zbrodniarza wojennego zwanego „katem Ochoty”). Latem 1944 roku Dywizja została przeorganizowana w Brygadę Szturmową SS „RONA” (SS-Sturmbrigade „RONA”). Podczas Powstania Warszawskiego uformowano z niej pułk szturmowy RONA, który brał udział w stłumieniu powstania warszawskiego, m.in. w Rzezi Ochoty, rabując, gwałcąc i mordując ludność cywilną.

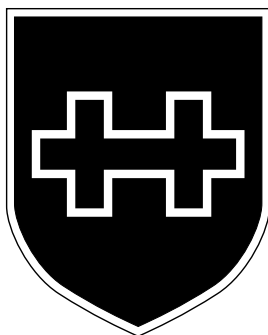

29 Dywizja Grenadierów SS (1 włoska) (niem. 29 Waffen-Grenadier-Division der SS (italienische nr 1))

Włoska jednostka powołana m.in. z sił zbrojnych Włoskiej Republiki Socjalnej (tzw. Republika Salo) utworzonej przez Benito Mussoliniego. Prawie przez całą swoją służbę pełniła głównie zadania przeciwpartyzanckie i antydywersyjne. W walce z partyzantami jej żołnierze byli bardzo brutalni.

Emblemat zawiera Fasces lub różgi liktorskie – obwiązany rzemieniem pęk różg, czasem z zatkniętym weń toporem o podwójnym żelaznym ostrzu. Był to imperialny rzymski symbol państwowy, symbol władzy i jedności, wszechwładzy, siły i supremacji państwa. Silnie utożsamiony z faszystowskim ruchem politycznym Benito Mussoliniego. Fasces nie został napiętnowany jak swastyka i jest nadal używany.

30 Dywizja Grenadierów SS (1 białoruska) (niem. 30. Waffen-Grenadier-Division der SS (weißruthenische Nr. 1))

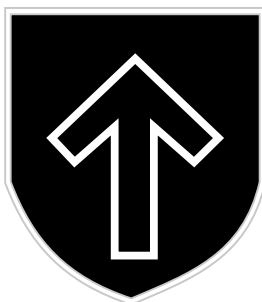
Złożona z Białorusinów i Niemców, powstała na podstawie umowy zawartej pomiędzy Białoruską Centralną Radą, a władzami niemieckimi.

Dywizja w ciągu swych 5 miesięcy istnienia, pacyfikowała powstanie warszawskie i była wykorzystana do zwalczania „band” we Francji. Odpowiedzialna za masakrę w Étobon we Francji. Gdzie 27 września 1944 roku pododdziały dywizji rozstrzelały 39 mieszkańców tego miasteczka.

31 Ochotnicza Dywizja Grenadierów SS „Böhmen und Mähren” (niem. 31 SS Freiwilligen Grenadier Division Bohmen und Mahren)

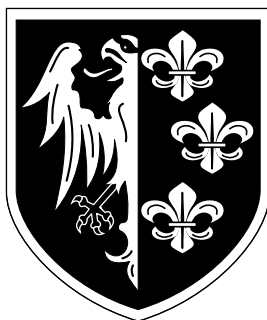
Jednostka Waffen-SS powstała w październiku 1944 roku. Została sformowana z Volksdeutschów i Reichsdeutschów zamieszkujących głównie Węgry oraz z resztek 23 Dywizji Górskiej SS (2 chorwacka) Kama. Istniała od października 1944 do maja 1945, kiedy to w rejonie Pilzna została otoczona przez czeskich powstańców, którym się poddała. 6 października 1944 r. żołnierze tej dywizji brali udział w masakrze we wsi Cservenka (Tscherwenka, Cruenka, Crvenka) na Węgrzech (dzisiejsza Serbia), doprowadzając do śmierci od 700 do 1000 osób.

32 Ochotnicza Dywizja Grenadierów SS „30 Stycznia” (niem. 32. SS-Freiwilligen-Grenadier-Division 30 Januar)

Nazwa dywizji nawiązywała do dnia, w którym w 1933 roku Adolf Hitler przejął władzę w Niemczech. Powstała w styczniu 1945 roku, z 86 ochotniczego regimentu SS „Schill,,, który brał udział w krwawym tłumieniu powstania na Słowacji i częściowo z personelu obozów koncentracyjnych. Dywizję uzupełniano również kadetami i kadrą instruktorską szkoły podoficerskiej SS w Kurmarchii. Nigdy nie osiągnęła liczebności dywizji. Dywizja przestała istnieć 29 kwietnia, rozbita w kotle pod Halbe.

Emblemat zawiera runę Tyr, symbolu Týra – boga wojny i zwycięstwa w mitologii nordyckiej. Była używana również przez absolwentów bojówek SA w Reichsführerschule jako wyróżnienie za lojalność.

33 Dywizja Grenadierów SS „Charlemagne” („Karol Wielki”)

- 1 francuska (niem. 33. Waffen-Grenadier-Division der SS „Charlemagne” (französische Nr. 1)

Jednostka Waffen-SS powstała na podstawie utworzonego w 1941 roku Legionu Ochotników Francuskich przeciw Bolszewizmowi (LVF) i Francuzów służących w dywizjach SS „Totenkopf” i „Wiking”. Jej nazwa pochodziła od francuskiego imienia króla Francji Karola Wielkiego. LVF był odpowiedzialny za zwalczanie partyzantki i za pogromy ludności na Białorusi. Dywizja dokonywała mordów na ludności cywilnej, gwałtów oraz innych zbrodni. Dywizja została rozbita w lutym 1945 roku pod Stargardem Szczecińskim.

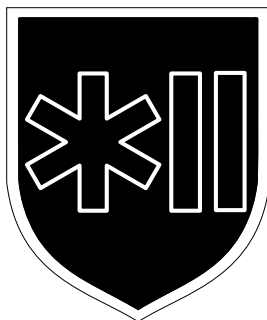
34 Dywizja Grenadierów SS „Landstorm Nederland” (niem. 34.

Freiwilligen-Waffen Grenadier Division der SS „Landstrom Nederland”)

Ochotnicza jednostka złożona z Holendrów. Początki dywizji sięgają 1 Listopada 1944. Swój status osiągnęła 10 lutego 1945 roku, nie wyszła powyżej liczebności brygady. 5 maja poddała się Brytyjczykom.

Emblemat zawiera symbol Wilczego Haka. To znak heraldyczny, który został zainspirowany pułapką na wilki, która składała się z metalowego haka w kształcie litery Z. Wczesnośredniowieczni poganie wierzyli, że symbol ten posiada magiczną moc i może odstraszać wilki. W tym kontekście jest on opisywany jako modyfikacja runy Eihwaz, z dodaną pionową linią. Symbol w po-

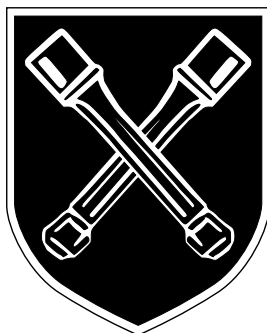
zycji wertykalnej znany jest także jako piorun (Donnerkeil), a w horyzontalnej jako „wilkołak”. Obecnie wykorzystywany przez neonazistów. W nacjonalizmie ukraińskim symbolizuje też litery hasła „idea nacji”.

35 Dywizja Grenadierów i Policji SS (niem. 35. SS und Polizei Grenadier Division)

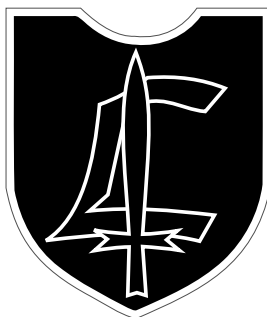
Powstała w lutym 1945 roku w szkole policyjnej w Dreźnie w oparciu o jednostki policji i Volkssturmu. W niepełnym stanie walczyła nad Nysą Łużycką, gdzie pod koniec kwietnia została rozbita.

Emblemat posiada symbol pseudo runy Hagal - to siódma pseudo runa (litery, które wyglądają jak germańskie runy, ale nie są prawdziwymi starożytnymi runami). Armanen Futharkh zostały wynalezione przez Guido von List - austriackiego mistyka, zwolennika germańskiego odrodzenia oraz członka austriackiego proniemieckiego ruchu nacjonalistycznego, środowiska, które dążyło do integracji Austrii z Cesarstwem Niemieckim.

36 Dywizja Grenadierów SS (wcześniej SS-Sondereinheit Dirlewanger) (niem. 36. Waffen-Grenadier-Division der SS; wcześniej SS-Sondereinheit Dirlewanger, SS-Sonderregiment Dirlewanger, SS-Sturmbrigade Dirlewanger, a także Wilddiebkommando Oranienburg)

Jednostka Waffen-SS dowodzona przez Oskara Dirlewangera (zbrodniarz wojenny, sadysta znany ze swojego okrucieństwa), złożona przede wszystkim z byłych więźniów: kłusowników, kryminalistów, „aspołecznych”, żołnierzy i esesmanów skazanych za przewinienia dyscyplinarne, a także więźniów politycznych. W latach 1940–1945 jej członkowie dokonali masowych zbrodni wojennych na tyłach frontu wschodniego. Brali udział w tłumieniu powstania warszawskiego. Szacuje się, że z ich rąk zginęło co najmniej 60 tys. osób, w zdecydowanej większości byli to nieuzbrojeni cywile.

37 Ochotnicza Dywizja Kawalerii „Lutzow” (niem. 37 SS-Freiwilligen Kavallerie-Division „Lützow”)

Nazwa dywizji pochodzi od imienia dowódcy pruskiego Adolfa von Lützowa. Powstała w lutym 1945 roku w oparciu o dywizje „Florian Geyr” i „Maria Theresia” oraz węgierskich volksdeutschów w Marchfeld niedaleko granicy

węgiersko-słowackiej. Brała udział w odrocie przez Austrię, by w maju poddać się Amerykanom.

38 Dywizja Grenadierów SS „Nibelungen (niem. 38. SS-Grenadier-Division Nibelungen)

Nazwa pochodzi od mitycznych Nibelungów. Dywizja została sformowana 27 marca 1945 roku. Służyli w niej słuchacze i kadra szkoły oficerskiej SS w Bad Tölz (1000 żołnierzy) oraz żołnierze z pozostałej Dywizji „Nord”, 7 Ochotniczej Dywizji Górskiej SS Prinz Eugen i 30 Dywizji Grenadierów SS, a także inne oddziały SS.

Oddziały Szturmowe NSDAP (niem. Die Sturmabteilungen der NSDAP)

Paramilitarna organizacja, która na wzór wojskowy była umundurowana i uzbrojona. Była utworzoną w 1920 roku (nazwa od 1921) samodzielną formacją partii hitlerowskiej. Powstała do ochrony zgromadzeń partyjnych, a następnie funkcjonowała jako oddziały Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotników (NSDAP). W jej skład wchodziłi sprzyjający Hitlerowi kombatancki, członkowie Freikorps, nacjonalistycznej formacji paramilitarnej działającej w Niemczech a założonej przez zdemobilizowanych żołnierzy. Odtąd SA straciły pierwotne znaczenie, a ich funkcjonowanie koncentrowało się na uczestnictwie w masowych demonstracjach, akcjach i pogromach antysemickich („Noc Kryształowa”). Organizowały wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe. Od 1939 roku większość członków SA stopniowo wcielano do Wehrmachtu.

Emblemat zawiera pojedynczą runę Sig, oznaczającą zwycięstwo (niem. sieg). Podwójna runa sig została symbolem SS.

SS-Totenkopf

Totenkopf” to po niemiecku „trupia głowa” lub „głowa śmierci”, zazwyczaj odnosi się do wizerunku czaszki z skrzyżowanymi kośćmi. Symbol ten przybierał różne formy, standaryzacja wizualna nastąpiła, kiedy znak został wykorzystany przez SS. Totenkopf wykorzystywano jako symbol osobistej gwardii Adolfa Hitlera, Stabswache. Po przemianowaniu jednostki na Schutzstaffel (SS), Totenkopf nadal był wykorzystywany jako symbol. Stał się również symbolem

SS-Totenkopfverbände (jednej z trzech pierwotnych gałęzi SS, wraz z Allgemeine SS i Waffen SS), której celem było strzeżenie obozów koncentracyjnych. Wielu pierwotnych członków tej organizacji zostało później przeniesionych i stało się rdzeniem dywizji Waffen SS, 3 Dywizji Pancerniej SS „Totenkopf”, która zaangażowała się w szereg zbrodni wojennych podczas II wojny światowej. Znak był też wykorzystywany przez Pułk bombowy (Kampfgeschwader 54) „Totenkopf”. Po II wojnie światowej neonaziści i inne grupy skrajne zaczęły wykorzystywać Totenkopf jako symbol nienawiści, ze względu na jego znaczenie dla SS. Obecnie jest m.in. symbolem Combat 18, międzynarodowej neo-hitlerowskiej organizacji terrorystycznej utworzonej z macierzystej organizacji Krew i Honor w 1992 roku.

Runy

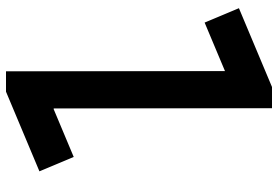
Nazistowskie Niemcy przywłaszczyły sobie wiele z symboli różnych kultur, m.in. symbole runiczne, próbując gloryfikować wyidealizowane dziedzictwo aryjskie/nordyckie i odtworzyć mityczną „aryjską” przeszłość. Grupy skrajne używają run do transliteracji liter rzymskich, tworząc alternatywny alfabet, swego rodzaju kod dla wtajemniczonych. Powszechnie jest używanie liter runicznych do przedstawiania pewnych słów mających pewne znaczenie, które mogą być widoczne na ubraniach lub jako tatuaże. Wśród najczęstszych słów tłumaczonych na runy są „skinhead”, „biała siła”, „nienawiść” i „RAHOWA”.

Runy są również używane przez inne osoby nie związane z ruchami skrajnymi czy wyznawców religii neopogańskich, dlatego też nie należy zakładać, że dane użycie tego symbolu jest skrajne, ale należy uważnie ocenić jego użycie i kontekst, w którym zostały użyte.

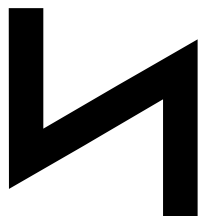
Sig

Runa sig (niem. Siegrune) oznacza zwycięstwo. W swojej oryginalnej formie jako w alfabecie runicznym odpowiadała literze „s” – reprezentowała również słońce (Sowilō). Guido von List, jeden z prekursorów idei okultystycznych źródeł nazizmu, interpretował tę literę jako symbol zwycięstwa w wykorzystywanych przez nazistów „runach armanicznych”.

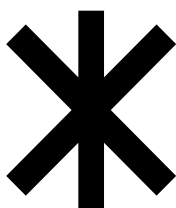
Eif

Runa Eif jest obróconą i odzwierciedloną wersją runy Eiwaz (ᚱ). Runa symbolizuje zapal, oddanie, lojalność i entuzjazm.

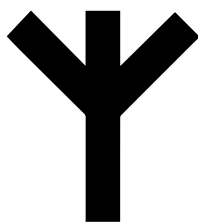
We wczesnych latach istnienia SS runa ta była wykorzystywana przez głównych adiutantów Adolfa Hitlera, takich jak Rudolf Hess.

Ger

Runa Ger symbolizuje ducha wspólnoty i przynależność. W symbolice SS oznaczała ideę komunitaryzmu. Była wykorzystywana w insygniach 11 Ochotnicza Dywizja Grenadierów Pancernych SS „Nordland”.

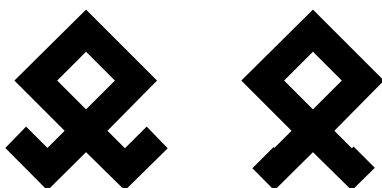
Hagal

Runa Hagal oznacza przemianę, odrodzenie oraz ochronę przed wrogami. Runa reprezentowała „niezachwianą wiarę” w filozofię nazizmu. Runa Hagal pojawiała się również na pierścieniach (SS-Ehrenring) członków SS. Została zmodyfikowana przez Giudo von Lista, który uważał, że Hagal jest „matką wszystkich run”.

Runa Elhaz lub Algiz

Runa życia (z niemieckiego Lebensrune), znana również jako Elhaz lub Algiz. Elhaz oznacza „łosia” i we wczesnej Europie symbol ten miał znaczenie związane z jeleniami lub polowaniem, a także z honorem, szlachetnością lub ochroną. Naziści wykorzystywali ten symbol w różnych kontekstach, w tym w ramach projektu SS Lebensborn.

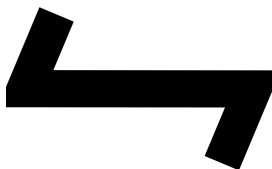
Runa Elhaz jako znak „krwi i ziemi” symbolizuje ruchy neonazistowskie. Stała się bardzo popularna po tym, jak neonazistowska organizacja National Alliance w latach 90. przyjęła symbol jako część swojego loga. Od tego czasu stała się ona bardzo powszechnym symbolem białej supremacji, używanym przez neonazistów i innych grup skrajnych.

Runa Othala, Othila, Odal

Runa Othala (Othila, Odala) jest częścią systemu alfabetu runicznego i symbolizuje pokrewieństwo, rodzinę, braterstwo krwi, klan lub plemię. Naziści używa-

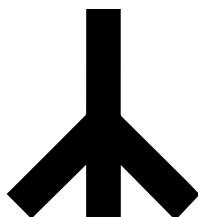
li tego symbolu między innymi w insygniach 7 Ochotniczej Dywizji Górskiej SS Prinz Eugen, Głównego Urzędu Rasy i Osadnictwa SS, symbolu Hitlerjugend oraz powojennej organizacji neonazistowskiej Wiking Jugend wzorowanej na Hitlerjugend (zakazanej).

Po II wojnie światowej runa Odala była i nadal jest wykorzystywana w symbolice grup skrajnych w formie tatuaży, na flagach i sztandarach, jako część logo grupy i w innych miejscach.

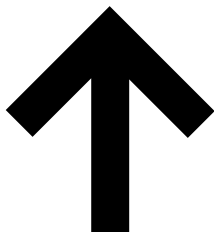
Opfer

Runa Opfer – podobnie jak runa Eif – jest odwróconą wersją runy Eiwaz (𐀓) i oznacza samopoświęcenie. Była już wykorzystywana w 1918 roku przez organizacje weteranów wojennych Stahlhelm, przez bojówki SA, a po 1923 roku do uczczenia poległych w puczu monachijskim.

Toten - Runa Śmierci

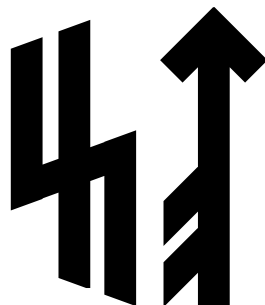
Runa Toten, tak zwana runa śmierci, jest wykorzystywana jako symbol ruchów rasistowskich, antysemickich oraz neonazistowskich. Runa była wykorzystywana na grobach członków SS. Obecnie również jest umieszczana na grobach neonazistów jako symbol daty ich śmierci.

Runa Tyr

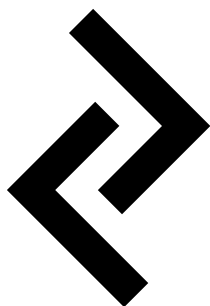
Runa Tyr, symbolizowała Týra – boga wojny i zwycięstwa w mitologii nordyckiej. Nazistowskie Niemcy wykorzystały runę Tyr jako symbol wielu nazistowskich jednostek, szkół np. Reichsführerschulen - szkoła liderów Hitlerjugend, hitlerowskich brunatnych koszul, Sturmabteilung oraz dywizji piechoty Waffen SS.

Po II wojnie światowej runa Tyr, wraz z runą Elhaz (lub Życie), została przywłaszczona przez grupy skrajne i jako „runa wojownika”, jest jedną z najczęściej wykorzystywanych run w rasistowskim kontekście.

Heilszeichen

Symbol Heilszeichen pojawiał się na pierścieniach SS-Ehrenring i symbolizował pomyślność, szczęście oraz sukces. Runa pojawiała się na Totenkopfring (pierścieniu z trupa głową), otrzymywanym przez oficerów SS.

Runa Jera

Runa Jera symbolizuje obfitość słonecznej części roku, żniwa czy upływ czasu. Od 2010 roku Runa Jera zyskała na popularności wśród grup skrajnych w Europie i Stanach Zjednoczonych. W Szwecji na przykład neonazistowska grupa Narodowa Liga Młodzieży (Förbundet Nationell Ungdom), przyjęła runę Jera jako swoje logo. W Stanach Zjednoczonych runa zaczęła pojawiać się na ulotkach i kartkach związanych z segmentem alt right ruchu białych supremacjonistów.

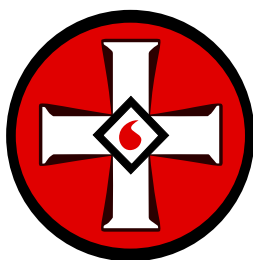
Grupy skrajne mogą używać tego symbolu, ze względu na podobieństwo do swastyki, chociaż sam symbol nie jest w rzeczywistości swastyką i nie jest zabroniony.

Symbole grup skrajnych

Cyklon B Zyklon B

Cyklon B

Cyklon B to nazwa gazu na bazie cyjanku sodu używanego do mordowania Żydów i nie tylko, w obozach śmierci zbudowanych przez nazistowskie Niemcy i ich pomocników podczas Holokaustu. Ze względu na skojarzenie z zabijaniem Żydów, Cyklon B został przyjęty jako symbol nienawiści przez grupy skrajne, które często używają go do robienia niestosownych żartów o Holokauście.

Krzyż Ku Klux Klan (KKK),

Ku Klux Klan, MIOAK - jest najbardziej znanym symbolem związanym z grupami Ku Klux Klanu, poza samymi szatami Klanu). Akronim MIOAK oznacza „Mystic Insignia of a Klansman”, znany powszechnie jako Krzyż „Kropki Krwi”. Pojawia się jako kwadratowy biały krzyż w czarnym obrysie na okrągłym czerwonym tle. W środku krzyża znajduje się to, co wydaje się być kroplą czerwonej krwi.

Na początku lat 1900 „Drugi Ku Klux Klan”, przyjął symbol składający się z czterech liter „K” ułożonych w kwadrat skierowany na zewnątrz. W centrum znajdował się symbol yin-yang. W kolejnych latach zmieniono jednak orientację czterech liter na bardziej pionową, powodując, że zamiast tego symbol wyglądał jak krzyż. W tym samym czasie zniknęła biała część symbolu yin-yang, pozostawiając jedynie kolorową część, która przypominała kroplę krwi.

Symbol utożsamia krzyż, a „kropla krwi” reprezentuje krew przelaną w obronie białej rasy.

Obecnie nie ma jednej skonsolidowanej grupy o nazwie „Ku Klux Klan”, a jest to kilkadziesiąt różnych aktywnych grup Klanu w Stanach Zjednoczonych.

Trójkątny symbol Ku Klux Klanu

Trójkątny symbol Ku Klux Klanu reprezentuje trzy litery K wyrównane w trójkącie i skierowane do wewnątrz. Jest to stary symbol Ku Klux Klanu, do którego powróciły współczesne grupy Ku Klux Klanu. Wariacja na temat tego symbolu ma litery K skierowane na zewnątrz zamiast do wewnątrz.

Trójkątu Ku Klux Klanu nie należy mylić z „Triforce” znaku gry komputerowej Legend of Zelda.

Palący się krzyż

Symbol płonącego krzyża jest jednym z najsilniejszych symboli nienawiści w Stanach Zjednoczonych, spopularyzowanym jako obraz terroru przez Ku Klux Klan od wczesnych lat 1900. Symbol ten stał się powszechnie kojarzony z nienawiścią i zastraszaniem na tle rasowym. Obecnie symbol jest spotykany również w krajach europejskich w postaci grafik, plakatów czy tatuaży przedstawiających Klansmenów stojących przed płonącymi krzyżami.

Stryczek kata

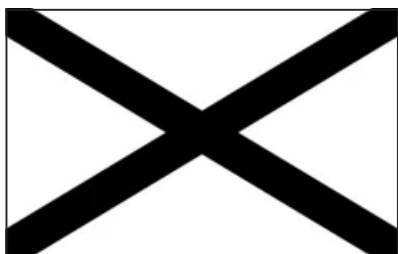
Symbol stryczka kata nawiązuje do historii linczu w Ameryce, szczególnie na Południu po wojnie secesyjnej, kiedy to przemoc lub groźba jej użycia zastąpiła niewolnictwo jako jedna z głównych form kontroli społecznej stosowanej wobec Afroamerykanów. Pętla była kojarzona z Ku Klux Klanem, jako kluczowy symbol nienawiści skierowanej przeciwko Afroamerykanom. Stryczek może pojawić się w formie rysunku lub rekonstrukcji, ale dość powszechne jest również używanie rzeczywistych stryczków w celu zastraszania lub nękania

Afroamerykanów (a czasem innych mniejszości) - na przykład poprzez pozostawienie jednego w czyimś domu lub miejscu pracy.

Flaga Konfederacji, tzw „flaga bojowa”

W latach 1860-61, jedenaście południowych stanów odłączyło się od Stanów Zjednoczonych w obronie instytucji niewolnictwa, tworząc Konfederację i rozpoczynając wojnę secesyjną. Flaga służyła również jako silny symbol niewolnictwa i białej supremacji, co spowodowało, że stała się bardzo popularna wśród białych supremacjonistów w XX i XXI wieku również poza granicami Stanów Zjednoczonych.

Flaga Południowych Nacjonalistów, Czarny Krzyż

Flaga Ligi Południa, neokonfederacyjnej grupy supremacjonistów powstałej w połowie lat 90-tych, nawołującej do rasizmu, supremacji białych i antysemityzmu.

Logo Ligi „Południowej Flagi Nacjonalistycznej” powstało 2013 roku i przedstawia czarny krzyż na białym tle, nawiązujący do krzyża św. Andrzeja na fladze Konfederacji. Biały kolor utożsamia „europejskie dziedzictwo, hierarchię, tradycję”, czarny oznacza „nacjonalizm”. Kształt ‚X’ ma przypominać rzymską cyfrę X (10), która w języku francuskim jest zapisywana jako ‚dix’ jak w „Dixie”, który jest potocznym określeniem południowo-wschodniej części Stanów Zjednoczonych.

Uwaga: Wersja flagi dostępna jest w sprzedaży na stronach niezwiązanych z Liga, dlatego też użycie jej nie musi oznaczać przynależność do League.

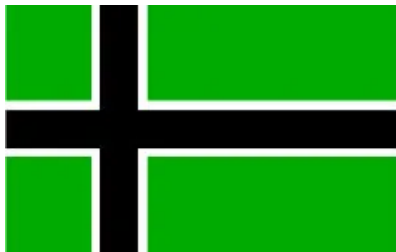

(U) Phineas Priest.

Symbol ten łączy w sobie frazę inicjał „P” i chrześcijański krzyż.

Litera P z poziomą linią, symbolizuje włóczęgę Fineasza, Znak Bractwa Kapłańskiego Fineasza (Phineas Priesthood) lub Kapłaństwa Phinehasa, związanej z ideą rasistowskiej i antysemickiej sekty Tożsamości Chrześcijańskiej (Christian Identity). Wyznawcy wierzą, że Biali Ludzie są potomkami Zaginionych Plemion Izraela. Według teorii Richard Kelly Hoskinsa, twórcy konceptu, nieustani kapłani, tzw. „Mściciele”, na przestrzeni wieków dokonywali aktów przemocy broniąc czystości rasowej i „Prawa Bożego” na wzór starotestamen-

towego Fineasza, który „ocalił czystość Izraelitów” zabijając współtowarzysza, gdy ten związał się z kobietą spoza grupy.

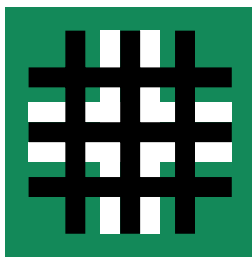

Flaga Vinland

Flaga Vinland została zaprojektowana w latach 90. przez muzyka Petera Steele'a na potrzeby albumu dla jego zespołu Type O Negative. „Vinland” był nazwą nadaną przez Wikingów obszarowi Ameryki Północnej, który odkryli w średniowieczu.

Na początku lat 2000, biali supremacjoniści (przede wszystkim Vinlanders Social Club, rasistowski gang skinheadów) zaczęli przywłaszczać flagę jako symbol białej supremacji. Powszechne warianty obejmują dodanie do flagi jednego lub więcej innych symboli nienawiści.

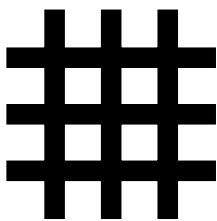
Uwaga: Flaga jest również wykorzystywana przez osoby lub grupy niezwiązane z ruchami skrajnymi, w tym fanów Steele'a i Type O Negative. Dlatego trzeba pamiętać o kontekście podczas oceny wykorzystania danego symbolu.

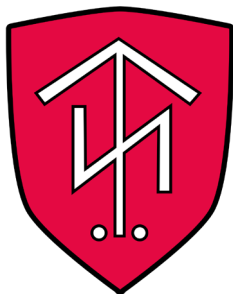
Krzyż Archanioła Michała, symbol Żelaznej Gwardii

Krzyż św. Michała to faszystowski symbol zaprojektowany przez Corneliu Codreanu (1899-1938), rumuńskiego prawniczo ekstremistę, który w latach 20. i 30. XX wieku przewodził ruchowi Żelaznej Gwardii/Legionu św. Michała (Legion Archanioła Michała) znanemu z szerzenia faszyzmu, nacjonalizmu i antysemityzmu odwołując się do wschodniego prawosławia.

Symbol składa się z trzech pionowych linii i trzech poziomych linii ułożonych we wzór przypominający hashtag. Projekt miał przypominać zarówno krzyż, jak i stylizowane kraty więzienne. Codreanu był rzekomo zainspirowany ikoną lub wizją św. Michała podczas swojego pobytu w więzieniu w latach 20-tych. Kolor zielony jest również często kojarzony z Żelazną Gwardią, ze względu na zielone mundury noszone przez jej członków (czasami nazywane „Zielonymi Koszulami”).

Po zakończeniu II wojny światowej, prawniczo ekstremiści w Rumunii wskrzesili Krzyż Świętego Michała. Znak był także wykorzystywany przez niektórych amerykańskich ekstremistów próbujących połączyć tradycyjne chrześcijaństwo ze swoimi rasistowskimi i antysemitycznymi przekonaniami. Krzyż zyskał na popularności w 2019 roku, kiedy australijski supremacjonista

Brenton Tarrant zamordował 51 osób w ataku na dwa meczety w Christchurch w Nowej Zelandii. Tarrant miał namalowane symbole nienawistne i antymuzułmańskie na broni palnej i magazynkach amunicji, z których korzystał podczas ataku, w tym symbol Krzyża św. Michała.

„THOR STEINAR”

Logotyp neonazistowskiej firmy odzieżowej „THOR STEINAR” inspirowany symboliką rasistowską.

BLOOD & HONOUR - (tłum. „krew i honor”)

Oryginalne określenie to „Blut und Ehre” (tłum. krew i honor) i było hasłem Hitlerjugend. Obecnie to skrajna międzynarodowa grupa parasolowa, założona przez brytyjskiego supremacjonistę i piosenkarza Iana Stuarda Donaldsona. Posiada oddziały i grupy stowarzyszone na całym świecie, głównie w Europie.

Logo Blood & Honour składa się ze słów „blood” i „honor” z symbolem triskele zamiast znaku & (i). Często zdarzają się wariacje na temat tego motywu, takie jak użycie symbolu Totenkopf w miejscu lub obok triskele. Zwolennicy Blood & Honour często używają również liter B i H, ich alfanumerycznych odpowiedników 2 i 8 lub 28, a czasem oryginalnego niemieckiego określenia „Blut und Ehre”.

LOVE YOUR RACE

Slogan „Love Your Race” - (tłum. kochaj swoją rasę)

To slogan grup skrajnych, pierwotnie spopularyzowany przez neonazistowski National Alliance. W literaturze i ulotkach frazie tej często towarzyszy wyidealizowany obraz pięknej i/lub matczynej białej kobiety. Jest często używany jako pośredni sposób promowania tzw. hasła „Czternastu Słów”: „We must secure the existence of our people and a future for white children.” (tłum. „Musimy zabezpieczyć istnienie naszego narodu i przyszłość dla białych dzieci.”)

Czystość rasy

Symbol nawiązuje do czystości rasy i zanieczyszczania rasy poprzez koncepcję wielorasowych par, związków czy rodzin. Jest to nawiązanie do czystości rasowej wdrożonej w nazistowskich Niemczech. Symbol przedstawia parę lub rodzinę z niebiałym partnerem, z czerwonym kołem/paskiem nałożonym na to

RAHOWA

RAHOWA - „Racial Holy War”

RAHOWA jest akronimem od „Rasowej Świętej Wojny”, terminu stworzonego przez Ruch Twórczości, pseudo-religię białych supremacjonistów, jako okrzyk mobilizujący dla sprawy białych supremacjonistów. Przez lata jego użycie rozprzestrzeniło się poza członków Creativity Movement na szerszy ruch białych supremacjonistów.

RAO

ROA - „Race Over All”

ROA to skrót od supremacjonistycznego sloganu „Race Over All”, (tłum. „Rasa ponad wszystko”) spopularyzowanego przez neonazistowski/rasistowski gang skinheadów Volksfront.

Strona internetowa Stormfront

Stormfront to strona internetowa założona przez Dona Blacka w latach 90. jako Bulletin Board System. Obecnie strona jest najstarszą i jedną z największych rasistowskich stron internetowych w Internecie.

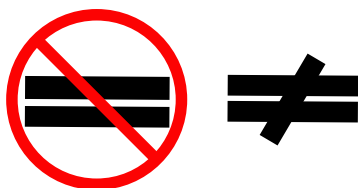
Logo składa się z kwadratowego krzyża celtyckiego otoczonego frazą „White Pride World Wide” (tłum. „Biała Duma na całym świecie”)

Wykorzystany symbol jest zaadaptowany przez ruchy skrajne i może być wykorzystywany bez jakichkolwiek konkretnych związków ze Stormfrontem.

White Aryan Resistance lub WAR

White Aryan Resistance lub WAR nawiązuje do grupy/sieci rasistowskich skinheadów założonej w latach 80. przez Toma Metzgera. Sam symbol nie był utożsamiany z konkretną grupą, a bardziej jako logo Metzgera na jego stronie internetowej i w jego publikacji (pierwotnie zatytułowanej WAR, a następnie The Insurgent). Był on również używany jako ogólny symbol nienawiści. Grupa nie jest już aktywna, ale symbol pozostaje w użytku jako tatuaże, graffiti itp.

Znak matematyczny (Not Equal lub Not Equal To)

Znak matematyczny przekreślonej równości (tłum. nie równy lub nie równy z) jest w tym wypadku symbolem białej supremacji, wskazującym na wyższość białej rasy.

Światowy Kościół Twórcy

Światowy Kościół Twórcy, znany też jako Kościół Tworcy. Jest to rasistowska pseudoreligijna panteistyczna organizacja założona w 1990 r. w stanie Illinois, USA, przez Bena Klassena. Hasłem przewodnim grupy jest RaHoWa (racial holy war - święta wojna ras), czyli ekspansja białej rasy. Członkowie organizacji byli zamieszani w akty przemocy w Stanach Zjednoczonych, m.in. w atak z 4 lipca 1999 r., podczas którego Benjamin August Smith zastrzelił z karabinu dwie osoby, a dziewięć ranił. W Polsce działa od 2001 roku.

Symbolika antylewicowa, antiantifa

Symbolika antylewicowa grup skrajnych jest szczególnie wymierzona w aktywistów lewicowych i anarchistycznych. W latach 90. i pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku grupy skrajne stworzyły obrazy, które były wymierzone w antyrasistowskich skinheadów znanych jako SHARPS (od „Skinheads Against Racial Prejudice” tłum. „Skinhedzi Przeciwno Rasizmowi”), takie jak umieszczenie czerwonego koła i ukośnego paska, lub celownika, na obrazie hełmu trojańskiego (powszechny symbol SHARP).

Kolejnym z najbardziej popularnych memów grup skrajnych były „darmowe przejażdżki helikopterem” dla ludzi z lewicy. Było to nawiązaniem do taktyki stosowanej przez prawicowe dyktatury w Argentynie i Chile, polegającej na rzucaniu lewicowych krytyków reżimu z helikopterów.

Symbole anti-antify to zazwyczaj nałożenie czerwonego koła i ukośnego paska na wspólne symbole czerwone lub czerwono-czarne flagi obok siebie (pochodzące z logo niemieckiej grupy antyfaszystowskiej Antifaschistische Aktion z lat 30-tych XX wieku) lub trzy strzałki skierowane w dół (pochodzące od niemieckich i austriackich socjaldemokratów sprzeciwiających się nazizmowi w latach 30-tych XX wieku). Inna symbolika anti-antify wypacza wspólne slogany i loga antify, takie jak zmiana „Good Night White Pride” na „Good Night Left Side”. Często symbolika anti-antify pośrednio lub wprost

promuje przemoc wobec lewicowych aktywistów.

„Good Night Left Side”

Historia znaku jest związana ze szwedzkim ruchem antyfaszystowskim z lat 30. Początkowo były to ilustracje o wydźwięku antyfaszystowskim. Prezentująca tzw. „antyfaszystowski kopniak”, jako dosłowną lub symboliczną reakcję na faszyzm. Symbol miał jednoczyć, stymulować i podtrzymywać antyfaszystowskiego ducha walki, poprzez „walkę z faszyzmem jego własną bronią”.

Międzynarodowa popularyzacja znaku „Good Night White Pride” jest związana z zamieszkami wywołanymi podczas wiecu Ku Klux Klanu w Ann Arbor w stanie Michigan, 9 maja 1998 r. Jedno ze zdjęć, które zrobiono podczas zamieszek, uchwyciło antyrasistowskiego aktywistę, Harlona Jonesa, który kopnął w głowę leżącego na ziemi skinheada. Zdjęcie wpisane w hasło „Good Night White Pride”, spopularyzowała na swojej stronie internetowej Antifa. Znak ten następnie został przejęty przez grupy skrajne, a hasło przekształcone na „Good Night Left Side”, jako wyrażenie agresji, groźby, gotowości do przemocy wobec „lewicy”. W tym wypadku lewica nie tylko oznacza sympatyków bądź wyborców partii lewicowych, a wszystkich tych którzy symbolicznie reprezentują „lewicę”, czyli zazwyczaj osoby z grup mniejszościowych, jak grupy etniczne czy uchodźcze, osoby LGBT+ etc. Obrazy wykorzystywane w kręgu mogą się różnić, ale zawsze przedstawiają brutalną scenę lub jakiś rodzaj zagrożenia. Różnie też przedstawiana jest ofiara i elementy podkreślające jej poglądy bądź pochodzenie, może to być gwiazda komunistyczna czy Gwiazda Dawida. Wykorzystywane są również inne prawicowe symbole, takie jak krzyż celtycki, związane są z agresorem. „Good Night Left Side” jest często umieszczany na ubraniach, naklejkach, plakatach i banerach bez odniesienia do konkretnej organizacji.

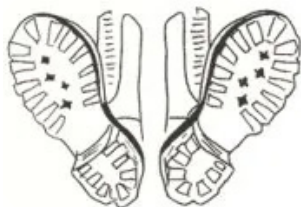
RAC - „Rock Against Communism”

(tłum. „Rock Przeciwko Komunizmowi”)

To eufemizm używany w odniesieniu do kilku rodzajów muzyki white power/hate. Pomimo swojej nazwy, RAC częściej nie zawiera żadnych odniesień do „komunizmu”, ale skupia się na rasizmie i antysemityzmie. Termin ten pojawił się na przełomie lat 70. i 80. po tym, jak promotorzy muzyki rockowej w Wiel-

kiej Brytanii zorganizowali serię koncertów „Rock against Racism”. W odpowiedzi różne zespoły białych supremacjonistów pod przewodnictwem Iana Sturta i Skrewdrivera zorganizowały koncerty „Rock Against Communism”. Termin ten ostatecznie stał się używany jako eufemizm dla rasistowskiej muzyki Oi!, a później także hatecore punk i niektórych innych stylów muzyki nienawiści.

Termin RAC nie eksponuje rasizmu, dlatego też bardzo często jest to swojego rodzaju kod do opisywania muzyki nienawiści oferowanej na sprzedaż na stronach internetowych czy innych.

Red Shoelaces, White Shoelaces

(tłum. czerwone sznurowadła, białe sznurowadła)

Symbol nawiązuje do stylu subkultury skinheadów, w szczególności do ciężkich zbrojonych wojskowych butów, które stały się bronią używaną do kopania ludzi w bójkach, co doprowadziło do powstania terminu „boot party”, który odnosi się do incydentów, w których wielu skinheadów wspólnie tupie i kopie ofiarę.

Rasistowscy skinheadzi zazwyczaj używają czerwonych lub białych sznurek w swoich butach, aby zidentyfikować się jako skinheadzi białej władzy. Tradycją jest również sznurowanie butów „drabinkowym sznurowaniem”, tak aby sznurówki nie krzyżowały się idąc w górę buta. W niektórych grupach rasistowskich skinheadów, białe lub czerwone sznurówki muszą być „zdobyte” przez jakiś gwałtowny czyn, taki jak atak na postrzeganego wroga białej rasy.

Ukrzyżowany wizerunek skinheada

Ukrzyżowany wizerunek skinheada w subkulturze skinheadów (zarówno rasistowskich, nierasistowskich, jak i antyrasistowskich skinheadów) oznacza wyeliminowanie, prześladowanie i wrogie nastawienie przeciwko nim. Samego wizerunku nie można zdefiniować jako symbolu nienawiści. Rasistowscy skinheadzi używają tego znaku zastępując krzyż innym symbolem, najczęściej runą Tyr, która utożsamia boga wojny i zwycięstwa w mitologii nordyckiej.

JEW MAD BRO?

Mem internetowy - Pepe the Frog (Pepe żaba)

Pepe the Frog to postać z kreskówki, która stała się popularnym memem internetowym (często określanym jako „smutna żaba meme” przez osoby niezaznajomione z nazwą postaci). Postać po raz pierwszy pojawiła się w 2005 roku w internetowej kreskówce Boy’s Club. Przy wzroście popularności kreskówki postać Pepe the Frog została przekształcona w meme i wykorzystywana do komentowania różnych sytuacji, doprowadziło do powstania zjawiska tzw. „rzadkich Pepów”. Wraz z rozwojem segmentu „alt right” ruchu środowisk skrajnych liczba „alt right” memów Pepe wzrosła, tendencja ta nasiliła się w wyniku wyborów prezydenckich w 2016 roku. Jesienią 2016 roku ADL połączyła się z twórcą Pepe, Mattem Furie, tworząc kampanię #SavePepe, aby odzyskać symbol od tych, którzy używają postać kreskówki do szerzenia nienawiści.

Mem internetowy - „Trollface”

„Trollface” to rysunek kreskówkowy głowy człowieka z dużym, złośliwym uśmiechem, który stał się, podobnie jak „Pepe the Frog”, jednym z najbardziej znanych z kreskówkowych obrazków meme spopularyzowanych przez strony internetowe takie jak 4chan.

Według strony Know Your Meme, „Trollface” powstał w 2008 roku w kreskówce mającej na celu wyśmiewanie ciągłego trollingu na stronie 4chan. Obrazek stał się popularny na samym 4chan. Użytkownicy stworzyli wiele wersji obrazka, którym często towarzyszyły zwroty takie jak „Problem?” lub „You mad, bro?”.

Pojawiały się rasistowskie i antysemityczne wersje meme „Trollface”, z których najczęstsze przedstawiały „Trollface” jako nazistę lub jako Adolfa Hitlera i innych nazistowskich wyobrażeń. W niektórych wersjach „Trollface” był przedstawiany jako Żyd.

Bigoteryjne wersje innych obrazków z kreskówek, używane w połączeniu z nazistowskimi, rasistowskimi lub antysemitycznymi obrazami lub językiem mogą być uznane za symbole nienawiści.

Antysemicki mem internetowy - „Szczęśliwy kupiec”

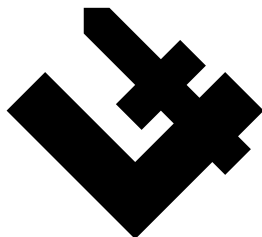
(Żydowska Twarz, Kupiecka Twarz)

„Szczęśliwy kupiec” to antysemicki meme przedstawiający rysunek Żyda o mocno stereotypowych rysach twarzy, który łapczywie zaciera ręce. Meme jest zdecydowanie najpopularniejszym antysemickim memem wśród grup skrajnych, którzy stworzyli różne warianty przedstawiające „Szczęśliwego kupca”.

Mem wywodzi się z prac graficznych wykonanych piórem i atramentem przez rasistowskiego rysownika, który używał pseudonimu „A. Wyatt Mann”, zdemaskowanego przez reportera BuzzFeed Josepha Bernsteina w 2015 roku jako artysta Nick Bougas. Zarzuty dotyczące Bougasa poprzedzały artykuł Bernsteina. Mann stał się znany ze swoich groteskowo rasistowskich i antysemickich karykatur w latach 80. i 90.

Oryginalna kreskówka zawierała obrazek Happy Merchant i podobnie bigoteryjny rysunek Afroamerykanina, a także wizerunki szczura i karalucha. Karykatura zawierała rasistowskie twierdzenie, które zastępowało obrazki niektórymi słowami, aby przeczytać: „Świat bez [Żydów] i [czarnych] byłby jak świat bez [szczurów] i [karaluchów]”. Według australijskiego non-profit Online Hate Prevention Institute, ta kreskówka pojawiła się na stronie Metzgera co najmniej w 2004 roku (jej pierwsze pojawienie się w druku było prawdopodobnie wcześniejsze).

W pewnym momencie - Bernstein sugeruje, że już w 2001 roku - ktoś wykadrował z tej karykatury wszystko oprócz Żyda i umieścił ją w Internecie, gdzie stała się szczególnie popularna na forach takich jak 4chan, których użytkownicy zaczęli ją modyfikować i rozpowszechniać. Ostatecznie zyskała nazwę „Szczęśliwy kupiec”. Nazywano go również „Le Happy Merchant”, „Merchant Face” i „Jew Face”. Badanie przeprowadzone w 2018 r. przez naukowców badających memy wyświetlane w różnych społecznościach internetowych ustaliło, że Happy Merchant był wśród najpopularniejszych memów zarówno na 4chan, jak i Gab, dwóch głównych punktach sprzedaży online dla ekspresji alt right.

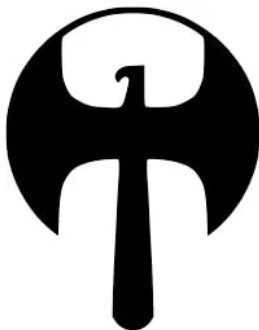
Polskie grupy skrajne

Falanga

Tzw. „falanga”, „ręka z mieczem” – symbol ONR „Falanga”, przedwojennej organizacji faszystującej, a współcześnie Narodowego Odrodzenia Polski, powszechnie uznanego za neofaszystowskie. 14 kwietnia 1934 r. w opublikowanej deklaracji Obozu Narodowo-Radykalnego – ONR deklarował się jako obrońca wiary katolickiej, odpowiedzialnością za kryzys w RP obarczano Żydów, a jako pozytywny przykład i wzór do naśladowania podawano Niemcy hitlerowskie „w swym wysokim natężeniu ideowym, swą bezwzględną walką z Żydami”. Członkowie organizacji nosili piaskowe bluzy, czarne spodnie, berety i pasy z koalicijką. Na rękawach zielone opaski z białą ręką z podniesionym mieczem, zwaną czasami falangą. Pozdrawiali się salutem rzymskim, wywodzącym się z faszystowskich Włoch, podniesionym prawym, wyprostowanym ramieniem. W drugiej połowie lat 30. na uczelniach na początku każdego roku akademickiego urządzali tzw. manewry jesienne przeciwko studentom Żydom. Oenerowcy bili, stosowali gazy łzawiące, posługiwali się laskami, żyłkami itp. Gdy nie starczało własnych sił, sprowadzali bojówki z innych uczelni lub wręcz wynajętych za pieniądze bojówkarzy. Doszło do tego, że na przełomie lat 1938–39 w budynku uniwersytetu lwowskiego zamordowano trzech studentów Żydów.

Obecnie funkcjonujący Obóz Narodowo-Radykalny (ONR) jest oceniany przez ekspertów za skrajnie nacjonalistyczną i faszystującą organizację, nawiązującą do działalności ONR w II Rzeczypospolitej. Od momentu jego „reaktywacji” w 1993 roku, są podejmowane próby jego delegalizacji i ukarania jego członków za propagowanie faszyzmu. 12 października 2009 roku Sąd Rejonowy w Opolu wydał postanowienie w sprawie rozwiązania Stowarzyszenia ONR z siedzibą w Brzegu. Delegalizacja nastąpiła na wniosek prokuratora okręgowego w Opolu, wniesiony po serii postępowań karnych prowadzonych przeciwko członkom ONR. Związane one były z uporczywym naruszaniem prawa polegającym na propagowaniu faszyzmu, wznoszeniem antysemickich i nacjonalistycznych okrzyków, a także wykonywaniem gestu nazistowskiego pozdrowienia, podczas obchodów rocznicy III Powstania Śląskiego na Górze św. Anny 2 maja 2008 roku. W uzasadnieniu delegalizacji wskazano: „Wolność do zakładania stowarzyszeń nie ma charakteru nieograniczonego, nie wolno

zakładać grup, które głoszą nienawiść rasową”

Toporzeł

Symbol nawiązuje do obosiecznego topora z głową orła, wystylizowaną na kształt haka symbolizującego zerwanie z tradycją. Toporzeł został zaprojektowany przez Stanisława Szukalskiego, twórcy pseudonaukowej koncepcji o pochodzeniu Lechitów oraz grupy artystycznej czerpiącej z nacjonalizmu Szczep Rogate Serce. Grupa ta posiadała własny organ prasowy, Krak, na okładce którego pojawiał się Topokrzyż, symbol nawiązujący do Toporła, lecz z krzyżem zamiast głowy orła opatrzony napisem „G.O.J. - Gospodarczą Organizujemy Jedność”. W zamierzeniu Szukalskiego miał służyć do znakowania nieżydowskich sklepów, w celu bojkotu ekonomicznego Żydów.

Symbol Toporła wykorzystywała przedwojenna, faszystująca organizacja neopogańska Zadruga, która istniała w latach 1935-49. Nazwa ruchu pochodzi od miesięcznika Zadruga wydawanego między 1937 a 39 r. Termin „Zadruga” nawiązywał do słowiańskiej wspólnoty wielonarodowej. Do niej właśnie nawiązał Jan Stachniuk Stoigniew, który stworzył na jej bazie nową formację narodową, na własnej panteistycznej filozofii, gdzie w hierarchii wartości to naród zajmuje najwyższe miejsce. Ruch Zadruży zakończył swoją działalność przez aresztowania w 1949 r. i proces w 1952 r. Obecnie znak „Toporzeł” używany jest przez nacjonalistycznych neopogan.

Obecnie funkcjonująca Zadruga (Nacjonalistyczne Stowarzyszenie Zadruga czy też Unia Społeczno-Narodowa), to nacjonalistyczne stowarzyszenie powołane w 2006 roku. Organizacja używa wariantu słowiańskiej swastyki. Oskarżana jest o nawiązywanie do nazizmu akcentując separatyzm rasowy i wygłaszanie szowinistycznych haseł, wykorzystywania swastyki i propagowania treści faszystowskich oraz nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych. Według liderów Zadruży nacjonalizm jest odwołaniem się do katolickiego dziedzictwa w historii Polski.

Miecz Chrobrego

Miecz Chrobrego lub Szczerbiec to symbol faszystującego przedwojennego Obozu Wielkiej Polski (OWP) powołanego 4 XII 1926 z inicjatywy Romana Dmowskiego. OWP głosił hasła solidarności narodowej, ścisłego związku Ko-

ścioła katolickiego z państwem, poddania wielkiego kapitału nadzorowi państwa, obrony drobnych właścicieli oraz interesów pracowników najemnych, walki z lewicą i mniejszościami narodowymi; rozwijał propagandę antysemitkę; organizacyjnie zbliżony do partii faszystowskiej. R.Dmowski przewodniczył OWP wraz z powoływaną przez niego Wielką Radą (m.in. Dmowski, S. Haller, M. Borzęcki, W. Trompczyński). Ruch prowadził działalność bojówkarską, głównie antyżydowską, m.in. na wyższych uczelniach i w małych miasteczkach, co stało się przyczyną rozwiązywania od 1927 lokalnych organizacji, a 1933 rozwiązanie całego OWP przez władze państwowe. Jego działacze kontynuowali częściowo działalność w Sekcjach Młodych Stronnictwa Narodowego, a następnie w Obozie Narodowo-Radykalnym (ONR). Jego organy prasowe: tygodnik „Szczerebiec” i miesięcznik „Awangarda”.

Związek Jaszczurczy

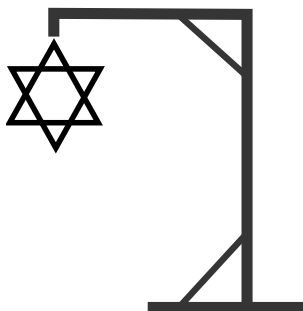
Organizacja Wojskowa Związek Jaszczurczy (OWZJ, również Związek Jaszczurczy) – konspiracyjna organizacja wojskowa obozu narodowego działająca w latach 1939–1942. Została powołana przez działaczy tzw. Grupy „Szańca”, czyli przedwojennego skrajnego ugrupowania Obozu Narodowo-Radykalnego. Programowo organizacja zmierza do zbudowania kraju katolicko-narodowego - zgodnie z koncepcjami przedwojennej skrajnej prawicy, nacjonalistycznej i antysemitki. Wraz z innymi ugrupowaniami skrajnej prawicy, organizacja powołała Narodowe Siły Zbrojne. Kiedy w marcu 1944 roku NSZ wszedł w skład Armii Krajowej, doszło do rozłamu w NSZ i ogniwa wywodzące się z ZJ podjęły samodzielną działalność pod nazwą Narodowe Siły Zbrojne – Związek Jaszczurczy (NSZ-ZJ). Największą jednostką partyzancką NSZ była utworzona na Kielecczyźnie Brygada Świętokrzyska, która podlegała Dowództwu NSZ-ZJ. Brygada Świętokrzyska jest oskarżana o współpracę z nazistami, zabijanie cywilów i Żydów w ramach „oczyszczaniu terenów polskich z czerwonego bandytyzmu”.

Symbol przekreślonej Gwiazdy Dawida

Symbol wykorzystuje strukturę i schemat znaku drogowego, czyli czerwony okrąg z przekreśloną gwiazdą Dawida. Znak ten bazuje na antysemityzmie i ma na celu publiczne znieważenie grupy ludności albo poszczególnych osób

z powodu ich przynależności narodowej, etnicznej lub wyznaniowej. Zamieszczanie takich znaków jest przestępstwem w myśl artykułu 257 kodeksu karnego.

Symbol Gwiazdy Dawida na szubienicy

Gwiazda Dawida jest związana z religią, tradycją i historią narodu żydowskiego, jest też symbolem państwa Izrael. Zamieszczanie Gwiazdy Dawida na szubienicy jest aktem antysemickim i może być odbierane jako prezentacja treści nawołujących do nienawiści rasowej bądź religijnej lub też publiczne znieważenie grupy ludności z powodu jej przynależności narodowej i wyznaniowej. Zamieszczanie takich znaków jest przestępstwem w myśl artykułu 257 kodeksu karnego.

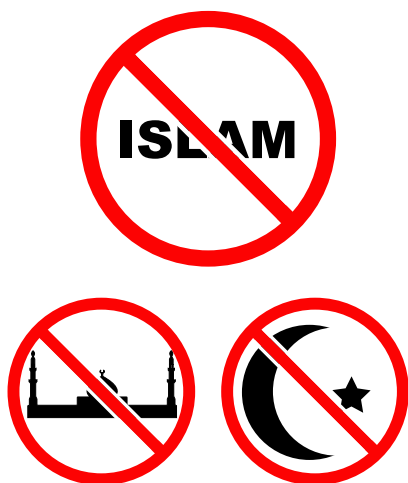
NIE PRZEPRASZAM

ZA

JEDWABNE!!!

Nie przepraszam za Jedwabne

Napis odwołuje się do pogromu Żydów w Jedwabnem. Według śledztwa IPN mordu co najmniej 340 Żydów w Jedwabnem 10 lipca 1941 roku dokonała grupa ich polskich sąsiadów. IPN przyjął, że to polska ludność miała w tej zbrodni - jak to określono - „rolę decydującą”. Obecnie grupy skrajne uważają, że była to zbrodnia niemiecka, a wszystkie wiarygodne źródła historyczne, które mówią, że pogromu na Żydach mieszkających w tej wsi dopuścili się Polacy, nazywają antypolską propagandą. Koszulki z hasłem sprzedawał m.in. w sklepie internetowym były ksiądz J. Międlar. Sformułowanie to zachęca do nienawiści na tle rasowym, neguje i trywializuje Holokaust. Działania bazują na antysemitycznych stereotypach i uprzedzeniach, opierających się na teoriach spiskowych, poprzez oskarżanie Żydów o knowania w celu przejęcia władzy nad światem i wykorzystanie Holokaustu do swoich celów. Sąd Okręgowy w Białymstoku w 2012 roku wydał wyrok skazujący, rok więzienia za publiczne propagowanie faszyzmu i nawoływanie do nienawiści na tle narodowościowym i wyznaniowym. Oskarżeni skandowali nienawistne hasła „Nie przepraszam za Jedwabne”, „Wielka Polska Narodowa”, „Tu Polska, nie Izrael”, podczas Marszu Jedności zorganizowanym we wrześniu 2011 roku w Białymstoku. Według opinii biegłej z zakresu językoznawstwa, wykrzykiwane hasła należy uznać za jeden z przejawów nawoływania do nienawiści.

Symbol przekreślonego meczetu, przekreślonego półksiężyca z gwiazdą i przekreślonego słowa Islam.

Symbol wykorzystuje strukturę i schemat znaku drogowego, czyli czerwony okrąg z przekreślonym meczetem, przekreślonym półksiężycem z gwiazdą i przekreślonym słowa Islam. Znak ten bazuje na islamofobii i ma na celu publiczne znieważenie grupy ludności albo poszczególnych osób z powodu ich przynależności narodowej, etnicznej lub wyznaniowej. Zamieszczanie takich znaków jest przestępstwem w myśl artykułu 256 kodeksu karnego.

Symbol „Zakaz Pedałowania”

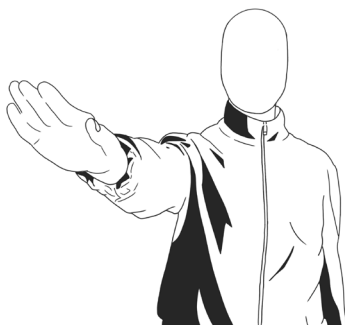
Symbol „zakaz pedałowania”, wykorzystuje strukturę i schemat znaku drogowego, czerwony okrąg z dwoma ludzikami stojącymi jeden za drugim (ten z przodu jest pochylony) i oznacza zakaz kontaktów homoseksualnych. Znak graficzny „zakaz pedałowania” jest obraźliwy, upokarzający i może podsycać nienawiść do osób o innej orientacji seksualnej. Osoba, która prezentuje go w miejscu publicznym, łamie prawo według art. 141 kodeksu wykroczeń, jako że „zakaz pedałowania” ma charakter nieprzyzwoitego rysunku.

Gesty

OK - gesty dłoni, jako symbol nienawiści

W 2017 roku poprzez żart członków strony internetowej 4chan, gest ręki „okay” nabral nowego znaczenia. Żart miał promować gest OK jako symbol nienawiści, sugerując, że gest reprezentuje litery „WP”, czyli „White Power” („białej siły”). Od tej pory symbol OK stał się popularną taktiką trollingu ze strony osób skrajnych, które często umieszczały w mediach społecznościowych zdjęcia, na których pozowały wykonując gest „okay”. Np. pokazując OK oburącz, kiedy jedna ręka tworzy literę „W”, a druga - literę „P”, co oznacza WP, czyli „White Power”. Gest, może też być pokazany za pomocą jednej ręki.

Salut rzymski, nazistowski

Salut nazistowski lub hitlerowski, stał się popularnym pozdrowieniem faszystów w Europie. Polega on na podniesieniu wyciągniętej prawej ręki z dłońią skierowaną w dół. W nazistowskich Niemczech w latach 30. funkcjonował jako sposób oddania hołdu Adolfowi Hitlerowi. W nazistowskich Niemczech często towarzyszyło mu skandowanie lub krzyczenie „Heil Hitler” lub „Sieg Heil”. Od II wojny światowej neonaziści i inni biali supremacyjniści nadal używają salutu, czyniąc go najbardziej powszechnym gestem grup skrajnych na świecie.

Gest „quenelle” - odwrócony nazistowski salut.

Gest „quenelle” - to odwrócony nazistowski salut, gest polegający na tym, że jedna wyciągnięta ręka skierowana jest ku ziemi, a druga dotyka tego samego ramienia. Powszechnie przyjmuje się, że jest on skierowany do osób narodowości żydowskiej. Quenelle zostało spopularyzowane przez kontrowersyjnego francuskiego performerę Dieudonné M'Bala, który powiedział, że chciałby wsadzić quenelle w plecy syjonistom i wierzy, że Żydzi kontrolują świat na swoją korzyść. Dieudonné ma zakaz wjazdu do Wielkiej Brytanii, a w 2013 roku prezydent Francji Francois Hollande powiedział o Dieudonné „Będziemy walczyć z sarkazmem tych, którzy podają się za humorystów, ale w rzeczywistości są zawodowymi antysemitami.” Międzynarodowa Liga Przeciwko Rasizmowi i Antysemityzmowi uznała quenelle za znak obrażający ofiary Holokaustu.

Liczby

12

Liczba **12** jest symbolem numerycznym rasistowskich gangów więziennych o nazwie Bractwo Aryjskie (podobnie jak osobno liczby 1 i 2). Czasami liczbę 12 zapisuje się cyframi rzymskimi, jako I i II lub jako XII. Z tego podstawowego symbolu liczbowego powstało wiele wariantów, takich jak 112% dla „100% Bractwa Aryjskiego”, 126 dla „Bractwa Aryjskiego na zawsze” lub 1-2-20 dla „Bractwa Aryjskiego w Teksasie”.

13

Liczba **13** jest symbolem numerycznym dla Aryan Circle, dużego rasistowskiego gangu więziennego z siedzibą w Teksasie. Zastępując litery cyframi, 1 i 3 to A i C, czyli AC lub Aryan Circle. Występuje w kilku wariantach, takich jak 113%

13/90

13/52

dla „100% Aryan Circle” lub 136 dla „Aryan Circle Forever”.

Liczba **13** używana w połączeniu z liczbą **52** lub liczbą **90**. Jest skróconym odniesieniem do rasistowskiej propagandy stosowanej przez białych supremacjonistów wobec Afroamerykanów w celu przedstawienia ich jako dzikich i przestępczych z natury. W tym skrócie liczbowym, liczba 13 odnosi się do rzekomego procentu populacji USA, który jest afroamerykański. Liczba 52 (niektórzy używają liczby 50) odnosi się do rzekomego procentu wszystkich morderstw popełnionych w USA, które zostały popełnione przez Afroamerykanów. Natomiast liczba 90 odnosi się do odsetka brutalnych przestępstw międzyrasowych rzekomo popełnianych przez Afroamerykanów.

18

Liczba **18** oznacza Adolf Hitler (1. i 8. litera alfabetu – AH), symbol stosowany np. przez Combat 18 – międzynarodową terrorystyczną organizację neohitlerowską, działającą także w Polsce.

S19

S19 to symbol używany przez neonazistowski gang motocyklowy „Schwarze Schar”, identyfikowany w Niemczech jako zorganizowana grupa przestępcza. Znak „S 19” jest również używany jako symbol odnoszący się do „SS” paramilitarna i początkowo elitarniej formacji nazistowskich Niemiec. S to 19 litera alfabetu, czyli „S 19” to „SS”.

1919

Liczba **1919** to kod numeryczny grup skrajnych oznaczający SS, S to 19 litera alfabetu.

28

Liczba **28** to kod numeryczny grup skrajnych oznaczający „Blood & Honour” (2. i 8. litera alfabetu – BH, tłum. „krew i honor”) – hasło neonazistowskie. Także nazwa organizacji rasistowskiej.

88

liczba **88** to kod numeryczny grup skrajnych oznaczający „Heil Hitler”. H jest ósmą literą alfabetu, więc 88 = HH = Heil Hitler. 88 jest używany w całym ruchu grup skrajnych, nie tylko neonazistów. Można go znaleźć jako tatuaż lub symbol graficzny; jako część nazwy grupy, publikacji lub strony internetowej;

jako część nazwy ekranowej lub adresu e-mail. Jest czasami używany jako pozdrowienie lub podpis (szczególnie w wiadomościach na portalach społecznościowych).

14

Liczba **14** to kod numeryczny grup skrajnych oznaczający – „We must secure the existence of our people and a future for White children.” (tłum. Musimy zabezpieczyć byt naszych ludzi i przyszłość dla białych dzieci). Występuje najczęściej w formie skróconej, jako liczba 14 (hasło składa się z 14 słów) niekiedy w połączeniu z 88 (np. 14/88, 1488 lub 8814). Jest to hasło Davida Lane`a z grupy rasistowskich terrorystów The Order („porządek”).

14/88

88/14

Liczba **1488** to połączenie dwóch popularnych symboli numerycznych białych supremacjonistów. Pierwszy symbol to 14, który jest skrótem od hasła „14 słów”: „We must secure the existence of our people and a future for White children.” (tłum. Musimy zabezpieczyć byt naszych ludzi i przyszłość dla Białych dzieci). Według Southern Poverty Law Center i naukowca Barrego Ballecka, inspiracja dla Czternastu Słów, wywodzi się z fragmentu autobiograficznej książki Adolfa Hitlera Mein Kampf. Drugi to 88, który oznacza „Heil Hitler” (H jest ósmą literą alfabetu). Razem, liczby te tworzą ogólne poparcie dla białej supremacji i jej przekonań. Jako takie, są one powszechnie używane przez grupy skrajne, jako element graffiti, tatuaży, adresów e-mail, takich jak aryanprincess1488@hate.net. Niektóre grupy wyceniają nawet rasistowskie towary, takie jak koszulki czy płyty kompaktowe, na 14,88.

Symbol jest najczęściej zapisywany jako 1488 lub 14/88, ale odmiany takie jak 14-88 lub 8814 są również powszechne.

44

W nazistowskim kodzie czwórka oznacza literę D jako czwartą literę alfabetu, a liczba **44** jest skrótem od tzw. dywizja Dirlwangera. Dywizji Dirlwangera była szczególnie brutalną jednostką paramilitarną SS w czasie II wojny światowej, noszącej imię Oskara Dirlwangera, oskarżonego o zlecenie masakr ludności cywilnej.

Litery, skróty, akronimy

((()))

Echo (wielokrotny nawias)

Wielokrotne nawiasy - lub „echo” to antysemicka praktyka typograficzna stosowana w Internecie. Zazwyczaj składa się z trzech par nawiasów lub klamerok używanych wokół czyjegoś nazwiska lub wokół terminu czy frazy np. (((Natalie Weiss))). Celem jest wskazanie iż dana osoba ma pochodzenie żydowskie. Niekiedy nawiasów używa się wokół terminu np. (((bankier))), pełni to rodzaj synonimu wskazując na „żydowskość” danego słowa lub człowieka.

Przy wzroście popularności znaku, aktywiści na rzecz praw człowieka chcąc obśmiać używanie echa, zaczęli zmieniać swoje nazwy na Twitterze używając echa, np. „jestem Spartakusem”. Uruchomiło też to stronę skrajną, która zaczęła używać odwróconych nawiasów na swoich nazwach ekranowych, aby wskazać, że nie są Żydami lub są antyżydowscy. Użycie odwróconych nawiasów stało się bardziej powszechne.

KKK

KKK - Ku Klux Klan – amerykańska organizacja rasistowska, antysemicka i antykatolicka, znana z okrucieństwa.

AN

AN - Autonomiczni Nacjonaści - nieformalna grupa nacjonalistyczna i neonazistowska.

WP

WP - „White Power” (tłum. „biała siła”) – hasło Ku Klux Klanu i rasistowskich skinheadów. Symbol jest powszechnie używany jako tatuaż lub graffiti, ale może być również stosowany do oznaczania rzeczy, które są związane z białą supremacją, takich jak „wp music” lub „wp skinhead”. W niektórych kontekstach WP może odnosić się do „White Pride”.

WPWW

WPWW jest powszechnym akronimem ruchów skrajnych, który oznacza „White Pride World Wide” (tłum. Biała Duma Na Całym Świecie). Fraza jest używana również jako logo dla jednej z największych stron internetowych białych supremacjonistów w Internecie.

NOP

NOP - Narodowe Odrodzenie Polski – organizacja powszechnie uważana za neofaszystowską.

ONR

ONR - Obóz Narodowo-Radykalny. Program ONR bazował na antysemityzmie, upaństwowieniu kapitału zagranicznego i żydowskiego oraz przedsiębiorstw użyteczności publicznej na wzór faszystowskich Niemiec. ONR organizował m.in. bojkot ekonomiczny Żydów, napady na wiece i lokale robotnicze. ONR został rozwiązany w 1934 roku. W uzasadnieniu napisano: „Przez stałe inspirowanie ekscesów i zaburzeń, jak np. zajście w dn. 29 maja r.b., w czasie którego członkowie ONR użyli broni palnej, raniąc kilku członków innej organizacji politycznej, podsycanie nienawiści partyjnej i rasowej, urządzenie zgromadzeń i demonstracji w wyraźnym celu podburzania ludności przeciwko władzom państwowym, kolportowanie nieprawdziwych, zmyślonych i niepokojących pogłosek oraz nielegalnych publikacji (...) i ulotek – Obóz Narodowo-Radykalny stał się czynnikiem naruszającym porządek prawny oraz spokój i bezpieczeństwo publiczne”. Dziś do działalności ONR odwołuje się działające Stowarzyszenie Obóz Narodowo-Radykalny.

NF

NF - Nazi Front, National Front – organizacje faszystowskie.

NR

NR - narodowa rewolucja lub narodowy radykalizm.

BH

BH - Blood & Honour (tłum. „krew i honor”) – nazwa organizacji rasistowskiej. Grupy skrajne używają kombinacji liter i cyfr H8, aby oznaczać „nienawiść”. Wspólne motywy dla tego słowa obejmują karty do gry i kule bilardowe.

NS

NS - narodowy socjalizm – doktryna polityczna Adolfa Hitlera.

JŹK

JŹK - J**ać Żydowskie K**wy. Jest to przykład retoryki bazującej na kliszach antysemickich i polityce antysemickiej realizowanej przez kluby piłkarskie w dwudziestolecie międzywojennym. Nawiązując do tej konwencji, obecnie gru-

py kibicowskie wykorzystują antysemityzm stadionowy, gdzie słowo Żyd jest używane jako obelga, a przyśpiewki i transparenty zawierają antysemickie treści, a na murach wykonane przez kibiców nienawistne napisy zazwyczaj nawiązują do elementów tradycji i historii żydowskiej jak Gwiazda Dawida.

Zarówno ten trzyliterowy symbol jak i kolejne poniżej, pojawiają się na zniszczonych nagrobkach żydowskich cmentarzy jako komunikat głoszący lub nawołujący do nienawiści.

JŹS
ŚŹK

JŹS - J**ać Żydów sk****synów

ŚŹK - Śmierć Żydowskiej K**wie

Wyroki sądowe i orzeczenia w których manifestowanie symboli nienawiści zostało przyjęte za jedną z podstaw orzeczenia

Podstawa prawna:

- **Art. 13. Konstytucja RP**

Zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa.

- **Art. 256 Kodeks karny**

§ 1. Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść okre-

ślona w § 1 albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej.

§ 3. Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego określonego w § 2, jeżeli dopuścił się tego czynu w ramach działalności artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej lub naukowej.

§ 4. W razie skazania za przestępstwo określone w § 2 sąd orzeka przepadek przedmiotów, o których mowa w § 2, chociażby nie stanowiły własności sprawcy.

- **Art. 257 Kodeks karny**

Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

- **Art. 55 Ustawa o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu**

Kto publicznie i wbrew faktom zaprzecza zbrodniom, o których mowa w art. 1 zakres regulacji ustawy pkt 1, podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat 3. Wyrok podawany jest do publicznej wiadomości.

Analiza Publikowanych Orzeczeń Dotyczących Posługiwania Się Symboliką I Gestami w Kontekście Art. 256 Kodeksu Karnego

1. Wyrok SR w Brzezinach z 26.09.2018 r., II K 242/18, LEX nr 2675909. – za propagowanie faszystowskiego ustrój państwa oraz nawoływał do nienawiści na tle nie narodowościowym (art. 256 § 1 k.k. – uznano zachowanie sprawcy, który wznosił okrzyki „heil Hitler” oraz „Jude do gazu” wykonując przy tym gest prawą ręką unosząc ją do przodu ku górze tzw. „powitanie w III Rzeszy”. Tym samym wyrokiem uznano, że noszenie przez sprawcę na ramieniu opaski za znakiem swastyki stanowiło występki z art. 256 § 2 k.k. (prezentowanie przedmiotu będącym nośnikiem symboliki propagującej faszystowski ustrój państwa). Wywody zawarte w uzasadnieniu nie pozwalają na rozstrzygnięcie czy zachowanie polegające wyłącznie na wykonywaniu gestu zostałoby uznane za ten czyn zabroniony.

2. Wyrok SO w Gliwicach z 20.07.2018 r., VI Ka 593/18, LEX nr 2701495 rozpoznając apelację obrońcy oskarżonego sąd odwoławczy stwierdził, że rozpowszechnienia w serwisie społecznościowym zdjęć innych osób wykonujących tzw. salut rzymski i prezentujących swastykę nie stanowi występkę z art. 256 § 1 k.k. – czyli nie jest wystarczające dla przypisania sprawcy zamiaru propagowania faszystowskiego ustroju państwa jest natomiast występkiem z art. 256 § 2 k.k. czyli utrwale- niem w celu rozpowszechnienia treści propagujących faszystowski ustrój państwa.
3. Wyrok SO w Białymstoku z 9.11.2015 r., VIII Ka 409/15, LEX nr 1933524. – sądy obu instancji uznały, iż tzw. wlepki z napisami o treści „Polska Pride of Europe” oraz „Milcząc na pewno nic nie zdziałamy. Trzeba wal- czyć bo naród kochamy” w powiązaniu ze znakiem krzyża celtyckiego są przedmiotami „mogącymi propagować nienawiść na tle narodowo- ściowym” (n.b. sprawców uniewinniono z uwagi na brak w ocenie sądu odwoławczego możliwości ustalenia, iż sprawy posiadali te przedmioty (w liczbie kilkudziesięciu sztuk) w celu rozpowszechniania a nie w celu kolekcjonerskim.
4. Wyroku Sądu Rejonowego w Białymstoku a 12 września 2013 r. XV K 379/2013 (niepublikowany – treść wyroku ustalono pośrednio na pod- stawie uzasadnienia wyroku SO w Białymstoku z 10.06.2014 r., VIII Ka 116/14, LEX nr 1722323.) – wykonanie przez sprawce znaków graficz- nych w postaci swastyki, krzyża celtyckiego oraz napisu SS, retro!, 104, bitwa – uznane zostało za występki z art. 256 § 1 k.k. czyli propagowa- nie faszystowskiego ustroju państwa i nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych.
5. Wyrok SO w Białymstoku z 30.04.2013 r., VIII Ka 199/13, LEX nr 1893545. – w uzasadnieniu wyroku wyrażono pogląd, iż wystawianie na widok publiczny symboli państwowych III Rzeszy czy też „wyko- nywanie określonych gestów odnoszących się do jej ustroju” stanowi, o ile wykonywane jest z zamiarem publicznej aprobaty tego ustroju – stanowi czyn z art. 256 § 1 k.k. Żadna konkretna symbolika nie była jednak przedmiotem oceny w tej sprawie (sprawca publicznie wznosił hasła propagujące nazizm).

6. Wyrok SR w Suwałkach z 27.05.2007 r., VII K 30/07, LEX nr 1911692. – publiczne prezentowanie flagi „z symbolem (...) przypominającym w powszechnym odbiorze znak swastyki kojarzony z faszystowskim ustrojem trzeciej rzeszy niemieckiej” stanowi propagowanie faszystowskiego ustroju państwa i nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych i rasowych tj. czyn z art. 256 § 1 k.k.
7. Wyrok SA w Warszawie z 30.05.2018 r., II AKa 4-32/17, LEX nr 2545197: „publiczne prezentowanie także takich symboli, które nie są powszechnie znane a tym samym identyfikowane z faszyzmem (np. runy, cyfry 18, 88, 1919, 28) także stanowi propagowanie go, skoro taka forma przekazu, nawet jeżeli przez część odbiorców zostanie zignorowana z powodu jej niezrozumienia, u innych spowoduje zaciekawienie a przez to chęć ustalenia treści, która z niego wynika - a to stanowi formę propagowania. Niezależnie od powyższego, propagowanie obejmuje nie tylko działania adresowane do osób, które z danym zagadnieniem, ideologią, dotychczas nie spotkały się, ale także wobec tych, którzy są jej świadomymi odbiorcami, zwolennikami i w taki sposób utwierdzeni są w słuszności własnych, tak propagowanych poglądów.” – z uzasadnienia wyroku wynika, że analizę tej symboliki opartą na opinii biegłych zawiera uzasadnienie wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie, z 23.05.2017 r. XVIII K 139/15 – niepublikowane – istnieje możliwość wystąpienia o wydanie zanonimizowanego odpisu wyroku z uzasadnieniem na podstawie przepisów o dostępie do informacji publicznej.

Wyroki sądowe za lata 2016-2017, w których manifestowanie niektórych symboli został przyjęty za podstawę orzeczenia:⁵²

1. Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej wyrokiem z dnia 20 lutego 2017 roku uznał osobę oskarżoną o publiczne propagowanie faszystowskiego ustroju państwa poprzez noszenie czapki z napisem „FASCIMO Z ZIEMI WŁOSKIEJ DO POLSKI” oraz używanie chusty z symbolem „czarne słońce” podczas manifestacji ugrupowania Obóz Narodowo-Radykalny, tj. o czyn z art. 256 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2017 r. poz. 2204, z późn. zm.), winną popełnienia zarzucanego jej czynu i skazał ww. osobę na karę 6 miesięcy ograniczenia wolności

52 Odpowiedź Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z 2018, na interpelację nr 18876 w sprawie działań Policji w kwestii symboli wykorzystywanych przez sprawców przestępstw z nienawiści oraz monitoringu przestępstw z nienawiści <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=0C567F83>

- polegającą na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin miesięcznie, a także orzekł wobec oskarżonego środek karny w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości w tygodniku lokalnym "Kronika Beskidzka";
2. Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim wyrokiem z dnia 3 sierpnia 2016 roku uznał osobę oskarżoną o publiczne prezentowanie napisu zawierającego treść propagującą faszystowski ustrój państwa poprzez umieszczenie na elewacji budynku napisu „Blood Honour”, umieszczając pomiędzy tymi wyrazami znaki hitlerowskiej swastyki, tj. o czyn z art. 256 § 2 k.k., winną popełnienia zarzucanego jej czynu i wymierzył jej karę 4 miesięcy ograniczenia wolności, polegającą na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 25 godzin w stosunku miesięcznym;
 3. Sąd Rejonowy w Bolestawcu wyrokiem z dnia 7 października 2017 roku uznał osobę oskarżoną o propagowanie ustroju faszystowskiego poprzez naniesienie na ścianie przy boisku do koszykówki symbolu swastyki, tj. o czyn art. 256 §1 k.k., winną popełnienia zarzucanego jej czynu i wymierzył jej karę 10 miesięcy ograniczenia wolności polegającą na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin w stosunku miesięcznym;
 4. Sąd Rejonowy w Mysłowicach wyrokiem z dnia 21 grudnia 2016 roku uznał osobę oskarżoną o propagowanie systemu totalitarnego poprzez przemieszczanie się w miejscu publicznym w koszulce z nadrukiem o treści „Vizeweltmeister 1945 Onkel Adolf” oraz symbolem przedstawiającym tzw. gapę ze swastyką, tj. o czyn z art. 256 §1 k.k., winną popełnienia zarzucanego jej czynu i wymierzył jej karę 8 miesięcy ograniczenia wolności polegającą na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 25 godzin w stosunku miesięcznym;
 5. Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 23 października 2017 roku uznał osobę oskarżoną o zamieszczenie na portalu internetowym i udostępnienie - czyniąc go ogólnodostępnym - materiału w postaci słownego komentarza oraz elementu graficznego w postaci sierpa i młota mającego na celu publiczne prezentowanie symboliki komuni-

stycznej, tj. o naruszenie art. 126a w zbiegu z art. 256 §1 k.k., winną popełnienia zarzucanego jej czynu i wymierzył jej karę 6 miesięcy ograniczenia wolności polegającą na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin w stosunku miesięcznym[3];

6. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia wyrokiem z dnia 30 sierpnia 2017 roku uznał osobę oskarżoną o posiadanie w celu rozpowszechniania przedmiotów będących nośnikiem symboliki faszystowskiej w postaci trzech opasek naramiennych koloru czerwonego z białym kołtem i wpisanym do niego symbolem swastyki, tj. o czyn z art. 256 § 2 k.k. winną popełnienia zarzucanego jej czynu i wymierzył jej karę 200 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 10 zł.

Bibliografia:

Bishop Ch., *Dywizje Waffen SS 1939-1945*, 2009

Bishop Ch., *Zagraniczne formacje SS. Zagraniczni ochotnicy w Waffen-SS w latach 1940-1945*, 2008

Butler R., *Szakale Hitlera*, 2001

Faron D., *My chcemy gola! Język środowiska piłkarskiego i mitośników piłki nożnej*, 2018

Bohler J., Gerwarth R., Młynarczyk J., *Waffen SS*, 2019

Hermansson P., Lawrence D., Mulhall J., Murdoch S., *The International Alt-Right: Fascism for the 21st Century?*, 2020

Hernandez J., *Nazistowskie bestie. Kaci z SS*, 2016

Informacja o ustaleniach końcowych śledztwa S 28/02/Zi w sprawie pozbawienia życia 79 osób - mieszkańców powiatu Bielsk Podlaski w tym 30 osób tzw. furmanów w lesie koło Puchał Starych, dokonanych w okresie od dnia 29 stycznia 1946r. do dnia 2 lutego 1946, https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/9989,Informacja-o-ustaleniach-koncowych-sledztwa-S-2802Zi-w-sprawie-pozbawienia-zycia.html#S.embed_link-K.C-B.1-L.2.zw

Knut P. (red.) *Metodyka pracy adwokata i radcy prawnego w sprawach o przestępstwa z nienawiści*, 2020

McNab Ch., *Elita Hitlera Waffen SS*, 2016

Majewski R., *Waffen-SS mity i rzeczywistość*, 1983

Mann Ch., *SS-Totenkopf. Historia dywizji Waffen SS*, 2008

Miller-Idriss C., *Hate in the Homeland: The New Global Far Right*, 2020

Neuberger S., Neuberger Ch., *Submission to the Standing Committee on Canadian Heritage. Study of the history of and current display of hate symbols and emblems in Canada*, Holocaust Education Centre's. <https://www.ourcommons.ca/Content/Committee/441/CHPC/Brief/BR11747935/br-external/SarahAndChaimNeubergerHolocaustEducationCentre-e.pdf>

Pontolillo J., *Murderous Elite: The Waffen-SS and its complete record of war crimes*, 2010

Potrzebowski S., *Słowiński ruch Zadruga*, 2016

Richardson J.E., *A Guide to Online Radical-Right Symbols, Slogans and Slurs*, Centre for Analysis of the Radical Right, 2020, <https://www.radicalrightanalysis.com/wp-content/uploads/2020/05/CARR-A-Guide-to-Online-Radical-Right-Symbols-Slogan-and-Slurs.pdf>

Rudnicki Sz., *Obóz Narodowo Radykalny: geneza i działalność*, 1986, http://otworzksiazke.pl/images/ksiazki/oboz_narodowo_radykalny/oboz_narodowo_radykalny.pdf

Sikora K., *Żydy i psy w stadionowym języku nienawiści*, LingVaria Rok XIV, 1 (27), 2019 <https://doi.org/10.12797/LV.14.2019.27.05>

Translate Hate. Stopping Antisemitism Starts With Understanding It. AJC's glossary of antisemitic terms, phrases, conspiracies, cartoons, themes, and memes. https://www.ajc.org/sites/default/files/pdf/2021-02/AJC_Translate-Hate-Glossary-2021.pdf

Wydra M., Rauhut R., Wołoszym-Siemion M., Malmon A., Prejs W., *Przestępstwa z nienawiści. Materiał pomocniczy dla trenera, Komenda Główna Policji i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji*, 2010 https://www.nigdywiecej.org/docstation/com_docstation/62/przestepstwa_z_nienawisci_material_pomocniczy_dla_trenera.pdf

Villani G., *Voices of the Waffen SS*, 2019

Artykuły:

Controversial French comedian Dieudonné M'bala M'bala barred entry into Hong Kong, <https://www.ibtimes.co.uk/controversial-french-comedian-dieudonne-mbala-mbala-barred-entry-into-hong-kong-1540686>

Dickson E.J., *'Why Did the Christchurch Shooter Name-Drop YouTube Phenom PewDiePie?'* Rolling Stone, March 15, 2019, <https://www.rollingstone.com/culture/culture-news/pewdie-pie-new-zealand-mosque-shooting-youtube-808633>

French soccer player uses Nazi-like 'quenelle' salute to celebrate goal, <https://www.timesofisrael.com/french-soccer-player-uses-nazi-like-quenelle-salute-to-celebrate-goal/>

Maciorowski M., *Brygada Świętokrzyska, elita „wyklętych”? Nie obrażajcie bohaterów, którzy zostali w lesie*, 2019, <https://wyborcza.pl/alehistoria/7,121681,25072420,brygada-swietokrzyska-elita-wykletych-nie-obrazajcie.html>
Obóz Wielkiej Polski (OWP) <https://sztetl.org.pl/pl/sownik/oboz-wielkiej-polski-owp>

Performer At Edinburgh Festival Reported To Police For Antisemitic 'quenelle' Gesture, <https://antisemitism.org/performer-at-edinburgh-festival-reported-to-police-for-antisemitic-quenelle-gesture/>

Rakowski-Kłós I., IPN: *Romuald Rajs, ps. „Bury” odpowiada za zbrodnie noszące znamiona ludobójstwa*, 2019, https://wyborcza.pl/alehistoria/7,121681,24486433,ipn-romuald-rajs-ps-bury-odpowiada-za-zbrodnie-noszace.html#S.embed_article-K.C-B.1-L.3.zw

Rudnicki Sz., *Skąd się wziął Obóz Narodowo-Radykalny*, 2016, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/historia/1681906,1,skad-sie-wzial-oboz-narodowo-radykalny.read>

Tomasz Plaszczyk

Zawiadomienie o przestępstwie i co dalej? - uwagi praktyczne

- Antysemityzm
- Mowa nienawiści
- Przestępstwa z nienawiści (przestępstwa motywowane uprzedzeniami)
- Zawiadomienie o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa

Niniejsze opracowanie, stanowiące element publikacji w ramach projektu „Zintegrowany system monitorowania antysemitycznych przestępstw i mowy nienawiści oraz pomocy i wsparcia dla członków społeczności żydowskiej”, skupiać się będzie na przestępczości motywowanej uprzedzeniami, w tym przypadku – czynach o podłożu antysemitycznym.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że artykuł nie pretenduje do miana komentarza czy podręcznika. Autor jako praktyk zajmujący się przestępczością motywowaną uprzedzeniami zarówno jako prowadzący postępowania przygotowawcze, jak i jako pełnomocnik pokrzywdzonych tego typu przestępstwami, chciałby wskazać istotne elementy samego zawiadomienia, a także podkreślić kwestie, na które należy zwrócić uwagę na kolejnych etapach postępowania karnego.

Przechodząc od powzięcia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, przez złożenie zawiadomienia, wszczęcie (lub nie) postępowania przygotowawczego, jego przebieg oraz postępowanie sądowe, zwrócę uwagę na takie elementy, które z praktycznego punktu widzenia mogą ułatwić ochronę praw mniejszości lub pomóc wspierającym je osobom i organizacjom.

Antysemityzm, mowa nienawiści i przestępstwa motywowane uprzedzeniami.

Wydawać by się mogło, że ponad 80 lat po wybuchu II Wojny Światowej, w świetle wiedzy historycznej oraz dostępnych materiałów dotyczących Zagłady, antysemityczne zachowania w przestrzeni publicznej powinny odejść w zapomnienie. Codziennosc świata wirtualnego i realnego wskazują jednak, że tak się nie stało. Wciąż mamy do czynienia z antysemitycznymi wystąpieniami na zgromadzeniach, w wypowiedziach osób publicznych czy w internecie. Oznacza to, że wciąż istnieje potrzeba piętnowania takich działań, a także ujawniania i ścigania ich sprawców.

Osoby aktywistyczne i organizacje zaangażowane w monitorowanie i zwalczanie przestępczości zwracają uwagę na zgłaszane przez zawiadamiających i pokrzywdzonych problemy związane z podejściem organów ścigania zarówno do samych przestępstw motywowanych uprzedzeniami, jak i do osób nimi dotkniętych.

W ramach niniejszego opracowania podjęta zostanie próba w miarę prostego i zrozumiałego usystematyzowania pojęć takich jak antysemityzm, mowa nienawiści czy przestępstwa motywowane uprzedzeniami (zwane potocznie przestępstwami z nienawiści). W dalszej części przedstawiona zostanie „mapa drogowa” kolejnych etapów składania i popierania przed organami ścigania i sądami zawiadomienia o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa – w odniesieniu do czynów o charakterze antysemickim.

Wszystkie przywołane powyżej pojęcia niezwykle często występują w mediach, w literaturze i opracowaniach oraz na różnych poziomach debaty publicznej. Często używa się ich w oderwaniu od ich rzeczywistego znaczenia, co niestety utrudnia zrozumienie tych pojęć przez odbiorców w sytuacji, gdy należy w sposób jednoznaczny przedstawić je w zawiadomieniu o przestępstwie. Należy zastrzec, że poniższe definicje nie są jedynymi, które funkcjonują w obiegu, zaś ich wybór to subiektywna decyzja autora niniejszego opracowania.

Antysemityzm

Rozpoczynając od antysemityzmu wskazać należy, że żaden z przepisów prawa karnego materialnego zawartych w kodeksie karnym i ustawach szczególnych nie zawiera definicji legalnej tego pojęcia. Zgodnie więc z przyjętą zasadą pierwszeństwa wykładni językowej, w pierwszej kolejności należy się odwołać do definicji ze słownika języka polskiego PWN, zgodnie z którą antysemityzm to „wrogość wobec Żydów jako grupy wyznaniowej lub etnicznej; też: teoria uzasadniająca taką postawę”¹.

Istotna i przydatna na potrzeby niniejszego opracowania wydaje się robocza (operacyjna) definicja antysemityzmu opracowana przez IHRA (International Holocaust Remembrance Alliance -Międzynarodowy Sojusz Pamięci o Holokauście). Istotność ta wynika z tego, że zdaniem autora takie określenie antysemityzmu, połączone z przywołanymi przykładami, stanowi punkt wyjścia do włączenia przestępstw motywowanych antysemityzmem do większego zbioru przestępstw motywowanych uprzedzeniami, zwanych potocznie przestępstwami z nienawiści.

I tak w przyjętej w dniu 26 maja 2016 roku przez 31 państw członkowskich IHRA niewiążącej prawnie roboczej definicji, określa się antysemityzm po-

1 <https://sjp.pwn.pl/slowniki/antysemityzm.html>; dostęp dnia 2 listopada 2022 roku

przez „określone postrzeganie Żydów, które może się wyrażać jako nienawiść do nich. Antysemityzm przejawia się zarówno w słowach, jak i czynach skierowanych przeciwko Żydom lub osobom, które nie są Żydami, oraz ich własności, a także przeciw instytucjom i obiektom religijnym społeczności żydowskiej”.

Równie istotne dla zobrazowania zjawiska i pomocne w dalszych rozważaniach są przywołane przez IHRA przykłady przejawów antysemityzmu oraz ich traktowania przez systemy prawne:

„Manifestacje antysemityzmu mogą obejmować ataki na państwo Izrael postrzegane jako zbiorowość żydowska. Jednak nie można uznać za antysemickiej krytyki Izraela podobnej do kierowanej pod adresem jakiegokolwiek innego państwa. Antysemityzm bowiem często wiąże się z oskarżeniami Żydów o spiskowanie przeciwko ludzkości i jest często przywoływany w celu obarczania Żydów winą za to, że „dzieje się źle”. Obecny jest w mowie, piśmie, formach wizualnych i działaniu, bazując na stereotypach i negatywnych cechach charakteru.

Współczesne przejawy antysemityzmu w życiu publicznym, mediach, szkołach, miejscach pracy i sferze religijnej mogą, biorąc pod uwagę ogólny kontekst, polegać między innymi na:

- nawoływaniu do zabijania lub krzywdzenia Żydów w imię radykalnej ideologii lub ekstremistycznych poglądów religijnych, pomocy w takich czynach lub usprawiedliwianiu ich;*
- formułowaniu kłamliwych, odmawiających człowieczeństwa, demonizujących lub stereotypowych opinii o Żydach lub ich zbiorowej władzy, zwłaszcza, choć nie tylko, w postaci mitu o międzynarodowym spisku żydowskim lub o kontrolowaniu przez Żydów mediów, gospodarki, rządu lub innych społecznych instytucji;*
- oskarżaniu Żydów jako narodu o odpowiedzialność za rzeczywiste lub wyimaginowane czyny popełnione przez jedną osobę lub grupę Żydów, a nawet za czyny popełnione przez osoby niebędące Żydami;*
- negowaniu faktu, zakresu, mechanizmów (np. komór gazowych) lub intencjonalności ludobójstwa narodu żydowskiego dokonanego przez narodowosocjalistyczne Niemcy oraz ich zwolenników i sojuszników podczas II wojny światowej (Holokaust);*

- oskarżaniu Żydów jako narodu lub Izraela jako państwa o wymyślenie lub wyolbrzymianie Holokaustu;
- oskarżaniu obywateli żydowskich o bycie bardziej lojalnym wobec państwa Izrael lub wobec rzekomych międzynarodowych interesów żydowskich niż wobec swojego kraju;
- odbieraniu Żydom prawa do samostanowienia, np. przez wyrażenie poglądu, że istnienie państwa Izrael jest przedsięwzięciem rasistowskim;
- stosowaniu podwójnej miary przez wymaganie od Izraela zachowania, którego nie oczekuje się lub nie wymaga od jakiegokolwiek innego państwa demokratycznego;
- wykorzystywaniu symboli i obrazów kojarzonych z klasycznym antysemityzmem (np. spowodowanie śmierci Jezusa, używanie krwi chrześcijańskich dzieci do rytuału religijnego) w charakterystyce Izraela lub Izraelczyków;
- porównywaniu współczesnej polityki Izraela z polityką nazistów;
- obarczaniu Żydów jako ogółu odpowiedzialnością za czyny państwa Izrael.

Antysemicki czyn uznawany jest za przestępstwo, gdy tak definiuje go prawo (np. negowanie Holokaustu lub rozpowszechnianie materiałów antysemickich w niektórych krajach).

Przestępstwo uznane jest za przejaw antysemityzmu, gdy cele ataków – niezależnie od tego, czy są to osoby, czy ich mienie, takie jak budynki, szkoły, miejsca modlitw i cmentarze – zostały wybrane, ponieważ są żydowskie lub związane z Żydami lub są postrzegane jako takie.

Dyskryminacja o charakterze antysemickim polega na odmawianiu Żydom możliwości lub usług dostępnych dla innych i jest ona nielegalna w wielu krajach.”²

2 <https://www.holocaustremembrance.com/pl/resources/working-definitions-charters/robocza-definicja-antysemityzmu-przyjeta-przez;>

Mowa nienawiści

Na potrzeby niniejszego opracowania autor będzie się posługiwał definicją mowy nienawiści wg Rekomendacji R (97)20 Komitetu Ministrów Rady Europy nt. mowy nienawiści, zgodnie z którą „Mowa nienawiści obejmuje wszelkie formy wypowiedzi, które szerzą, propagują czy usprawiedliwiają nienawiść ra-

3 https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680505d5b

sową, ksenofobię, antysemityzm oraz inne formy nienawiści bazujące na nietolerancji m.in.: nietolerancję wyrażającą się w agresywnym nacjonalizmie i etnocentryzmie, dyskryminację i wrogość wobec mniejszości, imigrantów i ludzi o imigranckim pochodzeniu³.

Oznacza to, że każda forma wypowiedzi o charakterze antysemickim powinna być potraktowana co najmniej jako mowa nienawiści.

Z praktycznego punktu widzenia na uwagę zasługuje to, że jako mowę nienawiści przyjęto się określać „każdą formę wypowiedzi”. „Každą formą” oznacza, że nie trzeba się ograniczać wyłącznie do słów wypowiedzianych przy użyciu aparatu mowy. Za „wypowiedź” uznaje się bowiem także gesty, grafiki, zdjęcia czy napisy, „wypowiedzią” będą też zamieszczane w internecie filmy czy memy. Jest to szczególnie istotne w kontekście zgłaszania czynów popełnianych w internecie.

Przestępstwa z nienawiści (przestępstwa motywowane uprzedzeniami)

Niemożliwe jest stawianie znaku równości pomiędzy mową nienawiści a przestępstwami z nienawiści. Można przywołać przykłady wypowiedzi mających cechy mowy nienawiści, niebędących przestępstwami, jak również przestępstw motywowanych uprzedzeniami, których nie można uznać za mowę nienawiści.

Na potrzeby niniejszego opracowania, przyjmijmy roboczą definicję przestępstwa z nienawiści opracowaną przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (ODIHR-OSCE), zgodnie z którą:

Przestępstwem z nienawiści jest każde przestępstwo natury kryminalnej, wymierzone w ludzi i ich mienie, w wyniku którego ofiara lub inny cel przestępstwa, są dobierane ze względu na ich faktyczne bądź domniemane powiązanie, związek, przynależność, członkostwo lub udzielanie wsparcia grupie wyróżnianej na podstawie cech charakterystycznych wspólnych dla jej członków, takich jak faktyczna lub domniemana rasa, narodowość lub pochodzenie etniczne, język, kolor skóry, religia, płeć, wiek, niepełnosprawność fizyczna lub psychiczna, orientacja seksualna lub inne podobne cechy.

4 Por. np. P. Knut (red.): „Metodyka pracy adwokata i radcy prawnego w sprawach o przestępstwa z nienawiści”, Warszawa 2020

5 <https://pk.gov.pl/wp-content/>

Jest to określenie stosowane przez MSWiA oraz Policję, na podstawie którego m.in. wprowadza się dane do systemów informacyjnych Policji⁴.

Inna definicja, na którą w praktyce warto się powoływać, została zawarta w Wytycznych Prokuratora Generalnego w zakresie prowadzenia postępowań o przestępstwa z nienawiści z dnia 26 lutego 2014 roku PG VII G 021/54/13⁵. Prokurator Generalny definiuje przestępstwa z nienawiści jako:

„Przestępstwa popełniane na szkodę grupy osób albo poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej, albo ze względu na jej bezwyznaniowość, niezależnie od kwalifikacji prawnej czynu zabronionego.”

Wytyczne te mają zdaniem autora istotne znaczenie praktyczne. Nie są one co prawda aktem prawa powszechnie obowiązującego, a więc nie stanowią wprost uprawnień i obowiązków dla obywateli. Jednak ze względu na charakter Prokuratury jako instytucji, w szczególności na hierarchiczne podporządkowanie, prokuratorzy niższego szczebla, w tym ci, którzy prowadzą lub nadzorują postępowania przygotowawcze – śledztwa i dochodzenia - są związani poleceniami i wytycznymi wyższych przełożonych, na czele z Prokuratorem Generalnym. To z kolei oznacza, że mają obowiązek stosować się do tych wytycznych, zaś znający je obywatel lub reprezentujący go pełnomocnik ma prawo oczekiwać ich przestrzegania.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że w powyższym ujęciu za przestępstwo z nienawiści może zostać uznane każde przestępstwo, nie tylko niektóre wskazane w ustawie czyny, zaś czynnikiem pozwalającym na takie uznanie jest motywacja sprawcy związana z uprzedzeniami i kierowanie się nią przy wyborze ofiary lub celu przestępstwa. Obowiązek zbadania tej motywacji w postępowaniu karnym ciąży na organach państwa i ma charakter bezwzględny.

Obowiązek ten wywodzony jest m.in. z art. 3 i 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁶, które stanowią, że:

Art. 3 – „Nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”.

Art. 14 – „Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów, jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszo-

6 Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2

ści narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.”

W tym zakresie wielokrotnie wypowiadał się Europejski Trybunał Praw Człowieka. W tym miejscu warto przywołać kilka tez z wyroków, dla zilustrowania podejścia ETPCz do ciężącego na organach państwa obowiązku badania dyskryminacyjnej motywacji sprawców⁷. Podkreślenia pochodzą od autora niniejszego opracowania.

7 Tezy za Systemem Informacji Prawnej LEGALIS (www.sip.legalis.pl)

1. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 marca 2017 r. 25536/14 (Škrojanec przeciwko Chorwacji):

- *„Trybunał podtrzymuje swoje wcześniejsze orzecznictwo, iż podczas badania aktów przemocy wywołanych podejrzeniem o rasistowskie postawy, władze państwowe są zobowiązane do podjęcia wszelkich uzasadnionych działań w celu ustalenia, czy istnieją motywry rasistowskie oraz ustalenia, czy uczucia nienawiści lub uprzedzenia oparte na przekonaniu danej osoby mają podłoże rasistowskie. Trybunał miał już okazję wyrazić swoje stanowisko, że na państwach ciąży obowiązek należytego wyjaśnienia okoliczności każdej sprawy dotyczącej brutalnych ataków na jednostki wywołanych podejrzeniem postaw rasistowskich, (...)”*
- *„Trybunał stwierdza, że obowiązek władz do poszukiwania możliwego związku między postawami rasistowskimi a danym aktem przemocy, który jest częścią odpowiedzialności spoczywającej na państwach na mocy art. 3 w związku z art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284), nie dotyczy tylko aktów przemocy opartych na faktycznym lub domniemanym statusie osobistym lub cechach ofiary, ale także aktów przemocy ze względu na faktyczne lub domniemane skrzywdzenie ofiary lub powiązanie jej z inną osobą, która faktycznie lub przypuszczalnie posiada szczególny status lub chronioną cechę”*

2. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 11 marca 2014 r., 26827/08 (Abdu przeciwko Bułgarii)

- *„Jeżeli osoba zarzuca w wiarygodny sposób, że jest ofiarą czynów sprzecznych z artykułem 3 Konwencji, artykuł ten nakłada na wła-*

dze krajowe obowiązek przeprowadzenia formalnego i skutecznego śledztwa w celu ustalenia stanu faktycznego, zidentyfikowania sprawcy i wymierzenia kary osobom odpowiedzialnym za jego popełnienie. Podobne wymagania są zawarte w Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania. Trybunał uznał w swoim orzecznictwie, że obowiązki te mają zastosowanie bez względu na status osoby, która te czyny popełniła, nawet jeśli jest to osoba prywatna. Obowiązek przeprowadzenia skutecznego śledztwa nie jest zobowiązaniem rezultatu, ale zobowiązaniem użycia środków: władze winny podjąć, będące w ich dyspozycji, odpowiednie środki, aby uzyskać dowody w sprawie. W tym kontekście wymóg przestrzegania terminów i należytej staranności rozumie się sam przez się”.

- „Jeśli władze państwowe prowadzą śledztwo w sprawie przypadków przemocy i gdy istnieje podejrzenie, że u ich podłoża są zachowania rasistowskie, to ponadto obowiązkiem władz jest podjęcie wszelkich odpowiednich kroków mających na celu wykrycie czy czyny zostały popełnione z pobudek rasistowskich, oraz ustalenie, czy uczucie nienawiści lub uprzedzenia ze względu na pochodzenie etniczne odegrały rolę w tych wydarzeniach. Traktowanie przemocy i brutalności, do której dochodzi z pobudek rasistowskich, na równi ze sprawami bez zabarwienia rasistowskiego równałoby się z ignorowaniem szczególnego charakteru czynów wpływających szczególnie destrukcyjnie na prawa podstawowe. Brak poczynienia rozróżnienia w sposobie traktowania sytuacji całkowicie różnych może stanowić nieuzasadnione traktowanie niemożliwe do pogodzenia z artykułem 14 Konwencji. Obowiązek ten ma zastosowanie także, gdy do traktowania sprzecznego z artykułem 3 doprowadzają osoby prywatne”.

3. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 4 marca 2008 r.; 42722/02 (Decebal Stoica przeciwko Rumunii)

- „Przemoc rasowa jest szczególnym naruszeniem godności człowieka i wymaga od władz szczególnej czujności i energicznej reakcji. Władze muszą wykorzystać wszelkie dostępne środki, żeby zwalczać rasizm

i przemoc na tle rasistowskim. W przypadku śledztwa dotyczącego przemocy władze państwowe mają dodatkowy obowiązek podjęcia wszystkich racjonalnych kroków do wykrycia motywów rasistowskich i ustalenia czy względy etniczne nie odgrywały roli w wydarzeniu. Ponieważ udowodnienie istnienia rasistowskich motywów jest ekstremalnie trudne w praktyce, na państwie ciąży obowiązek podjęcia wszelkich dostępnych środków w celu ustalenia okoliczności i sprawców przemocy na tle rasowym. Nie jest także wykluczona możliwość, żeby w pewnych określonych przypadkach podejrzeń o dyskryminację można wymagać od państwa obalania podejrzeń o dyskryminację i – jeśli tego nie uczyni uznać, że doszło do naruszenia art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r., co oznacza przerzucenie dowodu na pozwane państwo”

4. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 6 lipca 2005 r.; 43577/98 (Nachova i inni przeciwko Bułgarii)

- *„Dyskryminacja oznacza odmienne, bez obiektywnego i rozsądnego uzasadnienia, traktowanie osób znajdujących się w odpowiednio podobnej sytuacji. Przemoc na tle rasowym jest szczególną obrazą godności ludzkiej i ze względu na jej groźne konsekwencje wymaga od władz publicznych szczególnej czujności i zdecydowanej reakcji. Z tego powodu władze muszą wykorzystać wszelkie dostępne środki do zwalczania rasizmu i przemocy na tle rasowym, wzmacniając w ten sposób demokratyczną wizję społeczeństwa, w którym różnorodność nie jest postrzegana jako zagrożenie, ale jako źródło wzbogacenia. Przestrzeganie pozytywnych obowiązków państwa wynikających z art. 2 Konwencji wymaga, aby krajowy system prawny wykazał swoją zdolność do egzekwowania prawa karnego przeciwko tym, którzy bezprawnie odebrali życie innej osobie, bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne ofiary”.*
- *„W przypadku dochodzenia w sprawie incydentów z użyciem przemocy, a w szczególności śmierci z rąk funkcjonariuszy publicznych, władze państwowe mają dodatkowy obowiązek podjęcia wszelkich uzasadnionych kroków w celu zdemaskowania wszelkich motywów*

rasistowskich i ustalenia czy nienawiść etniczna lub uprzedzenia, odegrały rolę w wydarzeniach związanych z pozbawieniem jednostki życia. Niezastosowanie się do tego i traktowanie przemocy i brutalności na tle rasowym na równi ze sprawami, które nie mają podtekstu rasistowskiego, oznaczałoby przymykanie oczu na specyficzny charakter czynów szczególnie niszczących prawa podstawowe. Brak rozróżnienia w sposobie traktowania zasadniczo odmiennych sytuacji może stanowić nieuzasadnione traktowanie niezgodne z art. 14 Konwencji. W celu utrzymania publicznego zaufania do swoich mechanizmów egzekwowania prawa, Umawiające się Państwa muszą zapewnić, że w dochodzeniu w sprawie incydentów z użyciem siły wprowadzane jest rozróżnienie zarówno w ich systemach prawnych, jak i w praktyce pomiędzy przypadkami nadmiernego użycia siły a zabójstwami na tle rasowym. Trzeba przyznać, że udowodnienie motywacji rasowej często będzie w praktyce niezwykle trudne. Obowiązek pozwanego państwa do zbadania możliwych rasistowskich podtekstów aktu przemocy jest obowiązkiem dołożenia najwyższej staranności, a nie obowiązkiem bezwzględnym”.

To, że niewątpliwym jest, że taki obowiązek spoczywa na organach państwa, nie zwalnia pokrzywdzonych, zawiadamiających lub ich pełnomocników z dołożenia należytej staranności przy opisywaniu czynu, co do którego zachodzi uzasadnione podejrzenie, że stanowi on przestępstwo, bowiem odpowiedni opis zdarzenia pozwoli na właściwe ukierunkowanie pracy organów. Ponadto, co nie jest bez znaczenia, może to w istotny sposób utrudnić wydanie pochopej decyzji o odmowie wszczęcia postępowania.

Zawiadomienie o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa

Zawiadomienie o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa, zwane potocznie zawiadomieniem o przestępstwie, zazwyczaj inicjuje postępowanie karne.

Krąg osób uprawnionych do złożenia zawiadomienia o przestępstwie jest określony bardzo szeroko. Zgodnie z treścią art. 304 §1 kpk⁸ – „Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny

8 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 Kodeks postępowania karnego Dz.U. 1997 Nr 89, poz. 555; t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1375

obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.”

Oznacza to, że nie ma różnicy, czy zawiadomienie zostanie skierowane do jednostki prokuratury czy Policji, nie ma też zastrzeżeń co do formy złożenia zawiadomienia, tj. możliwe i dopuszczalne jest złożenie zarówno:

- zawiadomienia na piśmie,
- ustnie do protokołu.

Trudno jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, która z form jest „lepsza” czyli skuteczniejsza i dająca większą gwarancję doprowadzenia sprawy do finału satysfakcjonującego osobę zawiadamiającą czy pokrzywdzoną.

Zdaniem autora, stosującego taki schemat działania w sprawach, w których jest pełnomocnikiem – w przypadku zdarzeń o charakterze „przemocowym”, związanych z atakiem fizycznym, naruszeniem nietykalności cielesnej, itp., kiedy istotna jest szybka reakcja, mogąca prowadzić do ujęcia sprawcy, wówczas zasadne jest niezwłoczne złożenie ustnego zawiadomienia w najbliższej jednostce Policji.

W innych sytuacjach zdecydowanie rekomenduję składanie zawiadomienia w formie pisemnej, połączonego z wnioskami dowodowymi, tj. wnioskami o przeprowadzenie różnego rodzaju czynności procesowych, w tym takich o nieoczywistym charakterze. Jako przykład mogą tu posłużyć wnioski o pobranie zeskrobin farby ze ściany, na której naniesiono napis, porównanie ich ze składem farby w sprayu zabezpieczonej u podejrzanego oraz pobranie próbek pisma ręcznego w celu przekazania ich do analizy biegłemu z zakresu badania pisma ręcznego w celu potwierdzenia, czy podejrzany był autorem napisu, bądź też oględziny tatuaży na ciele podejrzanego w celu potwierdzenia jego zaangażowania w działalność grup o charakterze skrajnym, a także wnioski o przeszukanie miejsca zamieszkania sprawcy i zabezpieczenie komputerów, telefonów, elektronicznych nośników danych, itp., co ma szczególnie istotne znaczenie przy czynach popełnianych za pośrednictwem Internetu.

Kolejnym obszarem, w którym przepisy pozostawiają swobodę osobie składającej zawiadomienie, jest wybór organu, do którego zawiadomienie zostanie skierowane – tj. wybór między Policją a prokuraturoą.

Jest to jedna z najbardziej dyskusyjnych kwestii w odniesieniu do składania zawiadomień w ogóle. Zdaniem autora można to powiązać ze zróżnicowaniem charakteru spraw wskazanym powyżej – im mniej „dynamiczny”

charakter ma postępowanie, tym bardziej warto rozważyć złożenie zawiadomienia w Prokuraturze. Przywołane powyżej wytyczne Prokuratora Generalnego, w których polecił wyznaczenie jednostek Prokuratury, a w nich wyspecjalizowanych prokuratorów do ścigania przestępstw z nienawiści, formalnie nadal obowiązują. Należy jednak stwierdzić, że nieco się zdezaktualizowały – w szczególności wynika to z faktu, że część prokuratorów wyznaczonych do prowadzenia postępowań o przestępstwa motywowane uprzedzeniami zmieniła jednostki, w których pracowała, odeszła z zawodu itp. Ponadto, podobnie jak w przypadku innych koncepcji, które pojawiały się ad hoc, zabrakło konsekwencji przy jej wdrażaniu.

Tematyka przestępstw motywowanych uprzedzeniami jako „niszowa” wymaga szczególnego rodzaju wrażliwości, którą można wzbudzić poprzez edukację, tak aby wskazać na istotność tej problematyki z punktu widzenia wymiaru sprawiedliwości odbieranego przez pryzmat ofiary.

Niezależnie, czy zawiadomienie będzie składane w jednostce Policji, czy w prokuraturze, należy wprost wskazać, że mamy do czynienia z przestępstwem z nienawiści.

W przypadku składania zawiadomienia w jednostce Policji, warto dodatkowo zawnioskować, o wpisanie zgłaszanego czynu do Elektronicznego Rejestru Czynności Dochodzeniowo – Śledczych (ERCDS) jako przestępstwa z nienawiści. Może to (choć nie musi) stanowić dodatkowy czynnik motywujący funkcjonariuszy do większego zaangażowania. Zwrócić należy uwagę, że ERCDS jest systemem stricte policyjnym, tak więc analogiczny wniosek w momencie składania zawiadomienia w Prokuraturze lub w innej instytucji wyposażonej w uprawnienia śledcze (np. ABW) jest nieuzasadniony. O ile w Prokuraturze możliwe jest złożenie wniosku o to, aby prokurator w ramach nadzoru polecił wpisanie przestępstwa do ERCDS, o tyle w innych instytucjach nie ma to racji bytu. Jest to działanie o charakterze statystycznym, jednak nie można zapominać o tym, że zarówno w Policji, jak i w prokuraturze statystyka jest „królową nauk”, a zatem należy to wykorzystywać w interesie zawiadamiających i pokrzywdzonych. Skoro „przestępstwo z nienawiści” stało się kolejnym parametrem w statystykach wykrywalności, z którego policjanci są rozliczani, to być może będzie to czynnikiem motywującym do większego zaangażowania w czynności wykrywcze.

Wskazanie podczas składania zawiadomienia w Prokuraturze, że czyn stanowi przestępstwo z nienawiści, powinno również spowodować, że sprawa będzie potraktowana z większą starannością, niż postępowanie w sprawie o „zwykłe” przestępstwo.

Wspomniane powyżej wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 26 lutego 2014 roku PG VII G 021/54/13, zostały uzupełnione w dniu 21 września 2015 roku o jeden istotny zapis, w którym Prokurator Generalny wskazał, że każde postępowanie przygotowawcze o przestępstwo z nienawiści uznaje się za sprawę o szczególnej wadze, której prowadzenie obliuguje do poinformowania prokuratora nadrzędnego o wszczęciu postępowania przygotowawczego oraz istotnych dla jego przebiegu czynnościach i zdarzeniach w jego toku⁹. Oznacza to kolejny czynnik o charakterze statystycznym, którym można posłużyć się dla „zmotywowania” organów ścigania do większego zaangażowania w prowadzone czynności.

Są to jednak kwestie, na które na dobrą sprawę ani zawiadamiający ani pełnomocnik nie mają wpływu, bowiem nie są w stanie zmusić organów do należytego zaangażowania w prowadzenie postępowania. Pozostaje więc skupić się na takim przygotowaniu zawiadomienia o przestępstwie, żeby przekazać wszystkie informacje mogące mieć znaczenie w sprawie, w sposób zrozumiały i możliwy do przyswojenia i wykorzystania przez organy ścigania.

W tym celu, dla uporządkowania posiadanych przez osobę zawiadamiającą informacji oraz przedstawienia ich w sposób optymalny z punktu widzenia odbiorców, rekomenduję odwołanie się do nieskodyfikowanej, ale stosowanej z powodzeniem w czynnościach wykrywczych reguły „siedmiu złotych pytań”, którą powinno się odnieść do każdego postępowania. Mimo że dotyczy to czynności wykrywczych, czyli prowadzonych po wszczęciu postępowania, ich znajomość i stosowanie mogą przyczynić się do właściwego przygotowania i sformułowania zawiadomienia.

Aby poznać okoliczności zdarzenia i powiązać z nimi ewentualnego sprawcę, należy odpowiedzieć na następujące, uproszczone pytania, za którymi kryją się wszelkie istotne okoliczności sprawy:

- **Co?** –co się w rzeczywistości wydarzyło?
- **Gdzie?** – gdzie doszło do zdarzenia?
- **Kiedy?** – kiedy doszło do zdarzenia?

⁹ <https://www.policja.pl/pol/kgp/biuro-kryminalne/dokumenty/zagadnienia-procesu-kar/przestepstwa-z-nienawisci/105309,Przestepstwa-z-nienawisci.html> dostęp dnia 4 listopada 2022 roku – na uwagę zasługuje fakt, że wytyczne te są obecnie łatwiej dostępne na stronach internetowych Policji niż Prokuratury. Na stronie Prokuratury Krajowej wprost dostępne są wyłącznie linki do wytycznych Prokuratora Krajowego za lata 2016 – 2019 (<https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/wytyczne-i-zarzadzenia>)

- **W jaki sposób?** – w tym zakresie mieści się tzw. modus operandi, czyli sposób działania sprawcy oraz szczegółowy opis przebiegu zdarzenia.
- **Dlaczego?** – wyjaśnienie motywów działania sprawcy.
- **Jakimi środkami?** – w tym zakresie mieszczą się nie tylko narzędzia popełnienia czynu, ale też np. współdziałanie innych osób.
- **Kto?** – okoliczność najistotniejsza dla przypisania odpowiedzialności.

Odniesienie się do powyższego schematu ułatwi opracowanie zawiadomienia oraz wskazanie wniosków dowodowych.

Poniżej przedstawiam uproszczony wzór zawiadomienia. Jest to oczywiście schemat, stworzony na potrzeby niniejszego opracowania i w konkretnych przypadkach należy go modyfikować i uzupełniać w zależności od okoliczności sprawy.

Poniżej wzoru w prawej kolumnie znajdują się uwagi praktyczne i wyjaśnienia dotyczące poszczególnych elementów zawiadomienia, które również z całą pewnością nie stanowią katalogu zamkniętego.

- 1 -> opis strona 110 ————— Miejscowość i data
- 2 -> opis strona 110 ————— Dane zawiadamiającego lub pełnomocnika, jeżeli został ustanowiony już na etapie składania zawiadomienia.
- 3 -> opis strona 110 ————— Adresat
- ZAWIADOMIENIE
- 4 -> opis strona 110 ————— O UZASADNIONYM PODEJRZENIU POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA
- 5 -> opis strona 110 ————— Treść – zawierająca opis czynu, który osoba zwiadamiająca uważa za przestępstwo:
- Niniejszym zawiadamiam o popełnieniu w dniu ... w ... (miejsce popełnienia), przez ... (dane sprawcy jeśli są znane – należy podać wszelkie znane dane osobowe i adresowe sprawcy) , jeśli nie to „przez nieustaloną osobę”, przestępstwa polegające na ... (por. kolumna obok)
- 6 -> opis strona 112 ————— Niezależnie od powyższego wskazuję, że czyn/-y opisany/-e powyżej może także zostać uznany za wybryk naruszający porządek publiczny, wywołujący zgorzelenie w miejscu publicznym, mający charakter chuligański, a jako taki stanowi czyn z art. 51 §2 kw (kodeks wykroczeń)
- W związku ze złożonym zawiadomieniem wnoszę o wszczęcie postępowania przygotowawczego w celu ścigania, ujawnienia i ujęcia sprawców.
- 7 -> opis strona 112 ————— Na podstawie art. 315 §1 kpk wnoszę o przeprowadzenie następujących dowodów:
- Ponadto wnoszę o wpisanie sprawy do Elektronicznego Rejestru Czynności Dochodzeniowo – Śledczych jako przestępstwa z nienawiści, a także o wpis danych o przestępstwie i ujawnionych sprawcach do Krajowego Systemu Informacyjnego Policji. – dotyczy zawiadomień składanych w jednostkach Policji.
- Ponadto nadmieniam, że czyn objęty zawiadomieniem stanowi przestępstwo z nienawiści, zatem postępowanie powinno zostać uznane za sprawę o szczególnej wadze, której prowadzenie obliuguje do poinformowania prokuratora nadrzędnego o wszczęciu postępowania przygotowawczego oraz istotnych dla jego przebiegu czynnościach i zdarzeniach w jego toku – dotyczy zawiadomień składanych do prokuratury.
- 8 -> opis strona 115 ————— W razie skierowania sprawy do sądu, na podstawie art. 43b kk wnoszę o wystąpienie do sądu o podanie wyroku do publicznej wiadomości, ponieważ jest to celowe, w szczególności ze względu na społeczne oddziaływanie skazania, a także nie narusza interesu pokrzywdzonego.
- 9 -> opis strona 115 ————— UZASADNIENIE

Miejscowość i data

1.
Dotyczy miejsca i daty sporządzenia zawiadomienia.

Dane zawiadamiającego lub pełnomocnika, jeżeli został ustanowiony już na etapie składania zawiadomienia.

2.
Imię i nazwisko/ nazwa, adres korespondencyjny, nr telefonu i adres poczty elektronicznej

Jeżeli zawiadomienie składa się do protokołu, wówczas dane te są umieszczane w tzw. załączniku adresowym – odrębnym zbiorze dokumentów, który np. nie jest udostępniany podejrzanym ani ich obrońcom w ramach zapoznawania z aktami sprawy.

Podanie danych adresowych jest niezbędne, aby organ mógł doręczać odpisy postanowień i inną korespondencję, nr telefonu i mail służyć ułatwieniu kontaktów.

Adresat

3.
Wybrana przez osobę zawiadamiającą jednostka Policji lub prokuratury – co do zasady należy kierować zawiadomienie do tej jednostki, w której okręgu popełniono przestępstwo. Jeżeli osoba zawiadamiająca popełni w tym zakresie błąd, nie dyskwalifikuje to zawiadomienia, bowiem jednostki Policji lub prokuratury przekażą je sobie według właściwości. Może to przedłużyć proces rozpoznawania zawiadomienia.

ZAWIADOMIENIE O UZASADNIENYM PODEJRZENIU POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA

4.
Tytuł nie jest wprost wymagany przez przepisy, ale przyjęło się w praktyce, aby pisma zawiadamiające o przestępstwie tytułować w ten sposób.

Treść – zawierająca opis czynu, który osoba zawiadamiająca uważa za przestępstwo:
Niniejszym zawiadamiam o popełnieniu w dniu ...
w ... (miejsce popełnienia),
przez ... (dane sprawcy jeśli są znane
– należy podać wszelkie znane dane

5.
Przykładowe opisy czynów, odnoszące się do przestępstw motywowanych uprzedzeniami, tj. „przestępstwa/ czynu polegającego na”:

- publicznym propagowaniu nazistowskiego ustroju państwa poprzez wykonywanie gestu wznoszenia wyprostowanej prawej ręki ku górze, który to gest jest jednoznacznie identyfikowany z ustrojem nazistowskim, tj. czynu z art. 256 §2 kk

osobowe i adresowe sprawcy) , jeśli nie to „przez nieustaloną osobę”, przestępstwa polegające- go na ... (por. kolumna obok)

- naniesieniu na ... symbolu ... (np. swastyki), jednoznacznie identyfikowanego z ustrojem nazistowskim, tj. czynu z art. 256 §2 kk, przy czym na skutek zachowania sprawcy doszło do zniszczenia/ uszkodzenia ... mienia w postaci ..., o szacunkowej wartości ..., na szkodę ..., tj. czynu z art. 288 §1 kk
- naniesieniu na ... grafiki przedstawiającej gwiazdę Dawida na szubienicy, czym nawoływano do nienawiści i przemocy na tle etnicznym / religijnym?* tj. czynu z art. 256 §1 kk, przy czym na skutek zachowania sprawcy doszło do zniszczenia/ uszkodzenia ... mienia w postaci ..., o szacunkowej wartości ..., na szkodę ..., tj. czynu z art. 288 §1 kk

**Znak zapytania wiąże się ze sporem w doktrynie czy ataki na Żydów są wywołane tłem etnicznym czy religijnym*

- publicznym nawoływaniu do nienawiści na tle różnic narodowych/ etnicznych/ wyznaniowych i/ lub publicznym znieważeniu osób pochodzenia żydowskiego z powodu ich przynależności etnicznej/ wyznaniowej/ publicznym pochwalaniu przestępstwa/ publicznym nawoływaniu do popełnienia przestępstwa ... poprzez wnoszenie na zgromadzeniu haseł o treści .../ publicznym prezentowaniu na transparentach itp. haseł o treści ..., tj. czynu z art. 256 §1/ 257 kk/ 255 §3 kk/ 255 §1 lub §2 kk
- publicznym i wbrew faktom zaprzeczaniu zbrodniom nazistowskim, poprzez wnoszenie na zgromadzeniu haseł o treści .../ publicznym prezentowaniu na transparentach itp. haseł o treści np. „Auschwitz to żydowski spisek” itp., tj. czynu z art. 55 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
- zamieszczeniu na portalu internetowym ... wpisu o treści ..., co stanowiło publiczne nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowych/ etnicznych/ wyznaniowych i/ lub publiczne znieważenie osób pochodzenia żydowskiego z powodu ich przynależności etnicznej/ wyznaniowej/ publiczne pochwalanie przestępstwa/ publiczne nawoływanie do popełnienia przestępstwa ...

Niezależnie od powyższego wskazuję, że czyn/-y opisany/-e powyżej może także zostać uznany za wybryk naruszający porządek publiczny, wywołujący zgorzienie w miejscu publicznym, mający charakter chuligański, a jako taki stanowi czyn z art. 51 §2 kw (kodeks wykroczeń)

W związku ze złożonym zawiadomieniem wnoszę o wszczęcie postępowania przygotowawczego w celu ścigania, ujawnienia i ujęcia sprawców.

Na podstawie art. 315 §1 kpk wnoszę o przeprowadzenie następujących dowodów:

6.

Zapis stanowiący swego rodzaju „ostatnią deskę ratunku” – zabezpieczenie przed całkowitym umorzeniem lub odmową wszczęcia postępowania poprzez wskazanie kwalifikacji z kodeksu wykroczeń. Jest to rozwiązanie stosunkowo łatwe do wprowadzenia przy czynach popełnianych w świecie realnym, choć również w przestrzeni cyfrowej można wyobrazić sobie wywoływanie zgorzienia w miejscu publicznym.

* Ustawa z dnia 20 maja 1971 roku Kodeks wykroczeń; Dz.U. 1971 Nr 12, poz. 114; t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2151

7.

WNIOSKI DOWODOWE, tzn. wnioski o przeprowadzenie przez organy ścigania czynności, które powinny zdaniem osoby zawiadamiającej zostać wykonane w celu ujawnienia sprawcy i pociągnięcia go do odpowiedzialności.

Składając wniosek dowodowy należy każdorazowo podać okoliczność, którą chcemy udowodnić.

Poniżej przykładowe wnioski dowodowe:

- przesłuchanie w charakterze świadka osoby zawiadamiającej/ wskazanej przez zawiadamiającego na okoliczność przebiegu zdarzenia, rozmiaru szkody, ... itp. Osoba wskazana przekaze wszelkie materiały dotyczące sprawców i zdarzenia znajdujące się w dyspozycji zawiadamiającego.
- przesłuchanie w charakterze świadków osób pokrzywdzonych zdarzeniem ... (wezwanie na adres ...), na okoliczność przebiegu zdarzenia, sposobu jego ujawnienia, zachowania sprawcy, itp.
- przesłuchanie w charakterze świadków innych osób ... na okoliczność przebiegu zdarzenia, zachowania sprawcy, itp.
- przedstawienie zarzutów i przesłuchanie ustalonego sprawcy

w charakterze podejrzanego.

- pobranie próbek pisma ręcznego od ... (autor lub osoba podejrzewana o autorstwo napisów naniesionych na ścianach itp.) na okoliczność potwierdzenia naniesienia przez tę osobę napisów wskazanych w zawiadomieniu a w dalszej kolejności powołanie biegłego z zakresu badań pisma ręcznego w celu weryfikacji sprawstwa.
- pobranie zeszkobin farby z napisów w celu porównania ich z farbą zabezpieczoną podczas przeszukań.
- wystąpienie do właściwych operatorów serwisów internetowych, telefonii komórkowej w celu ustalenia danych osób zamieszczających wpisy -
- w tym zakresie koniecznym jest podanie w miarę możliwości dokładnego czasu (z dokładnością nawet do sekund) zamieszczenia wpisu, podanie linków, załączenie screenów itp.
- procesowe zabezpieczenie nagrań z monitoringu z miejsca zdarzenia, kamer monitoringu miejskiego itp. w celu ujawnienia wizerunków sprawców, danych pojazdów, którymi się poruszali, trasy przybycia na miejsce zdarzenia i opuszczenia go oraz przebiegu zdarzenia.

UWAGA: ze względu na długotrwałość procedur warto we własnym zakresie przynajmniej wystąpić do znanych podmiotów administrujących monitoringiem – samorząd, administracja osiedla itp., o zabezpieczenie nagrań przed utratą do czasu wystąpienia o nie przez uprawnione organy. W praktyce nagranie są dostępne najwyżej przez 30 dni, w zależności od urzędzeń jakimi dysponują administratorzy monitoringów. Własne nagrania z monitoringu należy zabezpieczyć przed nadpisaniem i złożyć na nośniku wraz z zawiadomieniem, ewentualnie udostępnić Policji, żeby zabezpieczyła we własnym zakresie.

- zabezpieczenie śladów daktyloskopijnych i innych na miejscu zdarzenia w celu porównania ich z zawartością policyjnych baz danych i wytypowania sprawcy, a w dalszej kolejności powołanie biegłych z zakresu daktyloskopii w celu weryfikacji sprawstwa.
- przeszukanie miejsc zamieszkania i ujawnionych miejsc pobytu

tu sprawców w celu zabezpieczenia przedmiotów służących do popełnienia przestępstwa, a także zabezpieczenie telefonów komórkowych, komputerów itp. urządzeń i przekazanie ich do badań biegłym z zakresu informatyki na okoliczność sprawdzenia, czy zawierają one pliki z danymi świadczącymi o popełnieniu czynu objętego zawiadomieniem, a także o popełnieniu innych przestępstw lub przynależności sprawcy do grup, lub organizacji o charakterze skrajnym bądź też powiązaniach z takimi grupami, lub organizacjami, a także innych przedmiotów, których posiadanie może świadczyć o popełnieniu innych przestępstw, lub przynależności sprawcy do grup, lub organizacji o charakterze skrajnym, bądź też powiązaniach z takimi grupami lub organizacjami

UWAGA: Z punktu widzenia doświadczeń autora jest to niezwykle skuteczna czynność, pozwalająca zdobyć istotne dowody. Sprawcy bowiem często przechowują na własnych urządzeniach dane pozwalające jednoznacznie przypisać im przestępstwo. Problem leży jedynie w przekonaniu organów co do zasadności jej wykonania, a na to nie ma stuprocentowej recepty.

- oględziny osoby sprawcy w celu ujawnienia tatuaży na jego ciele na okoliczność przynależności sprawcy do grup lub organizacji o charakterze skrajnym bądź też powiązaniach z takimi grupami lub organizacjami.

Jest to istotne z punktu widzenia obowiązku badania motywacji, którą sprawca się kierował. Związki z organizacjami o charakterze skrajnym mogą w znacznym stopniu utrudnić sprawcom wskazanie, że ich czyn miał charakter przypadkowy a oni sami nie kierowali się uprzedzeniami.

- Inne czynności wynikające na bieżąco z przebiegu postępowania.

Z doświadczenia autora jako pełnomocnika w postępowaniach karnych wynika, że wpisanie jak największej liczby wniosków dowodowych może utrudnić pochopną odmowę wszczęcia postępowania, zaś w przypadku odmowy wszczęcia lub umorzenia w znacznym stopniu ułatwia składanie skutecznych zażaleń.

Ponadto wnoszę o wpisanie sprawy do Elektronicznego Rejestru Czynności Dochodzeniowo – Śledczych jako przestępstwa z nienawiści, a także o wpisanych o przestępstwie i ujawnionych sprawcach do Krajowego Systemu Informacyjnego Policji. – dotyczy zawiadomień składanych w jednostkach Policji.

Ponadto nadmieniam, że czyn objęty zawiadomieniem stanowi przestępstwo z nienawiści, zatem postępowanie powinno zostać uznane za sprawę o szczególnej wadze, której prowadzenie obliuguje do poinformowania prokuratora nadrzędnego o wszczęciu postępowania przygotowawczego oraz istotnych dla jego przebiegu czynnościach i zdarzeniach w jego toku – dotyczy zawiadomień składanych do prokuratury.

W razie skierowania sprawy do sądu, na podstawie art. 43b kk¹ wnoszę o wystąpienie do sądu o podanie wyroku do publicznej wiadomości, ponieważ jest to celowe, w szczególności ze względu na społeczne oddziaływanie skazania, a także nie narusza interesu pokrzywdzonego.

UZASADNIENIE

8.

Podanie wyroku do publicznej wiadomości jest zdaniem autora instrumentem podnoszącym świadomość prawną społeczeństwa, mogącym również oddziaływać na potencjalnych sprawców, może więc spełniać cel edukacyjny i prewencyjny.

* Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny; Dz.U. 1997 Nr 88, poz. 553;t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138

9.

W uzasadnieniu należy szczegółowo opisać całe zdarzenie od początku, w sposób jak najbardziej szczegółowy.

Uzasadnienie stanowi też miejsce na wskazanie dlaczego osoba zawiadamiająca uważa czyn za przestępstwo w ogóle a za przestępstwo motywowane uprzedzeniami w szczególności. Jest to też odpowiednie

miejsce na przywołanie literatury i orzeczeń sądów.

Nawet najlepiej sformułowane zawiadomienie, opatrzone wyczerpującym uzasadnieniem i przedstawiające dowody „na tacy” nie gwarantuje sukcesu w postaci ujęcia i skazania sprawcy.

Problemem jest częsty brak działań Policji czy prokuratury po złożeniu zawiadomienia lub pozorowanie czynności, zakończone postanowieniem o umorzeniu postępowania z powodu niewykrycia sprawców przestępstwa.

Nie istnieje stuprocentowo pewna metoda na przeciwstawianie się działaniu organów wg maksymy „umarzam jak uważam”. Na pewno pomocne są konkretne wnioski dowodowe, ponieważ ich nieuwzględnienie może stanowić skuteczną podstawę zażalenia. Podobnie skuteczne może okazać się pokazanie precyzyjnej ścieżki postępowania mającej na celu uzyskanie żądanych informacji od operatorów serwisów internetowych itp. Na brak wiedzy w tym zakresie skarżą się bowiem zarówno policjanci jak i prokuratorzy.

Ostatecznym rozwiązaniem jest szczegółowe wskazanie w zażaleniu na postanowienie o umorzeniu postępowania czynności, które zdaniem skarżącego powinny zostać wykonane. Można tam ująć m.in. nieuwzględnione wcześniej wnioski dowodowe. Jeżeli sąd uwzględni zażalenie i poleci dalsze prowadzenie postępowania, to zgodnie z art. 330 §1 kpk może w miarę potrzeby wskazać okoliczności, które należy wyjaśnić, lub czynności, które należy przeprowadzić. Potrzeba taka powinna zostać wyartykułowana w zażaleniu, zaś wskazanie okoliczności do wyjaśnienia i czynności do przeprowadzenia, powinno przybrać formę wytycznych sądu dla organów postępowania przygotowawczego. W przeciwieństwie do wniosków dowodowych strony składanych na różnych etapach postępowania, wytyczne sądu są wiążące dla organów prowadzących postępowanie, tzn. doprowadzamy do sytuacji, w której po uwzględnieniu zażalenia prokuratura będzie musiała wykonać czynności wskazane we wnioskach dowodowych.

Jest to formalnie najskuteczniejsza możliwość „zmuszenia” organów do wykonania pewnych czynności, obarczona jedynie ryzykiem, że sąd nie uwzględni zażalenia i umorzenie stanie się prawomocne.

Dopóki postępowanie się toczy, to oprócz samego składania wniosków dowodowych, istotnym z punktu widzenia skuteczności jest każdorazowe zaznaczenie woli udziału pokrzywdzonego lub jego pełnomocnika w czynnościach.

Zgodnie z art. 315 §2 kpk stronie, która złożyła wniosek oraz jej obrońcy lub pełnomocnikowi nie można odmówić udziału w czynności, jeżeli tego żądają. Należy także dopuścić pełnomocnika na jego żądanie do udziału w innych czynnościach śledztwa, chyba że prokurator odmówi tego postanowieniem, ze względu na ważny interes śledztwa. Jest to niestety bardzo obszerne pojęcie, pozwalające na sporą dowolność decyzyjną, a na postanowienie o odmowie dopuszczenia pełnomocnika do udziału w czynności nie przysługuje zażalenie.

Biorąc pod uwagę aspekt praktyczny, często, choć nie zawsze, zdarza się, że organy postępowania przygotowawczego, „czując oddech pełnomocnika na plecach”, mogą prowadzić czynności procesowe z większym zaangażowaniem, co może przełożyć się na sukces w postaci skierowania aktu oskarżenia. Jeżeli jednak nie uda się doprowadzić do skierowania aktu oskarżenia, a zażalenia na postanowienia kończące postępowanie nie zostaną uwzględnione, pozostaje także wniosek o sygnalizację, który najlepiej zawrzeć w zażaleniu na postanowienie kończące postępowanie.

Instytucja sygnalizacji uregulowana w art. 19 kpk polega na zawiadomieniu przez sąd lub prokuratora o uchybieniach stwierdzonych w postępowaniu karnym. Jeżeli w toku postępowania zostaną stwierdzone poważne uchybienia w działaniu instytucji państwowej lub samorządowej, zwłaszcza sprzyjające popełnieniu przestępstwa, wówczas sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, zawiadamia o tym uchybieniu organ powołany do nadzoru nad daną jednostką organizacyjną, zaś w razie potrzeby także organ kontroli. Katalog instytucji jest szeroki, więc z punktu widzenia zawiadamiającego może obejmować również uchybienia po stronie policji czy prokuratury – opieszałość, brak reakcji, brak inicjatywy mimo zgłoszenia przestępstwa ściganego z urzędu, ignorowanie wniosków dowodowych, itp.

Nie ma to oczywiście żadnego przełożenia na prowadzone postępowanie, zwłaszcza w przypadku prawomocnego umorzenia, poza różnie pojmowaną satysfakcją ze złożenia takiego wniosku. Strona nie ma też żadnych instrumentów służących „wymuszeniu” sygnalizacji na sądzie czy prokuratorze. Jednakże w sytuacji, w której zawiadamiający lub pokrzywdzony jest w stanie zainteresować opinię publiczną, media, polityków, itp. postępowaniem, wówczas składanie zapytań dotyczących wniosku o sygnalizację może być dodat-

kowym czynnikiem skłaniającym właściwe organy do stosowania tej instytucji i w dłuższej perspektywie instrumentem usprawniającym działanie instytucji. Inną „bolączką” postępowań w sprawach o przestępstwa motywowane uprzedzeniami jest wykorzystywanie biegłych. Niestety często zdarza się, że prokuratura powołuje biegłych w sytuacjach, gdy nie jest to niezbędne, oczekuje od biegłych interpretacji przepisów prawa, do czego biegli nie są powołani, bądź też powołuje takich biegłych, którzy mogą „podeprzeć” argumenty za umorzeniem postępowania.

Tymczasem w przypadku postępowań o przestępstwa motywowane antysemityzmem należałoby zdaniem autora odwołać się do przywoływanych wcześniej wytycznych Prokuratora Generalnego, wskazujących m.in., że:

„Powołanie biegłego z zakresu językoznawstwa, historii lub innej dziedziny wiedzy powinno być poprzedzone kompleksową analizą faktycznej potrzeby uzyskania opinii wymagającej wiadomości specjalnych. Niedopuszczalne jest zasięganie opinii biegłych w zakresie faktów i ocen oczywistych, ogólnie przyjętych oraz prezentowanych w powszechnie dostępnych źródłach. Od biegłego nie należy żądać ocen karnoprawnych.”

Doskonałym przykładem rozsądnego podejścia do sprawy jest wyrok Sądu Rejonowego w Sieradzu z dnia 22 lipca 2016 r. w sprawie sygn. akt II K 862/15, która dotyczyła umieszczenia w przestrzeni publicznej graffiti przedstawiającego gwiazdę Dawida na szubienicy.

Poza samą treścią warto zwrócić uwagę na odwołanie się do pojęcia „**przeciętnego obywatela polskiego**” i „**przeciętnej wiedzy historycznej**”. Przyjęcie takiej konstrukcji pozwala na uniknięcie powoływania biegłych, ponieważ przeciętna wiedza nie jest wiedzą specjalną i powoływanie biegłych nie jest konieczne. Autor zgadza się w całej rozciągłości z tym, że niekiedy prokuratorzy powołują biegłych w sprawach o przestępstwa motywowane uprzedzeniami w sposób asekuracyjny, z obawy przed samodzielnym wzięciem odpowiedzialności za decyzję procesową.

Jasny i logiczny wywód Sądu przedstawia się następująco:

„W ocenie Sądu rysunek dokonany przez oskarżonego należy interpretować w sposób symboliczny. Oskarżony (...) namalował gwiazdę Dawida, która jest narodowym symbolem Żydów powieszoną na szubienicy. (...)

Należy w tym miejscu rozważyć, jaką treść chciał oskarżony przekazać swoim rysunkiem i jaka była jego motywacja, tj. jakim kierował się zamiarem. (...) W ocenie Sądu oceniając symbolikę rysunku należy dokonać tego w sposób prosty, tj. taki, który wywołuje u każdego przeciętnego obywatela państwa polskiego, jak również mieszkańca lokalnej społeczności, skojarzenia odnośnie treści rysunku. Rysunek przedstawia „gwiazdę Dawida” - symbol narodowy państwa żydowskiego, który jest ważny dla każdego Żyda i stanowi wyraz przynależności państwowej. Gwiazda Dawida znajduje się na fladze państwa Izrael, a w Polsce, jest w pierwszej kolejności utożsamiana z Żydami. Każdy przeciętny Polak, posiadający przeciętną wiedzę historyczną, wie, że wizerunek dwóch podwójnych - nachodzących na siebie trójkątów nosili Żydzi jako opaskę na ramieniu w gettach żydowskich stworzonych przez nazistowskie państwo niemieckie w czasie II wojny światowej. Takie getta istniały też w miastach polskich. Gwiazda Dawida umieszczana była przez bojówki faszystowskie w Niemczech na sklepach, drzwiach mieszkań czy innych lokalach należących do ludności narodowości żydowskiej. W ocenie Sądu dla każdego przeciętnego obywatela polskiego, właśnie z uwagi na kontekst historyczny i dramatyczne wydarzenia II wojny światowej, wizerunek „gwiazdy, tarczy Dawida” kojarzy się z osobami narodowości żydowskiej i jest symbolem utożsamianym i narodem żydowskim. Oskarżony taką „gwiazdę” namalował na szubienicy. Szubienica z kolei z uwagi na swój kontekst historyczny kojarzy się z wykonywanymi publicznie wyrokami śmierci - najczęściej przez ścięcie i powieszenie. Na szubienicy wieszano czy ścinano nie tylko pospolitych przestępców, ale też wrogów politycznych, władców, buntowników, więźniów politycznych. Egzekucje takie odbywały się najczęściej na rynkach, w miejscach publicznych, w obecności mieszkańców miast. Szubienica kojarzy się z wykonywaniem wyroków śmierci, czasem w bardzo krwawy i brutalny sposób. Odzwierciedla zatem jeden ze sposobów pozbawiania życia - a osoba wisząca na szubienicy - zamordowanym człowiekiem. Wiszący na szubienicy symbol narodowy państwa Izrael, kojarzy się zatem z wiszącym na tej szubienicy narodem żydowskim czy przedstawicielami tego narodu. Oznacza zatem, że osoba, która tworzy rysunek szubienicy z wiszącą gwiazdą Dawida chce przekazać, iż na takiej szubienicy powi-

nien zawisnąć Żyd lub Żydzi. Odbiór takiej symboliki jest oczywisty i dla wszystkich zrozumiały. Nie ulega wątpliwości, że wywołuje negatywne uczucia. Jeśli zatem w cywilizowanym i demokratycznym państwie, normalnie funkcjonujący obywatel dokonuje takiego rysunku, to nie sposób inaczej ocenić jego zachowanie niż nawoływanie, nakłanianie, zachęcenie innych obywateli polskich do mordowania osób narodowości żydowskiej. W ocenie Sądu nie jest to tylko wyraz osobistych poglądów oskarżonego czy jego niechęci do osób narodowości czy wyznania żydowskiego, ale sygnał skierowany do innych osób - Polaków mający na celu wywołanie określonego skutku w postaci negatywnego stosunku Polaków do osób narodowości żydowskiej. Rysunek taki ma wywołać niechęć, wrogość, a nawet nienawiść Polaków do Żydów - którzy mają nie tylko inną narodowość, ale i wyznanie. Podsycza zatem nastroje antysemickie, ma nakłaniać Polaków do niechęci, wrogości, a nawet nienawiści polegającej na fizycznej eliminacji osób narodowości i wyznania żydowskiego.”

W podobny sposób zdaniem autora można uzasadniać sprawy o posługiwanie się symbolem swastyki, tak aby uniknąć kuriozalnych uzasadnień sięgających do starożytnych Indii i symbolu szczęścia.

Wymownym przykładem na istotność kontekstu użycia danego symbolu i konieczność jego oceny w odniesieniu do konkretnego czasu i miejsca jest historia emblematu 45 Dywizji Piechoty Armii Stanów Zjednoczonych. Otóż po sformowaniu w 1923 roku, jednostka ta posługiwała się emblematem w postaci żółtej swastyki na czerwonym tle. Było to nawiązanie do symboliki rdzennych ludów Ameryki, ponieważ okręg dywizji obejmował terytoria stanów Arizona, Nowy Meksyk, Kolorado i Oklahoma. Jednak w związku z tym, iż symbol swastyki zaczął się jednoznacznie kojarzyć z III Rzeszą, w 1933 roku dowództwo podjęło decyzję o rezygnacji z niego. W 1939 wprowadzono jako nowy emblemat tej jednostki symbol ptaka gromu – również w nawiązaniu do wierzeń rdzennych ludów.

Jako przykłady orzeczeń dotyczących antysemickich przestępstw motywowanych uprzedzeniami, do wykorzystania w uzasadnieniach zawiadomień, można również przywołać na potrzeby niniejszego opracowania następujące wyroki:

10 [http://orzeczenia.raciborz.sr.gov.pl/content/\\$N/151515150001006_II_K_000347_2019_Uz_2019-10-29_001](http://orzeczenia.raciborz.sr.gov.pl/content/$N/151515150001006_II_K_000347_2019_Uz_2019-10-29_001)
dostęp dnia 5 listopada 2022 roku

1. Wyrok Sądu Rejonowego w Raciborzu - II Wydział Karny z dnia 29 października 2019 r., sygn. akt II K 347/19¹⁰

W tej sprawie sąd uznał oskarżonego za winnego czynów z art. 256 §1 i 257 kk tj. publicznego nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych oraz publicznego znieważania ludności narodowości żydowskiej z powodu jej przynależności narodowej poprzez zamieszczanie w internecie m.in. wpisów o treści (zachowano oryginalną pisownię przytoczoną przez Sąd):

- „Śmierć żydom! Z powrotem odpalić komory i po problemie!”
- „Żydówka! Tyle w temacie! Oni rozkradna POLSKE do cna jak na to pozwolimy! Do broni więc!!!”
- „żyd do chwast! Żyd do ścierwo!! Żyd to menda!!”
- „Czas najwyższy już aby wyjść na ulice miast i pogonić ten żydowski motłoch!”
- „Sami żydzi! Ich zasrany matecznik to UW! Tylko gazem można rozwiązać ten problem!”

Na uwagę zasługuje fakt, że z dostępnego w internecie uzasadnienia wynika, że Sąd nie posiłkował się biegłymi, zaś w treści uzasadnienia stwierdził w szczególności, że „...oskarżony jest człowiekiem dorosłym, który powinien przewidywać konsekwencje swojego zachowanie. Nie można usprawiedliwiać zachowania oskarżonego jego prawem do korzystania ze swobody wypowiedzi. Jakkolwiek wolność wypowiedzi jest zagwarantowana w art. 54 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, to jej granice wyznacza godność człowieka. Nie ulega wątpliwości, iż swoimi komentarzami oskarżony granicę tę przekroczył. Warto również zauważyć, iż zachowanie oskarżonego nie było jednorazowe i incydentalne, ale powtórzyło się wielokrotnie w krótkim okresie czasu. Należy podkreślić, iż fakt, że osoby zamieszczające komentarze w Internecie często są anonimowe nie może prowadzić do bezkarnego nawoływania do nienawiści czy znieważania innych narodowości”.

2. Wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku - VIII Wydział Karny Odwoławczy z dnia 19 września 2013 r., sygn. akt VIII Ka 422/13¹¹

W sprawie tej Sąd II instancji utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji, skazujący sprawców za publiczne nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych w ten sposób, że podczas manifestacji wznosili hasła:

11 [http://orzeczenia.bialystok.so.gov.pl/content/\\$N/150505000004006_VIII_Ka_000422_2013_Uz_2013-09-19_001](http://orzeczenia.bialystok.so.gov.pl/content/$N/150505000004006_VIII_Ka_000422_2013_Uz_2013-09-19_001)
dostęp dnia 5 listopada 2022 roku

- „nie przepraszam za Jedwabne!”,
- „Polska cała tylko biała”,
- „Tu jest Polska nie Izrael”.

W uzasadnieniu Sąd stwierdził m.in, że (skrót i podkreślenie pochodzą od autora): „znamie „nawoływania do nienawiści” (..) sprowadza się do wypowiedzi, które wzbudzają uczucia silnej niechęci, złości, braku akceptacji, wręcz wrogości do poszczególnych osób lub całych społeczności **bądź też z uwagi na formę wypowiedzi podtrzymują i nasilają negatywne nastawienia i podkreślają uprzywilejowanie, wyższość określonego narodu, grupy etnicznej, rasy lub wyznania. (...)** ...zakaz dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe, etniczne czy narodowość ma w polskim porządku prawnym rangę konstytucyjną. W szczególności należy zwrócić uwagę na artykuł 32 Konstytucji, który wprowadza zakaz dyskryminacji rasowej stanowiąc, że wszyscy są równi wobec prawa, wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne oraz, że nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Artykuł 35 Konstytucji zapewnia zaś obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury, a także gwarantuje im prawo tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzygnięciu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej.

Co więcej, kryminalizacja nawoływania do nienawiści oraz znieważania ze względu na przynależność narodową stanowi realizację międzynarodowych zobowiązań Rzeczypospolitej Polskiej np. zobowiązania wynikającego z art. 20 ust. 2 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, którego Polska jest stroną. Artykuł ten stanowi, iż „popieranie w jakikolwiek sposób nienawiści narodowej, rasowej lub religijnej, stanowiące podżeganie do dyskryminacji, wrogości lub gwałtu, powinno być ustawowo zakazane”. Zapisy antydyskryminacyjne zawierają również takie akty prawa międzynarodowego jak Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 roku, Europejska Karta Społeczna z 1961 roku, Konwencja Ramowa o Ochronie Mniejszości Narodowych z 1995 roku. (...) zagadnienie mowy nienawiści pozostaje jednym z najbardziej problematycznych obszarów w zakresie relacji

między wolnością słowa a potrzebą ochrony godności osób należących do dyskryminowanych mniejszości i grup społecznych. Próby wytyczenia granicy między wolnością słowa a nawoływaniem do nienawiści są regularnie podejmowane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Warto w tym miejscu odwołać się do sprawy R. Garaudy przeciwko Francji, skarga nr 65831/01. W decyzji o niedopuszczalności skargi, trybunał zważył, iż *„zaprzeczanie zbrodniom przeciwko ludzkości jest (...) jedną z najbardziej drastycznych form znieważania Żydów na tle rasowym oraz podżegania do nienawiści przeciwko nim. Zaprzeczanie lub modyfikowanie tego rodzaju faktów historycznych podważa wartości, na których oparte jest zwalczanie rasizmu i antysemityzmu, stanowi ponadto poważne zagrożenie dla porządku publicznego. Działania takie są sprzeczne z demokracją i prawami człowieka, ponieważ naruszają prawa innych osób”*. Wskazując na powyższe w ocenie Sądu Okręgowego *„żaden rodzaj swobód obywatelskich – nawet zasada wolności słowa czy wolności zgromadzeń – nie może usprawiedliwiać czynów, które krzywdzą innych ludzi”*.

3. Decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (M'Bala M'Bala przeciwko Francji) z dnia 20 października 2015 r. (25239/13)¹²

Sprawa dotyczyła skazania francuskiego komika za publiczne obelgi skierowane przeciwko osobie lub grupie osób z powodu ich pochodzenia lub wyznania żydowskiego. W trakcie występu, komik zaprosił na scenę Roberta Faurissona, wielokrotnie skazanego we Francji za wyrażanie negacjonistycznych i rewizjonistycznych opinii, głównie negowaniu istnienia komór gazowych w obozach koncentracyjnych, w celu wręczenia mu „nagrody za wyjątkowość i zuchwałość”. Nagrodę w formie potrójnego lichtarza z jabłkiem koronującym każde ramię wręczył mu aktor ubrany w strój określony jako „szata świetlna” – pasiastą piżamę przypominającą ubiór żydowskich więźniów obozu koncentracyjnego, z naszytą żółtą gwiazdą ze słowem „Żyd”.

Trybunał uznał skargę za niedopuszczalną, uznając, że zgodnie z art. 17 (zakaz nadużycia praw) skarżący nie jest uprawniony do ochrony wynikającej z art. 10 (wolność wyrażania opinii). Trybunał uznał w szczególności, że podczas obraźliwej sceny spektakl nie może być już postrzegany jako rozrywka, lecz przypomina raczej spotkanie polityczne, które pod pretekstem kabaretu promuje relacjonizm poprzez kluczową rolę nadaną Robertowi Faurissonowi

¹² https://www.echr.coe.int/documents/fs_hate_speech_pol.pdf dostęp dnia 5 listopada 2022 roku

i ukazanie w poniżający sposób żydowskich ofiar deportacji, które zostały poddane konfrontacji z człowiekiem zaprzeczającym ich eksterminacji. W ocenie Trybunału nie był to występ, który – nawet w formie satyry czy prowokacji – mieściłby się w zakresie ochrony, lecz był przejawem nienawiści i antysemityzmu oraz wspieraniem negacji Holokaustu. Pod pozorem występu artystycznego dokonano czynu równie niebezpiecznego jak nagły, bezpośredni atak, stanowiącego platformę dla ideologii sprzecznej z wartościami europejskiej Konwencji.

Trybunał doszedł zatem do wniosku, że skarżący dążył do odwrócenia prawdziwego celu art. 10, korzystając z przysługującego mu prawa do wolności wyrażania opinii w celach sprzecznych z literą i duchem Konwencji, które w przypadku ich dopuszczenia, przyczyniłyby się do zniweczenia praw i wolności przewidzianych w Konwencji.

Powyższe uwagi żadną miarą nie wyczerpują zagadnień związanych z problemami, na jakie można się natknąć składając zawiadomienia o przestępstwach motywowanych uprzedzeniami. Autor starał się nakreślić najczęstsze problemy, z jakimi sam się zetknął, wskazując własne, poparte praktyką próby ich rozwiązania.

Joanna Grabarczyk-Anders, Jacek Mazurczak, Tomasz Plaszczyk

Postępowania dotyczące mowy nienawiści w Internecie

- Przyjęcie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa
- Zabezpieczenie materiału dowodowego
- Oględziny zabezpieczonego materiału
- Ustalenie adresu IP sprawcy
- Ustalenie przedsiębiorcy telekomunikacyjnego
- Ustalenie telekomunikacyjne
- Przeszukanie
- Przesłuchania

Wstęp – do kogo kierowany jest ten poradnik

Niniejszy poradnik kierowany jest do policjantek i policjantów, którzy chcieliby dowiedzieć się w jaki sposób prowadzone są postępowania dotyczące mowy nienawiści w Internecie. W szczególności zależy nam na dotarciu do funkcjonariuszy wykonujących czynności dochodzeniowo-śledcze, którzy nie zostali jeszcze przeszkoleni w kierunku zwalczania cyberprzestępczości oraz zasad zabezpieczania dowodów cyfrowych. Poradnik będzie również użyteczny dla pełnomocników osób pokrzywdzonych mową nienawiści. Skupimy się więc na kwestiach podstawowych z zakresu podejmowania czynności dochodzeniowo-śledczych, nie będziemy także zajmować się kwestiami materialnoprawnymi. Z drugiej strony nie będziemy omawiać podstawowych pojęć i elementów postępowania karnego. Ze względu na objętość niniejszego przewodnika przedstawimy wszystko na przykładzie treści zamieszczanych w mediach społecznościowych, które są jednocześnie najczęstszym sposobem rozpowszechniania mowy nienawiści on-line.

Krok 1 – przyjęcie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa

W zależności od formy w jakiej składane jest zawiadomienie możesz otrzymać materiały przedstawiające np. post z portalu społecznościowego. Co do zasady uznajemy, że przekazane w ten sposób materiały są już wprowadzone do postępowania i nie wymagają one dalszej obróbki procesowej. W zależności jednak od stopnia zaawansowania pokrzywdzonego czy też jego pełnomocnika, a także w przypadkach, w których żadne tego rodzaju materiały nie zostały przekazane, konieczne będzie samodzielne zabezpieczenie materiału dowodowego, a następnie przeprowadzenie ich oględzin.

Krok 2 – zabezpieczenie materiału dowodowego

Przy zabezpieczaniu materiału dowodowego istotny będzie przede wszystkim czas. Często zdarza się, że treści objęte zawiadomieniem zostały jednocześnie zgłoszone do administratora portalu przez pokrzywdzonego lub wyspecjalizowane organizacje pozarządowe celem ich usunięcia. Poniżej przedstawiamy, jak zabezpieczyć treści w sposób, który nie będzie umożliwiał podnoszenia zarzutu ingerowania w materiał dowodowy. Należy mieć na uwadze, że zaprezentowane sposoby mogą z czasem przestać być aktualne ze względu np. na

zmianę algorytmów serwisów lub ich przebudowę.

Przygotowany materiał został dla systemu operacyjnego Windows 8 i nowsze oraz systemu Android 12 i nowsze.

- Zrzut z ekranu. Zapisanie strony, wiadomości, korespondencji jako zrzut z ekranu nośnika w takiej formie jaką widzimy na ekranie. W przypadku robienia zrzutu ekranu należy uwzględnić jeśli to możliwe pełen adres URL np. <https://policja.pl/> Jeżeli adres URL za długi i nie widać go w całości należy kliknąć na pasek przeglądarki tak by adres URL został zaznaczony przez zmianę koloru tła okna adresu. I dopiero w tym momencie zrobić zrzut ekranu. Dla systemu operacyjnego Windows 8 i nowszego wystarczy użyć klawisza PrntScr na klawiaturze. Jeśli chcemy zrobić zrzut całego ekranu należy wybrać klawisze Windows + PrntScrn
- Zapis strony jako pdf. Zapisanie strony za pomocą „Zapisz stronę jako pdf” zapisuje stronę www w niezmienionej postaci.
 - Chrome - skorzystaj ze skrótu klawiszowego Ctrl + P i zapisz, jako PDF;
 - Safari - po uruchomieniu strony internetowej z menu przeglądarki wybieramy Plik > Eksportuj, jako PDF
 - Opera - po uruchomieniu strony internetowej z menu przeglądarki wybieramy Plik > Zapisz stronę, jako PDF.

Poniżej znajduje się kilka zasad dotyczących poszczególnych portali, na których zamieszczane są treści, w tym w szczególności jak ustalić indywidualny adres tych treści, dzięki któremu możliwe będzie ich zidentyfikowanie.

I. Facebook

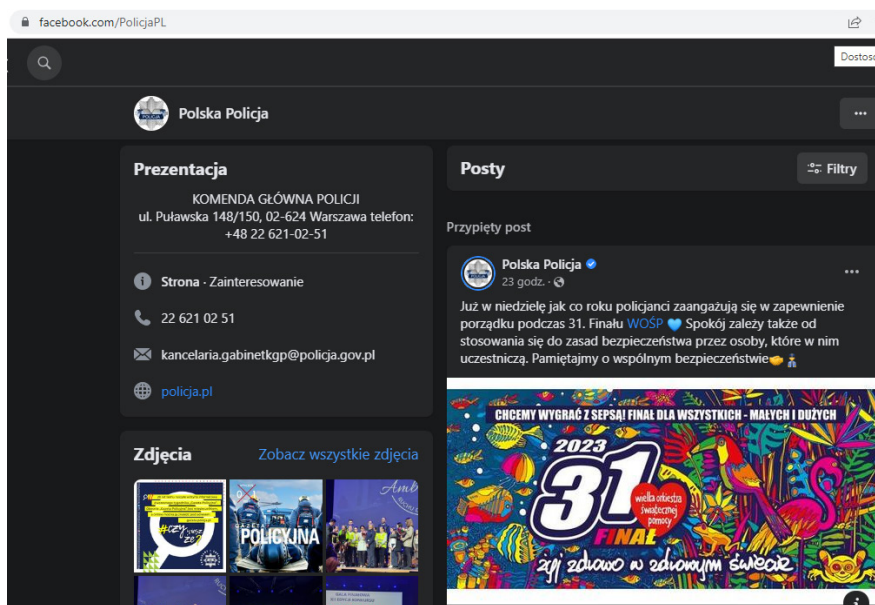
Ustalenie ID FB - każdy użytkownik posiada indywidualny numer, który nie ulega zmianie nawet po modyfikacji nazwiska czy nazwy użytkownika. W celu ustalenia ID FB skorzystaj ze strony www.findmyfbid.com.

Indywidualny adres URL - zarówno profile użytkowników, zamieszczane posty, relacje jak komentarze dysponują indywidualnym adresem URL.

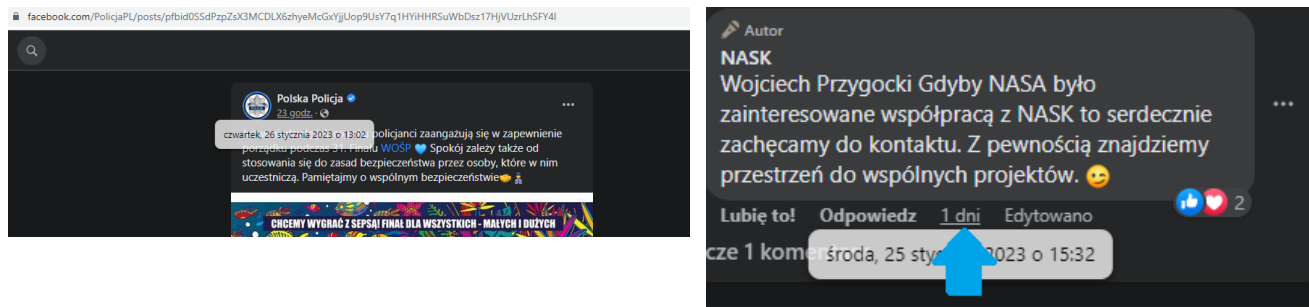
Uważaj by zapisać podgląd indywidualnego postu a nie całej ściany. Uwzględnij w materiale wszystkie komentarze zarówno ukryte jak i poprze-

dzające wypowiedź poprzez „Pokaż wszystkie komentarze” – w przeciwnym razie algorytmy serwisu wyświetlą jedynie najpopularniejsze komentarze pod postami.

Zdjęcie poniżej przedstawia podgląd strony a nie konkretnego postu. Kliknij na czas postu i zostaniesz przeniesiony do bezpośredniego podglądu postu – to jest materiał do zgromadzenia.

Zdjęcie poniżej przedstawia podgląd konkretnego postu z indywidualnym adresem URL

Każdy zamieszczony komentarz posiada indywidualny adres URL. Należy kliknąć na sygnaturę daty publikacji i zostaniemy przeniesieni do podglądu

du komentarza z widocznym adresem URL

II. Messenger

W przypadku konieczności zabezpieczenia wiadomości wysłanych za pomocą Messengera z FB, w skrzynce odbiorczej należy sprawdzić także foldery: „inne” oraz „spam”. Mogą znajdować się tam przefiltrowane i nieprzeczytane wiadomości mogące być istotne dla postępowania.

III. Instagram

Instagram i Facebook mają wspólnego właściciela, w związku z tym większość funkcjonalności strony www oraz aplikacji jest taka sama.

Aby zapisać post z widocznym adresem URL lub go skopiować - kliknij na post korzystając z Instagrama z przeglądarki internetowej.

W celu skopiowania adresu URL komentarza otwórz Instagram z przeglądarki internetowej. Jak to zrobić:

- Wejdź na www.instagram.com w swojej przeglądarce;
- Kliknij konkretną treść (zdjęcie/wideo), pod którą chcesz pobrać URL do komentarza
- Kliknij na znacznik czasu (znacznik czasu to liczba w lewym rogu pod komentarzem, który pokazuje, kiedy konkretny komentarz został opublikowany

IV. YouTube

W celu zapisania materiału z YT należy zapisać zarówno podgląd www. oraz zapisać materiał wideo. W celu zapisania materiału wideo można skorzystać z publicznie dostępnych narzędzi internetowych do pobierania materiałów wideo jak np. SaveFrom.net czy onlinevideoconverter.pro.

Komentarze na YT posiadają indywidualny URL. Po kliknięciu na sygnaturę czasu przenosi na URL komentarza (identycznie jak w serwisie Facebook czy Instagram).

V. WhatsApp

Kopia konkretnego chatu:

- Mając dostęp do konkretnej konwersacji kliknij w prawym górnym rogu

ikonę trzech kropek.

- W pojawiającej się zakładce kliknij „więcej”.
- W kolejnej zakładce wybierz „eksport czatu”.
- Wybierz czy w pliku powinny znajdować się pliki multimedialne (sugerujemy wybrać tak), otrzymamy cały zapis korespondencji.
- Zabezpiecz plik np. nagrywając go na płytę CD.

Krok 3 – oględziny zabezpieczonego materiału

Oględziny zgodnie z kryminalistyczną definicją to czynność procesowa polegająca na bezpośrednim poznaniu zmysłowym właściwości ciała i odzieży człowieka lub takim samym poznaniu rzeczy ruchomej w celu zidentyfikowania przedmiotu oględzin i określenia jego cech albo w celu ujawnienia i zabezpieczenia śladów jakiegoś zdarzenia, które mogą znajdować się na tym przedmiocie.

Może to się wydawać odległe od zapoznawania się z treściami zamieszczonymi w Internecie. Skoro jednak w praktyce wielokrotnie dokonuje się oględzin dokumentów, nie tyle w celu zabezpieczenia na nich śladów bądź weryfikacji ich autentyczności, ale w celu procesowego odzwierciedlenia tego, że osoba prowadząca postępowanie zapoznała się z ich treścią, to można zastosować analogię między dokumentami w wersji papierowej a treściami zapisanymi na urządzeniach i dostępnymi wirtualnie i przyjąć, że najbardziej prawidłową z punktu widzenia procesowego metodą wprowadzenia do akt sprawy treści ujawnionych na urządzeniach (telefon komórkowy, komputer, nośniki danych) czy w Internecie są właśnie oględziny.

Sporządzenie protokołu jest istotne również z tego powodu, że pozwala na zachowanie ciągłości łańcucha dowodowego, aby nie doprowadzić do sytuacji, w której dowód pojawił się „znikąd”. To właśnie oględziny zabezpieczonego materiału czy też ujawnionych wpisów pozwalają na przejście pomiędzy fizycznym zabezpieczeniem, analizą zabezpieczonego materiału i wnioskami.

W toku oględzin istnieje również możliwość ujawnienia fragmentarycznych danych o osobach, które po pogłębieniu w dostępnych bazach danych innych niż policyjne mogą przyczynić się do wytypowania sprawcy albo zawężenia kręgu osób podejrzewanych. Mowa tu w szczególności o takich bazach jak:

- Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności (PESEL),
- Centralna Ewidencja Pojazdów i Kierowców (CEPiK),
- Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej (CEIDG) oraz dane gromadzone przez pracodawców,
- Krajowy Rejestr Sądowy (KRS),
- Ewidencja Gruntów i Budynków (Kataster),
- Księgi Wieczyste,
- baz danych prowadzonych przez szkoły i uczelnie.

Dane te będą szczególnie przydatne, jeśli ustalenie sprawcy poprzez ustalenie telekomunikacyjne nie będzie możliwe, np. z powodu zastosowanej przez sprawcy technologii lub upływu terminu retencji danych (patrz krok szósty). Wówczas, dzięki ustaleniom poczynionym w toku oględzin konieczne będzie wykonanie kolejnych czynności, takich jak przeszukania czy przesłuchania osób (patrz Krok 7 i 8).

Krok 4 – ustalenie adresu IP sprawcy

W toku postępowania przygotowawczego Policja, co do zasady, ustala adres IP za pośrednictwem prokuratury. W tym celu musisz sporządzić wniosek do prokuratora, który nadzoruje postępowanie, o wydanie postanowienia o żądaniu wydania rzeczy na podstawie art. 217 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 236a k.p.k. w zw. z art. 18 ust. 6 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną. Ważne jest, aby zwrócić się nie tylko o adres IP, ale także o porty, datą i godziną, danymi osobowymi oraz kontaktowymi.

Portale takie jak Facebook, Google, Instagram i WhatsApp prowadzą swoje własne portale do obsługi zapytań pochodzących od organów ścigania. Ograniczenie się do przesłania postanowienia na adres tych podmiotów z pewnością opóźni otrzymanie danych, a niejednokrotnie może spowodować, że dane po prostu nie zostaną przekazane. Dlatego ustal z prokuratorem przesłanie postanowienia także tą drogą. Jeśli to Ty będziesz je przysyłał(a) przez aplikację to udokumentuj to w formie notatki urzędowej załączonej do akt postępowania.

Krok 5 – ustalenie przedsiębiorcy telekomunikacyjnego

Po otrzymaniu adresu IP możliwe będzie ustalenie jaki przedsiębiorca teleko-

munikacyjny dostarcza usługi. Istnieje sporo narzędzi online, takich jak <https://whois.domaintools.com/>, które pozwalają ustalić przedsiębiorcę telekomunikacyjnego na podstawie adresu IP – po wprowadzeniu adresu IP otrzymasz jego nazwę. Udokumentuj to ustalenie w formie notatki urzędowej. Pamiętaj też, że sprawca mógł zataić swój numer IP korzystając z technologii takich jak TOR czy VPN, o czym zostaniesz poinformowany przez aplikacje do ustalania przedsiębiorcy telekomunikacyjnego - wówczas będziesz potrzebował wsparcia ze strony jednostek wyspecjalizowanych w zwalczaniu cyberprzestępczości takich jak Centralne Biuro Zwalczania Cyberprzestępczości. Możesz też postawić się wskazówkami, które zamieściliśmy w kroku trzecim.

Krok 6 - ustalenie telekomunikacyjne

Kiedy ustalisz już właściwego dostawcy usług telekomunikacyjnych, czas ustalić dane dotyczące osoby, z którą zawarto umowę na świadczenie usług telekomunikacyjnych. Jako, że osoba ta nie musi być sprawcą, na tym etapie interesować będzie nas przede wszystkim adres miejsca, w którym świadczone usługi. Aby to ustalić konieczne będzie uzyskanie danych od przedsiębiorcy telekomunikacyjnego. Jako, że ustalenie to przeprowadzane jest na potrzeby postępowania przygotowawczego również w tym przypadku musimy wystąpić do prokuratury ze stosownym wnioskiem. Mając na względzie, że na przedsiębiorcy telekomunikacyjnym ciąży obowiązek zachowania tajemnicy telekomunikacyjnej oprócz żądania wydania stosownych danych konieczne będzie również zwolnienie go z tajemnicy. W rezultacie przedmiotem naszego wniosku będzie wydanie postanowienia o zwolnieniu operatora od zachowania tajemnicy telekomunikacyjnej na podstawie art. 218 § 1 k.p.k., art. 180 § 1 k.p.k. w zw. z art. 226 k.p.k. oraz w zw. z art. 159 i art. 180a ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne. Należy zwrócić się o wszelkie dane umożliwiające ustalenie abonenta, który we wskazanym czasie posługiwał się danym numerem IP ze wskazanym portem. Interesować będzie nas adres pod którym świadczone są usługi, numer IMEI urządzenia, z którego korzystał sprawca oraz inne dane charakteryzujące abonenta, takie jak jego numer abonencki. Ważne jest aby możliwie szczegółowo podać godzinę połączenia (nawet sekundy mogą być istotne), gdyż minimalizuje to prawdopodobieństwo, że wskazania kilku abonentów, którzy mogli korzystać z danego IP w podobnym

czasie. Pamiętaj też, że przedsiębiorcy telekomunikacyjni utrzymują dane jedynie przez okres 12 miesięcy.

Krok 7 - przeszukanie

Niewykluczone, że po otrzymaniu danych od przedsiębiorcy telekomunikacyjnego będziemy w stanie wytypować sprawcę, zwłaszcza jeśli posługiwał się on swoimi prawdziwymi danymi. Powinniśmy jednak dalej wykonywać czynności zmierzające do zabezpieczenia danych z urzędnika, którym posługiwał się sprawca. W tym celu przeprowadzamy klasyczne przeszukanie, którego celem powinno być zabezpieczenie takich danych. Zdecydowanie rekomendowane jest by w czynności tej uczestniczył biegły lub specjalista. Będzie on miał możliwość wykonania kopii binarnej na miejscu, zwłaszcza kiedy urządzenie będzie włączone. W takiej sytuacji biegły lub specjalista zabezpieczy również dane przechowywane w pamięci RAM, które mogą obejmować w szczególności hasła dostępu, co będzie szczególnie istotne jeśli sprawca nie będzie współpracował z organami ścigania. W zależności od czynności podejmowanych przez biegłego lub specjalistę przedmiotem postanowienia powinno być żądanie wydania danych przechowywanych na urządzeniu, nośniku danych lub w systemie (art. 236a w zw. z art. 217 k.p.k.) bądź przeszukanie urzędnika lub systemu informatycznego w poszukiwaniu danych mogących stanowić dowód w sprawie (art. 236a w zw. z art. 219 k.p.k.). Warto także odnotować, czy sieć wifi z którą łączyło się urządzenie sprawcy była zabezpieczona hasłem wifi – częstą linią obrony jest bowiem twierdzenie, że sieć była ogólnie dostępna i każdy mógł zamieścić treści objęte postępowaniem.

Krok 8 - przesłuchania

Kolejne czynności będą obejmować przesłuchania – w sytuacji, w której sprawca nie przyznał się do zamieszczenia treści, niejednokrotnie konieczne będzie przesłuchanie wszystkich domowników. Nie mogą się one jednak ograniczać do odebrania oświadczeń o niezamieszczeniu danych treści, konieczne będzie weryfikowanie przyjętej linii obrony poprzez ustalenie czasu przebywania w domu i poza nim w określone dni domowników i osób trzecich, przeszukanie domu w celu znalezienia dokumentów, czasopism, muzyki, filmów oraz innych przedmiotów o tematyce nienawistnej a także dokonanie analizy historii

przełączanych stron i prowadzonej korespondencji przez biegłego, zwłaszcza z okresu popełnienia przestępstwa. Tego rodzaju czynności powinny pozwolić na identyfikację sprawcy przestępstwa.

Podsumowanie

Mamy nadzieję, że niniejszy poradnik pozwolił zrozumieć logikę czynności dochodzeniowo-śledczych podejmowanych w toku postępowania przygotowawczego w sprawach o używanie mowy nienawiści.

Jako, że poradnik miał charakter wprowadzenia do omawianych zagadnień zachęcamy do dalszej lektury następujących pozycji, które stały się też podstawą do opracowania niniejszego poradnika:

- K. Karsznicki, *Przestępstwa popełniane z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych*, Prokuratura i Prawo, nr 2, Warszawa 2012.
- Ł. Krysiński, *Prawne i techniczne aspekty ustalenia cyberprzestępcy*, Gazeta Policyjna, nr 182, Warszawa 2020.
- P. Olber, *Praktyczne aspekty zabezpieczania sprzętu komputerowego* [w:] Cyberbezpieczeństwo, Kwartalnik policyjny, nr 4(43), Legionowo 2017.
- M. Rusinek, 4.2.4. *Pozyskanie danych elektronicznych* [w:] Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym, Warszawa 2007.
- R. Wojtuszek, *Procesowy aspekt zwalczania cyberprzestępczości* [w:] Cyberbezpieczeństwo, Kwartalnik policyjny, nr 4(43), Legionowo 2017.
- R. Wojtuszek, *Udostępnianie Policji danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych*, Gazeta Policyjna, nr 153, Warszawa 2017.

Tomasz Plaszczyk

Słowniczek podstawowych pojęć

- Słownik pojęć prawnych
- Sygnały wskazujące na przestępstwo z nienawiści – wskaźniki uprzedzeń
- Charakterystyka sprawców przestępstw z nienawiści

Poniżej znajduje się wyjaśnienie pojęć użytych w opracowaniu dotyczącym zgłaszania przestępstw motywowanych uprzedzeniami. Wyjaśnienie zostało podane językiem „nieprawniczym”, a pojęcia są wytłumaczone w taki sposób, jak rozumie je procedura karna.

Nawoływanie do popełnienia przestępstwa – działanie polegające na wzywaniu, nakłanianiu, zachęcaniu innych osób, by popełniły przestępstwo. Oznacza to, że sam sprawca nie musi osobiście dopuścić się przestępstwa. Wystarczy, że będzie zachęcał do tego inne, nawet nieokreślone osoby.

Ślady daktyloskopijne – pojęcie z zakresu kryminalistyki, czyli nauki o sposobach i środkach wykrywania przestępstw, oznacza ślady (zwane potocznie odciskami palców), jakie linie papilarne, czyli drobne rowki na skórze palców rąk, pozostawiają na dotykanych przedmiotach i powierzchniach. Układ linii papilarnych jest unikalny i niepowtarzalny dla każdego człowieka. Odciski palców są zazwyczaj pobierane od osób zatrzymywanych przez Policję w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa, a później gromadzone w bazach danych. Technicy kryminalistyczni, czyli policjanci dysponujący odpowiednią wiedzą z zakresu kryminalistyki, wyposażeni w sprzęt i urządzenia o różnym stopniu skomplikowania, są w stanie na miejscu przestępstwa ujawnić ślady, czyli znaleźć oraz zabezpieczyć poprzez sfotografowanie albo udokumentowanie w inny sposób, aby porównać je, po pierwsze z odciskami już zgromadzonymi w bazach danych, a po drugie z odciskami pochodzącymi od osób podejrzewanych o popełnienie przestępstwa.

Postępowanie (w kontekście opracowania - postępowanie karne) oznacza ogół działań organów państwa, prowadzonych na podstawie przepisów prawa, mających na celu wykrycie przestępstwa, ujawnienie jego sprawcy, osądzenie go za popełniony czyn oraz wykonanie kary. W opracowaniu autor posługuje się poniższymi pojęciami, określającymi kolejne etapy postępowania.

Postępowanie przygotowawcze – początkowy etap postępowania karnego rozpoczynający się od powzięcia przez właściwe organy państwa (zazwyczaj Policję lub prokuraturę) informacji o popełnieniu przestępstwa – na skutek

zawiadomienia bądź w wyniku własnych działań, przez wszczęcie postępowania i zbieranie dowodów. Jeżeli w wyniku zbierania dowodów dochodzi do wykrycia sprawcy, wówczas kierowany jest akt oskarżenia do sądu, jeżeli nie uda się wykryć sprawcy, postępowanie jest umarzone. Postępowanie przygotowawcze kończy się zatem umorzeniem albo skierowaniem aktu oskarżenia.

Postępowanie sądowe – kolejny etap postępowania karnego, prowadzony przed sądem, z udziałem oskarżonego, czyli sprawcy, który został wykryty w toku postępowania przygotowawczego i jego obrońcy oraz oskarżyciela, którym zazwyczaj jest prokurator. W toku postępowania sądowego, które rozpoczyna się od odczytania aktu oskarżenia, na rozprawach sąd przeprowadza dowody, tj. przesłuchuje oskarżonego, świadków, odczytuje dokumenty, odtwarza nagrania, itp. Po przeprowadzeniu dowodów i ich ocenie, sąd wydaje wyrok i w uproszczeniu co do zasady może oskarżonego skazać i wymierzyć mu karę przewidzianą w Kodeksie karnym za zarzucone mu przestępstwo albo uniewinnić. Postępowanie sądowe kończy się prawomocnym wyrokiem. Wykonanie kary stanowi ostatni etap postępowania, pozostający poza zakresem opracowania, jest to tzw. postępowanie wykonawcze.

Pełnomocnik – w postępowaniu karnym osoba upoważniona przez pokrzywdzonego lub inną osobę (np. świadka) do występowania wraz z nim lub w jego imieniu w postępowaniu karnym, w celu ochrony i zabezpieczenia jego interesów w postępowaniu, tj. w szczególności dbania o to, by jego prawa nie były naruszane a jego słusze interesy nie były ignorowane w czasie postępowania przez organy państwa. Pełnomocnikiem może być adwokat lub radca prawny, warunkiem jego udziału jest udzielenie pełnomocnictwa, zazwyczaj w formie pisemnej, które uprawnia pełnomocnika do występowania w sprawie. Pełnomocnik ma prawo brać udział w czynnościach na każdym etapie postępowania, tj. zarówno przed policją czy prokuraturą, jak i w sądzie, ma prawo składać wnioski o wykonanie czynności w sprawie przez te organy (np. o przesłuchanie świadka, przeszukanie czy zabezpieczenie materiału z nagrań monitoringu), jest także uprawniony do odwoływania się od decyzji tych organów przez wnoszenie zażaleń czy apelacji.

Pokrzywdzony – czyli ofiara przestępstwa, osoba dotknięta przestępstwem, tj. taka, której określone dobro prawne (życie, zdrowie, majątek, itp.), zostały naruszone lub narażone przez przestępstwo. Pokrzywdzonym może być zarówno osoba fizyczna, czyli człowiek, jak i osoba prawna – firma, instytucja, organizacja.

Zawiadomienie (ustne i pisemne) i zgłoszenie – przepisy wprowadzają pojęcie zawiadomienia, czyli przekazania w dowolnej formie organom państwa informacji o tym, że zdaniem zawiadamiającego doszło do popełnienia przestępstwa. Ze względu na formę można podzielić zawiadomienia na:

- Ustne, tj. sytuację, w której osoba zawiadamiająca udaje się do jednostki policji lub prokuratury informując, że chce złożyć zawiadomienie i wówczas policjant lub prokurator przesłuchuje taką osobę sporządzając protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie.
- Pisemne, czyli skierowanie pisma do jednostki policji lub prokuratury, w którym osoba zawiadamiająca opisuje fakty i okoliczności, z których jej zdaniem wynika, że doszło do popełnienia przestępstwa.

Jeżeli przyjmiemy, że zawiadomienie powinno być w miarę możliwości uszczegółowione i co do zasady powinno pochodzić od konkretnej osoby (choć istnieją i są rozpoznawane również zawiadomienia anonimowe), to „zgłoszenie” możemy traktować jako synonim zawiadomienia, czego dla czystości wywodu wolałbym uniknąć, albo jako działanie mniej sformalizowane, w tym również anonimowe, polegające na podaniu informacji o zdarzeniu, np. za pośrednictwem stron internetowych czy infolinii, poczynając od numeru alarmowego 112 przez inne infolinie i portale prowadzone przez organy i instytucje państwowe, samorządowe oraz organizacje pozarządowe.

Nietykalność cielesna – jedno z dóbr prawnie chronionych, którego ochrona zagwarantowana jest m.in. przepisami Konstytucji RP, a w ramach prawa karnego emanacją tej ochrony jest przepis art. 271 kk, wprowadzający karalność naruszania nietykalności cielesnej. Nietykalność cielesna to prawo człowieka do zachowania nienaruszalności jego sfery cielesnej, swoboda dysponowania własnym ciałem i wolność od niepożądanych oddziaływań fizycznych na to ciało. Przepisy wprowadziły rozróżnienie pomiędzy naruszeniem nietykalności

cielesnej a uszkodzeniem ciała. Oznacza to, że naruszenie nietykalności cielesnej ma mniej dolegliwy charakter – nie powoduje zmian anatomicznych lub fizjologicznych, może powodować dolegliwości bólowe w stopniu nieznacznym i przemijającym (siniak, zadrapanie). W praktyce do naruszenia nietykalności cielesnej może dojść przez uderzenie oraz inne bezpośrednie oddziaływanie na sferę cielesną drugiej osoby – popchnięcie, szarpanie, poklepywanie, ciągnięcie za włosy, podstawienie nogi, zrzucanie okularów lub nakrycia głowy, szczypanie, ogolenie lub obcięcie włosów. Można też naruszyć nietykalność cielesną bez bezpośredniego kontaktu, np. poprzez oplucie drugiej osoby lub poprzez oddziaływanie dowolnym przedmiotem – np. rzut kamieniem, oblanie płynem, rozpylenie gazu.

Porządek publiczny – pojęcie niezdefiniowane w przepisach prawa, można przyjąć, że jest to istniejący w społeczeństwie stan bezpieczeństwa i niezakłóconego porządku prawnego połączony ze świadomością społeczeństwa o istnieniu tego stanu lub spójny i ład społeczny zapewniający bezpieczne i spokojne życie członkom społeczeństwa.

Akt oskarżenia – pismo procesowe, stanowiące zwieńczenie postępowania przygotowawczego (por. pkt. 4 powyżej), sporządzane przez prokuratora i składane do sądu. Zawiera dane o oskarżonym, treść przedstawianych mu zarzutów, tj. opis czynów, które popełnił, ze wskazaniem, jaki przepis karny naruszył swoim zachowaniem oraz uzasadnienie, czyli wskazanie na czym dokładnie polegały czyny zarzucane oskarżonemu i wskazanie dowodów, na których prokurator się oparł formułując zarzuty zawarte w akcie oskarżenia. Od odczytania aktu oskarżenia przed sądem rozpoczyna się postępowanie sądowe.

Biegły – osoba dysponująca wiedzą o charakterze specjalistycznym wykorzystywana jako ekspert w postępowaniu karnym – zarówno w postępowaniu przygotowawczym jak i przed sądem. Biegły powoływany jest w sytuacji, w której dla rozstrzygnięcia sprawy konieczne są wiadomości o charakterze specjalnym, wykraczające poza zakres wiedzy przeciętnego obywatela o przeciętnym wykształceniu i doświadczeniu życiowym i niewchodzące w zakres

wiedzy powszechnie dostępnej. Kiedy prokurator, policja lub sąd nie są w stanie rozstrzygnąć sprawy, wówczas wydaje się postanowienie o powołaniu biegłego, który swoją wiedzą ekspercką wspiera organy w ich działaniu. Co do zasady powinno się powoływać biegłych z list prowadzonych przez poszczególne Sądy Okręgowe. Zadaniem biegłego nie jest interpretacja przepisów prawa ani ocena wiarygodności poszczególnych dowodów, powinni się ograniczać do podzielenia się swoją wiedzą ekspercką w formie opinii biegłego, tj. pisma procesowego składanego do prokuratury, policji lub sądu zawierającego zadane im pytanie oraz wnioski wraz z opisem tego, w jaki sposób i na jakiej podstawie biegły do tych wniosków doszedł, istnieje też możliwość uzupełnienia opinii bądź przesłuchania biegłego na każdym etapie postępowania.

Orzeczenie – decyzja wydana przez sąd w postępowaniu, w sposób określony przepisami, zazwyczaj zawierająca sentencję, czyli właściwą treść rozstrzygnięcia i uzasadnienie. Orzeczenia dzielą się na wyroki i postanowienia. Wyroki to rozstrzygnięcia kończące postępowanie – np. wyrok skazujący albo wyrok uniewinniający. Postanowienia mogą kończyć postępowanie – np. postanowienie o umorzeniu albo rozstrzygać tzw. kwestie wpaddingowe w toku postępowania, np. postanowienie o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu lub o zwrocie kosztów stawiennictwa świadka, postanowienie o uwzględnieniu, albo nieuwzględnieniu wniosków dowodowych.

Oskarżony – jedna ze stron postępowania karnego – osoba, która stanęła przed sądem oskarżona o popełnienie czynu zabronionego. Wcześniej w postępowaniu przygotowawczym, osoba, której prokurator przedstawił zarzut to podejrzany, który z chwilą wniesienia aktu oskarżenia do sądu staje się oskarżonym.

Skazany – osoba, wobec której sąd karny wydał wyrok skazujący i zastosował karę przewidzianą w przepisach, tj., grzywnę, ograniczenie wolności lub pozbawienie wolności.

Małoletni i nieletni – co do zasady to pojęcia z dwóch różnych gałęzi prawa, choć pojęcie małoletniego, wywodzące się z prawa cywilnego, występuje rów-

nież w prawie karnym. Małoletni to osoba, która nie ukończyła 18 lat. Nieletni zaś to osoba, która nie ukończyła 17 lat.

Przestępstwo z nienawiści a incydent motywowany uprzedzeniami – rozróżnienie wprowadzone m.in. przez ODIHR (Office for Democratic Institutions and Human Rights) – Biuro na rzecz Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE – instytucję międzynarodową zajmującą się ochroną praw człowieka. W ramach swoich działań ODIHR m.in. zbiera raporty z państw stowarzyszonych w OBWE, dotyczące przestępstw z nienawiści i incydentów motywowanych uprzedzeniami. Przestępstwo z nienawiści ODIHR definiuje jako każde przestępstwo natury kryminalnej, włączając w to przestępstwa wymierzone w ludzi i ich mienie, w wyniku którego ofiara, lokal lub inny cel przestępstwa są dobierane ze względu na ich faktyczne, bądź domniemane powiązanie, związek, przynależność, członkostwo bądź udzielanie wsparcia grupie wyróżnionej z uwagi na określone cechy charakterystyczne i wspólne dla jej członków, takie jak faktyczna, lub domniemana: rasa, narodowość, lub pochodzenie etniczne, język, kolor skóry, religia, płeć, wiek, niepełnosprawność fizyczna, lub psychiczna, orientacja seksualna, lub inne podobne cechy. Jako incydent motywowany uprzedzeniami ODIHR określa akty (czyli zachowania) motywowane uprzedzeniami i nienawiścią skierowane przeciwko konkretnej ofierze i nie kwalifikujące się jeszcze jako przestępstwa, ale mogące do nich prowadzić¹³. Zróżnicowanie to występuje w rocznych raportach dotyczących przestępstw z nienawiści sporządzanych przez ODIHR, gdzie odrębnie raportuje się przestępstwa z nienawiści – w oparciu o dane przekazywane przez instytucje publiczne (Policja, prokuratura), a odrębnie – incydenty motywowane uprzedzeniami – w oparciu o dane przekazywane przez organizacje pozarządowe¹⁴. Podział ten wywodzi się z praktyki amerykańskiej, gdzie ma to dale idące skutki z uwagi na specyfikę systemu prawnego¹⁵. Z racji odmienności systemów prawnych nie da się tego wprost przełożyć na warunki polskie.

13 Patrz np.: http://uprzedzuprzedzenia.org/wp-content/uploads/2015/09/przestepstwa_z_nienawisci_material.pdf

14 <https://hatecrime.osce.org/poland#incidents-reported>

15 https://www1.nyc.gov/assets/cchr/downloads/pdf/materials/what-is-a-hate-crime_Polish.pdf

Akty przestępcze – pojęcie w zasadzie niewystępujące w polskim języku prawniczym. Anglicyzm oparty na dosłownym tłumaczeniu wyrażenia „criminal act”, które prawidłowo powinno być tłumaczone jako „czyn przestępczy”, „czyn zabroniony”, ew. po prostu „przestępstwo”.

Obelga, zniewaga, nękanie, zastraszanie, groźba bezprawna i znieważenie

– zniewaga i znieważenie z pewnością powinny być traktowane jako synonimy. Z prawnego punktu widzenia nie występuje definicja legalna znieważenia. Przesłpstwo znieważenia opisane jest w art. 216 kk, zaś samo znieważenie określa się jako obrażanie, lżenie, ubliżanie komuś, wyrażanie pogardy wobec drugiej osoby. Przesłpstwo to godzi więc w cześć i godność osobistą człowieka i nie musi polegać jedynie na wypowiedzi ustnej, możliwe jest znieważenie za pomocą gestu, rysunku, filmu czy fotografii. Obelga, czyli obraźliwe słowo skierowane do kogoś, może być jedną z form znieważenia.

Jako **nękanie** określa się działanie polegające na ustawicznym (czyli powtarzającym się i długotrwałym) dręczeniu, niepokojeniu kogoś, dokuczaniu, niedawaniu spokoju. Uporczywe nękanie wzbudzające poczucie zagrożenia lub istotnie naruszające prywatność osoby nękaney, określa się jako stalking.

Zastraszanie, czyli wywoływanie w kimś uczucia silnego, ciągłego zagrożenia, to również pojęcie z języka potocznego, nie jest to termin prawny. Wiąże się on z pojęciem groźby bezprawnej. Sama groźba w pojęciu prawa karnego obejmuje zagrożenie innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub na szkodę osoby najbliższej – groźba karalna opisana w art. 190 kk. Z kolei groźba bezprawna w ujęciu prawnokarnym jest szerszą kategorią, obejmującą groźbę karalną oraz groźbę spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jak również rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej. W tym kontekście warto też wspomnieć o przestępstwie zmuszania do określonego zachowania, zwanym potocznie wymuszeniem lub szantażem (tu można sobie wyobrazić potoczne użycie terminu „zastraszanie”), opisanym w art. 191 kk, polegającym na zmuszaniu osoby do określonego zachowania z wykorzystaniem przemocy lub właśnie groźby bezprawnej.

Mechanizm odłączenia moralnego. Autor jako prawnik, bez wykształcenia socjologicznego i psychologicznego, jest w stanie przytoczyć jedynie ogólny opis teorii odłączenia moralnego, z pewnym odniesieniem się do przykładów dotyczących zachowań sprawców przestępstw motywowanych uprzedzeniami. Teorię moralnego odłączenia opracował kanadyjski psycholog Albert Bandura¹⁶. Zgodnie z nią, co do zasady, robimy rzeczy, które dają nam satys-

16 <https://albertbandura.com>

fakcję i poczucie własnej wartości, a powstrzymujemy się od zachowań, które naruszają standardy moralne, ponieważ takie zachowanie powoduje u nas samopotępienie. Te pozytywne i negatywne autosankcje utrzymują zachowanie w zgodzie ze standardami moralnymi. Jednakże, można zaobserwować moralny paradoks, ponieważ ludzie we wszystkich dziedzinach życia zachowują się szkodliwie, a mimo to utrzymują pozytywną samoocenę i żyją w pokoju z samymi sobą. Zdaniem Bandury, czynią to poprzez odłączenie moralnych autosankcji od swoich szkodliwych praktyk. Te psychospołeczne mechanizmy moralnego odłączenia działają zarówno na poziomie jednostki, jak i systemu społecznego¹⁷. Dla usprawiedliwienia swoich niemoralnych działań używamy w szczególności następujących mechanizmów obronnych:

17 <https://albertbandura.com/albert-bandura-moral-disengagement.html>

1. **Moralne uzasadnienie** – polegające na tym, że postępowanie sprzeczne z własnymi wartościami i przekonaniem jest broniące jako środek służący osiągnięciu wartościowego i nadrzędnego celu, który usprawiedliwia popełnione czyny. Rzeczywistość jest interpretowana w taki sposób, że niemoralny akt staje się rzeczywiście godny pochwały w oczach jego sprawcy – jest to charakterystyczne np. u terrorystów lub w działaniach wojennych.
2. **Eufemistyczny język** – mechanizm obronny, w którym intensywność i dotkliwość niemoralnego zachowania są zredukowane lub zniekształcone przez język, tzn. niemoralne działania otrzymują neutralne nazwy. Najbardziej wyrazistym przykładem może być, zdaniem autora, np. „Ostateczne rozwiązanie” lub sformułowania nawiązujące do „oczyszczania”, „likwidacji problemu”, itp.
3. **Przesunięcie odpowiedzialności** – przypisywanie innym winy i odpowiedzialności za własne czyny – „ja tylko wykonywałem rozkazy”.
4. **Upowszechnianie odpowiedzialności** – mechanizm podobny do poprzedniego, z tą różnicą, że zamiast przypisywać winę i odpowiedzialność jednej osobie, „rozprzestrzenia się” ją na wszystkich członków danej zbiorowości. W ten sposób indywidualna odpowiedzialność jest osłabiana przez dzielenie winy między wszystkich lub znika.
5. **Minimalizacja skutków** – mechanizm obronny skoncentrowany na tym, że umniejsza się konsekwencje amoralnych działań, przez co wydają się być mniej poważne niż w rzeczywistości, np. „Oni przesadzają”.

- Chodzi nie o rzeczywiste konsekwencje, a o interpretację, która „nagina” rzeczywistość.
6. **Korzystne porównanie** – mechanizm obronny polegający na porównaniu własnego zachowania z innym, które jest znacznie gorsze, w taki sposób, że w tym porównaniu własne zachowanie nie wydaje się tak poważne – „przecież nikogo nie zabiłem”.
 7. **Dehumanizacja** – mechanizm stosowany dla obrony przed poczuciem winy, opierający się na uprzedmiotowieniu osób lub grup, wobec których dopuszczamy się niemoralnych działań, nazywaniu ich określeniami, w których pomijany jest ludzki aspekt – „robactwo”, „fala”, „zalew”, „ideologia”. Powoduje to spadek poziomu empatii dla pokrzywdzonych oraz ułatwia zmniejszenie, a nawet wyeliminowanie, uczucia dyskomfortu związanego z wyrządzonymi szkodami.
 8. **Przypisywanie winy** – mechanizm opierający się na uczynieniu ofiary osobą odpowiedzialną za popełnienie niemoralnego czynu. „Sami się o to proszą, bo... (w tym miejscu wprowadza się pseudo uzasadnienia rodem z teorii spiskowych” Samo zachowanie jest wówczas postrzegane jako normalna reakcja, oparta na twierdzeniu, że pokrzywdzony zasłużył na takie traktowanie.

Czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo. Szczegółowy opis tego zagadnienia wykracza poza ramy tego opracowania. W największym skrócie czyn zabroniony to zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej (art. 115 §1 kk). „Odpowiadanie znamionom” oznacza, że czyn odpowiada opisowi zachowania sprawcy zawartemu w ustawie karnej, (np. „Kto zabija człowieka...”). Samo zachowanie może objawiać się działaniem, czyli zachowaniem w sposób aktywny lub zaniechaniem, czyli powstrzymaniem się od działania. „Ustawa karna” oznacza, że nie chodzi wyłącznie o kodeks karny, ale też o wszelkie inne ustawy, które w swej treści zawierają przepisy karne. Czyn zabroniony jest jednym z rodzajów czynu bezprawnego.

Aby uznać, że czyn zabroniony stanowi przestępstwo, należy wykazać, że jest on bezprawny w chwili popełnienia (istnieją bowiem okoliczności wyłączające bezprawność), zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu większym niż znikomy.

Blizsze wyjaśnienie tego terminu należy do kursu prawa karnego na II roku studiów prawniczych i jako takie nie może znaleźć się w niniejszym opracowaniu.

Z całą pewnością można stwierdzić, nie wchodząc w szczegóły, że nie są to pojęcia tożsame, a także, że z punktu widzenia zasad logiki – każde przestępstwo jest czynem zabronionym, lecz nie każdy czyn zabroniony jest przestępstwem.

Incydent a przestępstwo. W tym miejscu warto przywołać ponownie podział wprowadzony m.in. przez ODIHR, o którym wspomniano w pkt. 17 powyżej, gdzie wprowadzono i uzasadniono zróżnicowanie pomiędzy przestępstwem a incydemtym motywowanym uprzedzeniami. Używanie terminu „incydent” jako synonimu terminu „przestępstwo” jest zdaniem autora błędem. Incydent, w swoim słownikowym znaczeniu zawiera element przypadkowości, bądź też wiąże się z sytuacją, gdy nie ma możliwości przypisania zachowaniu cech przestępstwa. Przestępstwo, w swej istocie, powinno dodatkowo spełniać cechy wskazane w pkt. 21 powyżej.

Z punktu widzenia raportowania zdarzeń z obszaru mowy nienawiści, przestępczości motywowanej uprzedzeniami itp. używanie kategorii incydemtu wydaje się zasadne, ponieważ nie każdemu zachowaniu można przypisać cechy przestępstwa, co jednak nie zmienia faktu, że niektóre z ujawnionych zdarzeń powinny zostać ujęte w raporcie właśnie jako incydenty, np. wypowiedzi o charakterze mowy nienawiści, nie stanowiące przestępstwa z różnych przyczyn.

Niekiedy można się spotkać z użyciem pojęcia incydent dla zbagatelizowania zdarzenia, „rozmiękczenia” jego charakteru, w sytuacji, gdy nadawca komunikatu nie chce lub z różnych względów nie uważa za słuszne użycia „wielkich słów”, takich jak chociażby przestępstwo.

Służby (kryminalne, dochodzeniowe, prewencja) – z punktu widzenia przestępstw motywowanych uprzedzeniami, zazwyczaj będziemy się w tym zakresie odnosić do Policji. Jeżeli chodzi o uprawnienia do prowadzenia postępowań karnych, to zgodnie z art. 312 kpk, uprawnienia Policji przysługują także Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowej

Administracji Skarbowej, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu oraz Żandarmerii Wojskowej i innym organom przewidzianym w przepisach szczególnych, w zakresie ich właściwości. „Zakres właściwości” oznacza, że o ile Policja, jest uprawniona do prowadzenia spraw o wszystkie przestępstwa, to pozostałe służby mogą prowadzić sprawy wyłącznie dotyczące ich zakresu zadań opisanych w dotyczących ich ustawach. W praktyce postępowań dotyczących przestępstw z nienawiści można, zdaniem autora, uznać, że niektóre ze spraw mogłaby prowadzić ABW, ponieważ instytucja ta w szczególności zajmuje się rozpoznawaniem, zapobieganiem, zwalczaniem i ściganiem przestępstw godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny, a w szczególności w międzynarodową pozycję. Szersze rozważania na ten temat wykraczają poza zakres niniejszego opracowania.

Podział na służbę kryminalną, dochodzeniową i prewencję, odzwierciedla w przybliżeniu strukturę większości jednostek Policji, w których wyodrębnione są m.in. wydziały: kryminalny, dochodzeniowo-śledczy i prewencji. Nie są to jednak jedyne komórki organizacyjne w jednostkach¹⁸. Wskazane wydziały wyodrębnione zostały w związku z zadaniami Policji jako służby chroniącej bezpieczeństwo i porządek publiczny. W bardzo dużym uproszczeniu można wskazać, że pion kryminalny we współpracy z pionem dochodzeniowo-śledczym odpowiada za wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, przy czym funkcjonariusze pionu kryminalnego koncentrują się na czynnościach operacyjno-rozpoznawczych, czyli działaniach często niejawnych, mających na celu rozpoznanie środowiska przestępczego i zbieranie materiałów, w celu wsparcia pionu dochodzeniowo-śledczego. Pion dochodzeniowo-śledczy zajmuje się prowadzeniem postępowań karnych – śledztw i dochodzeń, tj. czynnościami procesowymi (przeszukania, przesłuchania, oględziny itp.), w wyniku których zbierane są dowody służące wykrywaniu sprawców przestępstw i wykroczeń.

Pion prewencji odpowiada za zakres działań policji polegający na ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego, zabezpieczanie zgromadzeń i imprez masowych, inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawisk kryminogennych, a także współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi. W praktyce, mimo różnej organizacji w poszczegól-

18 <https://gdansk.policja.gov.pl/pm1/informacje/struktura-kmp-gdansk/40922,STRUKTURA-KOMENDY-MIEJSKIEJ-POLICJI-W-GDANSKU.html> – przykładowa struktura organizacyjna – Komenda Miejska Policji w Gdańsku

nych jednostkach, prewencja obejmuje m.in. działania dzielnicowych, służbę patrolową, ruch drogowy, a także wspomniane zabezpieczanie zgromadzeń i imprez masowych.

Kwalifikacja prawna – jest to proces myślowy (ustalenie) przeprowadzany przez organy postępowania przygotowawczego – policję i prokuratora, a następnie sąd, polegający na przyporządkowaniu określonego zachowania (sytuacji) do przepisu prawa. W oparciu o kwalifikację prawną określa się następnie sankcje, czyli prawne następstwa popełnionego czynu. Proces myślowy musi następnie znaleźć swoje odzwierciedlenie w tzw. opisie czynu, znajdującym się w pierwszej kolejności w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów, następnie w akcie oskarżenia, a w końcu w wyroku, czyli np.

„oskarżam JK, syna Stanisława i Zofii z d.Z., ur. 23.04.1980 r. w Warszawie, o to, że w dniu 23 marca 2022 roku o godz. 22:00 w Warszawie, przy ul. Marszałkowskiej 23 naruszył nietykalność cielesną funkcjonariusza publicznego – st. asp. KW z Komendy Stołecznej Policji podczas pełnienia przez niego obowiązków służbowych, w ten sposób, że popchnął go, zrzucając mu czapkę, którą następnie podeptał; tj. o czyn z art. 222 §1 kodeksu karnego” (to byłby zapis z aktu oskarżenia)

SYGNAŁY WSKAZUJĄCE NA PRZESTĘPSTWO Z NIENAWIŚCI – WSKAŹNIKI UPREDZEŃ

W tym zakresie również oprę się na opracowaniach ODIHR, po pierwsze z uwagi na ich dostępność, po drugie z uwagi na przystępny sposób opisanego zjawiska i zachowań¹⁹, a po trzecie, co również ma niezwykle istotne znaczenie, ze względu na to, że przykładowe wskaźniki uprzedzeń opracowano w oparciu o rzeczywiste opisy zdarzeń, które spływały do ODIHR z państw stowarzyszonych OBWE w ramach programu raportowania przestępstw z nienawiści.

W swoich opracowaniach ODIHR wyróżnia tzw. wskaźniki uprzedzeń²⁰, określając je jako fakty, (okoliczności) które pozwalają przypuszczać, że przestępstwo mogło być popełnione z przyczyn motywowanych uprzedzeniami. Ustalenie wskaźników uprzedzeń, pozwala na określenie obiektywnych kryteriów, na podstawie których można sądzić, co było prawdopodobnym motywem działania sprawcy. Nie stanowi to jednak jeszcze dowodu, że te działania

19 https://www.osce.org/files/f/documents/a/6/406847_1.pdf

20 <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjB-uTt64P8AhUBmYsKHbAiCfYQFnoECAwQAQ&url=https%3A%2F%2Fisp.policja.>

były motywowane uprzedzeniem.

Koncepcja wskaźników uprzedzeń pozwala na uporządkowanie działań, nie tylko organów ścigania, ale również organizacji pozarządowych zajmujących się raportowaniem tego typu czynów oraz wspieraniem pokrzywdzonych, ponieważ pozwala na ustalenie, czy przestępstwo może być przestępstwem z nienawiści. Identyfikację wskaźników uprzedzeń rozpoczyna proces poszukiwania dowodów poprzez umiejętne zadawanie pytań pokrzywdzonym, świadkom bądź podejrzanym lub przez szczegółowe postępowanie na miejscu zdarzenia lub odpowiednią analizę zgromadzonego materiału. Wykazanie wskaźników uprzedzenia może, lecz niekoniecznie musi być, dowodem w sądzie. Poniżej, za poradnikiem ODIHR OBWE pt. „Zrozumienie antysemitycznych przestępstw z nienawiści i zapewnienie bezpieczeństwa społecznościom żydowskim. Praktyczny Przewodnik” (Warszawa 2018) przytaczam przykładowe wskaźniki uprzedzeń odnoszące się do przestępstw antysemitycznych.

1. **Punkt widzenia ofiary/świadka/eksperta.** Jeżeli osoba pokrzywdzona lub świadek uważają, że motywacją sprawcy był antysemityzm, to powinno to stanowić podstawę, aby przestępstwo było badane jako takie. Niezależna strona trzecia, taka jak społeczeństwo obywatelskie (np. organizacja pozarządowa), społeczność żydowska, organizacja, która odnotowuje incydenty antysemityczne (np. przywołane przez ODIHR) lub niezależny ekspert, mogą również określić motywację uprzedzeniem, która nie była oczywista dla pokrzywdzonego lub świadków.
2. **Komentarze, oświadczenia pisemne, gesty lub graffiti.** W tym zakresie koncentrujemy się na sprawcach. Sprawcy przestępstw z nienawiści często jasno wyrażają swoje uprzedzenia przed, w trakcie lub po dokonaniu czynu. W związku z tym ważnym dowodem w większości przestępstw z nienawiści są słowa lub symbole używane przez samych sprawców. Ci, którzy popełniają przestępstwa z nienawiści zwykle chcą wysłać sygnał swoim ofiarom, społecznościom swoich ofiar i całemu społeczeństwu. Ten przekaz, przybierający formę wykrzykiwanych obelg lub graffiti, stanowi silny dowód motywacji uprzedzeniem. Dodatkowo można się posiłkować poniższymi pytaniami:
 - Czy sprawca wygłaszał komentarze lub oświadczenia dotyczące Żydów, Izraela, Holokaustu, przynależności osoby pokrzyw-

21 Kod liczbowy oznaczający „Heil Hitler” (H jako 8. litera alfabetu)

22 Połączenie kodu z pkt. 9 powyżej z rasistowskim manifestem tzw. 14 słów. Autorem manifestu był David Lane, lider amerykańskiej rasistowskiej grupy przestępczej The Order. Opracował go w czasie odbywania kary za przestępstwo motywowane uprzedzeniami. 14 słów brzmi: „We must secure the existence of our people and a future for white children”. Nota bene odbywając karę pozbawienia wolności David Lane opracował również dłuższy manifest – inspirowane „Mein Kampf” – „88 spostrzeżeń”

23 Analogiczny kod jak w pkt. 9 powyżej, oparty na kolejności liter w alfabecie, oznaczający „Adolf Hitler”

24 Odniesienie do tzw. „ustawy 447” (od numeru druku, pod którym zajmował się nią Senat USA) – dotyczącej monitorowania przez Departament Stanu USA kwestii tzw. mienia bezspadkowego, czyli majątku pozostawionego przez ofiary Holocaustu, który po II wojnie światowej przeszedł na rzecz państwa.

dzonej do społeczności żydowskiej? Czy mamy do czynienia z antysemityzmem zakamuflowanym jako krytyka państwa Izrael? W tym miejscu należy też zwrócić uwagę na kody liczbowe, charakterystyczne dla sprawców powiązanych z ruchami skrajnymi – neonazistowskimi, supremacjonistycznymi, rasistowskimi, itp., takie jak „88²¹”, „1488²²”, „18²³”, lub „447²⁴”.

- Czy na miejscu zdarzenia pozostawiono rysunki, graffiti i inne dzieła, przedstawiające lub demonizujące Żydów, czy pozostawiono nazistowskie symbole lub znaki, które w kontekście danego kraju można uznać za symbole nienawiści? W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że nie każdy przypadek narysowania swastyki automatycznie sugeruje czyn o podłożu antysemickim, ponieważ symbol ten pojawia się również w kontekście przestępstw motywowanych innymi uprzedzeniami.
- Czy celem przestępstwa było miejsce o znaczeniu religijnym lub kulturowym dla społeczności żydowskiej? Czy na miejscu pozostawiono przedmiot obraźliwy dla Żydów (np. mięso wieprzowe)?
- Czy na miejscu pozostawiono lub narysowano symbol żydowski (np. gwiazdę Dawida, w szczególności często w polskiej przestrzeni publicznej spotyka się gwiazdę Dawida na szubienicy)?

3. **Kontekst przestępstwa.** Same różnice religijne i inne między sprawcą a pokrzywdzonym, nie są automatycznie wskaźnikiem uprzedzenia, ale wyjaśnienie kontekstu przestępstwa może pomóc w ustaleniu, czy antysemityzm był motywem sprawcy: Czy sprawca wspiera grupę znaną z wrogości wobec Żydów, czy istnieją dowody wskazujące, że zdaniem sprawcy konflikt izraelsko-palestyński uzasadnia ataki na Żydów? Czy w miejscu zdarzenia Żydzi stanowią zdecydowaną mniejszość? Czy ofiara była możliwa do wyraźnego zidentyfikowania jako Żyd, np. czy miała na głowie kipe, czy nosiła biżuterię z gwiazdą Dawida, koszulkę izraelskiego zespołu piłkarskiego, itp.? Czy pokrzywdzoną była osoba, która wyraźnie, publicznie stawiała w obronie praw społeczności żydowskiej? Czy w czasie zdarzenia ofiara była zaangażowana w działania organizowane przez społeczność żydowską lub organizacje zwią-

zane ze społecznością żydowską, bądź takie, które mogły być w ten sposób postrzegane?

4. **„Zorganizowane grupy nienawiści”.** Nie wszystkie przestępstwa motywowane uprzedzeniami są popełniane przez grupy zorganizowane. Jednakże grupy o jawnie antysemickim, rasistowskim charakterze istnieją i w analizie wskaźników uprzedzeń, okoliczność ta również może być brana pod uwagę.

- Czy na miejscu zdarzenia pozostały przedmioty sugerujące, że przestępstwo zostało popełnione przez neonazistów lub inne organizacje ekstremistyczne bądź terrorystyczne? Tę okoliczność warto analizować łącznie z omówionym powyżej wskaźnikiem dot. komentarzy, gestów lub graffiti.
- Czy sprawca w jakikolwiek sposób wspierał działanie lub misję organizacji, która obrała sobie Żydów za cel?
- Czy działania sprawcy odzwierciedlają działania terrorystów wymierzone przeciwko społeczności żydowskiej?
- Czy sprawca wyrażał w internecie (np. poprzez media społecznościowe) poparcie dla grup antysemickich?
- Czy istnieją dowody, że taka grupa jest aktywna w okolicy (antysemickie plakaty, ulotki, graffiti)?
- Czy sprawca zachowywał się w sposób pozwalający go powiązać z grupami nienawiści (nazistowskie pozdrowienia lub podobne gesty, wypowiedzi negujące lub trywializujące Holocaust)?
- Czy sprawca miał ubrania, tatuaże lub inną symbolikę, pozwalającą na skojarzenie go z grupą ekstremistyczną lub inną grupą nienawiści?

5. **Czas i miejsce zdarzenia.** Często przestępstwa motywowane uprzedzeniami są popełniane w konkretnie wybranym czasie i miejscu. Znajomość istotnych w tym kontekście dat może pomóc w zidentyfikowaniu danego przestępstwa jako motywowanego uprzedzeniami. Mamy tu do czynienia z dwoma „kluczami”:

- wyborem daty istotnej dla społeczności żydowskiej (np. święto),

- datą historyczną istotną z punktu widzenia neonazistów.

Do pierwszej grupy należą święta religijne (Jom Kippur, Pesach, itp., ale także piątek wieczorem jako dzień przed Szabatem), dni pamięci ofiar Holokaustu, zarówno międzynarodowe, jak i krajowe, bądź też istotne z punktu widzenia lokalnej społeczności, daty mające odniesienie do konfliktu izraelsko-palestyńskiego na Bliskim Wschodzie, a z drugiej strony daty istotne dla nacjonalistów, które mogą być wykorzystywane do organizowania zgromadzeń, na których będą głoszone treści antysemityczne (np. Marsz Niepodległości lub inne zgromadzenia organizowane 11 listopada).

Poniżej kilka dat, które mogą być uważane za istotne przez ruchy neonazistowskie:

- 12 stycznia – data urodzenia Hermana Goeringa;
- 30 stycznia – data wyboru Adolfa Hitlera na kanclerza;
- 13 stycznia – bombardowanie Drezna;
- 20 kwietnia – data urodzenia Adolfa Hitlera;
- 30 kwietnia – data śmierci Adolfa Hitlera;
- 22 czerwca – data rozpoczęcia inwazji na ZSRR;
- 29 lipca – data ogłoszenia Hitlera przywódcą NSDAP;
- 17 sierpnia – data śmierci Rudolfa Hessa;
- 15 października – data śmierci Hermana Goeringa;
- 9 listopada – data „Nocy Kryształowej”.

W kontekście czasu, nie w znaczeniu konkretnej daty oraz miejsca zdarzenia, analizując wskaźniki uprzedzeń warto brać pod uwagę następujące okoliczności:

- Czy zdarzenie miało miejsce w kontekście toczącej się debaty publicznej, której przedmiot jest związany ze społecznością żydowską (np. ubój rytualny lub restytucja mienia)?
- Czy w chwili ataku osoba pokrzywdzona znajdowała się w pobliżu miejsca wykorzystywanego przez społeczność żydowską lub kojarzonego z Żydami (synagoga, szkoła, cmentarz, budynek społeczności żydowskiej, ale też muzeum, restauracja, placówka dyplomatyczna, miejsce, w którym odbywał się np. festiwal kultury żydowskiej)?

- Czy zniszczenie mienia dotyczyło obiektu wykorzystywanego przez społeczność żydowską lub kojarzonego z Żydami albo przedmiotu o znaczeniu religijnym lub kulturowym dla Żydów?
- Czy celem sprawcy byli tylko Żydzi?

6. Wzorce/częstotliwość poprzednich przestępstw lub incydentów.

Zdarza się, że przestępstwa z nienawiści nie są pojedynczymi zdarzeniami, ale stanowią część większego obrazu. Aby zweryfikować tę hipotezę należy podjąć próbę ustalenia:

- Czy w tej samej okolicy zdarzały się inne incydenty o charakterze antysemitycznym?
- Czy w ostatnim okresie doszło do eskalacji działań antysemitycznych – od „drobnych” prześladowań o mniejszym ciężarze gatunkowym po poważniejsze przestępstwa przeciwko mieniu bądź napaści na osoby?
- Czy osoba pokrzywdzona, inne osoby ze społeczności żydowskiej lub organizacje otrzymywały groźby lub inne formy nękania drogą telefoniczną bądź elektroniczną?
- Charakter przemocy. Badania nad przestępczością motywowaną uprzedzeniami, zwłaszcza te prowadzone w USA, dowodzą, że przestępstwa z nienawiści jako „niosące przesłanie” wobec całej społeczności, a nie tylko osoby bezpośrednio pokrzywdzonej, cechują się znacznym stopniem brutalności, przemocy i poziomem zniszczenia (w przypadku uszkodzeń mienia) nieadekwatnym do innych okoliczności zdarzenia. W tym kontekście w określeniu wskaźników uprzedzeń mogą pomóc następujące ustalenia:
- Czy sposób działania był charakterystyczny dla zorganizowanej grupy nienawiści lub organizacji terrorystycznej?
- Czy działanie mogło być inspirowane lub naśladować przestępstwa antysemityczne, które wcześniej odbijały się szerokim echem?
- Czy działanie sprawców obejmowało niespropokowaną brutalną przemoc o dużym natężeniu i poniżające traktowanie?
- Czy działanie sprawców było publiczne bądź przeprowadzono

25 <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/hate-crimes-offenders-expanded-typology>

26 Krzysztof Karsznicki, „Przestępstwa popełniane z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych” Prokuratura i Prawo nr 2/2012

je w taki sposób, by je upublicznić, np. poprzez jego nagranie i umieszczenie w internecie?

Charakterystyka sprawców przestępstw z nienawiści

Badania kryminologiczne nad przestępczością motywowaną uprzedzeniami pozwoliły wyróżnić 3²⁵ lub 4²⁶ podstawowe grupy sprawców, wyróżnianych ze względu na ich motywację. Są to następujące grupy – przytoczę 4 z nich, w oparciu o artykuł K. Karsznickiego (por. przypis 14), ponieważ artykuł tego autora opiera się m.in. na badaniu akt postępowań karnych prowadzonych przez polskie organy ścigania, a zatem wydaje się być bardziej przystające do niniejszego opracowania:

1. **Sprawcy poszukujący wrażeń (stymulacji).** Są to najczęściej młodzi mężczyźni potrzebujący akceptacji środowiska, w którym przebywają. Nie mają wytypowanej ofiary, ich nienawiść do pokrzywdzonych jest względnie powierzchowna i tymczasowa. Zazwyczaj na miejsce przestępstwa wybierają okolicę, w której nie zamieszkują, ich ataki nie są zaplanowane, często polegają na wandalizmie i profanacji. Sprawcy należący do tej grupy są najtrudniejsi do zidentyfikowania, ponieważ działają spontanicznie i nie mają wcześniej wytypowanej grupy będącej przedmiotem ataku. Stanowią najmniej niebezpieczną grupę, a w przypadku ich wykrycia i skazania rzadko powracają do przestępstwa. Ich działanie nie jest poprzedzone konkretnym wydarzeniem, które można uznać za wywołujące atak.
2. **Sprawcy reaktywni (broniący swojej przestrzeni).** Ta grupa sprawców charakteryzuje się poczuciem posiadania uprawnień do swojego terytorium, przysługujących im praw, przywilejów, sposobu życia. Są oni jednocześnie przeciwni przyznawaniu tych samych uprawnień przedstawicielom innych grup. Ich przestępcze działania wynikają z poczucia, że ich prawa są zagrożone i powinni zacząć je czynnie chronić. Sprawcy nie czują się winni, gdyż traktują swoje zachowanie jako właściwą reakcję na domniemane zagrożenie. Zdaniem autora ta grupa sprawców może w szczególny sposób aktywować się obecnie, popełniając przestępstwa na szkodę przebywających w Polsce obywateli Ukrainy.

3. **Sprawcy szukający odwetu.** Działają oni jako reprezentanci grupy, która według ich uznania doznała krzywdy bądź upokorzenia. Przyczyną ich działania jest domniemane lub rzeczywiste zaatakowanie przez grupę mniejszościową, a na ofiarę wybierają członka tej grupy. Przepięstw „odwetowych” dokonują poza miejscem swojego zamieszkania. Tacy sprawcy stanowią poważne zagrożenie, ponieważ są zdeterminowani, a co za tym idzie ich działanie jest nacechowane brutalnością i wysokim natężeniem przemocy oraz agresji.
4. **Sprawcy pełniący misję.** Zazwyczaj do tej grupy sprawców należą osoby z zaburzeniami psychicznymi, działające z motywów urojonych. Często mają oni ograniczone możliwości rozpoznania rzeczywistości. Wynika z tego, że ich działanie również nie jest poprzedzone konkretnym zdarzeniem wywołującym atak. Winę za swoje własne niepowodzenia przypisują spiskowej działalności znieawidzonej grupy, stąd też są podatni na manipulację i łatwo ulegają teoriom spiskowym. Czują również potrzebę natychmiastowego działania, zanim – ich zdaniem – będzie za późno. Przepięstwa popełniają w miejscach uczęszczanych przez członków znieawidzonej grupy. Zdaniem autora przykładem takiego sprawcy może być Anders Breivik, lub Stefan W. – zabójca prezydenta Gdańska – Pawła Adamowicza.

Inne instrumenty prawne pozwalające na podjęcie działań w odpowiedzi na zachowania motywowane uprzedzeniami.

Prawo karne nie jest jedynym instrumentem, którym może posługiwać się osoba doświadczająca dyskryminacji. W przypadku naruszenia dóbr osobistych – czci i godności osobistej na tle dyskryminacyjnym, bądź praw pracowniczych czy konsumenckich, wykorzystać można instytucje prawa cywilnego i prawa pracy.

Ze względu na ograniczoną wiedzę i doświadczenie autora w tym przedmiocie, poniższe instrumenty zostaną jedynie hasłowo omówione, ze wskazaniem ogólnych zasad postępowania i podstaw prawnych.

1. **Powództwo o ochronę dóbr osobistych.** Powództwo, czyli wniesienie pozwu do sądu cywilnego w celu domagania się ochrony przez sąd praw osoby wnoszącej pozew (powoda), które to prawa naruszył adre-

sat pozwu (pozwany).

Dobra osobiste, które to pojęcie nie ma swojej definicji legalnej w kodeksie cywilnym, określa się jako powszechnie uznane w społeczeństwie wartości niemajątkowe związane ściśle z osobą człowieka i będące przejawami godności osoby ludzkiej, obejmujące przede wszystkim integralność fizyczną i psychiczną oraz indywidualność człowieka.

Katalog dóbr osobistych jest otwarty, a jako przykładowe można wymienić:

- życie;
- zdrowie, w tym zdrowie psychiczne;
- nietykalność cielesna;
- integralność seksualna – swoboda decyzji o uczestniczeniu lub nieuczestniczeniu w relacjach o charakterze seksualnym;
- wolność, rozumiana zarówno jako swoboda poruszania się, jak i jako swoboda decyzji i poglądów – wolność od przymusu, gróźb czy innych form ingerencji w dokonywane przez człowieka wybory;
- swoboda sumienia i wyznania – wolność od ingerencji w sferę przekonań czy światopoglądu, swoboda wyznawania bądź niewyznawania religii, uczestniczenia bądź nieuczestniczenia w praktykach religijnych, a także możliwość ujawniania informacji o tym;
- cześć, rozumiana jako stan osoby polegający na zdolności do obrony swojego świata wartości w sposób uzasadniający szacunek innych osób; przydatne jest rozróżnienie wewnętrznego aspektu czci (nazywanej w tym kontekście godnością osobistą), polegającego na przekonaniu człowieka o własnej wartości i oczekiwaniu poszanowania ze strony innych, oraz jej aspektu zewnętrznego (nazywanego dobrym imieniem), polegającego na szacunku i pozytywnej opinii otoczenia;
- nazwisko i pseudonim (chronione zarówno przed nieuprawnionym użyciem przez inną osobę, jak i przed ujawnieniem wbrew zgodnej z prawem woli ich nosiciela);
- stan cywilny rozumiany jako pozycja osoby w rodzinie;

- przynależność do określonej płci;
- prywatność, czyli sfera fizycznej przestrzeni, a także myśli i przeżyć człowieka oraz informacji o nim, do której dostęp można uzyskać tylko za jego zgodą (przy czym zakres ochrony tej sfery może być różny ze względu na pełnioną przez daną osobę rolę społeczną);
- wolność komunikowania się i tajemnica korespondencji, ujmowana zarówno z punktu widzenia jej nadawcy, jak i adresata;
- nietykalność mieszkania²⁷.

27 Kodeks cywilny. Komentarz red. prof. dr hab. Edward Gniewek, prof. dr hab. Piotr Machnikowski 2021 (Legalis)

Nawet pobieżna lektura powyższej listy prowadzi do wniosku, że czyny motywowane uprzedzeniami mogą naruszać dobra osobiste. Skoro tak, to osoba, która uważa, że jej dobra zostały naruszone, ma prawo wnieść powództwo do sądu cywilnego. Sądem właściwym jest w takich sprawach Sąd Okręgowy, w którego okręgu zamieszkuje pozwany.

Żaden przepis nie nakłada na obywateli obowiązku wyboru pomiędzy drogą cywilną a karną, nie ma też żadnych formalnych przeciwwskazań zabraniających skorzystania z obu tych dróg równolegle. Osoba wnosząca pozew o ochronę dóbr osobistych musi jednak mieć świadomość, że to na niej spoczywa tzw. ciężar dowodu – czyli sama musi ustalić dane osobowe i adresowe osoby naruszającej jej dobra osobiste oraz przedstawić dowody świadczące o takim naruszeniu.

W postępowaniu o ochronę dóbr osobistych można się domagać:

- zaprzestania ich naruszania przez pozwanego;
- przeproszenia powoda w ustalonej formie;
- zadośćuczynienia na rzecz powoda w formie zapłaty przez pozwanego ustalonej kwoty pieniężnej;
- zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany przez powoda cel społeczny;
- zasądzenia od pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, czyli wynagrodzenia pełnomocnika.

W przeciwieństwie do składania zawiadomień do organów ścigania, od których zawiadamiający nie wnosi żadnych opłat, złożenie pozwu do sądu cywilnego wiąże się z koniecznością uiszczenia opłaty. W przypadku pozwów o ochronę dóbr osobistych jest to opłata stała, wynosząca 600 zł.

Zakaz dyskryminacji w miejscu pracy. Zgodnie z art. 11 kodeksu pracy, jakakolwiek dyskryminacja w zatrudnieniu, bezpośrednia lub pośrednia, w szczególności ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony, zatrudnienie w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy - jest niedopuszczalna. Przepis ten dotyczy zatrudniania pracowników. Ponadto pracownicy już zatrudnieni podlegają ochronie przed dyskryminacją na podstawie przepisów rozdziału IIA kodeksu pracy regulującego zasady równego traktowania w zatrudnieniu. Jako przesłanki dyskryminacyjne kodeks pracy wymienia płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną.

W przypadku dyskryminacji, pracownik, którego dyskryminacja dotknęła, ma prawo wnieść powództwo do sądu pracy i domagać się odszkodowania za nierówne traktowanie w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę (tzw. najniższa krajowa). Pracownik zwolniony z pracy może się także domagać przywrócenia do pracy.

Przepisy kodeksu pracy i korespondujące z nimi przepisy kodeksu postępowania cywilnego regulujące zasady postępowania przed sądem w sprawach z zakresu prawa pracy, przewidują pewne proceduralne ułatwienia dla pracowników dochodzących swoich praw przed sądem. Należą do nich przede wszystkim zwolnienie pracownika z obowiązku wniesienia opłaty od pozwu, a także tzw. szczególny rozkład ciężaru dowodu.

Polega to na tym, że co do zasady, w postępowaniu cywilnym (a sprawy z zakresu prawa pracy są szczególną kategorią spraw cywilnych), strona powinna udowodnić fakty, z których wywodzi skutki prawne. Tymczasem w sprawach z zakresu prawa pracy dotyczących nierównego traktowania, przepisy zwalniają pracownika z konieczności udowodnienia jego dyskryminacji. Wystarczy, że pracownik przedstawi fakty, z których można domniemywać istnienie dyskryminacji, zaś to pracodawca dla uwolnienia się od odpowiedzialności musi udowodnić, że nie dyskryminuje pracownika, tzn. musi wykazać, że różnicując sytuację pracownika, kierował się obiektywnymi powodami, a nie kryteriami dyskryminującymi.

Zakaz dyskryminacji konsumentów. Zakaz ten stanowiący wdrożenie przepisów prawa europejskiego uregulowany jest przez ustawę z dnia 3 grudnia 2010 roku o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania. Ustawa zawiera definicje równego i nierównego traktowania, dyskryminacji bezpośredniej i pośredniej oraz molestowania.

W rozumieniu tych przepisów, dyskryminacja bezpośrednia oznacza sytuację, w której osoba fizyczna ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, jest traktowana mniej korzystnie niż jest, była lub byłaby traktowana inna osoba w porównywalnej sytuacji.

Dyskryminacja pośrednia oznacza sytuację, w której dla osoby fizycznej ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną na skutek pozornie neutralnego postanowienia, zastosowanego kryterium, lub podjętego działania występują, lub mogłyby wystąpić niekorzystne dysproporcje, lub szczególnie niekorzystna dla niej sytuacja, chyba że postanowienie, kryterium, lub działanie jest obiektywnie uzasadnione ze względu na zgodny z prawem cel, który ma być osiągnięty, a środki służące osiągnięciu tego celu są właściwe i konieczne.

Ochrona praw dyskryminowanych konsumentów również odbywa się na drodze cywilnej poprzez złożenie pozwu do sądu cywilnego. W ramach takiego powództwa można domagać się odszkodowania na ogólnych zasadach wynikających z przepisów prawa cywilnego. Różnica na korzyść w stosunku do zasad ogólnych wynika z tego, że podobnie jak w przypadku dyskryminacji w zatrudnieniu, zastosowano tu szczególny rozkład ciężaru dowodu, tj. po stronie osoby, która uważa, że dotknęło ją nierówne traktowanie wystarczy, że uprawdopodobni ten fakt, zaś ten, któremu zarzucono naruszenie zasady niedyskryminacji, jest obowiązany udowodnić, że nie dopuścił się jej naruszenia.

Zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność do mniejszości narodowej lub etnicznej. Kwestie dotyczące mniejszości narodowych i etnicznych uregulowano w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 roku o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Ustawa ta wprowadza definicję legalną mniejszości narodowej określając ją jako grupę obywateli polskich,

która spełnia łącznie następujące warunki:

- jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
- w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
- dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
- ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
- jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;
- utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

W oparciu o powyższe przesłanki, ustawodawca polski uznał następujące mniejszości narodowe:

- białoruska;
- czeska;
- litewska;
- niemiecka;
- ormiańska;
- rosyjska;
- słowacka;
- ukraińska;
- żydowska.

Ustawa wprowadza też m.in. zakaz dyskryminacji wynikającej z przynależności do mniejszości. W ustawie nie zapisano odrębnych procedur w tym zakresie. Oznacza to, że dochodzenie swoich praw przez osoby należące do mniejszości, które czują się dyskryminowane, odbywa się na zasadach ogólnych, tj. do osoby dyskryminowanej należy wybór czy zastosuje drogę karnoprawną, czy cywilnoprawną, w zależności od jej woli i specyfiki danej sprawy.

Kazusy - przykłady zawiadomień o przestępstwach z nienawiści

I

- Naklejki, których treść nawołuje do nienawiści
- Groźby karalne
- Symbole Waffen SS
- Art. 119 § 1 k.k.
- Art. 256 § 1 i § 2 k.k.
- Art. 257 k.k.

Opis zdarzenia

Pani Anna mieszka wraz z rodziną w Krakowie na osiedlu Bieżanów. W ostatnią sobotę postanowiła pojechać wraz z dziećmi na spacer na Kazimierz. W tramwaju, którym jechali, Pani Anna zauważyła tzw. wlepki z napisami o treści „Żydzi do gazu!”. Ponieważ była przekonana, że w chwili, gdy wsiadała do tramwaju wlepki w tym miejscu nie było, Pani Anna zaczęła rozglądać się w poszukiwaniu osoby, która mogła je tam umieścić. Po chwili zauważyła młodego mężczyznę z wojskowym plecakiem, na którym naszyte były wojskowe emblematy z symbolami SS. Pani Anna usiłowała wykonać posiadanym przez siebie telefonem zdjęcie podejrzanego mężczyzny, jednak ten stał do niej tyłem. Gdy na chwilę się obrócił, zauważył, że Pani Anna usiłuje zrobić mu zdjęcie. Wówczas powiedział: „*Co się gapisz, stara żydowska k**wo, przypier****ć ci?*”.

Pani Anna przestraszyła się ewentualnej napaści ze strony mężczyzny i schowała telefon do torebki. Na następnym przystanku mężczyzna wysiadł. Pani Anna chciałaby, aby w sprawie opisanych zdarzeń wszczęte zostało postępowanie karne.

Chcąc uniknąć oczekiwania na przyjęcie ustnego zgłoszenia na komisariacie, Pani Maria zdecydowała się na złożenie pisemnego zawiadomienia na komisariacie Policji w miejscu swojego zamieszkania. Ponieważ tramwaj, w którym doszło do zdarzenia wyposażony jest w kamery monitoringu wizyjnego, Pani Anna wystąpiła do MPK o wydanie kopii nagrania z jej wizerunkiem na podstawie art. 15 ust. 3 RODO oraz o zabezpieczenie danych (ograniczenie ich przetwarzania) przez MPK na podstawie art. 18 ust. 1 lit. c RODO na potrzeby postępowania karnego.

Anna Krakowska
zam. ul. Drożdżowa 8/6
30-898 Kraków
tel. +48
e-mail:

Komenda Miejska Policji w Krakowie
ul. Henryka Siemiradzkiego 24
31 - 137 Kraków

ZAWIADOMIENIE O PODEJRZENIU POPEŁNIANIA PRZESTĘPSTWA

Niniejszym zawiadamiam o podejrzeniu popełnienia na moją szkodę przez nieustaloną osobę przestępstwa z art. 256 § 1 i 2 k.k. oraz art. 257 k.k. w zw. z art. 119 § 1 k.k.

Nadto wnoszę o:

- zwrócenie się do Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego SA w Krakowie, ul. św. Wawrzyńca 13; 31-060 Kraków o wydanie zapisów monitoringu wizyjnego zainstalowanego w tramwaju, który w dniu 10.09.2022 r. obsługiwał linię numer 4 w godzinach 12:00-14:00;
- wydanie na podstawie art. 304b k.p.k. potwierdzenia złożenia zawiadomienia, zawierające datę oraz miejsce jego przyjęcia, wskazanie organu przyjmującego wraz z danymi do kontaktu, sygnaturę sprawy, dane określające tożsamość pokrzywdzonego, czas i miejsce popełnienia czynu, którego dotyczy zawiadomienie.

UZASADNIENIE

W dniu 10.09.2022 r. wraz z moimi dziećmi jechałam tramwajem nr 4 ze swojego miejsca zamieszkania w kierunku krakowskiej dzielnicy Kazimierz. W pewnym momencie zauważyłam niedaleko swojego siedzenia tzw. wlepki z napisami o treści „Żydzi do gazu!”. Ponieważ byłam przekonana, że w chwili, gdy wsiadałam do tramwaju wlepki w tym miejscu

nie było, zaczęłam rozglądać się w poszukiwaniu osoby, która mogła je tam umieścić. Po chwili zauważyłam młodego mężczyznę z wojskowym plecakiem, na którym naszyte były wojskowe emblematy z symbolami SS. Usiłowałam wykonać zdjęcie podejrzanego mężczyzny, posiadany przez siebie telefonem, jednak mężczyzna stał do mnie tyłem. Gdy na chwilę się obrócił, zauważył, że usiłuję zrobić mu zdjęcie. Wówczas powiedział: Co się gapisz, stara żydowska k**wo, przypier****ć ci?”. Przestraszyłam się ewentualnej napaści ze strony mężczyzny i schowałam telefon do torebki. Na następnym przystanku mężczyzna wysiadał.

Tramwaj, którym jechałam wyposażony był w kamery monitoringu. Niezwłocznie po powrocie do domu pocztą elektroniczną wysłałam do MPK S.A. żądanie wydania mi kopii nagrania z monitoringu wizyjnego zainstalowanego w pojeździe oraz zabezpieczenie oryginału zapisu. Do niniejszego pisma załączam kopię wydanego na moje żądanie zapisu, zastrzegając, że administrator danych wydał mi jedynie zanonimizowane nagranie, na którym zamazano wizerunki wszystkich osób poza mną.

Zgodnie z art. 256 § 1 Kodeksu karnego, kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Zgodnie z § 2 przywołanego przepisu tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1.

Nie ulega w mojej ocenie wątpliwości, iż zachowanie nieznanego mi mężczyzny, polegające na umieszczaniu w tramwaju tzw. wlepek z hasłem „Żydzi do gazu!” stanowi o publicznym nawoływaniu do nienawiści na tle różnic narodowościowych, wyznaniowych i etnicznych. Jednocześnie publiczne prezentowanie przez tego samego sprawcę symboli używanych przez Waffen SS w okresie II Wojny Światowej wyczerpało znamiona czynu z art. 256 § 2 k.k.

„Skierowana pod moim adresem groźba użycia przemocy (Co się gapisz, stara żydowska k**wo, przypier****ć ci?) stanowi o dopuszcze-

niu się przez ich autora groźby bezprawnej w rozumieniu art. 115 pkt. 12 kodeksu karnego. Groźba tego rodzaju może być wyrażona przez każde zachowanie sprawcy, jeżeli w sposób niebudzący wątpliwości uzewnętrznia ono zapowiedź wyrządzenia dolegliwości (krzywdy, zła) przybierającej formę zamachu godzącego w życie, zdrowie lub mienie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 24.08.1987 r. I KR 225/87, OSNKW 1988 r., z. 3-4, poz. 21). Zarówno kontekst jak i treść inkryminowanej wypowiedzi są czytelną zapowiedzią stosowania wobec przemocy w celu zmuszenia mnie do tego bym nie udokumentowała faktu popełnienia przestępstwa. Nie budzi też dla mnie wątpliwości, że groźby te motywowane są niechęcią do osób pochodzenia żydowskiego czy wyznawców judaizmu. Nie wymaga zaś szerszego uzasadnienia znieważający charakter publicznego nazwania mnie „żydowską k**wą”.

Zgodnie z art. 119 § 1 k.k. kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Zgodnie z art. 257 k.k. kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególłą osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Domagam się ścigania i ukarania sprawcy.

Anna Krakowska

Załączniki:

- płyta CD z nagraniem z monitoringu

Komentarz

Zgodnie z art. 304 Kodeksu postępowania karnego (k.p.k.) każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję (§ 1). Zawiadomienie o przestępstwie lub własne dane świadczące o popełnieniu takiego przestępstwa, co do którego obowiązkowe jest prowadzenie śledztwa przez prokuratora, Policja przekazuje wraz z zebrany materiał niezwłocznie prokuratorowi (§ 3).

Niezależnie zatem od tego, czy sam/sama jesteś osobą pokrzywdzoną, czy też wiesz o przestępstwie popełnionym na szkodę innej osoby masz pełne prawo do złożenia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Niezależnie od tego, czy zawiadomienie złożysz na piśmie, czy ustnie do protokołu możesz złożyć je na Policji lub w prokuraturze.

Jedynie w przypadku niektórych przestępstw, np. w przypadku przestępstwa groźby karanej (art. 190 Kodeksu karnego), warunkiem ścigania jest wniosek pokrzywdzonego. W tym przypadku jedynie osoba pokrzywdzona może złożyć skuteczne zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Kazusy - przykłady zawiadomień o przestępstwach z nienawiści II

- Grupa agresywnych kibiców
- Atak w komunikacji miejskiej
- Art. 119 § 1 k.k.
- Art. 157 § 4 k.k.

Opis zdarzenia

Pan Abraham jest religijnym Żydem, zakrywa głowę kipą, na której w miejscach publicznych nosi dodatkowo czapkę z daszkiem lub kaszkiet. Nosi także talit katan, którego cicit (frędzle) wystają spod jego wierzchniej odzieży. W ostatni wtorek wracał z synagogi do domu autobusem. Na jednym z przystanków do autobusu wsiadła grupa młodych mężczyzn w klubowych szalikach. Byli pod wpływem alkoholu, zachowywali się głośno i śpiewali wulgarne piosenki. W pewnym momencie jeden z mężczyzn zauważył frędzle szala modlitewnego wystające spod kurtki Pana Abrahama. Na ten widok pijany mężczyzna rozpoczął antysemicką tyradę. Gdy Pan Abraham zaprotestował i zażądał, by mężczyzna oddalił się od jego miejsca, został uderzony pięścią w twarz. W wyniku uderzenia doznał krwotoku z nosa, który ustał po kilkunastu minutach.

Pan Abraham zamierza złożyć w Miejskiej Komendzie Policji zawiadomienie o podejrzeniu przestępstwa. Ponieważ autobus, w którym doszło do zdarzenia wyposażony jest w kamery monitoringu wizyjnego, Pan Abraham wystąpił do MPK o wydanie kopii nagrania z jego wizerunkiem na podstawie art. 15 ust. 3 RODO oraz o zabezpieczenie danych (ograniczenie ich przetwarzania) przez MPK na podstawie art. 18 ust. 1 lit. c RODO na potrzeby postępowania karnego.

Abraham Łódzki
zam. ul. Zielona 30/44
90-604 Łódź
tel. +48
e-mail:

Komenda Miejska Policji w Łodzi
ul. Henryka Sienkiewicza 28/30
90-114 Łódź

ZAWIADOMIENIE O PODEJRZENIU POPEŁNIANIA PRZESTĘPSTWA

Niniejszym zawiadamiam o podejrzeniu popełnienia na moją szkodę przez nieustaloną osobę przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. w zw. z art.157 § 4 k.k. w zw. z art. 11 k.k.

Nadto wnoszę o:

- objęcie ściganiem z oskarżenia publicznego czynu z art. 157 § 4 k.k.;
- zwrócenie się do Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego – Łódź sp. z o.o., ul. Tramwajowa 6; 90-132 Łódź o wydanie zapisów monitoringu wizyjnego zainstalowanego w autobusie, który w dniu 13.09.2022 r. obsługiwał linię numer 126 w godzinach 12:00-14:00;
- wydanie na podstawie art. 304b k.p.k. potwierdzenia złożenia zawiadomienia, zawierającego datę oraz miejsce jego przyjęcia, wskazanie organu przyjmującego wraz z danymi do kontaktu, sygnaturę sprawy, dane określające tożsamość pokrzywdzonego, czas i miejsce popełnienia czynu, którego dotyczy zawiadomienie.

UZASADNIENIE

W dniu 13.09.2022 r. ok. godziny 13:00 wracałem autobusem miejskim numer 126 do swojego miejsca zamieszkania z nabożeństwa z synagogi przy ul. Pomorskiej. Jestem religijnym Żydem, noszę nakrycie głowy oraz szal modlitewny, którego część wystaje spod wierzchniej odzieży. Bez trudu da się dostrzec, że jestem wyznawcą judaizmu.

Na jednym z przystanków do autobusu wsiadła grupa młodych mężczyzn w klubowych szalikach. Byli pod wpływem alkoholu, zachowywali się głośno, śpiewając wulgarnie piosenki. W pewnym momencie jeden z mężczyzn zauważył frędzle szala modlitewnego wystające spod mojej kurtki. Od razu rozpoczął antysemitkę tyradę, mówił, że Żydzi są chciwi i niewdzięczni, że rządzą światem i cenią wyłącznie pieniądze. Gdy zażądałem by mężczyzna ten oddalił się od mojego miejsca i przestał mnie obrażać, zostałem uderzony pięścią w twarz. Następnie mężczyźni wysiedli na najbliższym przystanku.

W wyniku uderzenia w twarz doznałem krwotoku z nosa, który po kilkunastu minutach ustał. Nie doznałem innych obrażeń.

Niezwłocznie po dotarciu do domu wysłałem pocztą elektroniczną do MPK Łódź sp. z o.o. żądanie wydania mi kopii nagrania z monitoringu wizyjnego zainstalowanego w autobusie oraz zabezpieczenie oryginału zapisu. Do niniejszego pisma załączam kopię wydanego na moje żądanie zapisu, zastrzegając, że administrator danych wydał mi jedynie zanonimizowane nagranie, na którym zamazano wizerunki wszystkich osób poza mną.

Zgodnie z art. 119 § 1 k.k. kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób, lub poszczególnej osoby, z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej, lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Domagam się ścigania i ukarania sprawcy przestępstw z art. 119 § 1 k.k. i 157 § 4 k.k. popełnionych na moją szkodę. Uważam, że w sytuacji, w której sprawca przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego popełnia jednocześnie przestępstwo prywatnoskargowe, interes

społeczny przemawia za objęciem przez prokuratora ściganiem także czynu ściganego z oskarżenia prywatnego.

Abraham Łódzki

Załączniki:

- płyta CD z nagraniem z monitoringu
- wydruk korespondencji mailowej z MPK Łódź sp. z o.o.

Komentarz

Zgodnie z art. 304 Kodeksu postępowania karnego (k.p.k.) każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję (§ 1). Zawiadomienie o przestępstwie lub własne dane świadczące o popełnieniu takiego przestępstwa, co do którego obowiązkowe jest prowadzenie śledztwa przez prokuratora, Policja przekazuje wraz z zebrany materiał niezwłocznie prokuratorowi (§ 3).

Niezależnie zatem od tego, czy sam/sama jesteś osobą pokrzywdzoną, czy też wiesz o przestępstwie popełnionym na szkodę innej osoby, masz pełne prawo do złożenia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Niezależnie od tego, czy zawiadomienie złożysz na piśmie, czy ustnie do protokołu, możesz złożyć je na Policji lub w prokuraturze.

Jedynie w przypadku niektórych przestępstw, np. w przypadku przestępstwa groźby karanej (art. 190 Kodeksu karnego), warunkiem ścigania jest wniosek pokrzywdzonego. W tym przypadku jedynie osoba pokrzywdzona może złożyć skuteczne zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Kazusy - przykłady zawiadomień o przestępstwach z nienawiści III

- Groźby w korespondencji elektronicznej
- Groźby w komentarzach w mediach społecznościowych
- Art. 11 k.k.
- Art. 119 § 1 k.k.
- Art. 216 k.k.

Opis zdarzenia

Pani Maria mieszka w mieście powiatowym na południu Polski. Niedawno udzieliła wywiadu lokalnej gazecie, w którym opowiadała o swoim dziadku, znanym członku lokalnej społeczności żydowskiej przed II Wojną Światową. Wspominała w wywiadzie o tym jak znaczne koszty zmuszona jest ponosić w związku z powtarzającymi się aktami wandalizmu na lokalnym cmentarzu żydowskim, gdzie pochowano wielu jej krewnych, których groby są niszczone przez nieznaną sprawców. Wyraziła przy tym dezaprobatę dla takich czynów, stwierdzając m.in., że są one przejawem ksenofobii i antysemityzmu, które cechują wielu ludzi, powołujących się jednocześnie na swój patriotyzm i przywiązania do tradycji narodowych.

Kilka dni po ukazaniu się wywiadu w prasie papierowej i internetowym wydaniu gazety, Pani Maria otrzymała pocztą elektroniczną anonimowy list o następującej treści:

*„Jak ci się tak w Polsce nie podoba to wracaj do Izraela, stara żydowska k**wo! Wiemy gdzie mieszkasz. Jak nie wyjedziesz po dobroci my cię do tego namówimy”.*

Taki sam komentarz zamieszczono z anonimowego konta na portalu społecznościowym Facebook, którego użytkowniczką jest Pani Maria.

Pani Maria poczuła się zagrożona treścią otrzymanych pogróżek i zdecydowała się zawiadomić Policję o podejrzeniu popełnienia przestępstwa groźby karalnej i znieważania motywowanych jej przynależnością etniczną i wyznaniową. Przed złożeniem zawiadomienia Pani Maria, korzystając z funkcjonalności portalu FB zapisała post pod którym ukazał się komentarz z groźbą z komentarzami oraz pobrała zarchiwizowane dane (<https://www.facebook.com/dyi>).

Chcąc uniknąć oczekiwania na komisariacie na przyjęcie ustnego zgłoszenia, Pani Maria zdecydowała się na złożenie pisemnego zawiadomienia na komisariacie Policji w miejscu swojego zamieszkania, do którego załączyła wydruk komentarza, wydruk e-maila oraz płytę CD z zarchiwizowanym postem i komentarzami.

Maria Kowalska
 zam. ul. Łagodna 30/44
 43-300 Bielsko-Biała
 tel. +48
 e-mail:

Komenda Miejska Policji w Bielsku-Białej
 ul. Wapienna 45
 43-300 Bielsko-Biała

ZAWIADOMIENIE O PODEJRZENIU POPEŁNIANIA PRZESTĘPSTWA

Niniejszym zawiadamiam o podejrzeniu popełnienia na moją szkodę przez nieustaloną osobę przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. w zw. z art.216 k.k. w zw. z art. 11 k.k.

Nadto wnoszę o:

- objęcie ściganiem z oskarżenia publicznego czynu z art. 216 k.k.;
- zwrócenie się do WIRTUALNA POLSKA MEDIA S.A. o udostępnienie danych osobowych (imienia, nazwiska, numeru telefonu, adresu zamieszkania) posiadacza konta e-mail o adresie: marian86@wp.pl oraz adresu IP, z którego w dniu 5.08.2022 r. przesłano korespondencję na adres m.kowalska@gmail.com;
- wydanie na podstawie art. 304b k.p.k. potwierdzenia złożenia zawiadomienia, zawierającego datę oraz miejsce jego przyjęcia, wskazanie organu przyjmującego wraz z danymi do kontaktu, sygnaturę sprawy, dane określające tożsamość pokrzywdzonego, czas i miejsce popełnienia czynu, którego dotyczy zawiadomienie.

UZASADNIENIE

W lipcu bieżącego roku udzieliłam Kronice Beskidzkiej wywiadu, w którym opowiadałam m.in. o moim dziadku, który przed II Wojną Światową był znanym członkiem lokalnej społeczności żydowskiej. W wywiadzie wspominałam też o powtarzających się aktach wandalizmu na bielskim

komentarzu żydowskim oraz o tym jak znaczne koszty zmuszona jestem ponosić w związku z koniecznością naprawy pomnika na grobie dziadka. Link do treści wywiadu w internetowym wydaniu gazety zamieściłam też w ogólnodostępnym poście na moim koncie w serwisie społecznościowym Facebook.

W dniu 5.08.2022 r. na moją skrzynkę poczty elektronicznej wpłynął mail przesłany z adresu marian86@wp.pl o treści „*Jak ci się tak w Polsce nie podoba to wracaj do Izraela, stara żydowska k**wo! Wiemy gdzie mieszkasz. Jak nie wyjedziesz po dobroci my cię do tego namówimy.*”

Komentarz o takiej samej treści zamieszczono też z anonimowego konta na portalu społecznościowym Facebook pod moim wpisem, w którym zamieściłam link do treści wywiadu na stronie Kroniki Beskidzkiej.

Nie budzi w mojej ocenie wątpliwości, iż otrzymana przeze mnie korespondencja oraz wpis na moim koncie w portalu społecznościowym o tożsamej treści stanowią o dopuszczeniu się przez ich autora groźby bezprawnej w rozumieniu art. 115 pkt. 12 kodeksu karnego. Groźba tego rodzaju może być wyrażona przez każde zachowanie sprawcy, jeżeli w sposób niebudzący wątpliwości uzewnętrznia ono zapowiedź wyrządzenia dolegliwości (krzywdy, zła) przybierającej formę zamachu godzącego w życie, zdrowie lub mienie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 24.08.1987 r. I KR 225/87, OSNKW 1988 r., z. 3-4, poz. 21). Zarówno kontekst jak i treść inkryminowanej wypowiedzi (żądanie bym opuściła Polskę i „wróciła” do Izraela) pod groźbą „odwiedzin” ze strony autora są czytelną zapowiedzią stosowania wobec mnie lub mojej rodziny przemocy w celu zmuszenia nas do emigracji. Nie budzi też dla mnie wątpliwości, że groźby te motywowane są niechęcią do osób pochodzenia żydowskiego czy wyznawców judaizmu. Nie wymaga zaś szerszego uzasadnienia znieważający charakter nazwania mnie „żydowską k**wą”.

Zgodnie z art. 119 § 1 k.k. kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3

miesiące do lat 5.

Domagam się ścigania i ukarania sprawcy przestępstw z art. 119 § 1 k.k. i 216 § 1 k.k. popełnionych na moją szkodę. Uważam, że w sytuacji, w której sprawca przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego popełnia jednocześnie przestępstwo prywatnoskargowe interes społeczny przemawia za objęciem przez prokuratora ściganiem także czynu ściganego z oskarżenia prywatnego.

Maria Kowalska

Załączniki:

1. wydruk strony internetowej;
2. wydruk korespondencji e-mail z dnia 5.08.2022 r.
3. płyta CD z danymi pobranymi z portalu Facebook

Komentarz

Zgodnie z art. 304 Kodeksu postępowania karnego (k.p.k.) każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję (§ 1). Zawiadomienie o przestępstwie lub własne dane świadczące o popełnieniu takiego przestępstwa, co do którego obowiązkowe jest prowadzenie śledztwa przez prokuratora, Policja przekazuje wraz z zebrany materiałem niezwłocznie prokuratorowi (§ 3).

Niezależnie zatem od tego, czy sam/sama jesteś osobą pokrzywdzoną, czy też wiesz o przestępstwie popełnionym na szkodę innej osoby, masz pełne prawo do złożenia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Niezależnie od tego, czy zawiadomienie złożysz na piśmie, czy ustnie do protokołu, możesz złożyć je na Policji lub w prokuraturze.

Jedynie w przypadku niektórych przestępstw, np. w przypadku przestępstwa groźby karanej (art. 190 Kodeksu karnego), warunkiem ścigania jest wniosek pokrzywdzonego. W tym przypadku jedynie osoba pokrzywdzona może złożyć skuteczne zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Kazusy - przykłady zawiadomień o przestępstwach z nienawiści IV

- Groźby w postaci graffiti na budynku
- Art. 119 § 1 k.k.
- Art. 257 k.k.

Opis zdarzenia

Pan Marek jest członkiem gminy wyznaniowej żydowskiej. Jest mocno zaangażowany w życie społeczności.

Pewnego dnia na jego bloku pojawia się grafika z przekreśloną Gwiazdą Dawida oraz napis „JŹK”. Po miesiącu od tego zdarzenia na żółtej skrzynce gazowej pojawił się napis „żydy”, umieszczony powyżej napisu Gaz.

Pan Marek przestraszył się pojawiających napisów, uznając, że stanowią one skierowaną wobec jego osoby groźbę przemocy.

Zrobił zdjęcia napisów i postanowił pisemnie zawiadomić o sprawie lokalną jednostkę policji.

Marek Krakowski
zam. ul. Bieżanowska 5/4
30-812 Kraków
tel. +48
e-mail:

Komisariat Policji V w Krakowie
Jana Zamoyskiego 20/22
30-523 Kraków

ZAWIADOMIENIE O PODEJRZENIU POPEŁNIANIA PRZESTĘPSTWA

Niniejszym zawiadamiam o podejrzeniu popełnienia na moją szkodę przez nieustaloną osobę przestępstw z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k.

Wnoszę o ściganie i ukaranie sprawcy.

Nadto, wnoszę o zwrócenie się do zarządcy nieruchomości wspólnej Wspólnoty Mieszkaniowej Bieżanowska 5 w Krakowie o zabezpieczenie i udostępnienia Policji zapisów monitoringu wizyjnego z okresu od 1.03.2023 r. do 15.04.2023 r. z kamery zainstalowanej na północnej elewację budynku przy ul. Bieżanowskiej 5.

UZASADNIENIE

Jestem członkiem Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Krakowie. Jestem osobą zaangażowaną w sprawy społeczności żydowskiej, a informacje o mojej działalności są publicznie dostępne.

W marcu tego roku na elewacji bloku, w którym zamieszkuję, pojawiło graffiti przedstawiające przekreśloną Gwiazdę Dawida oraz skrót-

towiec „JŹK”, powszechnie kojarzony ze środowiskami kibicowskimi i odczytywany jako „Je**ć Żydowską K**wę”.

Miesiąc później na skrzynce gazomierza umieszczonej na elewacji mojego bloku nieznaną sprawcą powyżej napisu „GAZ” umieścił napis „ŻYDY”.

Zgodnie z art. 119 § 1 k.k. kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 257 k.k. stanowi, iż kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególłą osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Nie budzi w mojej ocenie wątpliwości, iż napisy i rysunki umieszczone na elewacji budynku, w którym mieszkam, stanowią groźby w rozumieniu art. 115 pkt. 12 kodeksu karnego. Groźba tego rodzaju może być wyrażona przez każde zachowanie sprawcy, jeżeli w sposób niebudzący wątpliwości uzewnętrznia ono zapowiedź wyrządzenia dolegliwości (krzywdy, zła) przybierającej formę zamachu godzącego w życie, zdrowie lub mienie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 24.08.1987 r. I KR 225/87, OSNKW 1988 r., z. 3-4, poz. 21).

Moje związki z Gminą Wyznaniową Żydowską w Krakowie są znane w społeczności lokalnej. Umieszczenie na elewacji budynku, w którym mieszkam symboli ujawniających wrogość wobec Żydów, sugerujących ich eliminację ze społeczności (przekreślona Gwiazda Dawida”), zawierających wulgarne groźby (skrótowiec „JŹK”), czy wreszcie niewybredne aluzje do zbrodni nazistowskich może i powinno być odczytywane jako groźba popełnienia na moją szkodę przestępstwa z użyciem przemocy. Nie budzi też dla mnie wątpliwości, że groźby te motywowane są niechęcią do osób pochodzenia żydowskiego czy wyznawców judaizmu. Treści te, w szczególności skrótowiec „JŹK” mają też charakter znieważający i niewątpliwie motywowane są moją przynależnością wy-

znaniową i etniczną.

Domagam się ścigania i ukarania sprawcy przestępstw z art. 119 § 1 k.k. i 257 k.k. popełnionych na moją szkodę.

Marek Krakowski

Załączniki:

- fotografie na płycie CD

Komentarz

Zgodnie z art. 304 Kodeksu postępowania karnego każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję (§ 1). Zawiadomienie o przestępstwie lub własne dane świadczące o popełnieniu takiego przestępstwa, co do którego obowiązkowe jest prowadzenie śledztwa przez prokuratora, Policja przekazuje wraz z zebrany materiałem niezwłocznie prokuratorowi (§ 3).

Niezależnie zatem od tego czy sam/sama jesteś pokrzywdzonym czy też wiesz o przestępstwie popełnionym na szkodę innej osoby masz pełne prawo do złożenia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Niezależnie od tego czy zawiadomienie złożysz na piśmie czy ustnie do protokołu możesz złożyć je na Policji lub w prokuraturze.

Jedynie w przypadku niektórych przestępstw, np. w przypadku przestępstwa groźby karanej (art. 190 Kodeksu karnego), warunkiem ścigania jest wniosek pokrzywdzonego. W tym przypadku jedynie osoba pokrzywdzona może złożyć skuteczne zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Kazusy - przykłady zawiadomień o przestępstwach z nienawiści V

- Nawoływanie do nienawiści w komentarzach na platformie Twitter
- Zgłaszający nie jest członkiem społeczności żydowskiej
- art. 119 § 1 k.k.

Opis zdarzenia

Pan Adrian jest lokalnym działaczem ekologicznym. Złożył swoim znajomym życzenia z okazji nadchodzącego święta Chanuki, które opublikował w serwisie Twitter.

Pod jego postem inni użytkownicy serwisu zamieścili wiele antysemickich komentarzy. Jeden z nich przykuł jego szczególną uwagę. Komentarz brzmiał: *„żydzi to zdrajcy polski. Tu jest Polska a nie Polin. Jedz do Izraela i nie wracaj! Jude Raus”*

Pan Adrian sprawdził konto osoby, która zamieściła ten komentarz. Znajduje się tam wiele treści budzących jego niepokój.

Postanawia zawiadomić policję. W tym celu udaje się do lokalnego komisarzatu policji. W trakcie próby zgłoszenia przestępstwa otrzymuje informacje, że nie może tego zrobić, ponieważ nie jest ze społeczności żydowskiej. Po otrzymaniu takiej informacji, zdecydował się na listowne zawiadomienie prokuratury.

Adrian Kowalski
zam. ul. Jemiołowa 68/17
53-320 Wrocław
tel. +48
e-mail:

Prokuratura Rejonowa
dla Wrocławia-Fabryczna we Wrocławiu
Sądowa 2
50-046 Wrocław

ZAWIADOMIENIE O PODEJRZENIU POPEŁNIANIA PRZESTĘPSTWA

Niniejszym zawiadamiam o podejrzeniu popełnienia na moją szkodę przez nieustaloną osobę przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. i art. 256 § 1 k.k. Nadto wnoszę o:

- zwrócenie się do Twitter International Unlimited Company z siedzibą w Dublinie w Irlandii (https://legalrequests.twitter.com/forms/landing_disclaimer) o zabezpieczenie oraz udostępnienie adresu IP, z którego w dniu 18.12.2022 r. opublikowano komentarz użytkownika @PrawyPatriota szczegółowo opisany w uzasadnieniu niniejszego zawiadomienia;
- zwrócenie się do Twitter International Unlimited Company z siedzibą w Dublinie w Irlandii (https://legalrequests.twitter.com/forms/landing_disclaimer) o zabezpieczenie wszelkich treści publikowanych przez użytkownika @PrawyPatriota
- wydanie na podstawie art. 304b k.p.k. potwierdzenia złożenia zawiadomienia, zawierające datę oraz miejsce jego przyjęcia, wskazanie organu przyjmującego wraz z danymi do kontaktu, sygnaturę sprawy, dane określające tożsamość pokrzywdzonego, czas i miejsce popełnienia czynu, którego dotyczy zawiadomienie.

UZASADNIENIE

Jestem użytkownikiem serwisu społecznościowego Twitter, w którym posiadam konto o nazwie @adrian.kowalski03.

W dniu 18.12.2022 r. w związku z rozpoczynającym się żydowskim świętem Chanuka opublikowałem na swoim koncie komentarz, w którym złożyłem świąteczne życzenia swoim żydowskim znajomym. Tego samego dnia pod moim wpisem pojawił się komentarz użytkownika o nazwie @PrawyPatriota o treści:

„żydzi to zdrajcy polski. Tu jest Polska a nie Polin. Jedz do Izraela i nie wracaj! Jude Raus”

Na koncie użytkownika o nazwie @PrawyPatriota znalazłem wiele podobnych wpisów o oczywiście ksenofobicznym, antysemickim i rasistowskim charakterze. Podkreślić należy, iż wszystkie wpisy tego użytkownika dostępne były nieograniczonemu kręgowi użytkowników portalu. Całokształt aktywności tego użytkownika na portalu społecznościowym Twitter wskazuje jednoznacznie na zamiar wzbudzenia o odbiorców silnej niechęci wobec wyznawców judaizmu i osób pochodzenia żydowskiego oraz innych mniejszości etnicznych i narodowych.

Nie budzi też w mojej ocenie wątpliwości, iż wpis użytkownika @PrawyPatriota zamieszczony na moim koncie w portalu społecznościowym w dniu 18.12.2022 r. stanowi o dopuszczeniu się przez jego autora przestępstwa z art. 256 § 1 k.k. Przepis ten stanowi, iż kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Rozpowszechnianie jawnie antysemickich twierdzeń o szczególnej niegodziwości Żydów, ich skłonności do zdrady, w połączeniu z nawoływaniem do opuszczenia Polski przez osoby postrzegane jako Żydzi, czy wreszcie użycie zwrotów z języku niemieckim kojarzących się ze zbrodniami nazistowskimi i Holokaustem musi być odbiera jako na-

woływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, i wyznaniowych. Inkryminowana wypowiedź jest co oczywiste rodzajem wezwania, apelu, którego celem jest pozbawienie Żydów prawa do życia w Polsce. Jak trafnie wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z 13.07.2022 r., IV KK 32/22, (LEX nr 3480944): „Wystąpienie takiego (...) przekazu - apelu, wezwania - w przestrzeń publiczną trudno nie określić jako rodzaju mocnego nawoływania, w odniesieniu do nieokreślonych odbiorców, dla podjęcia działań (nieokreślonych co do formy) w celu zrealizowania treści apelu. Treść tego apelu jest zaś jednoznaczna w zakresie okazania nie tylko niechęci, ale wręcz wrogości w odniesieniu do osób o innej narodowości (...) Wykorzystanie do tego bardzo popularnego internetowego serwisu społecznościowego jakim jest (X.) (nie tylko poprzez zasięg odbiorców bezpośrednich, ale także poprzez możliwość pobierania i udostępniania takiego apelu) stanowi niewątpliwie o publiczności działania oraz potencjalnie szerokiej grupie odbiorców, z których część może mieć przecież przekonania tożsame co oskarżony, ale może być nastawiona bardziej radykalnie. Dla bytu tego przestępstwa nie ma zaś znaczenia czy apel ten (wezwanie) okazał się skuteczny i przekonał do określonych poglądów lub działań określone osoby”.

O tym, że sprawca działań intencjonalnie, a zamiarem było wzbudzenie nienawiści do wyznawców judaizmu lub osób pochodzenia żydowskiego świadczą dobitnie inne publikowane przez niego w tym samym portalu treści.

Sprawca dopuścił się na moją szkodę przestępstwa z art. 119 k.k. Zgodnie z art. 119 § 1 k.k. kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Groźba tego rodzaju może być wyrażona przez każde zachowanie sprawcy, jeżeli w sposób niebudzący wątpliwości uzewnętrznia ono zapowiedź wyrządzenia dolegliwości (krzywdy, zła) przybierającej formę zamachu godzącego w życie, zdrowie lub mienie (por. wyrok Sądu Naj-

wyższego z 24.08.1987 r. I KR 225/87, OSNKW 1988 r., z. 3-4, poz. 21). Treść inkryminowanej wypowiedzi (żądanie bym opuścił Polskę i wyjechał do Izraela) stanowi moim zapowiedź przemocy, która ma w intencji grożącego skłonić mnie do emigracji. Nie bez znaczenia jest w tym kontekście posłużenie się zwrotem Jude Raus, który oczywiście kojarzy się z prześladowaniami Żydów. Jestem osobą rozpoznawalną w środowisku lokalnym z uwagi na moją działalność proekologiczną i obawiam się, że mogę paść ofiarą przestępstwa motywowanego uprzedzeniami wobec Żydów. Nie ma w tym kontekście żadnego znaczenia to, że faktycznie nie jestem ani wyznawcą judaizmu ani osobą pochodzenia żydowskiego.

Domagam się ścigania i ukarania sprawcy.

Adrian Kowalski

Załączniki:

- wydruk komentarza z dnia 18.12.2022 r.;
- wydruk przykładowych treści publikowanych na koncie @PrawyPatriota w portalu Twitter

Kazusy - przykłady zawiadomień o przestępstwach z nienawiści VI

- Przemoc rówieśnicza w szkole
- Imigranci z Ukrainy
- Ukropolin
- Art. 190a § 2 k.k.
- Art. 57a § 1 k.k.

Opis zdarzenia

Ivanka jest uczennicą 2 klasy liceum. Chodzi do oddziału o profilu sportowym. Choć urodziła się w Ukrainie, jej marzeniem jest zdobyć Mistrzostwa Świata w siatkówce z reprezentacją Polski. Jej rodzice emigrowali do Polski, gdy była małym dzieckiem.

W ostatnim roku do jej klasy dołączyły inne dzieci, które przyjechały z Ukrainy. Od kilku tygodni narasta konflikt rówieśniczy pomiędzy uczniami. Ivanka staje się jedną z jego ofiar - rówieśnicy zaczepiają ją, ubliżają jej nazywając „chazarską Żydówką”.

Jedna z koleżanek z równoległej klasy informuje Ivanę o tym, że ktoś zakłada jej fałszywe profile we wszystkich mediach społecznościowych (TikTok, Facebook, Instagram). Używają one jej prawdziwego nazwiska i przerobionych, ośmieszających zdjęć, w których połączono jej wizerunek oraz wizerunek „stereotypowego Żyda”. Posty z jej zmienionymi zdjęciami sugerują, że Ivanka chce, by w Polsce powstało Ukropolin itp.

Dziewczyna informuje rodziców o tym, że od jakiegoś czasu dostaje swoje przerobione zdjęcia i sms-y o treści „wy****aj”. Rodzice Ivanki próbują interweniować w szkole, jednak bez rezultatów.

Postanawiają powiadomić policję o tym, co się wydarzyło. Zapisują jako pdf. wszystkie profile w mediach społecznościowych oraz posty. Z pamięci telefonu pobierają SMSy, wraz z informacjami o numerze telefonu i godzinach korespondencji. Zgromadzone materiały razem z zawiadomieniem o możliwości popełnienia przestępstwa przekazują do lokalnego komisariatu Policji.

Serhi Ivashko
Olha Ivashko
zam. ul. Marsz. J. Piłsudskiego 1/12
50-048 Wrocław
tel. +48
email:

Komisariat Policji
Wrocław Stare Miasto
ul. Trzemeska 12
53-679 Wrocław

ZAWIADOMIENIE O PODEJRZENIU POPEŁNIANIA PRZESTĘPSTWA

Działając jako przedstawiciele ustawowi małoletniej Ivanki Ivashko zawiadamiamy o podejrzeniu popełnienia przez nieustalone osoby przestępstwa z art. 190a § 2 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. na szkodę naszej córki.

Na podstawie art. 12 § 1 k.p.k. wnosimy o ściganie i ukarania sprawców.

Nadto, wnosimy o wydanie na podstawie art. 304b k.p.k. potwierdzenia złożenia zawiadomienia, zawierające datę oraz miejsce jego przyjęcia, wskazanie organu przyjmującego wraz z danymi do kontaktu, sygnaturę sprawy, dane określające tożsamość pokrzywdzonego, czas i miejsce popełnienia czynu, którego dotyczy zawiadomienie.

UZASADNIENIE

Nasza córka Ivanka Ivashko jest uczennicą 2 klasy liceum nr VII we Wrocławiu. Od 2015 r. mieszka wraz z nami we Wrocławiu.

W ostatnim roku do klasy Ivanki dołączyły inne dzieci, które przyjechały z Ukrainy po 24 lutego 2022 r. Od kilku tygodni narasta konflikt rówieśniczy pomiędzy uczniami i uczennicami z Ukrainy a dziećmi narodowości polskiej. Jedną z jego ofiar tego konfliktu jest nasza córka Ivanka. Rówieśnicy zaczepiają ją, nazywając „chazarską Żydówką”.

Kilka dni temu Ivanka dowiedziała się od koleżanki z równoległej klasy informuje, że ktoś zakłada jej fałszywe profile we wszystkich mediach społecznościowych (TikTok, Facebook, Instagram).

Ustaliśmy, że w okresie od 1 do 20.04.2023 r. założono co najmniej 6 tego rodzaju profili. Sprawca lub sprawcy używają one prawdziwego imienia i nazwiska naszej córki oraz przerobionych ośmieszających zdjęć w których połączone jej wizerunek oraz wizerunek „stereotypowego Żyda”. Posty, które są zamieszczane na tych zdjęciach sugerują, że Ivanka chce by w Polsce powstało Ukropolin, państwo rządzone wspólnie przez Żydów i Ukraińców. Od czasu publikacji fałszywych profili naszej córki w mediach społecznościowych na jej telefon komórkowy przychodzą od niezidentyfikowanych nadawców wiadomości tekstowe z pobranymi z Internetu przerobionymi zdjęciami córki oraz wulgarnymi wyzwiskami (np. „wypierdalaj na Ukrainę”).

Nie budzi naszym zdaniem wątpliwości, że osoba lub osoby zakładające w mediach społecznościowych profile, w których podszywa się pod naszą córkę dopuszcza się występku z art. 190a § 2 k.k. Przepis ten stanowi, iż ten, kto podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek, inne jej dane osobowe lub inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Okoliczności sprawy wskazują jednoznacznie, że motywacją działania sprawców są uprzedzenia narodowościowe lub wyznaniowe, a celem ich działania jest skompromitowanie naszej córki w oczach rówieśników oraz sprawienie jej osobistej przykrości. Niewątpliwie, działanie takie ma charakter chuligański w rozumieniu przepisu art. 115 § 21 k.k. Przedmiotem ochrony w art. 190a § 2 k.k. są wolność i część jednostki, zaś działanie sprawców ma charakter publiczny i podejmowane jest bez

powodu. Intensywność i wielość naruszeń świadczy zaś o rażącym lekceważeniu porządku prawnego ze strony sprawców.

Serhi Ivashko

Olha Ivashko

W załączeniu przedkładamy:

- zapisane w formacie PDF zrzuty ekranowe wyświetleń fałszywych profili w mediach społecznościowych oraz widniejących pod nimi komentarzy.
- płytę CD z wiadomościami SMS przesyłanymi pokrzywdzonej wraz z informacjami o numerze telefonu i godzinach korespondencji.

Kazusy - przykłady zawiadomień o przestępstwach z nienawiści VII

- Zgromadzenie publiczne
- Nawoływanie do nienawiści
- Art. 119 § 1 k.k.
- Art. 256 § 1 k.k.

Opis zdarzenia

Rodzina Kowalskich mieszkająca w Warszawie udała się na niedzielny spacer. W trakcie spaceru natknęli się na demonstrację, w trakcie której ktoś niósł transparent „*Auschwitz nie spadło z nieba*”. Rozpoczęli nagrywanie przemarszu telefonem komórkowym.

Chwilę później uczestnicy zgromadzenia zatrzymali się przy przygotowanej przez organizatorów marszu scenie. Na podwyższenie wszedł ubrany w rodzaj munduru mężczyzna i wygłosił następujące przemówienie:

Szanowni Rodacy! Czołem Wielkiej Polsce! Przez lata oszukuje się Naród Polski, niszczy się ten Naród Polski. Robi się wszystko żebyśmy my, rodacy, Polacy byli niewolnikami we własnej ojczyźnie. Nie możemy na to pozwolić! Nie możemy na to pozwolić ażeby polskojęzyczni ludzie mówili nam jak mamy żyć we własnej ojczyźnie! Kochani Rodacy spójrzmy tylko kto nas reprezentuje w Sejmie, kto nas reprezentuje w Senacie, kto nas reprezentuje w rządzie. Tak, to polskojęzyczni ludzie pochodzący z Izraela. Oni działają przeciwko Narodowi polskiemu pod ukrytymi nazwiskami. My Polacy nie możemy pozwolić żeby oni się w naszym kraju panoszyli! Dlatego jak się zjednoczymy to zwyciężymy i tę hołotę polskojęzyczną, jak w 68' roku pogonimy do Izraela! W odpowiedzi na powyższe zgromadzeni zaczęli chóralnie skandować: Tu jest Polska, a nie Polin!

Wówczas inny obecny na scenie mężczyzna zawołał:

„To jest Front Jedności Narodu. Stoimy po tej samej stronie barykady i mamy tych samych wrogów. Śmierć wrogom ojczyzny! Śmierć wrogom Polski! Żydzi w Polsce są panami, a my ich niewolnikami. Żydzi zawsze z okupantem się bratali. Już nigdy Polak Żydowi nie będzie niewolnikiem”.

Rodzina wysłuchała przemówień wygłaszanych ze sceny do momentu, gdy jeden z przemawiających wykonał salut rzymski.

Po powrocie do domu zgrali nagrany filmik na płytę CD i zawiadomić pisemnie policję.

Anna Kowalska
 Marian Kowalski
 zam. ...
 00-950 Warszawa
 tel. +48
 e-mail:

Prokuratura Rejonowa Warszawa Śródmie-
 ście
 Północ w Warszawie
 Krucza 38/42
 00-512 Warszawa

ZAWIADOMIENIE O PODEJRZENIU POPEŁNIANIA PRZESTĘPSTWA

Niniejszym, na podstawie art. zawiadamiamy o podejrzeniu popełnienia przez nieustalone osoby przestępstwa z art. 256 § 1 k.k w zw. z art. 119 § 1 k.k.

Domagamy się ścigania i ukarania sprawców.

UZASADNIENIE

W dniu 1 marca 2023 r. udaliśmy się wraz z dziećmi na spacer. W okolicy Placu Zamkowego w Warszawie zauważyliśmy demonstrację. Naszą uwagę zwróciła osoba niosąca transparent o treści „Auschwitz nie spadło z nieba”. Zaciekawieni postanowiliśmy nagrać przebieg zgromadzenia telefonem komórkowym.

Uczestnicy zgromadzenia zatrzymali się na Placu Zamkowym przy przygotowanej przez organizatorów marszu scenie. Na podwyższenie wszedł ubrany w rodzaj munduru mężczyzna i wygłosił następujące przemówienie:

„Szanowni Rodacy! Czołem Wielkiej Polsce! Przez lata oszukuje się Naród Polski, niszczy się ten Naród Polski. Robi się wszystko żebyśmy my, rodacy, Polacy byli niewolnikami we własnej ojczyźnie. Nie możemy na to pozwolić! Nie możemy na to pozwolić ażeby polskojęzyczni ludzie mówili nam jak mamy żyć we własnej ojczyźnie! Kochani Rodacy spójrzmy tylko kto nas reprezentuje w Sejmie, kto nas reprezentuje w Senacie, kto nas reprezentuje w rządzie. Tak, to polskojęzyczni ludzie pochodzący z Izraela. Oni działają przeciwko Narodowi polskiemu pod ukrytymi nazwiskami. My Polacy nie możemy pozwolić żeby oni się w naszym kraju panoszyli! Dlatego jak się zjednoczymy to zwyciężymy i tę hołotę polskojęzyczną, jak w 68' roku pogonimy do Izraela!”

W odpowiedzi na powyższe zgromadzeni zaczęli chóralnie skandować: „Tu jest Polska, a nie Polin!”

Wówczas inny obecny na scenie mężczyzna zawołał: „To jest Front Jedności Narodu. Stoimy po tej samej stronie barykady i mamy tych samych wrogów. Śmierć wrogom ojczyzny! Śmierć wrogom Polski!” Żydzi w Polsce są panami, a my ich niewolnikami. Żydzi zawsze z okupantem się bratali. Już nigdy Polak Żydowi nie będzie niewolnikiem”.

Po tych słowach stojący obok nas uczestnik zgromadzenia podniósł rękę wykonując gest tzw. salutu rzymskiego.

Zakończyliśmy w tym momencie nagrywanie i udaliśmy się do naszego miejsca zamieszkania.

Zgodnie z art. 256 § 1 k.k. kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Nie budzi w naszej ocenie żadnej wątpliwości, iż osoby występujące podczas zgromadzenia na Placu Zamkowym w dniu 1.03.2023 r. dopuściły się przestępstwa z art. 256 § 1 k.k. albowiem ich wypowiedzi stanowiły jaskrawy przykład nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych i wyznaniowych.

W nauce prawa i orzecznictwie przyjmuje się, że „nawoływanie do nienawiści” jako znamię czynu zabronionego określonego w art. 256 § 1

k.k. oznacza zachowanie polegające na sianiu nienawiści, czyli uczucia silnej niechęci, wrogości do przedstawicieli określonych grup narodowościowych, etnicznych, wyznaniowych czy rasowych, mogące potencjalnie prowadzić do konfliktów między grupami ludności na tle wyżej wymienionych różnic.

Przywołane fragmenty wystąpień uczestników przedmiotowego zgromadzenia sprowadzić można do znanych z historii antysemickich stereotypów, zgodnie z którymi Żydzi mają w sposób zakulisowy rządzić społeczeństwami, prowadząc do ich zniewolenia. Te zarzuty mają zaś stanowić kanwę do apelu o wypędzenia z Polski przedstawicieli tej grupy wyznaniowej czy narodowościowej, o czym dobitnie świadczy nie tylko przywołanie historycznych wydarzeń w postaci antysemickiej nagonki z roku 1968, ale wyrażony *explicite* zamiar ponownego wygnania z kraju osób pochodzenia żydowskiego. Jak trafnie wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z 13.07.2022 r., IV KK 32/22, (LEX nr 3480944): „Wysłanie takiego (...) przekazu - apelu, wezwania - w przestrzeń publiczną trudno nie określić jako rodzaju mocnego nawoływania, w odniesieniu do nieokreślonych odbiorców, dla podjęcia działań (nieokreślonych co do formy) w celu zrealizowania treści apelu. Treść tego apelu jest zaś jednoznaczna w zakresie okazania nie tylko niechęci, ale wręcz wrogości w odniesieniu do osób o innej narodowości (...)”

Swoim zachowaniem sprawcy wyczerpali też znamiona występkę z art. 119 § 1 k.k. poprzez stosowanie groźby bezprawnej wobec grupy osób z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, i wyznaniowej. Groźba tego rodzaju może być wyrażona przez każde zachowanie sprawcy, jeżeli w sposób niebudzący wątpliwości uzewnętrznia ono zapowiedź wyrządzenia dolegliwości (krzywdy, zła) przybierającej formę zamachu godzącego w życie, zdrowie lub mienie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 24.08.1987 r. I KR 225/87, OSNKW 1988 r., z. 3-4, poz. 21). Treść inkryminowanych wypowiedzi (zapowiedź wypędzenia Żydów z Polski), z samej istoty stanowi groźbę popełnienia czynu zabronionego. Niepodobna wszak przyjąć by w jakikolwiek zgodny z prawem sposób można było doprowadzić do pozbawienia przedstawicieli danej

grupy narodowościowej, etnicznej lub wyznaniowej prawa do zamieszkania w Polsce.

Podnieść należy także, iż inkryminowane wypowiedzi nie stanowią uprawnionego korzystania z prawa do wolności wypowiedzi. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Europejskiego Trybunału Prawa Człowieka w Strasburgu narracja antysemicka nie jest uprawniona do ochrony na podstawie art. 10 w zw. z art. 17 Konwencji, albowiem zmierza ona do realizacji postulatów politycznych i społecznych sprzecznych z celami Konwencji (por. wyrok ETPC z 16.02.2021 r., 29335/13, BEHAR I GUTMAN v. BUŁGARIA, LEX nr 3120607, decyzja ETPC z 20.10.2015 r., 25239/13, M'BALA M'BALA v. FRANCJA, LEX nr 1828173, Decyzja W.P. v. Polska z dnia 2.09.2004 r., Izba (Sekcja III), skarga nr 42264/98 oraz M. A. Nowicki [w:] Komentarz do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [w:] Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, wyd. VII, Warszawa 2017, art. 17.).

Także na gruncie przepisów obowiązującej Konstytucji niepodobna przyjąć aby zgromadzenie, stowarzyszenie czy ruch polityczny oparte na postulatcie wygnania z kraju grupy obywateli identyfikowanych wg kryterium narodowości, etniczności czy wyznania, mogło powoływać się na wolność zgromadzeń i stowarzyszeń czy działalności politycznej (art. 13 Konstytucji).

Marian Kowalski

Anna Kowalska

Załączniki:

- płyta CD z nagraniem wystąpień uczestników zgromadzenia.

Biogramy autorów

Joanna Grabarczyk-Anders

Specjalistka ds. bezpieczeństwa w sieci oraz przestępstw motywowanych nienawiścią; trenerka, aktywistka; współtwórczyni kampanii Hejtstop. Autorka badań z zakresu skali usuwania zakazanych treści przez serwisy IT oraz skali treści dezinformacyjnych w polskim internecie.

Posiada bogate doświadczenie pracy z ofiarami przestępstw z nienawiści.

Lech M. Nijakowski

dr hab., profesor uczelni na Wydziale Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, stały doradca Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP od 2001 roku. Członek Komitetu Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk w kadencji 2019-2022. Członek redakcji „Przeglądu Humanistycznego”, „Studiów Socjologiczno-Politycznych. Seria Nowa” oraz „Zdania”. Ostatnio opublikował m.in.: „Rozkosz zemsty. Socjologia historyczna mobilizacji ludobójczej” (Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2013), „Świat po apokalipsie. Społeczeństwo w świetle postapokaliptycznych tekstów kultury popularnej” (Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2018) oraz „Ludobójstwo. Historia i socjologia ludzkiej destrukcyjności. Popularne wprowadzenie” (Wydawnictwo Iskry, 2018).

Anna Makowka-Kwapisiewicz

Historyczka, działaczka społeczna, ekspertka z zakresu zaangażowania społecznego i ochrony praw człowieka. Od 2016 współpracuje z National Democratic Institute for International Affairs jako Program Manager, realizując projekty mające na celu wzmocnienie organizacji politycznych i obywatelskich oraz promowanie uczestnictwa obywateli, przejrzystości rządów i odpowiedzialności. Ekspertka z doświadczeniem w rzecznictwie, promowaniu tolerancji i kształtowaniu postaw otwartości wobec mniejszości, ze szczególnym uwzględnieniem przeciwdziałania antysemityzmowi, w tym dyskryminacji krzyżowej. W swojej działalności międzynarodowej współpracowała m.in z Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), European Liberal Forum (ELF), European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Friedrich-Naumann-Stiftung, International Council of Jewish Women (ICJW), American Jewish Committee (AJC).

Jacek Mazurczak

Główny specjalista ds. monitorowania przestępstw z nienawiści w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w latach 2014-2016. Pracuje nad doktoratem z zakresu radykalizacji, ekstremizmu i terroryzmu w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN. Przewodniczący Rady Instytutu Bezpieczeństwa Społecznego. Autor licznych publikacji szkoleniowych z zakresu zwalczania przestępstw z nienawiści i ochrony praw człowieka dla organów ścigania. Prowadził zajęcia m.in. w Agencji Unii Europejskiej ds. Szkolenia Służb Porządkowych (CEPOL), Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Wyższej Szkole Policji w Szczytnie oraz Centrum Szkolenia Policji w Legionowie. Szkolił funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Więziennej, Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej, a także przedstawicieli administracji samorządowej i nauczycieli. Posiada doświadczenie w przygotowywaniu ekspertyz dotyczących mowy nienawiści i ekstremizmu na zlecenie jednostek Policji, prokuratury i sądów różnych instancji.

Tomasz Plaszczyk

Prawnik – absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, obecnie wykonujący zawód adwokata. Wcześniej funkcjonariusz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego – major w stanie spoczynku, 16 lat służby w pionie śledczym ABW, w Delegaturze ABW w Gdańsku. W trakcie swojej służby prowadził postępowania karne o czyny z art. 256 § 1 i 2 kk. Doświadczeniami zdobytymi na gruncie tych postępowań dzielił się wielokrotnie w publikacjach oraz podczas konferencji i szkoleń z tego zakresu.

Po zakończeniu służby w 2016 roku rozpoczął współpracę z różnymi organizacjami pozarządowymi zajmującymi się przeciwdziałaniem radykalizacji i przestępstwom motywowanym nienawiścią a także tymi, które działają w obszarze ochrony praw mniejszości, w tym z Fundacją Instytut Bezpieczeństwa Społecznego.

W ramach swojej praktyki adwokackiej reprezentuje pokrzywdzonych w szeregu postępowań w sprawach o przestępstwa motywowane uprzedzeniami, współpracuje z poradniami prowadzonymi przez organizacje zajmujące się ochroną praw mniejszości np. Gdańskim Centrum Równego Traktowania czy Stowarzyszeniem na rzecz Osób LGBT Tolerado.

Mikołaj Winiewski

Adiunkt w Centrum Badań nad Uprzedzeniami na Wydziale Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego, Affiliate assistant professor na Uniwersytecie Delaware, Członek Instytutu Studiów Społecznych, Uniwersytetu Warszawskiego. Główne pola zainteresowań to zagadnienia związane z przemocą kolektywną, szeroko rozumiana psychologia stosunków międzygrupowych, antysemityzm oraz zagadnienia związane z metodologią badań i pomiarem zmiennych psychologicznych.

Współpracował przy projektach badawczych z organizacjami rządowymi i pozarządowymi, których celem było diagnozowanie uprzedzeń. Miedzy innymi projekt dotyczący psychologicznych konsekwencji przestępstw z nienawiści z Biurem Rzecznika Praw Człowieka, badania nad akceptacją mowy nienawiści w polskim społeczeństwie wraz z Fundacją Stefana Batorego oraz sytuacją społeczną osób LGBT+ z Kampanią Przeciwko Homofobii (KPH).

Opis projektu

W dobie wzrostu ekstremizmu i nacjonalizmu, mowa nienawiści oraz przestępstwa z nienawiści stwarzają zagrożenie dla demokracji i społeczeństwa. Przeciwdziałanie takim zjawiskom pomaga zmniejszyć poczucie zagrożenia i wzmacnia grupy narażone na tego typu ataki. Jednakże wdrożenie skutecznych rozwiązań jest możliwe tylko wtedy, gdy znamy skalę i wymiar zjawiska.

Dlatego Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, bazując na najlepszych światowych rozwiązaniach, podjęło się opracowania zintegrowanego systemu pomocy i wsparcia dla członków społeczności żydowskiej z doświadczeniem przestępstw z nienawiści i mowy z nienawiści. We współpracy z Gminą Wyznaniową Żydowską w Warszawie stworzyliśmy system, którego celem jest wzmocnienie grup narażonych na ataki z nienawiści i wsparcie członków społeczności żydowskiej.

Etapy wdrażania zintegrowanego systemu pomocy i wsparcia:

1. Opracowanie metodologii raportowania przestępstw, incydentów i mowy nienawiści, opartej na dobrych praktykach i rozwiązaniach, które pozwoli na stworzenie spójnego i ujednoczonego systemu raportowania, realizowanego poprzez platformę internetową. Platforma służy gromadzeniu, analizowaniu i zarządzaniu danymi, które pozwalają na publikację ekspertyz oraz kompleksowych i okresowych raportów.
2. Zbudowanie Zespołu Lokalnych Aktywistów i Aktywistek, odpowiedzialnego za raportowanie, gromadzenie, analizę i zarządzanie zebranymi danymi.
3. Prowadzenie platformy raportowania incydentów, zbrodni i mowy z nienawiści, która umożliwi osobom z doświadczeniem incydentów, przestępstw z nienawiści i mowy z nienawiści zgłaszanie ich w trybie online.
4. System wsparcia osób z doświadczeniem incydentów, przestępstw z nienawiści i mowy nienawiści.

Ważnym elementem projektu „Zintegrowany system monitorowania antysemitycznych przestępstw i mowy nienawiści” jest publikacja rocznych raportów prezentujących zgłoszone incydenty antysemityczne.

Raportowanie antysemitycznych przestępstw z nienawiści oraz antysemitycznej mowy nienawiści wychodzi jednak poza ramy jednego tylko projektu i będzie kontynuowane po jego zakończeniu. Wspólnie z naszymi partnerami z RIAS

Berlin nawiązujemy kolejne partnerstwa z instytucjami zajmującymi się monitorowaniem antysemickich przestępstw z nienawiści i mowy nienawiści o podłożu antysemickim, aby możliwe było gromadzenie porównywalnych danych w większej ilości państw europejskich.

Projekt sfinansowany został ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Prawa, Równość i Obywatelstwo na lata 2014-2020 i środków Fundacji Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość (EVZ).

zglosantysemityzm.pl

**Dbajmy o bezpieczeństwo!
Zgłoś antysemicki incydent,
przestępstwo, mowę nienawiści**

